

Faculteit Rechtsgeleerdheid
Universiteit Gent
Academiejaar 2014-2015

Het bestaan van een hiërarchie binnen de jeugdbeschermingsmaatregelen ?

Masterproef van de opleiding
'Master in de Rechten'

Ingediend door

Yente Neelen

(Studentennummer : 01005192)

Promotor Prof. Dr. Brice De Ruyver

Commissaris Dr. Wendy De Bondt

Woord vooraf

Deze Masterproef bood mij de ideale gelegenheid om de voor mij persoonlijk twee boeiendste rechtstakken te bestuderen, met name het strafrecht en het jeugdrecht . Ondanks de diversiteit aan vakken tijdens mijn opleiding bleef mijn grootste interesse immers uitgaan naar het strafrecht. Daarnaast is het jeugdrecht geen eenvoudige, maar wel een zeer actuele rechtstak.

Graag wil ik mijn dank betuigen aan mijn promotor Prof. Dr. Brice De Ruyver voor het begeleiden en bijsturen van deze Masterproef en aan mijn commissaris Dr. Wendy de Bondt voor het beoordelen ervan. Hun deskundig advies heeft mijn werk zeker meer diepgang gegeven.

In het bijzonder wil ik de geïnterviewde jeugdrechters, consultants van de sociale dienst en parketmagistraten van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen bedanken voor hun kostbare tijd en vooral hun nuttige en leerrijke informatie omtrent het onderwerp van mijn Masterproef.

Vijf jaar geleden ben ik met volle overtuiging aan deze rechtenopleiding in Gent begonnen mede door de steun van een aantal mensen die me zeer genegen zijn. Ik wil dan ook mijn ouders bedanken voor hun onvoorwaardelijk vertrouwen, hun fenomenale bemoedigingen en hun eindeloze geduld gedurende deze vijf jaar. De trots omtrent m'n leertraject van mijn grootouders heeft me op geregelde momenten de moed gegeven om verder te gaan. Daarnaast zorgde de nodige, soms wel flauwe humor van mijn twee jongere broers ervoor dat ik alles een beetje in het juiste perspectief bleef zien, wanneer ik weer eens aan het doordrammen was. Dank hiervoor Jasper en Lukas. Ook gaat mijn dank uit naar Sander voor zijn staaltje relativiseringsvermogen en de urenlange gesprekken. En last but not least wil ik hier al mijn lieve vrienden speciaal vermelden omdat ze op de gepaste tijden voor afleiding zorgden.

Dankzij jullie allen heb ik dit werk tot een goed einde kunnen brengen en is het geworden wat het nu is.

Yente Neelen

Gent, mei 2015

INLEIDING	5
DEEL 1: De historische achtergrond van het jeugd(beschermings)recht.	8
1. Een historische analyse	8
1.1. Van het prille begin tot de 19 ^e eeuw: het strafrechtmodel	8
1.1.1. Opkomst van de jeugddelinquentie in 19 ^e eeuw	8
a) Prille begin van ‘de jeugd’	8
b) Het strafrechtsmodel van de strafwetboeken 1810 en 1867	9
c) Het fenomeen jeugddelinquentie met belangrijke alternatieven voor het strafrecht .	10
d) De aanloop naar de Kinderbeschermingswet: intrede van het beschermingsmodel...	11
e) Exit klassiek strafrecht.....	12
1.2. De 20 ^e eeuw: de eeuw van het beschermingsmodel	13
1.2.1. Van een jeugdstrafrecht voor 1912 naar de wet op Kinderbescherming van 1912 .	13
a) Ontstaan van de wet van 15 mei 1912.....	13
b) Grondslagen voor een beschermingsmodel.....	14
<i>i. Leeftijd</i>	14
<i>ii. Maatregelen</i>	15
1.2.2. Van de Kinderbeschermingswet van 1912 naar de Jeugdbeschermingswet van 1965	16
1.2.3. Jeugdbeschermingswet 1965	17
a) Maatschappelijke achtergrond van de Jeugdbeschermingswet	17
b) Wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming.....	18
<i>i. Basisprincipes van het sui generis jeugdbeschermingsrecht</i>	18
<i>ii. Het beschermingsmodel van 1965</i>	20
1.2.4. Modellenclash: ontstaan, ontwikkelingen en verdere invloeden	21
a) Het beschermingsmodel: inhoud en kritieken	21
<i>i. Het beschermingsmodel</i>	21
<i>ii. Kritieken op het beschermingsmodel</i>	22
b) Het jeugdsanctiemodel	23
c) Het herstelmodel.....	24
1.3. Wijzigingen van het ‘beschermingsmodel’ van 1965	25
1.3.1. Belangrijke (staats)hervormingen	25
a) Staatshervormingen 1980 en 1988	25
b) Bijzondere decreten	27
c) Impact van de staatshervorming.....	27

1.3.2.	Belangrijke wetten van de jaren '90.....	28
1.3.3.	Het arrest Bouamar als oorzaak voor de Everbergwet	29
1.4.	Het huidige jeugdrecht.....	31
1.4.1.	Wet Onkelinx.....	31
a)	De verschillende commissies als voorzet naar een hervorming	31
b)	De ratio van de Wetten van 2006	34
c)	Krachtlijnen van de Wetten van 2006.....	34
d)	Vernieuwingen met de nieuwe Jeugdwet.....	36
i.	<i>Een wettelijke basis voor het herstelrechtelijk aanbod</i>	36
ii.	<i>Leeftijd</i>	36
iii.	<i>Uitgebreide bevoegdheid voor de parketmagistraten en jeugdrechters</i>	36
iv.	<i>Rechtswaarborgen</i>	38
v.	<i>Wijziging van de procedure van uithandengeving</i>	38
vi.	<i>Het huidige jeugdmodel</i>	39
1.4.2.	Arresten 2008 van het Grondwettelijk Hof	40
1.4.3.	Zesde Staatshervorming.....	40
1.4.4.	Internationale waarborgen	41
2.	Conclusie	42
DEEL 2: De hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen: theorie versus praktijk.		45
1.	Inleiding	45
2.	Theorie versus praktijk	46
2.1.	Vraagstelling.....	46
2.2.	Onderzoeksopzet en uitvoering	47
Hoofdstuk 1: Het procedureverloop bij een MOF- dossier		49
1.	Het procedureverloop bij een MOF- dossier	49
1.1.	Stap 1: Vervolgingsbeleid van het parket.....	50
1.1.1.	Organisatie van het parket.....	50
1.1.2.	Vervolgingsbeleid van de parketmagistraat.....	50
a)	Waarschuwingbrief en herinnering aan de wet	51
b)	Ouderstage	52
1.2.	Stap 2: Voorbereidende fase.....	53
1.2.1.	Voorlopige maatregelen door de jeugdrechter	53

a)	Organisatie en overleg	53
b)	Doelstellingen in MOF- dossiers	55
c)	Voorlopige maatregelen	56
1.2.2.	Onderzoek door de SDJ	57
a)	Organisatie	57
b)	Doelstellingen	59
1.3.	Stap 3: Fase ten gronde	59
1.3.1.	Het voorstel van de SDJ	59
a)	Doorslaggevende factoren	59
b)	Rangorde	60
1.3.2.	Maatregelen ten gronde door de jeugdrechter	60
a)	Beslissingsfactoren: voor elk wat wils	61
b)	Rangorde binnen beschermingsmaatregelen	62
Hoofdstuk 2: Herstelrecht ten top.		63
1.	Opkomst en omschrijving van het herstelrecht	64
1.1.	De opkomst van het herstelmodel in het jeugdrecht	64
1.2.	Begripsomschrijving van het herstelrecht	65
1.3.	Het herstelrecht als volwaardig model?	66
2.	Herstelrechtelijk aanbod	67
2.1.	Inleidend kader	67
2.2.	Herstelbemiddeling	68
2.2.1.	Herstelbemiddeling op parketniveau	70
2.2.2.	Herstelbemiddeling op jeugdrechtbankniveau	71
2.3.	Herstelgericht groepsoverleg (HERGO)	72
3.	Juridische principes van het herstelrechtelijk aanbod	74
3.1.	Neutraliteit	74
3.2.	Vertrouwelijkheid	75
3.3.	Vrijwilligheid	75
4.	Verbintenissenproject	77
5.	De herstelrechtelijke aanpak ten top vanuit de praktijk	78
Hoofdstuk 3: De ambulante maatregelen als constructief corpus.		82
1.	Op zoek naar alternatieven: een historische uiteenzetting.	83
1.1.	De motieven voor alternatieven in het strafrecht	83

1.2.	Alternatieve initiatieven in het jeugdrecht	85
1.3.	Wetgevende initiatieven	86
2.	Constructief sanctioneren in de Jeugdwet van 2006	88
2.1.	Een mogelijkheid tot constructief sanctioneren in de Jeugdwet	88
2.2.	De wettelijke basis voor ambulante maatregelen	89
2.2.1.	Leerproject	90
a)	Begrip en werkwijze leerprojecten.....	90
b)	Verschillende leerprojecten	91
2.2.2.	Gemeenschapsdienst	93
3.	De praktijk van de belichaming van de hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen. ...	94
Hoofdstuk 4:	De plaatsing als ultimum remedium.....	97
1.	Plaatsing tegen zijn historische en wettelijke achtergrond geplaatst	98
2.	Een aanhoudende plaatsingsproblematiek	102
2.1.	Het verlamdende effect van de bevoegdheidsverdeling	102
2.1.1.	Van staatsvorming naar staatsvorming: de gemeenschapsinstellingen	102
2.1.2.	Het Everbergerarrest: het federaal centrum	103
2.1.3.	De Zesde Staatsvorming: volwaardige taak voor de gemeenschappen	105
2.2.	Het ontredderend effect van de beschikbaarheid	107
2.3.	Combinatie van het verlamdend en ontredderend effect	109
3.	Plaatsing niet meer als ultimum remedium	110
Hoofdstuk 5:	Overwegingen omtrent het bestaan en het voortbestaan van een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.	112
1.	Geen werkelijk bestaan van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen. .	112
2.	Toewerken naar een volwaardig herstelmodel.....	114
3.	Het justitiemodel in de vorm van een jeugdsanctierecht	117
3.1.	Een alternatieve voorkeur	117
3.2.	De Zesde Staatsvorming als katalysator voor een jeugdsanctierecht	119
Algemeen besluit:	Bestaat er een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?	121
BIBLIOGRAFIE.....	125
BIJLAGE.....	139

INLEIDING

“Roem is de dorst der jeugd” (Lord George Byron, Engelse dichter: 1788- 1824). Minderjarigen zijn op zoek naar een unieke identiteit. Op deze zoektocht tasten zij de grenzen van het toelaatbare af. Bemerkingen en verwijten vanuit de maatschappij inzake het gedrag van de jeugd hebben altijd bestaan. Maar de aanpak van jeugddelinquentie als fenomeen is een recenter gegeven.

Het ontbreken van statistisch en wetenschappelijk cijfermateriaal zorgt ervoor dat er geen duidelijk beeld omtrent jeugdcriminaliteit geschetst kan worden.¹ Vooreerst geven de officiële politiestatistieken een vertekend beeld omtrent jeugdcriminaliteit vanwege het hoge dark number en de verschillende beleidsprioriteiten. Hierdoor wordt de eigenlijke criminaliteit niet zichtbaar.² Uit de jeugdstatistiek van het NICC, de betwiste slachtofferenquêtes³ en het fragmentair beeld⁴ van de zelfrapportages volgt echter dat de jeugdcriminaliteit de laatste jaren vrij stabiel is gebleken in tegenstelling tot de veronderstelde stijging.⁵

Doordat de media op gepaste tijden de jeugddelinquentie en voornamelijk de aanpak van jeugddelinquentie op een negatieve en foutieve manier in de verf zet, kan de bevolking zich niet ontdoen van de indruk dat jeugdcriminaliteit blijft stijgen en ernstiger wordt. Deze negatieve benadering leidt tot een aangescherpt gevoel van onveiligheid dat uiteindelijk zal evolueren naar een tendens van ‘moral panic’. De overheid, de sociale instellingen en de institutionele instanties zullen reageren op het stellen van ongewenst en onaanvaardbaar gedrag aangezien zij dit als last ervaren.⁶ Hierdoor ontstaat er een ware paradox daar enerzijds de niet- wetenschappelijk bewezen veronderstelling een beleidsnoodzaak doet ontstaan waar anderzijds bij het publiek de angst wordt gewekt dat delinquent gedrag zeer actueel is.⁷

Sedert het begin van de twintigste eeuw vallen de minderjarigen niet meer onder het volwassenstrafrecht maar moeten zij heropgevoed en beschermd worden. Omwille van permanente kritieken en nieuwe ontwikkelingen laait de politieke discussie over de aanpak van delinquent gedrag hoog op. Enerzijds pleiten de voorstanders van een hardhandige aanpak voor een meer “volwassen” behandeling van de jeugddelinquenten. Anderzijds staan zij lijnrecht tegenover degenen die de proceswaarborgen hoog in het vaandel dragen. Alle stromingen stellen eigen doelstellingen voorop. Met de voorlopig laatste hervorming van 2006 komt ook het herstelrecht onder de

¹ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, “De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid”, *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 7.

² J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, “De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid”, *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 7.

³ C. ELIAERTS, *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit?*, Brussel, VUB Press, 2006, 14-16;

⁴ I. VAN WELZENIS, *Jeugddelinquentie: Wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer, 2003, 104p; D. BURSSSENS, S. DE GROOF en H. HUYSMANS, *Jeugdonderzoek belicht: Voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)*, Gent, Jeugdonderzoekplatform, 2004, 209p.

⁵ A. NUYYTIENS, “Over mythes en ‘urban legends’: media en politici over (de aanpak van) ernstige jeugddelinquentie”, *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 26; C. ELIAERTS, *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit?*, Brussel, VUB Press, 2006, 16-20.

⁶ I. WELZENIS, *Jeugddelinquentie wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer 2003, 104p.

⁷ C. ELIAERTS, *Jeugdcriminologie: achtergronden van jeugdcriminaliteit*, Den Haag, Boom: juridische uitgevers, 2011, 13-22.

aandacht. Deze wetten steunen echter op het 'moral panic' beleid en worden ingehaald door de actuele gebeurtenissen.

Naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van het jeugdbeschermingsrecht trachten we een onderzoek naar de huidige 'aanpak' van jeugddelinquentie te doen. Aan de hand van een historische en theoretische analyse van de verschillende modellen en van het huidige jeugdrecht (de Wetten van 2006) en de empirische evaluatie ervan in de Antwerpse praktijk was het de bedoeling om inzicht te verwerven in de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen en zodoende in de (beschermende, sanctionerende of herstellende) aanpak van jeugddelinquentie als zodanig.

Om deze doelstelling te bereiken worden een aantal onderzoeksvragen geformuleerd. De centrale onderzoeksvraag betreft: "Bestaat een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?" Hiervoor worden de volgende deelvragen (opbouwend)bekeken:

- a) Historische analyse
 - Welke historische motieven liggen aan de basis voor het huidige jeugdrecht en aan de hiërarchie binnen de (beschermings)maatregelen als zodanig?
- b) Herstelrecht
 - Hoe is het herstelrecht historisch gegroeid?
 - Vormt het herstelrecht een volwaardig model?
 - Wordt het herstelrechtelijk aanbod opgelegd als autonome maatregel?
 - Bekleedt het herstelrecht de effectieve top? Waarom wel of waarom niet?
- c) Ambulante maatregelen
 - Wat zijn de historische motieven voor alternatieven?
 - Bieden de Wetten van 2006 de ruimte voor constructief sanctioneren?
 - Zijn alle ambulante maatregelen even constructief?
- d) Plaatsing
 - Wordt de plaatsing aangewend als ultimum remedium of is het eerder een gemakkelijksoplossing?
- e) Hiërarchie binnen jeugd(beschermings)maatregelen
 - Bestaat een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?
 - Is er nood aan een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?

Het onderzoek wordt opgesplitst in twee delen die bestaan uit een aantal hoofdstukken. Het eerste deel omvat een historische analyse. Het tweede deel beschrijft de verschillende maatregelen in de vorm van een hiërarchie en de evaluatie ervan in de praktijk.

Het eerste deel wordt aangevat met een historische evolutie van het huidige jeugdrecht. De historische analyse moet inzicht geven in de motieven van de wetgever. Deze motieven bepalen immers de ratio legis van het huidige jeugdrecht. Daarnaast moet er aandacht zijn voor de maatschappelijke achtergrond die een verklaring vormt voor de motieven. Als gevolg van het onderzoek brengen van jeugddelinquentie als fenomeen in de 19^e eeuw worden de eerste wetten

namelijk die van 15 mei 1912 en later die van 8 april 1965 besproken. De staatshervorming van 1980, de kritieken en nieuwe ontwikkelingen hebben aanleiding gegeven tot de ‘hervorming’ van 2006.

De bevoegde actoren beschikken met de Jeugdwet van 2006 over een heel arsenaal aan mogelijke jeugd(beschermings)maatregelen. De ratio legis van de hervorming speelt een belangrijke rol in het tweede deel van het onderzoek. Dit tweede deel bestaat uit vijf hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk wordt het algemeen procedureverloop van een MOF- dossier omschreven om de verschillende maatregelen te plaatsen in de algemene context. De daaropvolgende hoofdstukken betreffen de bouwstenen van de hiërarchie. Om een (rang)orde in het uitgebreide maatregelenpakket te brengen wordt het herstelrechtelijk aanbod ingevoerd, krijgen de constructieve alternatieven een wettelijke basis en dient de plaatsing als last resort. Het is de bedoeling om elke bouwsteen van de rangorde te ontleden met een aandacht voor de praktijk. Het wettelijk inschrijven van een hiërarchie biedt immers geen garantie voor de effectieve toepassing ervan. De praktijk wordt getoetst aan de hand van interviews die afgelegd werden in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Met dit empirisch onderzoek trachten we inzicht te verkrijgen in de praktijk van het opleggen van de verschillende maatregelen. Het bereikte inzicht geeft op zijn beurt de voor- en nadelen van het huidige jeugdrecht aan. Hieruit kunnen eventueel naar de toekomst toe aanbevelingen afgeleid worden.

Het is dus de bedoeling om een analyse van het huidige jeugdrecht te bekomen waarbij nagegaan wordt of de gemaakte keuzes zoals de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen door de wetgever behaald worden om eventueel aanbevelingen te formuleren rond het effectief behalen hiervan. Ik zal deze Masterproef afsluiten met een bondige conclusie die tevens ook een antwoord zal bieden op de centrale onderzoeksvraag van dit werkstuk namelijk “Bestaat van een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?”.

DEEL 1: De historische achtergrond van het jeugd(beschermings)recht.

1. Een historische analyse

Een historische analyse verklaart de maatschappelijke reactie op jeugddelinquentie. Deze analyse is noodzakelijk voor de ratio legis van het huidige jeugdrecht.

Het jeugdrecht heeft al heel wat evoluties gekend waarbij steeds nieuwe inzichten rond jeugddelinquentie naar voor kwamen. De evolutie in inzichten en wetgevingen hangt nauw samen met bredere maatschappelijke veranderingen. De verschillende stromingen zijn bepalend geweest voor het jeugdrecht. Waar er tot voor de 20^e eeuw geen spoor te bespeuren was van enig 'beschermingsstelsel' voor minderjarigen, wordt er vijftig jaar na de invoering van de Jeugdbeschermingswet nog steeds een modellendiscussie gevoerd.

De evolutie in het jeugdrecht zal ik verder trachten te verduidelijken aan de hand van de maatschappelijke ontwikkelingen, de verschillende wetten en decreten en de wijzigingen aan deze wetten en decreten.

De focus komt te liggen op het gerechtelijk luik waar de minderjarige een misdrijf omschreven feit heeft gepleegd en de rechter naar een passende reactie zoekt. De buitengerechtelijke aspecten worden enkel betrokken wanneer zij een belangrijke bijdrage leveren.

1.1. Van het prille begin tot de 19^e eeuw: het strafrechtmodel

1.1.1. *Opkomst van de jeugddelinquentie in 19^e eeuw*

a) Prille begin van 'de jeugd'

In onze maatschappij wordt er gesproken over 'de jeugd van tegenwoordig'. De jeugd is een verschijnsel van alle tijden. Zij kende reeds voor de middeleeuwen een negatieve connotatie. Deviant gedrag werd ingegeven door het kwaad. (de heilige) Augustinus van Hippo verkondigde dat 'door de erfzonde het kind geneigd is tot het kwaad en het daarom gedisciplineerd moet worden'.⁸

In de middeleeuwen wordt er geen onderscheid gemaakt tussen volwassenen en kinderen. Een strafrechtelijke ingreep die voor volwassenen en kinderen dezelfde is, wordt gerechtvaardigd door de Goddelijke geboden.⁹ De jeugdcriminaliteit wordt niet beschouwd als een aan te pakken, soeverein verschijnsel.¹⁰ Door het niet erkennen van de jeugdcriminaliteit als autonoom verschijnsel

⁸ M. DEKOSTER, "Jongeren en criminaliteit; Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden", *Tijdschrift voor de Criminologie*, 2010, afl. 3, 312.

⁹ E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 9-21.

¹⁰ M. DEKOSTER, "Jongeren en criminaliteit; Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden", *Tijdschrift voor de Criminologie*, 2010, afl. 3, 312.

acht de maatschappij het niet opportuun dit fenomeen af te straffen niettegenstaande het 'bestaan' van jeugddelinquentie.¹¹

Op het einde van de middeleeuwen worden minderjarigen op dezelfde manier bestraft als volwassenen. Toch krijgt de rechter de mogelijkheid om een andere bestraffing op te leggen voor minderjarigen zonder een vermogen om (doelbewust) kwaad te verrichten. Dit is het principe van 'doli incapax'. Wanneer dit vermogen om kwaad te doen ontbreekt bij de minderjarige dan zijn er verzachtende omstandigheden van toepassing. De leeftijd wordt in aanmerking genomen als verzwarende dan wel verzachtende omstandigheid.¹²

Tijdens de Verlichting wordt het recht op bestraffing geconcretiseerd en gekoppeld aan de drie klassieke strafrechtsprincipes namelijk het legaliteitsbeginsel, het proportionaliteitsbeginsel en het subsidiariteitsbeginsel. Beccaria werkt deze beginselen verder uit.¹³

Het begrip jeugd komt pas echt tot zijn recht in de maatschappij door de filosofen van de Verlichting Locke en Rousseau.¹⁴

b) Het strafrechtsmodel van de strafwetboeken 1810 en 1867

België neemt na de Franse Revolutie de Code Pénale ingegeven door het klassiek strafrechtelijk denken aan. Het klassieke strafrecht wordt ingegeven door het centraal stellen van de daad en het koppelen van de straf aan de schuld. Iedere persoon die over een onderscheidingsvermogen beschikt, dient aan een straf onderworpen te worden omdat hij goed en kwaad kan onderscheiden.¹⁵ Voor het eerst komen de minderjarigen onder de aandacht. Deze klassieke principes hebben een invloed op de verantwoordelijkheid van de minderjarige delinquenten.

De minderjarige delinquenten worden immers als strafwaardig beschouwd. Zij worden geacht een misdrijf te kunnen plegen. De rechter onderzoekt hierbij enkel of de minderjarige een onderscheidingsvermogen heeft. In de Code Pénale van 1810 en 1867 wordt de strafrechtelijke verantwoordelijkheid vastgelegd op de leeftijdsgrens van zestien jaar.¹⁶

Dit strafrechtsmodel dekt twee ladingen. Enerzijds worden minderjarigen onder de zestien jaar die een misdrijf plegen op dezelfde manier berecht als volwassenen in zoverre zij over een oordeel des onderscheid beschikken. Er is sprake van het oordeel des onderscheid wanneer de minderjarige in staat is om de draagwijdte van zijn daden te onderscheiden. Anderzijds heeft dit tot gevolg dat minderjarigen beschikken over de verzachtende of verzwarende omstandigheid van leeftijd. Een

¹¹ C. LIS en H. SOLY, "Jeugd, criminaliteit en sociale netwerken: veertiende tot twintigste eeuw", in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 11 en 47.

¹² Y. CARTUYELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132; M. DE KOSTER, "Kroniek: Jongeren en criminaliteit – Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden", *Tijdschrift voor Criminologie* 2010, 315; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 3.

¹³ C. BECCARIA, "Over misdaden en straffen", in C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht en Internationaal strafrecht*, Antwerpen- Apeldoorn, Maklu 2006, 10.

¹⁴ H. VAN CROMBRUGGE en W. MEIJER, *Pedagogiek en traditie, opvoeding en religie*, Tielt, Lannoo, 2004, 17-18.

¹⁵ Art. 66 Sw. 1810 en art. 72 Sw. 1867.

¹⁶ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 3.

veroordeling leidt tot een effectieve vervolging van de minderjarige delinquenten.¹⁷ De doodstraf vormt hier wel de uitzondering. Deze kan maar uitgesproken worden vanaf de leeftijd van achttien jaar.¹⁸ Bij gebrek aan het oordeel des onderscheid wordt de minderjarige vrijgesproken.¹⁹ Zij genieten het vermoeden van niet- aansprakelijkheid.²⁰ De vrijspraak is echter niet absoluut voor minderjarigen die een gevaar voor de maatschappij vormen. De strafrechter heeft enerzijds de mogelijkheid om de minderjarigen te plaatsen in een verbeteringstehuis (later: verbeteringsinstelling of liefdadigheidsinstelling) tot hij/zij de leeftijd van twintig jaar heeft bereikt. Anderzijds kan de minderjarige ter beschikking van de regering worden gesteld tot de leeftijd van eenentwintig jaar.²¹

Een strafrechtsmodel vormt het meest ingrijpende model in het rechtsleven van de delinquenten. Daarom moeten voldoende rechtswaarborgen ingebouwd worden voor degenen die hier onder vallen. Doorheen de (jeugd)geschiedenis voeren we een strijd om rechtswaarborgen. Enige rechtswaarborg voor kinderen ontbreekt in deze periode.²²

Deze periode wordt gekenmerkt door een strafrechtsmodel voor zowel minderjarigen als volwassenen. Er is nog geen sprake van een apart kinderstrafrecht.²³ De minderjarige delinquenten genieten enkel van een strafvermindering omwille van de leeftijd. Voor de minderjarigen onder deze leeftijd die niet over een onderscheidingsvermogen beschikken, worden voor het eerst ontrekkingsmogelijkheden van de slechte opvoedings situatie voorzien.

c) Het fenomeen jeugddelinquentie met belangrijke alternatieven voor het strafrecht

Het klassieke strafrechtsmodel heeft geen aandacht voor de minderjarige als dader maar wel voor het gepleegde misdrijf. Van een individualisering van de strafmaat is er nog geen sprake.

Jeugdcriminaliteit als volwaardig fenomeen komt voor het eerst om de hoek kijken in de 19^e eeuw hoewel het er altijd al geweest is. De belangrijkste oorzaken hiervoor liggen in de gevoerde criminele vervolgingspolitiek en het 'minderjarige' penitentiaire beleid van die tijd.²⁴

Vooreerst spelen de eerste criminele statistieken van 1831 een rol bij het onder de aandacht brengen van de jeugdcriminaliteit.²⁵ Er wordt een harder vervolgingsbeleid gevoerd. Hierdoor komen

¹⁷ J. CHRISTIAENS, "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de Dag* 2000, afl. 11, 2000, 67; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132;

¹⁸ A. NUYTIENS, J. CHRISTIAENS en C. ELIAERTS, *Ernstige jeugddelinquentie gestraft? Praktijk van de uithandengeving*, Gent, Academia Press, 2005, 8; F. TULKENS en T. MOREAU, *Droit de la jeunesse. Aide, assistance, protection*, Brussel, Larcier, 2000, 22-29.

¹⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132.

²⁰ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 3.

²¹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 3.

²² Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 3.

²³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 3.

²⁴ J. CHRISTIAENS, *De geboorte van de jeugddelinquent. België 1830-1930*, Brussel, VUB Press, 1999, 67-68.

²⁵ J. CHRISTIAENS, "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de Dag* 2000, afl. 11, 2000, 67.

er meer criminele acties aan het licht.²⁶ Daarnaast worden er verzachtingen voor minderjarigen ingevoerd. Een andere belangrijke oorzaak van een 'stijgende criminaliteit' ligt in de effectieve vervolging van de minderjarigen door de oprichting van een jeugdgevangenis. De eerste aparte gevangenis voor minderjarigen, maison pénitentiaire in St- Hubert ziet in 1840 het licht.²⁷ Tenslotte stellen de sociale enquêtes het fenomeen afhankelijk van het slechte opvoedingsmilieu van de minderjarigen.²⁸

De veronderstelling van een stijgende criminaliteit is het gevolg van een hogere maatschappelijke inzet op dit gebied en niet zozeer het gevolg van een effectieve stijging van de jeugdcriminaliteit. Door meer in te zetten op het vlak van de penitentiaire middelen en een harder vervolgingsbeleid te voeren zal er immers ook meer criminaliteit opduiken.²⁹

d) De aanloop naar de Kinderbeschermingswet: intrede van het beschermingsmodel

In 1886 verlaat de overheid zijn beperkte interventionistische benadering in alle sociale verhoudingen dus ook in de verhouding met kinderen.³⁰ De overheid geeft aan dat de kinderen als een aparte groep beschermd moeten worden. Een aantal pogingen worden gedaan aan de hand van de wet van 13 december 1889 op de kinderarbeid, de wettelijke invoering van de schoolplicht en de ontwikkeling van de Kinderbeschermingswetgeving.³¹

De nadruk in de maatschappij komt te liggen op de heropvoeding van de jongeren. Deze periode is de ideale voedingsbodem voor alternatieve afhandelingsmethodes om dergelijke heropvoeding te bekomen. We merken wel op dat de methode van alternatieve afhandeling gekenmerkt wordt door klassenjustitie. De alternatieven gelden immers enkel voor de vermogende mensen. De beslissing voor alternatieven wordt afhankelijk gesteld van de thuissituatie en het gedrag van de minderjarige.³²

Jules Lejeune drukt zijn stempel op de voorlopers van een aantal maatregelen die wij nu in ons jeugdrecht kennen. Hij neemt verschillende initiatieven in de richting van alternatieve afhandelingsmethodes en promoot in zijn beleid omtrent de integratie van verwaarloosde kinderen het patronage-ideeëngoed.³³ Daarbij acht Lejeune een onderscheid tussen de eenmalige misdadigers

²⁶ J. CHRISTIAENS, "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de Dag* 2000, afl. 11, 2000, 67.

²⁷ J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12.

²⁸ J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12.

²⁹ J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12.

³⁰ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 135- 136.

³¹ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 135- 136.

³² J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12-13;

³³ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 138.

en de gewoontemisdadigers noodzakelijk.³⁴ De plaatsingen bij een landbouwer, leermeester of bij een andere familie³⁵ kaderen in deze visie doordat de zware jeugddelinquenten onderscheiden moeten worden van de minder zware jeugddelinquenten. Vooreerst geeft de wet Lejeune van 1888 een wettelijke basis aan de patronagecomités of beschermingscomités. Daarnaast spreekt hij deze comités aan om zich te bekommeren om de zedelijk verwaarloosde kinderen en minderjarigen in de penitentiaire instellingen. Bij K.B. van 1894 wordt de Commission Royale de Patronages een feit.³⁶

Tot slot wordt aan een korte gevangenisstraf de mogelijkheid gekoppeld om de minderjarige ter beschikking van de regering te stellen voor een door de rechter bepaalde periode tot de leeftijd van eenentwintig jaar.³⁷ De jongeren worden voor een korte periode opgesloten met de bedoeling om alsnog een heropvoeding te bewerkstelligen.

e) Exit klassiek strafrecht

De opkomende arbeidersbewegingen zorgen voor politieke en economische verschuivingen. De interesse in de gedragswetenschappen wordt tegelijkertijd opgewekt. Hierdoor zien het sociaal verweer en de criminologie hun kans.

Tot die tijd wordt het strafrecht steeds gehanteerd als repressiesysteem waarbij de straf verbonden wordt aan de schuld. De visie omtrent minderjarige criminelen kent een keerpunt in de loop van de 19de eeuw niet zozeer door het fenomeen van jeugdcriminaliteit op zich maar wel door de maatschappelijke veranderingen.³⁸

De principes van het klassieke strafrechtsdenken worden definitief verlaten en de invloeden van het sociaal verweer laten zich steeds meer en meer gelden. Het beginsel van morele verantwoordelijkheid maakt plaats voor een sociale verantwoordelijkheid die weggelegd is voor de minderjarige en het gezin.³⁹ Onder jeugddelinquentie verstaan we niet alleen meer delinquent maar ook niet- delinquent gedrag. Enerzijds maakt het straffen van de schuld van de jongere plaats voor het preventief vermijden van afwijkend gedrag om de maatschappij te beschermen tegen gevaarlijke

³⁴ S. CHRISTIAENSEN, *Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 124.

³⁵ J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12-13.

³⁶ S. CHRISTIAENSEN, *Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 116; K.B. 15 maart 1894 betreffende de oprichting van de Koninklijke commissies.

³⁷ Art. 72 Strafwetboek; J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 12-13.

³⁸ J. CHRISTIAENS, "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de Dag* 2000, afl.11, 2000, 67.

³⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132.

jongeren.⁴⁰ Jeugddelinquentie wordt namelijk gezien als een symptoom. Anderzijds neemt de rechter de heropvoedbaarheid van de jongeren in acht bij het bepalen van een straf.⁴¹

Alle elementen zijn aanwezig om de aanpak van jeugddelinquentie aan te vatten.

1.2. De 20^e eeuw: de eeuw van het beschermingsmodel

1.2.1. Van een jeugdstrafrecht voor 1912 naar de wet op Kinderbescherming van 1912

a) Ontstaan van de wet van 15 mei 1912

De 20ste eeuw wordt gekenmerkt door een wetgevingstendens. Dit is het gevolg van een getransformeerde visie omtrent de jeugddelinquentie. Deze transformatie wordt ingegeven door een aantal maatschappelijke, socialistische, en politieke omstandigheden.⁴² Stemmen uit het positivisme gaan op om minderjarigen weg te halen uit de invloedssfeer van het volwassenstrafrecht en de persoon van de dader centraal te plaatsen.⁴³

In 1889 dient J. Lejeune een wetsontwerp inzake het in rekening brengen van de persoonlijkheid van de minderjarige delinquenten zonder hen te onttrekken aan het klassieke strafrecht in. Daarbij stelt de bij het K.B. van 15 maart 1894 opgerichte Patronaatscommissie een aanbeveling op inzake de oprichting van kinderrechtbanken.⁴⁴ Kort daarop ontstaat in België op 15 mei 1912 een eerste beschermingsmodel bij de wet op Kinderbescherming naar een wetsontwerp van Henri Carton de Wiart.

De reden voor deze wet ligt in de voortdurende stijging van jeugddelinquentie, de moeilijke begrenzing van het oordeel des onderscheid van minderjarigen, bij de mislukte toepassing van het strafrecht op de jeugdcriminaliteit en de invloed van het sociaal verweer.⁴⁵ De stijging van de jeugddelinquentie baart Carton de Wiart zorgen. De helft van de veroordeelden heeft namelijk een eerste veroordeling voor de meerderjarigheid op zijn kerfstok. Om een effectievere tussenkomst te garanderen, ontstaat de nood aan een eigen rechtssysteem.⁴⁶ Naar aanleiding van de moeilijke afbakening van het begrip 'oordeel des onderscheid' maakt dit oordeel plaats voor een strafrechtelijke onverantwoordelijkheid. Voor de eerste maal wordt een leeftijdsgrens voor strafrechtelijke meerderjarigheid vastgelegd op zestien jaar waardoor de minderjarigen onder deze

⁴⁰ J. CHRISTIAENS, "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de Dag* 2000, afl. 11, 71; J. PEETERS, *Antisociale jongeren*, Antwerpen, Garant, 2003, 18.

⁴¹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132.

⁴² B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 137.

⁴³ A. NUYTIENS, J. CHRISTIAENS en C. ELIAERTS, *Ernstige jeugddelinquentie gestraft? Praktijk van de uithandengeving*, Gent, Academia Press, 2005, 9.

⁴⁴ S. CHRISTIAENSEN, *Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 116; J. SMETS, *Jeugdbeschermingsrecht*, Deurne, Kluwer, 1996, 8.

⁴⁵ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 133.

⁴⁶ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 133.

grens niet strafwaardig⁴⁷ worden geacht.⁴⁸ Daarbij steunt de nieuwe wet niet langer op de schuld van de jongere maar op de gedachte van de bescherming van de maatschappij tegen gevaarlijke individuen.⁴⁹

Het verwezenlijken van een beschermingsmodel blijkt enkel mogelijk door af te stappen van de klassieke strafrechtsprincipes. Deze wet is niet alleen het resultaat van de afstand die de wet creëerde met de strafrechtelijke principes maar ook van een aantal sociale veranderingen. De invoering van een meervoudig en later een enkelvoudig stemrecht en de evolutie naar een sociale staat zullen hier een invloed op uitoefenen.⁵⁰

De wet brengt zo een eigen rechtssysteem voor kinderen tot stand.⁵¹

b) Grondslagen voor een beschermingsmodel

De Kinderbeschermingswet is een wet 'sui generis' in het belang van het kind waarin zowel het burgerlijk recht, het strafrecht, het sociaal recht en het procedureel recht verwerkt worden.⁵² Het eigen rechtssysteem heeft tot doel de bescherming van de jongeren tegen de gevaren van buitenaf door hulpverlening te verzekeren en de bescherming van de samenleving tegen delinquentie door de heropvoeding van delinquente en predelinquente minderjarigen.⁵³ De evolutie van een jeugdstrafrecht naar een beschermingsmodel veroorzaakt geen grote ommekeer aangezien het dubbele doel ongewijzigd blijft. De invoering van geïndividualiseerde maatregelen vormt daarentegen wel een belangrijke innovatie.⁵⁴

i. Leeftijd

De jongeren onder de leeftijd van zestien jaar worden onderworpen aan de figuur van de strafrechtelijke minderjarigheid. Van een onderscheidingsvermogen is er geen sprake meer. Zij worden uit het klassieke strafrecht geheven en worden berecht voor de kinderrechter.⁵⁵ Daarom spreken we van een misdrijf omschreven feit in plaats van over een misdrijf.

Jongeren ouder dan zestien jaar worden dan veroordeeld door de strafrechter tot een straf. Er wordt in een mogelijkheid voorzien voor de ouders om de minderjarigen voor hun achttien jaar preventief voor de kinderrechter te brengen bij landloperij, bedelarij, onbuigzaamheid of wangedrag ten

⁴⁷ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 372.

⁴⁸ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 5.

⁴⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 136.

⁵⁰ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 7.

⁵¹ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 7.

⁵² C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373.

⁵³ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 8.

⁵⁴ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 8-9.

⁵⁵ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 5.

aanzien van de opvoeders.⁵⁶ Jongeren tussen de zestien jaar en achttien jaar die lichte feiten plegen kunnen in de praktijk via de omweg van de ouderlijke klacht onder de kinderrechter komen.⁵⁷ De Kinderbeschermingswet beschouwd deze jongeren als delinquenten hoewel er juridisch gezien geen sprake is van jeugddelinquentie aangezien het gaat om misdrijf omschreven feiten en dus niet om misdrijven.⁵⁸

ii. Maatregelen

Daarnaast komen de delinquente en de predelinquente minderjarigen onder de figuur van de kinderrechter die bedoeld is om de belangen van het kind op een meer humane manier te behartigen ongeacht de ernst van het misdrijf. De rechter kan vanaf dan preventief ingrijpen door het opleggen van maatregelen.⁵⁹ Deze maatregelen zijn niet nieuw.⁶⁰ De Kinderbeschermingswet verankert enkel de toegepaste maatregelen uit de 19^e eeuw.⁶¹

Niet langer het bestraffen van de dader maar wel het preventief opleggen van middelen van verbetering in de vorm van bewakings- opvoedings- en behoedingsmaatregelen staat voorop.⁶² Deze maatregelen hebben een beschermende functie. Tevens zijn deze maatregelen van onbepaalde duur en gelden ze van rechtswege tot de leeftijd van eenentwintig jaar.⁶³

De kinderrechter heeft de vrije keuze tussen berisping, plaatsing bij een privé- persoon, in een instelling voor weldadigheid of een instelling voor openbaar onderwijs en terbeschikkingstelling van de regering.⁶⁴ Deze maatregelen komen niet uit de lucht gevallen maar vinden hun basis reeds in de 'periode Lejeune'. Door de vrije keuze bestaat de mogelijkheid om de opgelegde maatregelen ten alle tijden aan te passen of te herzien. De kinderrechter moet wel na drie jaar een evaluatie doen.⁶⁵

De wet voorziet echter niet in rechtswaarborgen voor de delinquente en predelinquente minderjarigen omdat de ratio van deze wet net de heropvoeding en bescherming van de minderjarigen beoogt en afstand doet van de strafrechtelijke principes.⁶⁶

⁵⁶ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 143.

⁵⁷ E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 40.

⁵⁸ J. CHRISTIAENS, "De jeugd van tegenwoordig: een historisch perspectief op de moderne jeugddelinquent" in T. BALTHAZAR, *Jongeren en criminaliteit in Update in de criminologie*, Gent, Kluwer, 2003, 21-22.

⁵⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 134-136.

⁶⁰ Artt. 13 tot en met 17 Kinderbeschermingswet.

⁶¹ J. CHRISTIAENS, "Een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 15.

⁶² Art. 17 Kinderbeschermingswet; E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 39.

⁶³ Art. 31, lid 1 Kinderbeschermingswet.

⁶⁴ Art. 17 Kinderbeschermingswet; E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 39.

⁶⁵ Art. 31, 2^e lid Kinderbeschermingswet.

⁶⁶ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 134-136.

Tenslotte heeft de rechter de mogelijkheid om ouders uit hun ouderlijk gezag te ontzetten. In tegenstelling tot de ontzetting in het klassieke strafrecht als straf, geschiedt de ontzetting ter bescherming van de minderjarigen.⁶⁷

1.2.2. Van de Kinderbeschermingswet van 1912 naar de Jeugdbeschermingswet van 1965

De wet van 15 mei 1912 vormt de grondslag voor een ruim en defensief beschermingsmodel.⁶⁸ In principe hebben de strafrechtbeginselen geen betekenis meer onder dit model en zijn de jeugddelinquenten niet strafrechtelijk verantwoordelijk. De kinderrechter kan geïndividualiseerde maatregelen opleggen aan zowel de delinquente minderjarigen als aan de kinderen in gevaar. Niet alleen de bescherming van het individu maar ook indirect de bescherming van de maatschappij staat voorop.⁶⁹ De minderjarigen ervaren de maatregelen per slot van rekening als straffen. Alsook krijgen de regering en de kinderrechter de mogelijkheid om de minderjarigen in een (volwassen) huis van arrest te plaatsen.

Het beschermingsmodel lost de verwachtingen van de neo- klassiekers niet in daar dit model zich een te grote vrijheid veroorlooft ten aanzien van de klassieke strafrechtelijke principes.⁷⁰ Daartegenover botst het model ook op kritiek van de navolgers van het sociaal verweer omdat het model niet uit zijn strafrechtelijke kader wordt gehaald hoewel dit wel de bedoeling was. Zij keuren het afwijken van de klassieke strafrechtelijke principes goed vanuit de ratio van heropvoeding.⁷¹

Eenzijds wordt de wet van 1912 geconfronteerd met een aantal belemmeringen zoals de stijgende jeugddelinquentie, de voorkeur van plaatsing en de criminaliteit onder oudere adolescenten. Ook het onderscheid tussen kinderen in gevaar en delinquente kinderen komt te vervagen waardoor de rechter steeds vroeger gaat ingrijpen.⁷² De rechters eigenen zich het optreden bij kinderen in gevaar toe. Dit optreden van de rechter wordt mogelijk door de vage omschrijving in de Kinderbeschermingswet van 1912. Daar komt bij dat de ouders veel sneller uit hun ouderlijk gezag ontzet worden waardoor de kinderen op hun beurt meer geplaatst zullen worden.⁷³ De effectiviteit van de maatregelen blijft twijfelachtig doordat het aanbod aan maatregelen onvoldoende

⁶⁷ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 134-136.

⁶⁸ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373.

⁶⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 137; C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 372.

⁷⁰ E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 40.

⁷¹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 138.

⁷² Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 138.

⁷³ E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 40-41; B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 147.

gedifferentieerd is.⁷⁴ Tenslotte wordt de hulpverlening in de praktijk enkel mogelijk gesteld na een gerechtelijke tussenkomst waardoor het subsidiariteitsprincipe geen navolging kent. Dit principe zal een belangrijke basis vormen voor het verdere jeugdrecht. De wetgever voorziet in een tijdige ingreep in het belang van de minderjarigen en in een aantal instrumenten voor de kinderrechter die in elke fase dezelfde is. Hij stelt grenzen aan de uitvoerige bevoegdheid van de kinderrechter door de persoonlijkheid te meten aan de hand van lichaams- en geestesonderzoeken.⁷⁵

Anderzijds is er de noodzaak om de bestaande praktijken te legaliseren.⁷⁶ De Kinderbeschermingswet wordt immers gepreciseerd door de rechtspraakpraktijken wat sneller aanleiding geeft tot bevoegdheidsoverschrijdend gedrag van de kinderrechter.

In 1947 stelt minister Struye een commissie aan die belast wordt met de bestudering van een herziening van de Kinderbeschermingswet.⁷⁷

Ingevolge de hierboven vermelde gevolgen van de Kinderbeschermingswet kan een verfijning van deze wet niet langer op zich laten wachten.

1.2.3. Jeugdbeschermingswet 1965

a) Maatschappelijke achtergrond van de Jeugdbeschermingswet

De periode na de Tweede Wereldoorlog wordt getypeerd door een optimistisch klimaat. Wegens de wederopbouw van de economie heerst er op economisch en politiek vlak een consensusmodel. De overeenstemming van de waarden en normen en de wijze van optreden bij normovertredend gedrag wordt algemeen aanvaard. Dit optimistische klimaat brengt ook een groeiend overheidsinterventionisme op tal van vlakken met zich mee. België ontplooit zich tot een ware verzorgingsstaat.⁷⁸

Verder doen de beginselen van het nieuw sociaal verweer hun intrede zonder het oud sociaal verweer helemaal los te laten.⁷⁹ De gevaarsnotie blijft de basis voor een mogelijke interventie. Het doel van de Jeugdbeschermingswet is niet langer de bescherming van de maatschappij, zoals in de Kinderbeschermingswet, maar wel de bescherming van de jongere tegen de hindernissen van de maatschappij. Het belang van het kind en de plaats van het gezin staan hier centraal. Het kind wordt dan meer gezien als een slachtoffer dan als een dader waardoor een preventief ingrijpen in het gezin

⁷⁴ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 138-140; E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 35;

⁷⁵ Art. 27 Kinderbeschermingswet.

⁷⁶ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 138-140.

⁷⁷ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 141.

⁷⁸ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373- 374.

⁷⁹ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 8- 12; FR. TULKENS en M. VAN DE KERCKHOVE, *Introduction au droit pénal. Aspects juridiques et criminologiques, op. Cit.*, 119.

verantwoord wordt geacht.⁸⁰ Op die manier komen de rechten van de beschermde delinquenten ook onder de aandacht.

b) Wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming

Het is de wet van 8 april 1965 op de jeugdbescherming onder minister Vermeylen die het bestaande beschermingsstelsel verder verfijnt.⁸¹ Deze wet dient in het licht van de sociaal- politieke welvaartsstaat geplaatst te worden.⁸² Het doel van de hervorming is het legitimeren van de lacunes uit de Kinderbeschermingswet.⁸³

Het belang van de minderjarige vervult zowel de functie van het doel als de functie van het middel.⁸⁴ De kinderen zijn rechtssubjecten die beschermd moeten worden. Wanneer de ouders hier niet in slagen zal de jeugdbescherming deze opdracht op zich nemen. Opgemerkt dient te worden dat de Jeugdbeschermingswet van 1965 niet alleen een gerechtelijk luik omvat maar ook voorziet in een buitengerechtelijk luik. Deze twee luiken vullen elkaar aan. Het is de bedoeling om door middel van vrijwillige hulpverlening, de gerechtelijke afhandeling zoveel mogelijk te vermijden. Wanneer deze vrijwillige hulpverlening niet lukt, kunnen we beroep doen op de gerechtelijke hulpverlening.⁸⁵ Deze hulpverlening wordt ingeschreven voor minderjarigen die nog geen misdrijf omschreven feit hebben gepleegd maar zich wel in een gevaarsituatie bevinden.⁸⁶ Krachtens artikel 2 Jeugdbeschermingswet neemt de vrijwillige hulpverlening de vorm aan van een algemene sociale bescherming die slaat op het gezin en de sociale omgeving of van een specifieke, individuele sociale bescherming. Deze sociale bescherming komt tot uiting in de Comités voor Bijzondere Jeugdzorg die een preventieve rol krijgen toebedeeld wanneer de hulpverlening gevraagd of aanvaard wordt.⁸⁷

i. *Basisprincipes van het sui generis jeugdbeschermingsrecht*

Inzake de gerechtelijke bescherming wordt de leeftijd van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid vastgelegd op achttien jaar om zo een antwoord te bieden op de stijgende criminaliteit onder oudere adolescenten. De burgerrechtelijke leeftijd blijft op eenentwintig jaar omdat het

⁸⁰ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373- 374.

⁸¹ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 148- 149.

⁸² C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 374- 375.

⁸³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 141.

⁸⁴ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 148- 149.

⁸⁵ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 148- 149; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 141.

⁸⁶ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 143.

⁸⁷ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België: wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 8- 12.

jeugdbeschermingsrecht een beschermend karakter heeft.⁸⁸ Concreet worden de minderjarige delinquenten onder de zestien jaar onweerlegbaar vermoed strafrechtelijk onverantwoordelijk te zijn. De minderjarige delinquenten tussen de zestien en achttien jaar zijn in principe strafrechtelijk verantwoordelijk. Maar voor hen wordt een weerlegbaar vermoeden van strafrechtelijke onverantwoordelijkheid ingebouwd.⁸⁹

Daarnaast maakt de kinderrechter plaats voor een jeugdrechter die een ruimere bevoegdheid krijgt. De jeugdrechter heeft naast het opleggen van maatregelen ten aanzien van jongeren die een misdrijf omschreven feit plegen (MOF- jongeren) en diens ouders ook de mogelijkheid maatregelen te nemen ten aanzien van jongeren in gevaar (later: POS- jongeren). De maatregelen voor zowel de MOF- jongeren als voor de jongeren in gevaar worden dezelfde.⁹⁰

De jeugdrechter krijgt de bevoegdheid om maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding te nemen voor jongeren onder de achttien jaar. Deze maatregelen, behoudens berisping zijn van onbepaalde duur en kunnen ten alle tijden gewijzigd of herzien worden.⁹¹ Zij gelden tot de leeftijd van eenentwintig jaar.

- Berisping is een waarschuwing die verband houdt met het gedrag van de minderjarige in het verleden. Met deze maatregel willen we het verantwoordelijkheidsgevoel van de minderjarige vergroten naar de toekomst toe. De minderjarige blijft in zijn/ haar milieu om hem/ haar inzicht te geven in zijn/haar handelen.⁹²
- De ondertoezichtstelling van het jeugdbeschermingscomité of van de afgevaardigden bij het jeugdrecht is een maatregel waarbij de minderjarige eveneens in zijn/haar gezin blijft, maar waar er wel een verplichte en aangepaste begeleiding opgelegd wordt. Aan deze begeleiding kunnen een aantal voorwaarden gekoppeld worden, bijvoorbeeld het geregeld naar school gaan, het leveren van prestaties van filantropische of opvoedkundige aard of het naleven van de richtlijnen van een centrum van opvoedkundige voorlichting of geestelijke hygiëne.⁹³
- De plaatsing van minderjarigen neemt de vorm aan van een plaatsing bij een betrouwbare persoon of in een instelling met het oog op huisvesting, behandeling, opvoeding, onderrichting of beroepsopleiding. De jeugdrechter moet een gepaste maatregel opleggen in het belang van de minderjarige. De plaatsing kan ook opgelegd worden als voorlopige maatregel van bewaring. Als er sprake is van een plaatsing bij een betrouwbare persoon gaat

⁸⁸ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 148- 149; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 143.

⁸⁹ K. HANSON, "Over de uithandengeving (nog maar eens)", *TJK* 2005, afl. 2, 54-55.

⁹⁰ I. VAN WELZENIS, *Jeugddelinquentie: wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer, 2003, 104.

⁹¹ Art. 36 en 37 Jeugdbeschermingswet.

⁹² Art. 37, 1° Jeugdbeschermingswet.

⁹³ Art. 37, 2° Jeugdbeschermingswet; Art. 37bis, Jeugdbeschermingswet; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 143.

het om pleeggezinplaatsingen. Daarnaast verschaft de wet ook de mogelijkheid om te plaatsen in privé- instellingen of in psychiatrische instellingen.⁹⁴

- Plaatsing in een openbare instelling voor observatie en opvoeding onder toezicht. Het betreft plaatsingen in (half)open of in gesloten gemeenschapsinstellingen voor bijzondere jeugdbijstand. De jeugdrechtbank moet steeds de duur en de aard van de plaatsing bepalen.⁹⁵

Bij heel ernstige gevallen kan de jeugdrechter de zaak uit handen geven. Het dossier zal dan behandeld worden op de correctionele rechtbank of het Hof van Assisen. Wegens het uitzonderlijk karakter worden er een aantal voorwaarden aan gekoppeld. Een uithandengeving kan maar voor jongeren die een misdrijf omschreven feit gepleegd hebben na hun zestiende en waarvoor maatregelen van bewaring, opvoeding- en behoedingsmaatregelen niet meer geschikt geacht worden. Een voorafgaand medisch-psychologisch en maatschappelijk onderzoek is verplicht. Alsook de persoonlijkheid van de jonge dader en de ernst van de feiten spelen een rol bij de behandeling.⁹⁶

- Tenslotte voorziet de wet in de mogelijkheid van plaatsing in een huis van arrest in afwachting van een vonnis. Deze mogelijkheid geldt maar voor de jongeren die de leeftijd van veertien jaar of ouder hebben bereikt en het een feit waar één jaar gevangenisstraf op staat betreft.⁹⁷

Bij aanhoudend wangedrag kan de jeugdrechter de jongere tot de leeftijd van eenentwintig jaar ter beschikking stellen van de regering. Het is dan de minister van justitie die een maatregel oplegt aan de jongere. Hij heeft de keuze tussen dezelfde maatregelen als die van de jeugdrechter, behoudens berisping en kan de jongere die zestien jaar of ouder is, laten opsluiten in een strafinrichting.⁹⁸

ii. *Het beschermingsmodel van 1965*

De wet van 1965 biedt een antwoord op de kritieken van de wet van 1912.

Vooreerst staat de bescherming van het kind voorop en niet onrechtstreeks de bescherming van de maatschappij. Een re-integratie wordt bewerkstelligd om een balans tussen de belangen van het kind en de belangen van de maatschappij te creëren.⁹⁹

⁹⁴ Art. 37, 3° Jeugdbeschermingswet.

⁹⁵ Art. 37, 4° Jeugdbeschermingswet.

⁹⁶ Art. 38 Jeugdbeschermingswet; L. ONKELINX, *Kadernota betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende jeugdbescherming*, 13 februari 2004; A. NUJTIENS, "Rien ne va plus! Kritische reflectie op de onverwachte (en ondoordachte?) facelift van de uithandengeving", *TJK* 2006, afl. 4, 282.

⁹⁷ Art. 39 Jeugdbeschermingswet; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

⁹⁸ Art. 39- 41 Jeugdbeschermingswet.

⁹⁹ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373- 374.

Daarnaast hebben de kinderen als rechtssubjecten ook het recht om beschermd te worden. Het individueel preventief ageren moet daarom geïnstitutionaliseerd worden. In eerste instantie oefent de sociale bescherming deze preventieve taak uit in de vorm van het jeugdbeschermingscomité. De jeugdbeschermingscomités organiseren vrijwillige opvoedingsbijstand die aanvaard moet worden door degenen die de ouderlijke macht uitoefenen.¹⁰⁰ Bij het mislukken van de sociale jeugdbescherming zal het gerechtelijke luik in werking treden. Daarbij wordt een gedifferentieerd maatregelenaanbod vastgelegd in de wet.¹⁰¹ Tenslotte speelt het subsidiariteitsprincipe binnen de maatregelen waarbij de voorkeur aan de minst ingrijpende maatregel moet gegeven worden.¹⁰²

Ook hier rijst de vraag of dit beschermingsmodel wel bestand is tegen de kritieken en de druk van buitenaf?

1.2.4. *Modellenclash: ontstaan, ontwikkelingen en verdere invloeden*

a) Het beschermingsmodel: inhoud en kritieken

De economie stuikt in elkaar. Van het naoorlogse optimisme valt er niet veel meer te bespeuren. Op politiek niveau komt de rechtse beweging steeds meer op. Bij de burgers wordt het gevoel van onveiligheid aangescherpt door de veronderstelde stijging van de jeugd delinquentie. Uiteindelijk zal dit leiden tot een tendens van 'moral panic' en onverdraagzaamheid.¹⁰³ De principes van het nieuw realisme vormen de basis voor een repressieve aanpak waarin een sociale verantwoordelijkheid vervangen wordt door een individuele verantwoordelijkheid.¹⁰⁴

i. *Het beschermingsmodel*

De maatschappelijke reactie op een misdrijf is zeer divers. De finaliteit van de straf beïnvloedt de definiëring van het begrip. Vooreerst is de straf bedoeld als leedtoevoeging opgelegd door de rechterlijke macht. Om het vertrouwen in onze maatschappij te herstellen, wordt de straf als vergelding voor de schending van de waarden en normen gebruikt. Daarnaast bereidt de straf de delinquent voor op de sociale re-integratie in de samenleving. De straf dient tot individuele preventie omdat zij een actief instrument is voor de wederopvoeding. Tot slot doelt de straf afschrikwekkend

¹⁰⁰ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 150.

¹⁰¹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

¹⁰² B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 151.

¹⁰³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 148- 150.

¹⁰⁴ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 376.

te zijn om criminaliteit te voorkomen. Zij oefent vanuit algemeen preventief oogpunt een voorbeeldfunctie uit.¹⁰⁵

De jeugdrechter kan geen straffen opleggen gezien minderjarigen strafrechtelijk onverantwoordelijk zijn. Het beschermingsmodel is immers gebaseerd op het opvoeden van de dader. Om deze opvoeding of verbetering te bewerkstelligen, legt de jeugdrechter geïndividualiseerde maatregelen op. Bij het opleggen van de maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding houdt de rechter rekening met de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarigen zodat zij niet nogmaals een misdrijf omschreven feit plegen. De jeugdrechter is steeds dezelfde in alle fasen van het onderzoek zodat hij de maatregelen in functie van de persoonlijkheid kan nemen. De maatregelen hebben een facultatief karakter. Wanneer de minderjarige vaststaande feiten heeft gepleegd, is de jeugdrechter niet verplicht om een maatregel op te leggen. Het belang van de minderjarigen staat voorop en niet de ernst van de feiten. Het proportionaliteitsbeginsel speelt hier geen enkele rol.¹⁰⁶

Het werken met maatregelen in plaats van met straffen heeft een aantal belangrijke gevolgen. Bij het opleggen van maatregelen blijven de functies van de straf van toepassing maar zullen ze op een andere manier uitwerking krijgen omdat minderjarigen vaak de draagwijdte van hun gedraging niet kunnen inschatten.¹⁰⁷ Evenwel heeft de toepassing van maatregelen door de jeugdrechter voor jeugddelinquenten ook gevolgen voor de andere basisprincipes namelijk voor het legaliteitsbeginsel en het vermoeden van onschuld uit het strafrecht.

ii. *Kritieken op het beschermingsmodel*¹⁰⁸

De eerste jaren na de wet van 1965 zijn een periode van kritiek geweest die leidde tot verschillende stromingen. De grondslagen uit de Jeugdbeschermingswet kwamen onder druk te staan.¹⁰⁹

Het jeugdbeschermingsmodel ingevuld door de hulpverlening en de jeugdbijstand is namelijk geënt op middelen. Dit model staat of valt met de beschikbaarheid van middelen. In de jaren '70 wordt onze maatschappij geteisterd door een economische crisis waardoor de middenklasse in het gedrang komt. De plaatsingsinstellingen worden daardoor een gemakkelijk toevluchtsoord.¹¹⁰ Om die reden wordt het subsidiariteitsbeginsel aan de kant geschoven.

¹⁰⁵ B. DE SMET, "Verschillen tussen straf(proces)recht en jeugdbeschermingsrecht", *RW* 2004-2005, afl. 30, 1163; C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en menselijke waardigheid. Essays over de grondslagen van het strafrecht*, Antwerpen 2009, Maklu, 4-31.

¹⁰⁶ E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 228; B. DE SMET, "Verschillen tussen straf(proces)recht en jeugdbeschermingsrecht", *RW* 2004-2005, afl. 30, 1163-1164.

¹⁰⁷ E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 228; B. DE SMET, "Verschillen tussen straf(proces)recht en jeugdbeschermingsrecht.", *RW* 2004-2005, afl. 30, 1163-1164; C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en menselijke waardigheid. Essays over de grondslagen van het strafrecht*, Antwerpen 2009, Maklu, 4-31.

¹⁰⁸ B. DE RUYVER, *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 152-159.

¹⁰⁹ E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 351.

¹¹⁰ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

Een eerste stroming in de jaren '70 trekt de basisprincipes van het beschermingsmodel in twijfel.¹¹¹ Hun kritiek is gefundeerd op de afwezigheid van een begrenzing tussen de gerechtelijke en sociale hulpverlening. De vertrouwensband tussen de hulpverlening en de minderjarigen ontbreekt. Mede aan de oorzaak van dit falen ligt de ondermaatse werking van de jeugdbeschermingscomités. Vooreerst vervullen zij enerzijds de functie van verlengstuk van de jeugdrechtbank en anderzijds treden zij op als hulpverleningsinstanties. Zodoende missen de comités elke geloofwaardigheid.¹¹² Ten tweede acht deze stroming de invulling van de functie van de jeugdrechter als een soort psychiater niet zonder gevaar. Tenslotte treedt de rechtbank de procedurele rechten van de jongeren met de voeten waardoor er geen sprake kan zijn van een rechtspositie van de minderjarigen. Deze stroming pleit aldus voor een strikt onderscheid tussen de gerechtelijke hulpverlening en de sociale hulpverlening.¹¹³

Een tweede stroming wijst op de veroudering van het beschermingsmodel maar behoudt dit model wel. Zij duiden op een repressieve aanpak door het streven naar een loskoppeling van de niet-delinquente minderjarigen van de delinquente minderjarigen. Daarnaast passen zij de techniek van netwidening toe om van een individueel opereren tot een gezinsgericht opereren te komen. Tenslotte verkiezen zij een justitie van deskundig onderzoek. De rechter zal zich beroepen op andere (wetenschappelijke) instanties bij het nemen van zijn beslissing.¹¹⁴ Het juridisch karakter van de beslissing wordt op die manier gesecondariseerd.

Een bijkomende kritiek op het jeugdbeschermingsrecht komt er door de afwezigheid van formele rechten voor minderjarigen. De minderjarigen wordt overgelaten aan de jeugdrechter van wie de opdracht bestaat uit het spelen van psychiater. Ook heeft het beschermingsmodel de klassieke principes verlaten waardoor er geen enkele houvast meer bestaat voor de minderjarigen.¹¹⁵

De aanhoudende kritieken staan aan de basis voor het ontwikkelen van een jeugdsanctierecht.

b) Het jeugdsanctiemodel

Een eerste reden voor een sanctiemodel is ingegeven door de perceptie van de jongeren op de maatregelen. De jongeren ervaren een maatregel niet zozeer als een maatregel van opvoeding maar wel als een (vrijheidsbenemende) straf. Het zou beter zijn om duidelijkheid te scheppen voor de minderjarigen.¹¹⁶ In een systeem van een jeugdsanctierecht wordt de minderjarige beschouwd als

¹¹¹ L. WALGRAVE, "La protection de la jeunesse. La recherche d'une raltion de confiance", *Rev.dr.pén.crim.* 1973, afl. 10, 118-222 verwijzing in Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

¹¹² Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

¹¹³ L. WALGRAVE, "La protection de la jeunesse. La recherche d'une raltion de confiance", *Rev.dr.pén.crim.* 1973, afl. 10, 918-222; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144- 145.

¹¹⁴ M. VAN DE KERCKHOVE, "L'évolution du droit des mineurs et les fonctions d'un tribunal de la jeunesse", in *Fonction sociale du tribunal de la jeunesse*, Brussel, C.E.D.J., 1979, 16 verwijzing in Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 145.

¹¹⁵ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België; Wat is er veranderd: continuïteit, circulariteit of breuk?", *De orde van de dag*, 2000, afl. 11, 11.

¹¹⁶ B. DE SMET, "Het wetsontwerp-Onkelinx van 14 juli 2005. Kleine stappen in de richting van een Jeugdsanctierecht", *RW* 2005-06, afl. 11, 414.

een volwaardig rechtssubject met eigen rechten en plichten. Daarbij legt de jeugdrechter een sanctie op in plaats van een maatregel.¹¹⁷

In het sanctiemodel ligt de nadruk op de daden van de minderjarigen en niet zozeer op de dader van de minderjarige. De sanctie vervult enerzijds de functie van leedtoevoeging. Hier komen het legaliteitsbeginsel en het proportionaliteitsbeginsel weer om de hoek kijken. Deze principes moeten gerespecteerd worden gedurende de gehele procedure. Anderzijds vervult de sanctie ook een vergeldingsfunctie. De minderjarige wordt gewezen op het onaanvaardbaar karakter van zijn gedrag.¹¹⁸ Dit nieuwe model wordt bevestigd in het IVRK en het EVRM waarin bepalingen inzake de minderjarigen worden opgenomen.¹¹⁹

Een andere reden voor een sanctiemodel is een gemakkelijk ontkomen van oudere minderjarigen aan een maatregel. Een aantal jongeren houden zich verscholen achter het principe van de strafrechtelijke onverantwoordelijkheid.¹²⁰ Voorts heeft de sanctie ook het normbesef tot doel. Een jongere die over een oordeel des onderscheid beschikt kan strafrechtelijk verantwoordelijk gesteld worden waarbij de leeftijd een verzachtende omstandigheid kan uitmaken.¹²¹

Tot slot brengt het sanctiemodel het slachtoffer in beeld maar het zal de slachtoffers steeds achterstellen op de strafvervolging.¹²²

c) Het herstelmodel

Na het centraal stellen van de persoon van de minderjarige (beschermingsmodel) en de daden van de minderjarige (sanctiemodel) mag de erkenning van het slachtoffer en het herstel van de schade (herstelmodel) niet ontbreken.¹²³

Het herstelmodel is gericht op het herstel van de schade en niet zozeer op het opvoeden of het bestraffen van de minderjarige dader. De sanctie wordt niet opgelegd om de minderjarige dader te laten lijden voor het overtreden van de wet, wel omdat hij gevaarlijk is voor de maatschappij.¹²⁴

Dit model wordt ingegeven door de afwezigheid van enige belangstelling in het slachtoffer door het gerecht en het falen van de maatschappij in het beschermen van de burgers.¹²⁵ Het herstelrecht

¹¹⁷ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 35.

¹¹⁸ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 35.

¹¹⁹ Art. 3 Internationaal verdrag 20 november 1989 inzake de rechten van het kind, goedgekeurd bij wet van 25 november 1991, *BS* 17 januari 1992 (IVRK); art. 8 Europees verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955, *BS* 19 augustus 1955 (EVRM).

¹²⁰ B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: Jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006 - 2007, 342- 368.

¹²¹ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 46.

¹²² Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 149.

¹²³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 151.

¹²⁴ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapdienst voor minderjarigen. Nu (toch) ook voor (nog) onschuldigen?", *NJW* 2004, 74.

¹²⁵ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK*

stelt dus de belangen van het slachtoffer, de bescherming van de maatschappij en het herstel van de aangerichte schade voorop.

In een herstelmodel werken we met sancties en niet met maatregelen. De sanctie moet zich richten tot het nastreven van deze doelstellingen. Om tegemoet te komen aan de belangen van de slachtoffers zal de sociale preventie steeds vooropgesteld worden. De minderjarigen moeten bijdragen in het herstel. Hierdoor zullen de herstelsancties gepromoot worden. De minderjarigen worden immers verantwoordelijk geacht. Deze verantwoordelijkheid moet los gezien worden van enige schuld. Het herstelmodel hanteert net zoals het sanctiemodel het proportionaliteitsbeginsel. De sanctie wordt opgelegd in functie van de veroorzaakte schade. Tenslotte moet het uitvoeren van de herstelsancties aanleiding geven tot een bewustwording van het gestelde gedrag. Het herstelmodel is gebaseerd op het principe van vrijwilligheid. In dat geval is er sprake van een constructief herstelrecht.¹²⁶

1.3. Wijzigingen van het 'beschermingsmodel' van 1965

1.3.1. Belangrijke (staats)hervormingen

a) Staatshervormingen 1980 en 1988

Omstreeks 1980 komt het beschermingsmodel opnieuw onder vuur te staan. De hervormingen van 1980 en 1988 spelen hier een belangrijke rol in.

De federale overheid, meer bepaald de minister van justitie, was voor de staatshervorming van 1980 bevoegd voor de gerechtelijke en sociale jeugdbescherming. Bij de staatshervorming van 1980 worden de persoonsgebonden aangelegenheden de bevoegdheid van de gemeenschappen. De Bijzondere Wet van 8 augustus 1980¹²⁷ maakt van de jeugdbescherming een persoonsgebonden aangelegenheid waardoor vele aspecten van de jeugdbescherming onder de bevoegdheid van de gemeenschappen komen te liggen.¹²⁸

De oorzaak voor de verschillende bevoegdheidsconflicten tijdens deze periode ligt in de verschillende visies omtrent de bevoegdheidsverdeling. Twee concurrerende bewegingen steken de kop op. De aanhangers van een jeugdsanctierecht, namelijk de federale overheid, staan in deze discussie lijnrecht tegenover zij die de communautarisering van de jeugdhulpverlening bepleiten, namelijk de Gemeenschappen.¹²⁹ Daarnaast stelt de Raad van State in een advies dat het onmogelijk is het

2001, afl. 4, 151; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 49.

¹²⁶ H. GEUDENS en L. WALGRAVE, "Naar een herstelrechtelijke jeugdsanctierecht", *Panopticon* 1999, 155; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapdienst voor minderjarigen. Nu (toch) ook voor (nog) onschuldigen?", *NJW* 2004, 74- 77.

¹²⁷ Art. 5, § 1 Bijzonder Wet tot Hervorming van de Instellingen 8 augustus 1980, *BS* 15 augustus 1980 (BWHI).

¹²⁸ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 28.

¹²⁹ E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 411; K. DEWEERDT en J. PUT, "Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht. Overzicht van rechtspraak: 1965- 2004", *NJW* 2004, 826-828.

gerechtelijk optreden onder de noemer van persoonsgebonden aangelegenheden te brengen. De nood aan een eenvormig beleid is dan ook groot.¹³⁰

De Bijzondere Wet van 8 augustus 1988 maakt een onderscheid tussen aan de ene kant 'de federale jeugdbescherming en de gerechtelijke bijzondere jeugdbijstand en aan de andere kant de buitengerechtelijke bijzondere jeugdbijstand in het kader van de gemeenschapsbevoegdheid inzake jeugdbescherming'.¹³¹ De jeugdbescherming en de bijzondere jeugdbijstand worden beschouwd als persoonsgebonden aangelegenheden waardoor zij tot de bevoegdheid van de gemeenschappen behoren. Met andere woorden alles in het kader van de jeugdbescherming valt onder de bevoegdheid van de gemeenschappen tenzij deze wet anders bepaalt.¹³² Hieruit volgt dat de federale wetgever enkel de bevoegdheid heeft over de burgerlijke regels betreffende het statuut van de minderjarige en de familie, de regels over de bestraffing van gedragingen die een inbreuk vormen op de jeugdbeschermingswet, de organisatie, de territoriale bevoegdheid en de rechtspleging van de jeugdrechtsbanken, de opgave van maatregelen die opgelegd kunnen worden aan MOF- jongeren en de ontzetting uit het ouderlijk gezag.¹³³

Bij een tweede Bijzondere Wet van 1988 wordt ook de uitvoering van maatregelen een gemeenschapsmaterie.¹³⁴ Het Grondwettelijk Hof (toenmalig Arbitragehof) heeft zich intussen meermaals uitgesproken over de draagwijdte van het begrip: 'persoonsgebonden aangelegenheid'. Zij oordeelt dat het gerechtelijk optreden het opvoedkundig karakter niet wegneemt. Hierbij bevestigt zij telkens het hulpverlenend karakter van het jeugdrecht, de bijzondere jeugdbijstand en het sui generis karakter van de Jeugdbeschermingswet.¹³⁵

In de praktijk kunnen er toch kanttekeningen gemaakt worden bij deze theoretische bevoegdheidsverdeling. Vooreerst zijn de gemeenschappen bevoegd voor de bijstand aan POS- jongeren terwijl de federale wetgever zich buigt over het optreden bij MOF- jongeren. Deze vaststelling lijkt niet verenigbaar met de ratio van de Jeugdbeschermingswet aangezien deze vertrekt van eenzelfde toepassing van de maatregelen voor POS- en MOF- jongeren.¹³⁶ Daarnaast stellen er zich heel wat problemen inzake de samenwerking tussen de gemeenschappen en de federale overheid. De jeugdrechter dient federale maatregelen op te leggen die volledig afhankelijk zijn van de beschikbare middelen van de gemeenschappen. Omgekeerd moeten de gemeenschappen de jongeren begeleiden zonder dat ze iets te zeggen hebben over de toepassingsvereisten van de maatregelen. Hierdoor kampt men al jaren met een plaatstekort in de verschillende instellingen.¹³⁷

¹³⁰ J. SMETS, "De Raad van State en de bevoegdheidsverdeling inzake jeugdbescherming", *Panopticon* 1985, afl. 2, 176; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 28 -29.

¹³¹ Bijzondere Wet van 8 augustus 1988 strekkende tot wijziging van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980, *BS* 13 augustus 1988.

¹³² B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Intersentia, Antwerpen, 2010, 10.

¹³³ K. DEWEERDT en J. PUT, "Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht. Overzicht van rechtspraak: 1965- 2004", *NJW* 2004, afl. 78, 826-830.

¹³⁴ Art. 5, § 1, 6° van de wet van 8 augustus 1980, *BS* 15 augustus 1980.

¹³⁵ Arbitragehof 30 juni 1988, nr. 66/88, *BS* 21 juli 1988.

¹³⁶ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 9-10.

¹³⁷ Art. 5 samenwerkingsakkoord van 30 april 2002 tussen de Federale Staat, de Duitstalige Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap betreffende het gesloten centrum van voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 20 augustus 2002.

b) Bijzondere decreten

De Vlaamse overheid is voorstander van een bijstandsmodel. Dit model vindt duidelijk gehoor in het Decreet op de bijzonder jeugdbijstand van 27 juni 1985.¹³⁸ Het decreet brengt een aantal organisatorische gevolgen met zich mee. De sociale bescherming wordt vervangen door de bijzondere jeugdbijstand. De jeugdbeschermingscomités maken plaats voor de comités voor bijzondere jeugdzorg. En door de oprichting van een bemiddelingscommissie kan de zaak naar het parket gestuurd worden.¹³⁹ Daarnaast wordt de rechtspositie van de minderjarigen verstevigd door de mogelijkheid van inspraak voor de minderjarigen. Tenslotte krijgt het subsidiariteitsbeginsel een nieuwe input.¹⁴⁰ De gerechtelijke tussenkomst is maar gerechtvaardigd wanneer de vrijwillige hulpverlening niet mogelijk blijkt en het gerechtelijk optreden in het belang van het kind gebeurt.¹⁴¹

De verschillende decreten worden samengebracht in een Gecoördineerd Decreet van 4 april 1990.¹⁴² Deze heeft voornamelijk betrekking op de hulpverlening aan POS- jongeren. In het later Decreet van 7 maart 2008 inzake jeugdbijstand en het Uitvoeringsbesluit van 24 oktober 2008¹⁴³ worden de beginselen van subsidiariteit en proportionaliteit bijgesteld.¹⁴⁴

Om de jeugdhulp toegankelijker te maken, keurt de Vlaamse Regering op 21 februari 2014 het uitvoeringsbesluit bij het Decreet integrale jeugdhulp definitief goed. Op 1 maart 2014 maakt de integrale jeugdhulp in Vlaanderen zijn intrede. Dit betekent concreet op organisatorisch vlak dat de werking van de comités voor bijzondere jeugdzorg stopt en dat de bemiddelingscommissies niet meer bestaan. Wanneer de eerstelijns hulp niet volstaat treedt de intersectorale toegangspoort in werking. Dit is de toegangspoort voor de niet- rechtstreeks toegankelijk jeugdhulp.¹⁴⁵ In dit decreet wordt sterk ingezet op het principe van subsidiariteit¹⁴⁶ en wordt de maximale waarborg van de rechten van de minderjarigen nagestreefd.

c) Impact van de staatshervorming

De staatshervormingen van 1980 en 1988 brengen een aanhoudende communautarisering tot stand die zich ook laat voelen op het jeugdbeschermingsvlak. Het gerechtelijk optreden krijgt zijn invulling door het beschermingsmodel.¹⁴⁷ Met de bijzondere decreten wordt de bijstand aan niet-

¹³⁸ Decreet 27 juni 1985 inzake bijzondere jeugdbijstand, *BS* 5 juli 1986.

¹³⁹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 31 – 32.

¹⁴⁰ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 31 – 32.

¹⁴¹ Art. 9, § 2, 1° en 4° decreet 27 juni 1985, *BS* 5 juli 1986.

¹⁴² Decreten inzake Bijzondere Jeugdbijstand, gecoördineerd op 4 april 1990, *BS* 8 mei 1990; B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 13.

¹⁴³ Decreet 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand, *BS* 15 april 2008; Besluit van de Vlaamse Regering 21 mei 2010 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 oktober 2008 tot uitvoering van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand en het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid van 18 juli 2003, *BS* 18 juni 2010.

¹⁴⁴ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 14.

¹⁴⁵ Art. 8 decreet integrale jeugdhulp 12 juli 2013, *BS* 13 september 2013.

¹⁴⁶ Art. 6 decreet integrale jeugdhulp 12 juli 2013, *BS* 13 september 2013.

¹⁴⁷ C. ELIAERTS, “Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming” in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB press, 2001, 378- 379.

delinquenten gecommunautariseerd waardoor er een duidelijk onderscheid waarneembaar is tussen de delinquenten en de niet- delinquenten.¹⁴⁸

De vestiging van het subsidiariteitsbeginsel vormt een belangrijk gevolg van deze communautarisering.¹⁴⁹ Vooreerst speelt het subsidiariteitsbeginsel op het niveau van de functies van de gemeenschappen en de federale overheid. De jeugdhulpverlening krijgt de voorkeur op de gerechtelijke afhandeling. De minderjarige niet- delinquenten komen maar voor de jeugdrechtbank wanneer de vrijwillige hulpverlening niet lukt. Maar in principe komen zij niet onder de gerechtelijke hulpverlening.¹⁵⁰ De jeugdrechtbank spitst zich dus voornamelijk toe op de minderjarige delinquenten.¹⁵¹ Daarnaast speelt de subsidiariteit ook binnen de hulpverlening. De algemene preventie geniet de voorkeur boven de gespecialiseerde hulpverlening en bijstand.¹⁵² Tenslotte is de minderjarige niet langer een rechtsobject maar wel een rechtssubject met gewaarborgde rechten.

1.3.2. Belangrijke wetten van de jaren '90

Onder de repenaliseringstendens komen in de jaren '90 een aantal belangrijke wetten tot stand.¹⁵³

Met de wet van 19 januari 1990 wordt de burgerrechtelijke meerderjarigheid van eenentwintig jaar herleid tot achttien jaar. De burgerrechtelijke en strafrechtelijke meerderjarigheid is nu dezelfde. Na het verstrijken van de leeftijd van achttien jaar is het jeugdbeschermingsrecht immers niet meer van toepassing.¹⁵⁴ Er gingen stemmen op om deze meerderjarigheid te verlengen. Ondanks de mogelijkheid tot verlenging worden er geen overgangsbepalingen van minderjarigheid naar meerderjarigheid vastgelegd waardoor deze 'personen' op zichzelf aangewezen zijn.¹⁵⁵ Naast de wet van 1990 vult de wet van 24 december 1992 de mogelijkheid van een verlenging van de meerderjarigheid na de leeftijd van achttien jaar voor het openbaar ministerie en voor de minderjarige zelf aan.¹⁵⁶ Ook deze wet biedt geen allesomvattend antwoord op de lacunes in de overgangperiode naar de meerderjarigheid. Aan de ene kant is deze wet niet van toepassing op de jongeren onder de achttien jaar die een misdrijf omschreven feit plegen maar waarvan het

¹⁴⁸ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België; Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 10.

¹⁴⁹ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 147.

¹⁵⁰ Y. CARTUYVELS, "Jeugdrecht in België; Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 10.

¹⁵¹ Art. 17, § 2 van de Gecoördineerde Decreten van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 1990; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 147.

¹⁵² Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 148.

¹⁵³ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 28.

¹⁵⁴ Wet 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerlijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *BS* 30 januari 1990.

¹⁵⁵ P. SENAËVE, "De gevolgen van de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid voor de jeugdbeschermingsmaatregelen t.a.v. delinquente jongeren. Een mini-hervorming van de wet op de jeugdbescherming", *RW* 1992-93, 982.

¹⁵⁶ Wet van 24 december 1992 tot wijziging van de artikelen 36, 4°, en 37 en tot opheffing van artikel 37bis van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming en tot invoeging van een artikel 43bis in dezelfde wet, *BS* 31 december 1992.

daderschap vast komt te liggen na hun meerderjarigheid. Aan de andere kant kan aan de meerderjarigen enkel een beschermingsmaatregel opgelegd worden bij een vonnis.¹⁵⁷

De wet van 2 februari 1994 doet nogmaals een poging om de lacunes van de meerderjarigheid op te vangen. Zij voorziet in de mogelijkheid voor de jeugdrechter om maatregelen op te leggen aan de meerderjarigen. Deze maatregelen worden echter beperkt tot berisping en uithandengeving.¹⁵⁸ Daarnaast kunnen de jeugdrechters voorlopige maatregelen en maatregelen van bepaalde duur nemen die automatisch moeten eindigen op de leeftijd van twintig jaar.¹⁵⁹ Deze wet wordt tevens opgelegd om tegemoet te komen aan het Kinderrechtenverdrag¹⁶⁰ en het EVRM waarin de minderjarige als rechtssubject wordt beschouwd en om de rechten van verdediging in de voorbereidende fase te verstevigen.¹⁶¹ Tot die tijd ontbreekt het aan rechten voor de minderjarigen bij het opleggen van voorlopige maatregelen in de voorbereidende fase van het proces. Enerzijds wordt dit gebrek aan proceswaarborgen in onze maatschappij geaccepteerd omdat het opleggen van maatregelen geen bestraffend karakter heeft.¹⁶² Anderzijds vormt de opsluiting in een huis van arrest het probleempunt bij uitstek in internationale kringen daar het uitzonderlijk karakter van een opsluiting in een huis van arrest vaak verloren gaat.¹⁶³

De meerderjarigheid wordt vastgelegd op de leeftijd van achttien jaar bij de wet van 19 januari 1990. Deze wet veroorzaakt een moeilijke overgangsperiode voor minderjarigen en meerderjarigen. De repenaliseringstendens zet zich echter voort.¹⁶⁴ De jeugdrechter kan een beslissing tot versnelde uithandengeving instellen waardoor de minderjarige naar de strafrechter wordt verwezen zonder enig voorafgaand maatschappelijk en psychiatrisch onderzoek.¹⁶⁵

1.3.3. *Het arrest Bouamar als oorzaak voor de Everbergwet*

De Jeugdbeschermingswet van 1965 voorziet in artikel 53 voor een minderjarige ouder dan veertien jaar die een strafbaar feit pleegt waar een gevangenisstraf van minstens één jaar op staat en niet in een geschikte instelling geplaatst kan worden, een 'bewaringsmaatregel' van opsluiting in de gevangenis voor ten hoogste vijftien dagen. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens was van mening dat het opsluiten van een minderjarige in een gevangenis zonder enige aangepaste begeleiding strijdig was met art. 5, § 1, d) EVRM. België wordt daarom veroordeeld op 29 februari

¹⁵⁷ P. SENAËVE, "De gevolgen van de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid voor de jeugdbeschermingsmaatregelen t.a.v. delinquente jongeren. Een mini- hervorming van de wet op de jeugdbescherming", *RW* 1992-93, 984.

¹⁵⁸ Art. 37, § 4 Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 2 wet 2 februari 1994; Art. 38 Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 3 wet 2 februari 1994.

¹⁵⁹ Art. 37, § 3, 2° Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 2 Wet 2 februari 1994; Art. 37, § 3, 1° Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 2 Wet 2 februari 1994.

¹⁶⁰ Art. 37 en art. 40 IVRK.

¹⁶¹ Wet 2 februari 1995, *BS* 17 september 1995; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 28.

¹⁶² Wet 2 februari 1995, *BS* 17 september 1995; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 28.

¹⁶³ J. PUT, "Het nieuwe Jeugdrecht: Een terugblik op de toekomst", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Larcier, Gent, 2007, 3.

¹⁶⁴ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 28.

¹⁶⁵ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 28- 29.

1988.¹⁶⁶ Ze moet de gevolgen dragen van het feit dat zij in 1965 gekozen heeft voor een jeugdbeschermingsmodel en dient daarom voldoende plaatsen te scheppen in jeugdinstituten om in een efficiënte en performante begeleiding te voorzien.¹⁶⁷

De plaatsing in een arresthuis wordt opgeheven bij de wet van 4 mei 1999. Maar door het gebrek aan een alternatief van plaatsen ontstaat er een aanhoudend plaatstekort.¹⁶⁸

Vandaar richt de federale wetgever 'het centrum voor voorlopige plaatsing' op bij de wet van 1 maart 2002.¹⁶⁹ Waar in afwachting van een aangepaste begeleiding in een gemeenschapsinstelling, minderjarigen ouder dan veertien jaar die 'vermoedelijk' een misdaad hebben gepleegd door de jeugdrechter kunnen worden opgesloten. Onder een vermoedelijk misdrijf omschreven feit wordt oorspronkelijk een misdaad of een na veroordeling gepleegd wanbedrijf voorzien.¹⁷⁰

De opsluiting in dit centrum is niet bedoeld als beschermingsmaatregel maar eerder als veiligheidsmaatregel vermits zij de bescherming van de maatschappij tegen minderjarigen die zware delicten plegen nastreven.¹⁷¹ De jeugdrechter legt deze 'veiligheidsmaatregel' op als een voorlopige maatregel met een maximumduur van twee maanden en vijf dagen.¹⁷² Ondanks de doelstelling, namelijk de bescherming van de maatschappij, kan hij deze opsluiting niet opleggen als straf na de behandeling van de zaak.¹⁷³

Noemenswaardig hierbij is dat de Everbergwet schippert tussen een jeugdbeschermings- en een jeugdsanctierecht. Enerzijds blijven de principes van opvoeding en bescherming uit het jeugdbeschermingsrecht doorgelden. Anderzijds wordt de toegang tot het federaal centrum sanctioneel ingevuld.¹⁷⁴ Daarnaast is deze wet niet in overeenstemming met het internationaal vermoeden van onschuld.¹⁷⁵ Het aanvankelijk tijdelijk karakter van het federaal centrum De Grubbe verliest haar geloofwaardigheid daar het nog steeds bestaat. In dit centrum kunnen minderjarigen ouder dan veertien jaar onder dezelfde voorwaarden geplaatst worden voor een maximum duur van twee maanden en vijf dagen.¹⁷⁶

De nood aan hervorming wordt des te groter. Het is tegen deze achtergrond dat de minister van justitie Onkelinx tot een 'modernisering' van de Jeugdbeschermingswet komt.

¹⁶⁶ EHRM 29 februari 1988, Bouamar t/ België, A- 129.

¹⁶⁷ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, afl. 2, 53.

¹⁶⁸ Wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 2 juni 1999.

¹⁶⁹ Wet 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 1 maart 2002 (Everbergwet).

¹⁷⁰ Art. 3 Everbergwet gewijzigd bij art. 61 wet 13 juli 2006.

¹⁷¹ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood het hoogst is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van art. 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, 53-57.

¹⁷² Art. 5 Everbergwet.

¹⁷³ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008,30-32.

¹⁷⁴ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008,30-32.

¹⁷⁵ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood het hoogst is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van art. 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, 54.

¹⁷⁶ Art. 3 Everbergwet gewijzigd bij art. 61 wet 13 juli 2006, *BS* 19 juli 2006 en art. 5, §1, lid 1 Everbergwet.

1.4. Het huidige jeugdrecht

1.4.1. *Wet Onkelinx*

a) De verschillende commissies als voorzet naar een hervorming

Er worden in de jaren '90 verschillende pogingen ondernomen om het jeugdrecht te optimaliseren.

Het is de 'Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming' of de Commissie Cornelis, opgericht door minister Wathélet bij K.B. van 9 oktober 1991, die opnieuw de strijd aangaat om deze doelstelling te realiseren.¹⁷⁷ In 1996 maakt deze commissie zijn bevindingen openbaar. Enerzijds vervullen de sancties de rol van een sociale reactie op een wetschending die een dwanguitoefening rechtvaardigen. Anderzijds bewerkstelligen de sancties het opvoeden om te reintegreren in de maatschappij.¹⁷⁸ Deze dualiteit leidt tot een sui generis stelsel dat geen zuiver sanctiestelsel is. De commissie verdedigt zowel het opvoedkundig karakter, de proceswaarborgen van de minderjarigen en het subsidiariteitsbeginsel als het principe van diversificatie van de mogelijke tussenkomsten in verhouding tot de ernst van het misdrijf voor zowel de leden van het parket als voor de rechters.¹⁷⁹ In een systeem van een jeugdsanctierecht wordt de minderjarige beschouwd als een volwaardig rechtssubject met eigen rechten en plichten.¹⁸⁰

De notie '(alternatieve) sanctie' uit dit sui generis stelsel dekt zoveel mogelijk ladingen. De jeugdrechter legt in de plaats van een maatregel een sanctie op. Dit gegeven zou meer duidelijkheid moeten scheppen voor de minderjarigen vermits sancties beperkt in de tijd en niet herzienbaar zijn maar waarbij de mogelijkheid tot individualiseren wel behouden blijft.¹⁸¹ Ook de internationale verdragen zoals het IVRK volgen dit sanctierecht.¹⁸² Daarnaast duiden de sancties op de verantwoordelijkheid van de jongeren. Dit model heeft namelijk het voordeel dat de sancties vaak een vorm van herstel inhouden. Een gemeenschapsdienst als sanctie kan het aantal plaatsingen op die manier verminderen. Daar komt bij dat de jongeren een bepaalde werkervaring opdoen en gemakkelijker kunnen herintegreren in de maatschappij. Tenslotte houdt de sanctie ook een leedtoevoeging in.¹⁸³

¹⁷⁷Nationale commissie voor de Hervorming van de Wetgeving inzake Jeugdbescherming, K.B. 9 oktober 1991, *BS* 9 november 1991; *MB* 15 januari 1992, *BS* 28 januari 1992.

¹⁷⁸ Y. CARTUYELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 151; G. DECOCK, "Bescherming 'à la française': reflecties op de kadernota Onkelinx", *TJK* 2004, 66.

¹⁷⁹ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 1-2.

¹⁸⁰ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 35.

¹⁸¹ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 35.

¹⁸² Art. 3 Internationaal verdrag 20 november 1989 inzake de rechten van het kind, goedgekeurd bij wet van 25 november 1991, *BS* 17 januari 1992; art. 8 Europees verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955, *BS* 19 augustus 1955.

¹⁸³ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 380.

In 1998 wordt het team van Walgrave door minister De Clerck belast met de opdracht om een onderzoek te voeren naar de mogelijke invoering van een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht.¹⁸⁴ Deze opdracht mondt uit in een ‘zuiver’ herstelmodel. Het slachtoffer en de schade en niet zozeer de opvoeding of bestraffing van de dader vormen de centrale elementen binnen dit herstelmodel.¹⁸⁵ De opsluiting kan slechts als laatste constructieve sanctie opgelegd worden. De verantwoordelijkheidszin van de minderjarigen moet aangescherpt worden met een volwaardige rechtspositie en voldoende rechtsgevolgen als gevolg.¹⁸⁶

De druk op de Jeugdbeschermingswet is groot. Er worden verschillende wetsvoorstellen ingediend (en verworpen).

Onder de regering Verhofstadt – I geeft minister Verwilghen de opdracht aan C. Maes tot het uitwerken van een ‘voorontwerp houdende antwoorden op delinquent gedrag van minderjarigen’.¹⁸⁷ In het voorontwerp is de invloed van de kinderrechtenbeweging en van het jeugdsanctiemodel merkbaar.¹⁸⁸ Voor dit voorontwerp moeten we afstappen van het beschermingsmodel. Het ontwerp vertrekt van de verantwoordelijkheid van de minderjarigen. Aldus verkiest zij het sanctioneren boven het opvoeden van de minderjarigen.¹⁸⁹

Het wetsontwerp vormt een mengeling van ‘antwoorden’ op delinquent gedrag waarbij de nadruk zowel op de delinquente minderjarige als op het slachtoffer en de beveiliging van de maatschappij komt te liggen. De sanctionerende reactie op het delinquent gedrag is gerechtvaardigd doordat deze antwoorden de vorm aannemen van een gedifferentieerd aanbod van maatregelen dat opgelegd wordt door een jeugdrechter, dat voldoende inspraak geeft aan de minderjarigen en dat rechtswaarborgen van proportionaliteit en subsidiariteit van de minderjarigen steeds respecteert.¹⁹⁰

De minderjarige wordt verantwoordelijk gesteld vanaf de leeftijd van twaalf jaar. Deze leeftijdsgrens geldt nog steeds in ons jeugdrecht.¹⁹¹

Het voorontwerp maakt een duidelijk onderscheid tussen de maatregelen, sancties en straffen. In de voorlopige fase wordt de minderjarige niet gestraft maar worden er voorlopige maatregelen opgelegd. In de fase ten gronde worden ofwel maatregelen ten gronde, sancties of straffen uitgesproken. De maatregelen ten gronde zijn gericht op begeleiding. Sancties daarentegen worden opgelegd met het oog op probatie. Probatie en opschorting van de uitspraak worden mogelijk

¹⁸⁴ J. PUT, “Het nieuwe jeugdrecht: een terugblik naar de toekomst”, in J. Put en M. ROM (eds.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Brussel, Larcier, 2007, 5; G. DECOCK en J. DE WINTER, “De Jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit, of keerpunt?”, *NC* 2007, 4.

¹⁸⁵ Y. CARTUYVELS, “De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?”, *TJK* 2001, afl. 4, 151-153.

¹⁸⁶ Y. CARTUYVELS, “De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?”, *TJK* 2001, afl. 4, 151-153.

¹⁸⁷ Voorontwerp van Wet van de Minister van Justitie Marc Verwilghen houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1964.

¹⁸⁸ J. CHRISTIAENS, “De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu”, *Panopticon*, 2005, afl. 1, 5.

¹⁸⁹ C. MAES, “Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen”, *TJK* 2003, afl. 2, 61.

¹⁹⁰ C. MAES, “Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen”, *TJK* 2003, afl. 2, 61.

¹⁹¹ C. MAES, “Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen”, *TJK* 2003, afl. 2, 61.

wanneer de minderjarigen aan bepaalde voorwaarden voldoen.¹⁹² Straffen worden gekenmerkt door hun vergeldingsfunctie en zijn dus te onderscheiden van sancties.¹⁹³ Daarnaast kan de herstelbemiddeling zowel op het niveau van het parket als op jeugdrechtbankniveau voorgesteld worden. De uithandengeving is enkel mogelijk gemaakt voor de personen die meerderjarig zijn op het ogenblik van de aanvraag. Opmerkelijk zijn de gelijkenissen in de alternatieve maatregelen met deze van het huidige jeugdrecht.¹⁹⁴

Tenslotte voorziet dit voorontwerp in een jeugdrechter voor elke fase met het oog op de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van de jeugdrechter.¹⁹⁵

De communautarisering komt ook hier om de hoek kijken. Het Franstalige landsgedeelte volhardt in het beschermingsmodel terwijl Vlaanderen een kans wil geven aan het jeugdsanctiemodel. Op 16 mei 2002 wordt het voorontwerp afgewezen door de regering en zal zij definitief kiezen voor het jeugdbeschermingsmodel.¹⁹⁶ Ook aan latere ontwerpen en studies zal geen navolging gegeven worden omdat het afstappen van een jeugdbeschermingsrecht te drastisch wordt bevonden. De keuze voor een jeugdbeschermingsmodel belet echter niet dat het jeugdsanctierecht op tafel blijft liggen.¹⁹⁷

In het regeerakkoord onder Verhofstadt – II staat de modernisering van het jeugdrecht hoog op de agenda. L. Onkelinx wordt in 2003-2004 met deze taak belast. Er dient namelijk een evenwicht gezocht te worden tussen een bescherming en een sanctionering van de minderjarigen.¹⁹⁸ In het licht van een modernisering van de jeugdbescherming wordt een herstelrechtelijk sanctierecht afgekondigd waarbij een bemiddeling tussen de verschillende partijen mogelijk wordt gemaakt en worden een aantal extra opvoedkundige maatregelen ingevoerd.¹⁹⁹ De opsluiting van minderjarigen tussen twaalf en zestien jaar in een gesloten instelling of vanaf veertien jaar in de Grubbe geeft het jeugdrecht een sanctioneel karakter.²⁰⁰

L. Onkelinx dient haar wetsontwerp in in 2004. Uiteindelijk wordt het ontwerp goedgekeurd en komen er na de aanbeveling van de Raad van State op 15 mei 2006 twee wetten tot stand.²⁰¹

¹⁹² G. DECOCK en J. DE WINTER, “De Jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?”, *NC* 2007, 5; G. DECOCK, “Beschermen, straffen, herstellen. Twintig jaar nadenken over het sanctioneren van jongeren” in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het Jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 5- 7.

¹⁹³ C. MAES, “Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen”, *TJK* 2003, afl. 2, 61.

¹⁹⁴ Art. 25, art. 70 en art. 77 Voorontwerp van Wet van de Minister van Justitie Marc Verwilghen houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen, *Parl. St. Kamer* 2001-02, nr. 1964.

¹⁹⁵ G. DECOCK, “Beschermen, straffen, herstellen. Twintig jaar nadenken over het sanctioneren van jongeren” in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het Jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 5- 7.

¹⁹⁶ G. DEWAELE en W. VANDAMME, “Naar een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht in België.”, *Panopticon* 1999,161-164.

¹⁹⁷ J. PUT, “Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het Jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 99-115.

¹⁹⁸ L. ONKELINX, “Ontstaansgeschiedenis, krachtlijnen en beginselen van de nieuwe Jeugdwet”, in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 9.

¹⁹⁹ Federale Regeringsverklaring, *Parl.St. Kamer*, 2003 B.Z., nr. 20/1, 70.

²⁰⁰ Federale Regeringsverklaring, *Parl.St. Kamer*, 2003 B.Z., nr. 20/1, 70.

²⁰¹ Adv. RvS nr. 37.536/VR/2/V, *Parl.St. Kamer* 2004 -05, doc. 51 1467/001, 89 – 90.

Namelijk de Wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 19 juli 2006 en de wet van 15 mei 2006 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het Wetboek van strafvordering, het Strafwetboek en de wet van 24 april 2003 tot hervorming van adoptie, *BS* 2 juni 2006. De eerste wet omvat een aantal aanpassingen aan de strafprocedure voor minderjarigen en de organisatie van de jeugdrechtbank. De tweede wet stelt het herstelrecht voorop.

b) De ratio van de Wetten van 2006

De laatste jaren gingen we uit van de veronderstelling dat de bestaande jeugdbeschermingswetgeving een onvoldoende antwoord bood op de jeugddelinquentie. Het jeugdsanctierecht als mogelijke invulling van het jeugdrecht werd onder de loep genomen door een aantal commissies.²⁰² De commissie Cornelis en Walgrave gaven de voorkeur aan een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht. Maes streefde naar meer rechtswaarborgen.

Toch blijft het jeugdbeschermingsmodel het uitgangspunt voor deze twee wetten. Een discussie over het gepaste model en een hercodificatie blijkt niet langer aan de orde te zijn. De Memorie van Toelichting bekrachtigt dit uitgangspunt door er op te wijzen dat: *“Dit ontwerp is er dus niet op gericht de filosofie van de wet van 8 april 1965 in vraag te stellen. Het thans geldende beschermingssysteem vormt een passend antwoord voor de meeste situaties die zich thans voordoen”*.²⁰³ Dit uitgangspunt wordt ingegeven door de illusie dat het jeugdbeschermingsrecht werkt. Er is sprake van een illusie omdat effectieve jeugdcriminaliteitscijfers ontbreken en omdat L. Onkelinx er van uitgaat dat de uithandengeving en het strafrecht een oplossing zullen bieden voor de jongeren die niet onder het jeugdbeschermingsrecht vallen.²⁰⁴

De Wetten van 2006 vormen dus geen hercodificatie. De titel behelst enkel een wijziging van de Wet van 1965 om een aantal herstelrechtelijke en sanctionele aspecten in te voeren. De realiteit luidt echter als volgt: het huidige jeugdrecht is een combinatie van zowel het beschermingsmodel wat de verantwoordelijkheid en de ‘sanctie’ betreft²⁰⁵, als van het sanctiemodel waar er rekening wordt gehouden met de ernst van de feiten en de openbare veiligheid²⁰⁶, met herstelrechtelijke componenten.

c) Krachtlijnen van de Wetten van 2006

²⁰² Nationale Commissie voor de Hervorming van de Wetgeving inzake Jeugdbescherming, K.B. 9 oktober 1991, *BS* 9 november 1991; Ministerieel besluit van 15 januari 1992, *BS* 28 januari 1992.

²⁰³ Memorie van Toelichting, Parl.St. Kamer 2004-05, nr. 51 1467/001, 3- 4; J. CHRISTIAENS, “De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu.”, *Panopticon* 2005, afl. 1, 7.

²⁰⁴ Memorie van Toelichting, Parl.St. Kamer 2004-05, nr. 51 1467/001, 3-4; J. CHRISTIAENS, “De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu”, *Panopticon*, 2005, afl. 1, 11-12.

²⁰⁵ B. DE SMET, “Het Nieuwe jeugdrecht gewikt en gewogen door het Grondwettelijk Hof”, *RW* 2008, 130.

²⁰⁶ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

Het jeugdrecht wordt een allesomvattend model waarin tegenstrijdige doelstellingen beoogd worden namelijk de opvoeding, responsabilisering, resocialisatie en bescherming van de maatschappij.²⁰⁷

De nieuwe Jeugdwet stelt een aantal krachtlijnen voorop.

De bescherming van de minderjarigen zal nagestreefd worden door het opleggen van maatregelen. In eerste instantie krijgen de alternatieve maatregelen als responsabiliserende maatregelen een wettelijke basis.²⁰⁸ De maatregelen moeten zowel een opvoedend karakter als een dwingend karakter hebben. De jongeren dienen zich bewust te worden van de ontoelaatbaarheid van hun gedraging.²⁰⁹

Om (rang)orde in deze chaos van vele maatregelen te scheppen voorziet de wetgever uitdrukkelijk in een subsidiariteitsprincipe.²¹⁰ Dit principe situeert zich op drie niveaus. Vooreerst is dit principe het gevolg van de negatieve staatsverplichting inzake het verbod op inmenging in het gezinsleven (art. 8 EVRM). De ouders hebben de vrijheid om hun kinderen naar eigen waarden en normen op te voeden. Wanneer de ouders weigeren hun ouderlijke taak te vervullen of niet de mogelijkheid hebben om te voorzien in een veilige omgeving, is het overheidsoptreden gerechtvaardigd. Er dient wel sprake te zijn van een gevaarsituatie.

Het subsidiariteitsprincipe speelt ook tussen jeugdbescherming- en jeugdbijstandsactoren. De gerechtelijke bescherming is subsidiair aan de hulpverlening.

Tot slot geldt het subsidiariteitsbeginsel ook binnen de jeugdmaatregelen. Dit houdt concreet in dat een herstelrechtelijk aanbod steeds de voorkeur geniet.²¹¹ In tweede instantie moet de haalbaarheid van een geschreven project nagegaan worden, alvorens overgegaan kan worden tot het opleggen van ambulante maatregelen. Bovendien dient de jeugdrechter het behoud van de minderjarige in zijn eigen leefmilieu te verkiezen boven een plaatsing. Aan dit behoud kan de jeugdrechter een aantal voorwaarden koppelen.²¹² Pas op de vierde plaats komen de plaatsingsmaatregelen, waarbij een plaatsing in een open afdeling de voorkeur geniet boven een plaatsing in een gesloten afdeling. Verder heeft dit beginsel nog tot gevolg dat dwingende maatregelen niet langer mogen duren dan noodzakelijk.²¹³

In tweede instantie wordt de responsabilisering van de jongeren en ouders geambieerd.²¹⁴ De rechtspositie van de jongeren wordt verder uitgewerkt. Als rechtssubjecten genieten zij rechten en hebben zij verplichtingen.²¹⁵

²⁰⁷ J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu", *Panopticon* 2005, afl. 1, 14-15; E. DUMORTIER, "De strijd om de jeugddelinquent", *Panopticon* 2007, afl. 6, 4.

²⁰⁸ E. DUMORTIER, "De strijd om de jeugddelinquent", *Panopticon* 2007, afl. 6, 3.

²⁰⁹ Wetsontwerp 29 november 2004 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *Parl.St. Kamer*, nr. 51-1467/001, 4.

²¹⁰ Art. 37, § 2 Jeugdwet.

²¹¹ Art. 37, § 2, 3^e lid Jeugdwet.

²¹² Art. 37 § 2bis Jeugdwet.

²¹³ G. DECOCK en J. DE WINTER "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 7.

²¹⁴ L. ONKELINX, "Ontstaansgeschiedenis, krachtlijnen en beginselen van de nieuwe Jeugdwet", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Larcier, Gent, 2007, 11.

Tot slot wordt het debat omtrent de uithandengeving beëindigd door het behoud ervan in de wet.²¹⁶ De uithandengeving vormt een uitzondering op de beschermingsmaatregelen.²¹⁷

d) Vernieuwingen met de nieuwe Jeugdwet

i. *Een wettelijke basis voor het herstelrechtelijk aanbod*

De wettelijke verankering van het herstelrechtelijk aanbod maakt een eerste belangrijke innovatie uit. Het herstelrechtelijk aanbod neemt de vorm aan van een herstelbemiddeling en het herstelgerichte groepsoverleg (hergo). Bij een herstelbemiddeling begeleidt een onpartijdige bemiddelaar de minderjarige, de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen en het slachtoffer. Het doel van deze bemiddeling is om te komen tot een oplossing voor de relationele en materiële gevolgen van een misdrijf omschreven feit. Bij het hergo vindt er een ruimer communicatieproces plaats daar de wetgever tracht een persoon uit de vertrouwde omgeving van de minderjarige en het slachtoffer te betrekken. Herstelbemiddeling kan zowel op het niveau van de Procureur des Konings als op het niveau van de jeugdrechtbank. Hierbij dienen een aantal voorwaarden vervuld te worden: er moeten ernstige aanwijzingen van schuld zijn, de feiten worden niet ontkend en er is een geïdentificeerd slachtoffer. Bij een hergo wordt een intentieverklaring van de minderjarige toegevoegd waarin de concrete stappen opgenomen worden die de minderjarige zal volgen om de schade te herstellen.²¹⁸

ii. *Leeftijd*

Jongeren die voor hun achttien een misdrijf omschreven feit plegen, komen bij de jeugdrechter terecht. De vernieuwing zit hem in de minimumleeftijd van de jongeren. Jongeren onder de twaalf jaar kunnen enkel tot een berisping, een onder toezichtstelling van de sociale dienst of een educatieve begeleiding door een referentieopvoeder veroordeeld worden.²¹⁹

iii. *Uitgebreide bevoegdheid voor de parketmagistraten en jeugdrechters*

Zowel de parketmagistraat als de jeugdrechter krijgen een aantal nieuwe bevoegdheden. Daarnaast moet de hiërarchie binnen de mogelijke maatregelen een eerste krachtlijn verwezenlijken namelijk het zoeken naar alternatieven voor plaatsing.²²⁰

²¹⁵ Voorafgaande Titel Jeugdbeschermingswet, ingevoerd bij artikel 3 wet 13 juni 2006, BS 19 juli 2006.

²¹⁶ Art. 57bis Jeugdwet.

²¹⁷ Aanbevelingen van het VN Comité voor de Rechten van het Kind in Concluding observations of the Committee on the Rights of the Child: Belgium. 13/06/2002, CRC/C/15/add. 178.

²¹⁸ Art. 37bis, § 2, Jeugdwet; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", NC 2007, 12-13.

²¹⁹ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De nieuwe Wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van een ambigue hervorming", TJK 2006, afl. 4, 275.

²²⁰ Memorie van Toelichting, Parl.St. Kamer 2004-05, DOC51, 1467/001, 5.

De Procureur des Konings kan zelf geen maatregelen opleggen maar voert wel een eigen beleid. Hij heeft de mogelijkheid om de zaak te seponeren of om de jongere en zijn ouders op te roepen. Hij kan na een herstelbemiddeling te hebben voorgesteld een jongere een waarschuwingsbrief toesturen waarin hij melding maakt van de niet- vervolging van de feiten of hij kan de minderjarige en zijn ouders bij zich roepen om een herinnering aan de wet uit te spreken.²²¹

De jeugdrechter beschikt over een heel arsenaal aan beschermingsmaatregelen inzake MOF-jongeren. In de nieuwe Jeugdwet worden naast de bestaande maatregelen ook een aantal alternatieve maatregelen verwettelijkt. De jeugdrechter verkrijgt tevens een cumulatiemogelijkheid.²²²

- Het herstelrechtelijk aanbod bestaat uit de herstelbemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg die in alle fasen van het onderzoek mogelijk zijn.
- Het verbintenissenproject waarin de minderjarige een voorstel doet (art. 37, § 2ter Jeugdwet)
- Ambulante maatregelen
 - Berisping van minderjarigen en ouders (art. 37, § 2, 1° Jeugdwet)
 - Ondertoezichtstelling van de sociale dienst (art. 37, § 2, 2° en art. 37bis, § 2 Jeugdwet)
 - Intensieve educatieve begeleiding (art. 37, § 2, 3° Jeugdwet)
 - Prestatie van opvoedkundige aard (art. 37, § 2, 4° Jeugdwet)
 - Ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst of andere diensten zoals een dienst voor seksuele opvoeding of een dienst gespecialiseerd in alcohol- of drugsverslaving (art. 37, § 2, 5° Jeugdwet)
- Het behoud in een sociale leefomgeving onder voorwaarden
- Plaatsingsmaatregelen (art. 37, § 2, 6°-11° Jeugdwet)
- Voorlopige plaatsing in een gesloten federaal centrum de Grubbe te Everberg

Hier dient opgemerkt te worden dat er geen totale breuk is met het jeugdsanctierecht. De jeugdrechter moet immers rekening houden met de (evenwaardige) criteria omschreven in artikel 37, § 1 Jeugdwet namelijk met de persoonlijkheid van de minderjarige maar ook met de ernst van de misdrijven. Van enige begrenzing is er geen sprake.

Ten tweede moet in toepassing van het subsidiariteitsbeginsel, -na de prioriteit van de herstelbemiddeling of het hergo -, de voorkeur gegeven worden aan het behoud in het gezinsmilieu boven de plaatsingsmaatregel. Het behoud in het gezinsmilieu is een autonome maatregel geworden. De voorwaarden van behoud in het gezinsmilieu moeten niet steeds gekoppeld worden aan de ondertoezichtstelling van de sociale dienst of aan de andere ambulante maatregelen maar kunnen ook als voorlopige maatregelen gelden. Vooreerst zijn er de verschillende leerprojecten. Deze projecten zijn opgebouwd rond drie principes: vorming, opleiding en behandeling. De minderjarige wordt verplicht om deel te nemen aan georganiseerde activiteiten en opleidingen. Deze

²²¹ G. DECOCK en J. DE WINTER “De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?”, *NC* 2007, 20.

²²² Art. 37 § 2 Jeugdwet.

activiteiten kunnen geïndividualiseerd of groepsgericht plaatsvinden.²²³ Voorts vormt de gemeenschapsdienst als autonome maatregel een belangrijke alternatieve afhandeling. De minderjarige oefent een aantal uren onbetaalde arbeid uit in een organisatie zonder winstoogmerk. Deze prestaties hebben tot doel onrechtstreeks de schade aan de gemeenschap te herstellen.²²⁴ Daarnaast kan ook het huisarrest gezien worden als een alternatieve afhandelingsmethode. De minderjarige mag zijn huis niet verlaten tussen 18.00 uur in de avond en 07.00 uur in de ochtend. De jeugdrechter heeft de mogelijkheid om een aantal voorwaarden aan het huisarrest te koppelen. De naleving en controle kunnen aan de politiediensten en ouders toevertrouwd worden. Deze maatregel mag de duur van drie maanden niet overschrijden.²²⁵

Tenslotte heeft de wet van 13 juni 2006 ook de plaatsingsmaatregel in de open en de gesloten afdeling van de openbare gemeenschapsinstelling gewijzigd. De plaatsing in een open afdeling staat open voor minderjarigen ouder dan twaalf jaar terwijl een plaatsing in een gesloten afdeling voorbehouden is voor minderjarigen ouder dan veertien jaar en afhankelijk van het misdrijfscriterium.²²⁶

iv. Rechtswaarborgen

De wet voegt een aantal waarborgen in met het oog op het versterken van de rechtspositie van de jongeren. De ouders moeten direct in kennis worden gesteld van de aanhouding van hun kind en dienen alle informatie hieromtrent te verkrijgen door de politie of de jeugdrechtbank.²²⁷

In het kader van deze Masterproef zullen wij hier niet (direct) op in gaan.

v. Wijziging van de procedure van uithandengeving

Zowel de fase voor de uithandengeving als de berechting na de uithandengeving wordt gewijzigd bij artikel 57bis Jeugdwet. In 2008 doorstond de nieuwe procedure slechts gedeeltelijk de toets van het Grondwettelijk Hof.²²⁸

De jeugdrechter kan komen tot een uithandengeving wanneer de jongere reeds een herstelmaatregel of een beschermingsmaatregel heeft opgelegd gekregen of wanneer het betrekking

²²³ X, "Jeugdrecht grondig gewijzigd: samenvatting van de nieuwe wetgeving.", *Orde van de dag* 2006, afl. 36, 15- 18; B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 347-348.

²²⁴ Memorie van Toelichting *Parl.St.* Kamer 2004-05, DOC51, 1467/001, 12; I. VAN WELZENIS, *Jeugddelinquentie: wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer, 2003, 104p; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12-13.

²²⁵ Verslag namens de Commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Kamer 2004-05, DOC51, 1467/012, 100; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12.

²²⁶ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 14-16.

²²⁷ Art. 48bis, § 1 Jeugdwet, ingevoerd bij artikel 11 wet 15 mei 2006, *BS* 2 juni 2006; art. 51, § 1 Jeugdwet, ingevoerd bij artikel 16 wet 13 juni 2006, *BS* 19 juli 2006.

²²⁸ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 49/2008 en nr. 50/2008, *BS* 14 april 2008; Grondwettelijk Hof 20 november 2008, nr. 162/2008, *BS* 26 januari 2009.

heeft op een ernstig strafbaar feit.²²⁹ Deze beslissing zal de jeugdrechter steeds moeten motiveren aan de hand van een medisch- psychologisch onderzoek.²³⁰

vi. Het huidige jeugdmodel

Er kan geen sprake zijn van een 'nieuw' jeugdrecht. Het beschermingsmodel blijft het uitgangspunt en wordt aangevuld door een sanctie- en herstelmodel. Aan de hand van drie modellen probeert de nieuwe Jeugdwet een antwoord te bieden voor die jongeren die geen baat hebben bij de beschermingsmaatregelen.

Het beschermingsmodel vormt nog steeds de basis. Op het vlak van de verantwoordelijkheid en de sanctie mogen de minderjarigen niet behandeld worden als meerderjarigen.²³¹ De maatregelen moeten steeds in functie van de persoonlijkheid en leefomgeving van de jongeren genomen worden. Binnen het maatregelenaanbod geldt het subsidiariteitsprincipe.²³²

Het herstelmodel komt tot zijn recht bij het opleggen van de maatregelen doordat de jeugdrechter rekening houdt met het recht van het slachtoffer en de schade.²³³ De jeugdrechter behoeft steeds het herstelrechtelijk aanbod voorop te stellen.²³⁴ De minderjarige dader heeft de mogelijkheid om een verbintenisproject voor te leggen aan de jeugdrechter die dit project maar kan afwijzen mits motivering.²³⁵

In het beschermingsmodel sluipen ook een aantal sanctionele aspecten binnen voor de minderjarigen ouder dan twaalf jaar. De jeugdrechter is bij machte maatregelen op te leggen met het oog op de bescherming van de maatschappij.²³⁶ Bij het opleggen van deze maatregelen kan hij immers rekening houden met de ernst van de feiten en de openbare veiligheid.²³⁷ De maatregelen moeten niet geschieden onder toezicht van de sociale dienst waardoor het dossier afgesloten kan worden zonder berisping.²³⁸ Daarnaast doet de plaatsingsmaatregel dienst als dreigement bij het mislukken van een opgelegde maatregel.²³⁹ Voorts is de plaatsing onderworpen aan strikte

²²⁹ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt? ", *NC* 2007, 30; B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: Jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 347.

²³⁰ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt? ", *NC* 2007, 31.

²³¹ Art. 37, § 1, 3° en 4° voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 3 wet 13 juni 2006.

²³² Art. 37, § 1, 1° en 2° voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 7, 1° wet 13 juni 2006.

²³³ Art. 37, § 1, 3° voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 7 wet 13 juni 2006.

²³⁴ Art. 37, § 2, lid 3 voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 7, 2° wet 13 juni 2006; Art. 37bis, § 1 voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 2 wet 15 mei 2006.

²³⁵ Art. 37, § 2ter, 1° tot 3° Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 7, 4° wet 13 juni 2006.

²³⁶ Art. 37, § 1, 1°, 3° en 5°, e en f voorafgaande titel Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 3 wet 13 juni 2006.

²³⁷ Art. 37, § 1 Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 7, 1° wet 13 juni 2006.

²³⁸ Art. 37, § 2 Jeugdbeschermingswet, zoals gewijzigd door art. 7, 2° wet 13 juni 2006; B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: Jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 345.

²³⁹ Art. 37 § 2, lid 1, 4° Jeugdwet.

voorwaarden die rekening houden met de ernst van het misdrijf.²⁴⁰ Tenslotte is de uithandengeving enkel mogelijk onder strikte voorwaarden.²⁴¹

1.4.2. Arresten 2008 van het Grondwettelijk Hof

Met de arresten van 13 maart 2008 worden een aantal onderdelen van de Jeugdwet vernietigd.²⁴² De vernietiging heeft betrekking op de nieuwe uithandengevingsprocedure, de uitgangsregeling van het federaal centrum de Grubbe en het verval van de strafvordering bij een herstelbemiddeling.

Jongeren tussen zestien en achttien jaar waarvoor de beschermingsmaatregelen geen oplossing bieden worden berecht door het Hof van Assisen voor zware misdrijven. In het geval van wanbedrijven of correctionaliseerbare misdaden worden zij voor de bijzondere kamer bij de jeugdrechtbank gebracht. Het Grondwettelijk Hof acht de procedure voor de jongeren die berecht worden door het Hof van Assisen strijdig met het gelijkheidsbeginsel van artikel 10 en 11 Grondwet gezien de leden van het Hof van Assisen geen specifieke opleiding genieten. De wet van 31 juli 2009 wijzigt artikel 57bis Jeugdwet.²⁴³ Jongeren die niet- correctionaliseerbare misdrijven plegen, moeten berecht worden door het Hof van Assisen samengesteld uit twee magistraten die eenzelfde opleiding hebben genoten als de jeugdrechters.²⁴⁴

De federale overheid staat in voor het opleggen van maatregelen maar niet voor de uitvoering hiervan. Door een uitgangsregeling op te stellen, overschrijdt hij zijn bevoegdheid.²⁴⁵

Herstelbemiddeling en hergo leiden niet automatisch tot een verval van de strafvordering. Anders dan in het strafrecht wordt de mogelijkheid tot herstelbemiddeling ook voorgesteld voor ernstige misdrijven.²⁴⁶ De voorwaarden 'ernstige aanwijzingen van schuld' en 'het niet ontkennen van de feiten' worden vernietigd door het Grondwettelijk Hof (*infra*).²⁴⁷

1.4.3. Zesde Staatshervorming

Tot op heden bestond er een grote verdeeldheid van bevoegdheden binnen de jeugdbescherming. Deze verdeeldheid kan verlamdend werken. Enerzijds behoort het maatregelenpakket tot de federale bevoegdheid. Anderzijds beslissen de Gemeenschappen over de uitvoering hiervan.

²⁴⁰ Art. 37, § 2^{quater} Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 7, 5° wet 13 juni 2006.

²⁴¹ Art. 57bis, § 1 Jeugdbeschermingswet, zoals ingevoerd door art. 21 wet 13 juni 2006.

²⁴² Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 49/2008 en nr. 50/2008, *BS* 14 april 2008; Grondwettelijk Hof 20 november 2008, nr. 162/2008, *BS* 26 Januari 2009.

²⁴³ Wet 31 juli 2009 tot wijziging van artikel 119 van het Gerechtelijk Wetboek en van artikel 57bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, *BS* 18 augustus 2009.

²⁴⁴ Art. 119 Gerechtelijk wetboek; G. DECOCK, "Ook voor het Hof van Assisen is, na de uithandengeving, het belang van het kind de eerste overweging", *TJK* 2011, 64.

²⁴⁵ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, 49/2008.

²⁴⁶ R. DEFRANCO, G. DECOCK en S. VANRUMST "De Jeugdwet heeft de grondwettelijke toets doorstaan" (noot onder Grondwettelijk Hof 13 maart 2008), *TJK* 2008, 247.

²⁴⁷ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, 49/2008; R. DEFRANCO, G. DECOCK en S. VANRUMST "De Jeugdwet heeft de grondwettelijke toets doorstaan" (noot onder Grondwettelijk Hof 13 maart 2008), *TJK* 2008, 247.

Met de zesde staatshervorming wordt het 'jeugdrecht' gedeeltelijk overgeheveld naar de gemeenschappen waardoor de gemeenschappen de mogelijkheid krijgen om de aard van de maatregelen ten aanzien van MOF- jongeren te bepalen, om de regels betreffende de uithandengeving en de plaatsing in een gesloten instelling vast te leggen en om de uitvoeringsregels voor gesloten instellingen verder uit te werken.²⁴⁸ De Memorie van Toelichting legt niet enkel de overdracht van de bevoegdheden tot bepalen van de maatregelen maar ook de overheveling van de infrastructuur (federaal centrum Everberg en Tongeren) voor deze maatregelen voor.²⁴⁹ Overleg tussen de gemeenschappen en de federale overheid is steeds nodig gezien de aanpassingen aan de procedure of gerechtelijke organisatie omtrent het maatregelenpakket federale bevoegdheid blijven.²⁵⁰

1.4.4. Internationale waarborgen

Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (art. 8 EVRM) en het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind²⁵¹ hebben een belangrijke rol gespeeld bij de totstandkoming van de Belgische wetgeving.

De Jeugdbeschermingswet van 1965 schrijft voor het eerst rechtswaarborgen in onder invloed van artikel 3 IVRK dat het belang van het kind vooropstelt. Het IVRK biedt namelijk een minimum aan rechtswaarborgen in strafrechtelijke en burgerrechtelijke procedures²⁵². Dit minimum staat strengere nationale regels niet in de weg. De rechtswaarborgen uit het IVRK zijn opgesteld rond drie luiken namelijk het recht van toegang tot de diensten, het recht op bescherming en het recht om handelingen te stellen en het recht op inspraak.²⁵³ Uit artikel 40, lid 2, a) IVRK volgt dat het legaliteitsbeginsel van toepassing is op het jeugdbeschermingsrecht.

Ofschoon dit artikel 40, lid 2, a) IVRK uitdrukkelijk voorziet in het legaliteitsbeginsel, kan dit beginsel gemakkelijk aan de kant geschoven worden. De verschillende jeugdbeschermingsmaatregelen zijn immers onbeperkt cumuleerbaar. Bij het opleggen van deze maatregelen wordt er vaak geen maximumduur voorzien (met uitzondering van de gemeenschapsdienst en de plaatsing in een gemeenschapsinstelling) en daar komt ook nog eens bij dat deze maatregelen meerdere malen herzien en verlengd kunnen worden tot de leeftijd van twintig jaar (of drieëntwintig jaar). De jeugdrechter behoudt met andere woorden een grote discretionaire beoordelingsvrijheid bij het bepalen van de aard, ernst en de duur van de jeugdbeschermingsmaatregel ²⁵⁴ aangezien hij steeds

²⁴⁸ J. PUT en S. HESPEL, "Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

²⁴⁹ Toelichting bij het Voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 2232/1, 54-56.

²⁵⁰ X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staatshervorming. De materie van het 'Jeugdsanctierecht' is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 30 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek).

²⁵¹ Internationaal Verdrag inzake Rechten van het Kind, door de VN aangenomen op 20 november 1989 en door België geratificeerd op 16 november 1991, goedgekeurd bij de Wet van 25 november 1991 en het decreet van de Vlaamse Raad van 15 mei 1991.

²⁵² Inzake ouderlijk gezag en plaatsing van POS- jongeren.

²⁵³ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 23; J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 54.

²⁵⁴ J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2010, 352.

het belang van de minderjarige voorop moet stellen en daarbij zoveel mogelijk dient te individualiseren.

Reeds verschillende pogingen werden ondernomen om tegemoet te komen aan de strijdigheid met het legaliteitsbeginsel door te voorzien in een strengere en meer omstandige motivering voor de jeugdrechters bij het bepalen van de maatregel, door het vasthouden aan een aantal factoren bij de beslissing en het respecteren van de volgorde binnen het lappendeken van maatregelen.²⁵⁵

Een aantal latere resoluties zijn een verfijning van het IVRK maar hebben geen juridisch bindende kracht.²⁵⁶

2. Conclusie

Het begrip jeugd is een begrip van alle tijden. Jeugdcriminaliteit daarentegen vormt een fenomeen van de 19^e eeuw. Oorspronkelijk werden de minderjarigen als volwassenen berecht. De doorbraak van de jeugdcriminaliteit zorgde voor een apart strafuitvoeringssysteem voor jongeren. De 19^e eeuwse jongeren werden niet meer onderworpen aan onbillijk hoge straffen. De klemtoon kwam te liggen op heropvoeding.

Met de wet van 15 mei 1912 werd voor het eerst een afzonderlijk (beschermings)model ingericht voor jongeren als reactie op de jeugddelinquentie mede door de maatschappelijke ontwikkelingen.²⁵⁷ Jongeren werden onderscheiden van volwassenen en genoten een ander stelsel. In een beschermingsmodel worden minderjarigen niet strafwaardig geacht. Zij plegen geen misdrijven maar misdrijf omschreven feiten. Hierdoor worden zij niet gestraft maar wel beschermd aan de hand van maatregelen.²⁵⁸

Tijdens het interbellum werd het defensieve beschermingsmodel van 15 mei 1912 enerzijds geconfronteerd met een aantal maatschappelijke belemmeringen zoals de stijgende jeugddelinquentie, de voorkeur van plaatsing en de criminaliteit onder oudere adolescenten. Anderzijds kwam dit model onder druk te staan door allerlei kritieken. De voorstanders van het neo-klassieke strafrecht hadden sterke bedenkingen bij de grote vrijheid ten aanzien van de klassieke strafrechtelijke principes.²⁵⁹ Daartegenover botste het model op de kritiek van de navolgers van het sociaal verweer omdat het model niet volledig uit zijn strafrechtelijke kader werd gehaald hoewel dit

²⁵⁵ Art. 37 Jeugdwet.

²⁵⁶ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice – Beijing Rules, VN Resolutie 40/33, 29 november 1985, <http://www.un.org/documents/ga/res/40/a40r033.htm>; J. PUT en M. ROM (eds.), “Toetsing van de nieuwe Jeugdwet aan het internationaalrechtelijke kader”, *Panopticon* 2007, 48.

²⁵⁷ Y. CARTUYVELS, “Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?”, *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 7.

²⁵⁸ C. ELIAERTS, “Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming” in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 372.

²⁵⁹ E. VERHELLEN, *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 40.

wel de bedoeling was.²⁶⁰ De eigenlijke oorzaak van het mislukken zat hem in de afwezigheid van een duidelijke grens tussen de hulpverlening en de sociale controle.²⁶¹

De Jeugdbeschermingswet van 8 april 1965 vormde een belangrijke mijlpaal in de evolutie naar een jeugdbeschermingsrecht. De belangrijkste innovatie van deze wet was een scheiding tussen de sociale bescherming en de gerechtelijke bescherming.²⁶² In 1980 werd deze 'scheiding' nog eens opgesplitst naargelang de bevoegdheden. De federale overheid werd immers bevoegd voor de gerechtelijke bescherming ten aanzien van jongeren die een misdrijf omschreven feit hadden gepleegd. Om tegemoet te komen aan de stijgende tendens van plaatsing, werden er een aantal nieuwe maatregelen ingeschreven zoals de ondertoezichtstelling van de sociale dienst. De ter beschikking stelling van de regering werd vervangen door de uithandengeving.²⁶³ De wet van 1990 stelde de burgerrechtelijke meerderjarigheid gelijk aan de strafrechtelijke meerderjarigheid. Jongeren die in een overgangperiode van minderjarigheid naar meerderjarigheid zaten, werden aan hun lot overgelaten.²⁶⁴

In de jaren '80 veranderde de maatschappelijke perceptie omtrent het jeugdrecht. Onze maatschappij bleef het moeilijk vinden om het begrip jeugddelinquentie een plaats te geven. En dit zal zich ook afspiegelen in de maatschappelijke reactie hierop. Dit leidde tot gemengde gevoelens van bescherming, repressie, herstelrechtelijke grenzen,... waardoor er nog steeds verschillen bestaan tussen de wet en de praktijk. En zodoende was er geen sprake meer van een zuiver jeugdbeschermingsrecht. De verschillende stromingen pleitten voor een andere benadering.²⁶⁵

Toch kwamen de verschillende commissies niet tot een eenvormige 'benadering'. Het Belgisch jeugdrecht is immers geen constante maar begeeft zich continue tussen diverse stromingen. Deze verschillende stromingen hebben bijgedragen tot de wetten van 2006.

Minister Onkelinx koos tegen de meerderheid in voor het behoud van een jeugdbeschermingsmodel. De nieuwe jeugdwet klutste de elementen van de verschillende modellen samen tot één product. Zo bleven de basisprincipes uit het beschermingsmodel onaangetast daar de minderjarige niet verantwoordelijk werd geacht. Daarbij werden een aantal wijzigingen met een sanctioneel karakter vermengd met deze basisprincipes vermits de jeugdrechters ook de openbare veiligheid en de gevolgen van het misdrijf mee in rekening moesten brengen. Een andere strekking is deze van een herstelgerichte jeugdbescherming waar de maatregel in verhouding moet staan met de grootte van de schade. In de nieuwe wet krijgt deze stroming deels gevolg door de verwettelijking van een aantal

²⁶⁰ Y.CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 138.

²⁶¹ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 372.

²⁶² Y.CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 143.

²⁶³ K. HANSON, "Over de uithandengeving (nog maar eens)", *TJK* 2005, afl. 2, 54-55.

²⁶⁴ Wet 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerlijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *BS* 30 januari 1990.

²⁶⁵ Y.CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 148.

bestaande praktijken zoals het hergo, leerproject en gemeenschapsdienst²⁶⁶

Om van een echt jeugdrechtssysteem te kunnen spreken moeten we een evenwicht vinden tussen enerzijds de belangen van de minderjarigen, de slachtoffers en het belang van de maatschappij. Dit evenwicht zullen we niet bereiken door te kiezen voor één welbepaald model maar ook niet door te kiezen voor geen model. Elk model legt het zwaartepunt ofwel bij de dader, bij het slachtoffer of bij de maatschappij.²⁶⁷ Hierdoor prefereren de actoren andere interventiemogelijkheden. Het gebruik van modellen valt dan ook te relativiseren. Om een evenwicht te realiseren is het niet zo dat de wet alle aandacht moet krijgen, de verschillende actoren binnen het jeugdbeleid zullen nu de kans krijgen om de regelgeving naar hun hand te zetten. Een evaluatie omtrent het wettelijk kader zal dan ook maar gemaakt kunnen worden na invulling in de praktijk.²⁶⁸

²⁶⁶ Kadernota betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming van minister van Justitie L. Onkelinx, goedgekeurd in de ministerraad van de federale regering op 13 februari 2004, 1 en 5.

²⁶⁷ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek in Recht in kort bestek 5*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 7.

²⁶⁸ J. PUT, "Het nieuwe jeugdrecht: een terugblik naar de toekomst", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 2-7.

DEEL 2: De hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen: theorie versus praktijk.

1. Inleiding

De Jeugdbeschermingswet bestaat in 2015 vijftig jaar. Reden te meer om dit te 'vieren' of ook niet?

Een hervorming gaat steeds gepaard met maatschappelijk en sociale evoluties. De jeugd(beschermings)rechtsgeschiedenis wordt al van in het begin geteisterd door een tekort aan middelen. De wet van 2006 bouwt een gedifferentieerd aanbod van alternatieven in om de plaatsing zoveel als mogelijk te vermijden. Vooreerst worden de bestaande herstelrechtelijke praktijken wettelijk verankerd. Daarnaast worden de mogelijkheden voor de parketmagistraten ingeperkt en wordt het maatregelenaanbod voor de jeugdrechters uitgebreid. Paradoxaal genoeg worden er niet meer middelen voorzien zoals bij alle 'hervormingen' het geval blijkt te zijn. Wel hoort de jeugdrechter rekening te houden met een aantal opgesomde criteria en moet hij het subsidiariteitsprincipe respecteren. Hierdoor laat de wetgever alle ruimte voor de interpretaties van de verschillende actoren. Enerzijds is deze ruimte noodzakelijk voor het belang van de minderjarige.²⁶⁹ Anderzijds kan elke jeugdrechter zijn eigen ding doen en ontstaat het gevaar voor verdwijning van samenhang van het product.

De bedoeling van dit onderzoek is om inzicht te verwerven in de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen en zodoende in de (beschermende, sanctionerende of herstellende) aanpak van jeugddelinquentie als dusdanig. Daarbij gaan we na in welke mate de eerste krachtlijn van de hervormingswet bereikt kan worden en in welke mate de ingeschreven hiërarchie als hulpmiddel bij de krachtlijn gerespecteerd wordt. Law in the books stemt niet altijd overeen met law in action. Het vermijden van een plaatsing kan maar wanneer de actoren van het jeugdrecht de rechtsregels ook opvolgen. Hiervoor wordt de theorie naast de praktijk geplaatst. De praktijk wordt geëvalueerd aan de hand van een empirisch onderzoek in de vorm van interviews in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Het onderzoeksopzet van dit empirisch onderzoek wordt vooreerst kort toegelicht.

Het onderzoek volgt dezelfde structuur als de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen voorzien in de wet: het herstelrechtelijk aanbod als prioriteit, de ambulante maatregelen gelijk aan het corpus om te komen tot de plaatsing als bottom of laatst mogelijke optie.

In het eerste gedeelte bespreken we het procedureverloop bij een MOF- dossier. Het algemeen kader is noodzakelijk voor een verdere uitdieping van de jeugdwet en de evaluatie van deze jeugdwet. Hierin wordt de organisatie van de verschillende instanties betrokken en belichten we de wet als richtsnoer bij het opleggen van een maatregel.

Vanuit het procedureverloop wordt de top besproken. De wetgever geeft het herstelrecht de prioriteit. Een aantal herstelrechtelijke praktijken zoals het herstelgericht groepsoverleg, herstelbemiddeling en het geschreven project worden wettelijk verankerd in de nieuwe jeugdwet. Deze herstell filosofie stelt het herstel van de schade aan het slachtoffer en aan de maatschappij centraal. Krachtens de wet bekleedt het herstelrechtelijk aanbod de top. De vraag rijst dan of het herstelrecht als een volwaardig model wordt beschouwd in onze maatschappij? De

²⁶⁹ Art. 3 IVRK.

herstelbemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg worden immers niet omschreven als eigenlijke maatregelen. Ze worden aangeboden maar niet opgelegd door de parketmagistraat of de jeugdrechter.

Daarnaast zullen de bevoegde actoren een belangrijke rol spelen bij de maatschappelijke visie omtrent jeugddelinquentie. Zij beschikken immers over een gedifferentieerd pakket aan mogelijke ambulante maatregelen of alternatieven. Onder de bevoegde actoren verstaan we niet alleen de jeugdrechters en de consultants van de sociale dienst bij de jeugdrechtbank die de uiteindelijke beschermingsmaatregel(en) zullen voorstellen en opleggen maar ook de parketmagistraten die over een doorverwijzingsbevoegdheid beschikken, zullen een rol spelen bij het bepalen van maatregelen.

Om het 'hiërarchisch' onderzoek af te sluiten, bespreken we ook nog de plaatsingsmaatregelen die moeten dienen als ultimum remedium en de problematiek rond het plaatsingstekort.

In het kader van dit onderzoek zullen we de uithandengeving en het GAS- beleid niet belichten daar zij niet voorzien worden binnen de rangorde van maatregelen. De uithandengeving wordt beschouwd als een figuur op zich en wordt niet opgenomen binnen deze hiërarchie maar wel in een afzonderlijk artikel van de Jeugdbeschermingswet.²⁷⁰ De afzonderlijke bepaling is meer dan logisch daar de jeugdbescherming geen invloed meer heeft op de delinquent en de uithandengeving als dusdanig geen maatregel van heropvoeding uitmaakt. Het betrekken van de uithandengeving en de administratieve sancties zou afbreuk doen aan het eigenlijke onderzoek naar de maatregelen. Wel kunnen zij mee in overweging worden genomen bij het beantwoorden aan de nood van een hiërarchie en bij het optimaliseren van het beleid als zodanig. In het laatste hoofdstuk waarin de onderzoeksvraag centraal staat, zullen zij sporadisch aan bod komen.

2. Theorie versus praktijk

In het kader van dit onderzoek lijkt het aangewezen om een kwalitatief onderzoek te voeren naar de bestaande wetgeving rond de MOF- jongeren. De wet schrijft een hiërarchie voor als hulpmiddel om plaatsing te verminderen of te vermijden. Maar wat is de reflectie hiervan op de praktijk?

Voorafgaand moet wel vermeld worden dat de onderzoeksfocus van deze Masterproef niet gelegd wordt op het empirisch onderzoek. Dit empirisch onderzoek is een kwalitatief onderzoek en is niet veralgemenend. Het vormt slechts een aanvulling en een kritische verduidelijking op het theoretische gedeelte.

We belichten enkel het MOF- gedeelte binnen dit onderzoek. Wat de beschermingsmaatregelen betreft mogen we de VOS (vroegere POS)- jongeren niet over dezelfde kam scheren. Zij hebben een eigen wetgeving. Aldus zijn de bevindingen ook niet op hen van toepassing.

2.1. Vraagstelling

De huidige aanpak van jeugddelinquentie gebeurt in de vorm van een hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen, van beslissingscriteria en van een cumulatiemogelijkheid. Aan de hand

²⁷⁰ Oud art. 38 Jeugdbeschermingswet.

van een analyse van het huidige jeugdrecht en de evaluatie er van in de praktijk was het de bedoeling om inzicht te verwerven in het bestaan van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen en zodoende in de aanpak van MOF- jongeren als zodanig. Daarbij proberen we de jeugdbeschermingsmaatregelen beter af te bakenen om zo een inzicht te verwerven in het beslissingsbeleid van de juridische actoren bij de veronderstelde stijging van jeugddelinquentie. Het bereikte inzicht biedt op zijn beurt de mogelijkheid om te concluderen of er al dan niet in de praktijk een (in de wet voorziene) hiërarchie bestaat binnen de verschillende jeugdbeschermingsmaatregelen en of er nood aan is.

De vragen die gesteld worden tijdens de interviews refereren naar de onderzoeksvragen uit de inleiding:

- Vormen de wetten, decreten,... een goede richtsnoer binnen bij de besluitvorming (Jeugdrechters), bij het onderzoek van de SDJ en bij het vorderingsbeleid (parketmagistraten)?
- Welk model beïnvloedt het vorderingsbeleid van de parketmagistraat, het onderzoek van de SDJ en het besluitvormingsproces van de jeugdrechter?
- Welke criteria beïnvloeden het beslissingsproces van de jeugdrechter?
- Is er een hiërarchie te onderscheiden binnen de opgelegde jeugdbeschermingsmaatregelen door de jeugdrechter?
- Vormt het herstelrecht een volwaardig model?
- Vervult plaatsing nog steeds de rol van ultimum remedium of is plaatsing vaak een gemakkelijke oplossing?

2.2. Onderzoekopzet en uitvoering

Het onderzoek startte vanuit het standpunt van de justitiële actoren met name de jeugdrechters, de parketmagistraten en de leden van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp. Voor het onderzoek werden open interviews afgelegd met vijf jeugdrechters, twee parketmagistraten en drie leden van de sociale dienst.

Het onderzoek werd gevoerd aan de hand van bovenvermelde vragen. Deze vragen werden tijdens een interview gesteld aan de jeugdrechters, de leden van het parket en de leden van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp (SDJ). Hiervoor richtten we ons specifiek tot het gerechtelijk arrondissement Antwerpen dat bestaat uit de afdelingen Antwerpen, Mechelen en Turnhout. De verschillende afdelingen blijven anoniem en worden aangeduid met een letter (A, B of C).

De interviews werden afgenomen in de periode tussen augustus 2014 en maart 2015. De bedoeling van de interviews werd uitgelegd aan de hand van een vragenlijst die opgesteld werd vanuit de theoretische bevindingen. Het resultaat hiervan was een vragenlijst met een twintigtal vragen gegroepeerd rond vijf thema's, namelijk a) het situeren en contextualiseren, b) de beslissingsfactoren, c) het herstelrecht, d) de plaatsing en e) het bestaan van een hiërarchie. Deze vragen hielden namelijk verband met de verschillende onderzoeksvragen.

Deze vragenlijsten werden voordien verstrekt aan de betrokken actoren zodat zij het onderzoek konden plaatsen in een breder kader en het interview al dan niet konden voorbereiden. Door te

werken met interviews ontstond de mogelijkheid om dieper in te gaan op de gegeven antwoorden. De volgorde van de vragenlijsten werd daarom ook niet altijd gerespecteerd.

Voor elke groep van actoren werd een aparte vragenlijsten opgesteld die toegespitst werd op de eigen groep omwille van de verschillende eigenschappen en mogelijkheden binnen die eigen groep. De parketmagistraten voeren een eigen beleid, de jeugdrechters beschikken over een groot maatregelenpakket en de leden van de sociale dienst vervullen een ondersteunende rol.

Het principe van betrouwbaarheid van het onderzoek werd nagestreefd door het hanteren van dezelfde vragenlijst binnen eenzelfde groep zodat om het even welke interviewer hetzelfde resultaat zou bekomen. Afhankelijk van de actor duurden de interviews gemiddeld vijftig minuten. Ze werden opgenomen en later uitgetypt voor de verwerking.²⁷¹

Voor de verdere verwerking van de interviews werd er als volgt te werk gegaan. Vooreerst werden de relevante fragmenten opgespoord en gegroepeerd om vervolgens deze fragmenten te vergelijken en verbanden te leggen. Tenslotte koppelen we deze bevindingen terug naar de theorie. De anonimiteit van de verschillende actoren werd gegarandeerd.

Een dossieranalyse in het korte tijdsbestek van dit onderzoek leek ons niet haalbaar.

²⁷¹ Zie bijlage.

Hoofdstuk 1: Het procedureverloop bij een MOF- dossier

Vooraleer elke bouwsteen van de hiërarchie op te tillen en om te keren, bespreken we het procedureverloop bij een MOF- dossier. Dit procedureverloop verduidelijkt de wisselwerking tussen de verschillende actoren. Vooreerst worden de organisatie en het beleid met in begrip van de samenwerking en de context van een MOF- dossier kort toegelicht. Vervolgens meten we in hoeverre de wetten en decreten een goede richtsnoer vormen voor het besluitvormingsproces en peilen we naar het hanteren en het nastreven van deze wetten tijdens de procedure. Het zwaartepunt van het onderzoek situeert zich op het jeugdrechtbankniveau. Het is namelijk de jeugdrechter, als alleenzettelende rechter, die de bevoegdheid heeft gekregen om maatregelen op te leggen. Om grenzen te stellen aan deze ruime maatregelenbevoegdheid werden er een aantal vereisten in de wet opgenomen onder andere een rangorde binnen de beschermingsmaatregelen, een cumulatiemogelijkheid en tal van beslissingscriteria.

Theoretisch moet deze wet en in concreto het procedureverloop in het licht van het beschermingsmodel geïnterpreteerd worden. De keuze voor een behoud steunt op een aantal ongefundeerde argumenten. Aan de ene kant is er geen duidelijk cijfermateriaal over de aanpak van jeugddelinquentie. Aan de andere kant acht de wetgever de figuur van de uithandengeving voldoende voor de recidivisten en zware criminelen. In de praktijk beweegt deze wet zich tussen een beschermingsmodel, een sanctiemodel en een herstelmodel.²⁷² Het huidige jeugdrecht wordt door diverse doctrines bestempeld als een panoptiemodel.²⁷³ Nu nog steeds voeren verschillende stromingen discussie naar het te hanteren model waardoor elk signaal naar de minderjarige en de maatschappij ontbreekt.²⁷⁴

1. Het procedureverloop bij een MOF- dossier

België hanteert een tweesporenbeleid. Bij de meerderjarigheid wordt de dader gestraft door de overheid voor het veroorzaakte leed. Het zuiver strafmodel is op hen van kracht. Evenwel ligt de klemtoon bij minderjarigen op de heropvoeding en bescherming. De jeugdrechter zal geen straffen maar maatregelen opleggen daar zij niet verantwoordelijk worden gehouden voor het veroorzaakte leed. Er is geen sprake van een misdrijf maar van een misdrijf omschreven feit. Op hen is het (theoretisch) beschermingsmodel van toepassing.²⁷⁵

Hierna zal het procedureverloop in drie stappen uitgelegd worden aan de hand van de functie en de taak van elke actor.

²⁷² E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Jeugdbescherming: tussen pendel en schijnbewegingen?", in R. DEFRANCO (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 11-12.

²⁷³ E. DUMORTIER, "De strijd om de jeugddelinquent", *Panopticon* 2007, afl. 6, 4; J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu", *Panopticon* 2005, afl. 1, 14;

²⁷⁴ J. PUT, "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht", in G. DECOCK en J. PUT, *Het jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 101.

²⁷⁵ A. VANDEKERCKHOVE, Advies namens het Kinderrechtencommissariaat op het Wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, www.kinderrechten.be, Advies 2004-05/1, 10.

1.1. Stap 1: Vervolgingsbeleid van het parket

De politiediensten stellen het misdrijf omschreven feit vast. Ze maken hiervan een proces-verbaal op en sturen het vervolgens naar het jeugdparquet.

Het is belangrijk te onderstrepen dat het jeugdparquet een eigen vervolgingsbeleid voert. Dit beleid bestaat uit twee luiken. Aan de ene kant zijn er de eigen mogelijkheden die de parketmagistraat neemt op het parketniveau. Aan de andere kant heeft de parketmagistraat ook een aantal ondersteunende bevoegdheden op jeugdrechtbankniveau.²⁷⁶

Vooraleer het vervolgingsbeleid te ontleden, volgt een korte uiteenzetting van de organisatie van het jeugdparquet en de bevoegdheden van de parketmagistraat.

1.1.1. *Organisatie van het parket*

Het “jeugdrechtelijk- landschap anno 2015” kent heel wat vernieuwingen enerzijds op het niveau van de arrondissementen door de vergroting en samenvoeging van de gerechtelijke arrondissementen met het oog op het vergroten van de mobiliteit van de magistraten en anderzijds op het niveau van de rechtbanken door de invoering van de familierechtbank.

Tot 1 april 2014 telde België zevenentwintig gerechtelijke arrondissementen. Vanaf die datum zijn er nog maar twaalf gerechtelijke arrondissementen in plaats van zevenentwintig. Dit betekent concreet dat er nu dertien rechtbanken van eerste aanleg zijn. Binnen elk parket van eerste aanleg is een eerste substituut gespecialiseerd in de behandeling van jeugdzaken. De gespecialiseerde jeugdafdelingen of jeugdparquetten bestaan uit jeugdparquetmagistraten, parketcriminologen, parketjuristen, gerechtelijke stagiairs en administratief personeel. Kenmerkend voor de MOF-dossiers is de behandeling door twee afzonderlijke leden van het parket. Daarnaast krijgen ook de parketcriminologen een rol binnen de Jeugdwet toebedeeld. Zij hebben een ondersteunende functie.²⁷⁷

1.1.2. *Vervolgingsbeleid van de parketmagistraat*

De parketmagistraat heeft in principe een discretionaire bevoegdheid. Hij is immers onafhankelijk in de opsporing en vervolging. Echter om een coherent vervolgingsbeleid te voeren, zijn de parketmagistraten gebonden door de richtlijnen en omzendbrieven van de procureur- generaal.²⁷⁸

De parketmagistraten stellen bij de behandeling van een MOF- dossier bepaalde doelstellingen voorop afhankelijk van het concrete dossier. Wanneer er zware feiten gepleegd worden, kiezen zij resoluut voor de bescherming van de maatschappij. Vervolgens trachten zij recidive te vermijden en de jongeren bewust te maken van hun ontoelaatbaar gedrag. Tenslotte zal ook het herstel een rol

²⁷⁶ N. CALUWE, “De gewijzigde positie van het openbaar ministerie”, in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 262.

²⁷⁷ Omzendbrief nr. COL 8/2007 van het College van Procureurs-generaal bij de hoven van beroep; J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdparquetmagistraat*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2010, 153.

²⁷⁸ J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdparquetmagistraat*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2010, 153.

spelen maar niet de doorslag geven. Ongeacht de keuze voor seponeren of vorderen beschikt de parketmagistraat over een herstelbemiddelingsoptie (*infra.*). Deze doelstellingen spreken voor zich daar de parketmagistraat als vertegenwoordiger van de maatschappij optreedt.²⁷⁹

Vooreerst kan de parketmagistraat beslissen om de zaak te seponeren. Het kan zowel om een technisch als een beleidssepot gaan. Bij een technisch sepot ontbreekt er een misdrijf of een strafbaar feit. Bij een opportuniteitssepot achten de parketmagistraten het niet opportuun om verdere stappen te ondernemen.²⁸⁰

Daarnaast kan de parketmagistraat ook de jeugdrechter vorderen afhankelijk van de aard van de feiten ongeacht de kwalificatie, de voorgaande feiten en het thuismilieu. De jeugdrechter zal dan een maatregel opleggen. Op dat moment start de voorbereidende fase.²⁸¹

De parketmagistraat beschikt tot slot over de mogelijkheid om het dossier zelf te behandelen. De Jeugdwet van 2006 heeft de actiemogelijkheden op parketniveau sterk ingeperkt. Voorheen ontbrak elke omschrijving van de bevoegdheden waardoor zij invulling kregen door middel van de bestaande praktijken. De mogelijkheden op parketniveau worden met de nieuwe Jeugdwet exhaustief opgesteld. Het was niet de bedoeling dat er nog ruimte vrij zou komen voor dergelijke praetoriaanse praktijken. Conform het vermoeden van onschuld kan de parketmagistraat niet meer bestraffen.²⁸² Hij kan wel een waarschuwing, een herinnering aan de wet, herstelbemiddeling²⁸³ of ouderstage opleggen aan de minderjarige. Binnen deze mogelijkheden wordt er vanzelfsprekend geen hiërarchie voorzien.

a) Waarschuwingbrief en herinnering aan de wet

De parketmagistraat stuurt een waarschuwingbrief naar de minderjarige wanneer hij het als misdrijf omschreven feit niet zwaar genoeg acht om hem voor de jeugdrechter te brengen. Een waarschuwingbrief geeft een duidelijk signaal dat dergelijk gedrag niet geduld wordt in onze maatschappij.²⁸⁴ De parketmagistraat vermeldt in die brief dat hij kennis heeft van de feiten en dat de minderjarige verdacht wordt deze feiten te hebben gepleegd. Tot slot wijst hij op zijn beslissing om het dossier te seponeren. Vervolgens wordt een kopie van de waarschuwingbrief afgeleverd aan de vader, de moeder, de voogd van de minderjarige of de personen die hem in rechte of in feite onder bewaring hebben om zo iedereen te bereiken die een belangrijke opvoedingstaak heeft ten aanzien van de minderjarige.²⁸⁵

²⁷⁹ Interviews met de parketmagistraten van A.

²⁸⁰ Interviews met de parketmagistraten van A.

²⁸¹ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 237 – 238.

²⁸² Ministeriële omzendbrief nr. 1/2006 betreffende de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 29 september 2006; N. CALUWE, “De gewijzigde positie van het openbaar ministerie” in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 262.

²⁸³ De herstelbemiddeling zal behandeld worden in hoofdstuk 2: herstel ten top.

²⁸⁴ Art. 45ter, 1^e lid Jeugdwet.

²⁸⁵ S. D’HONDT, “Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken”, in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 48; B. DE SMET, “Waarschuwingbrief aan minderjarige verdachten”, *OSS* 2009, afl. 62, 2-11; J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 33- 34.

Met de herinnering aan de wet²⁸⁶ gaat de parketmagistraat iets verder. Hij roept de minderjarige en zijn wettelijke vertegenwoordigers op om bij hem te verschijnen met een normbevestigend gesprek als doel. Tijdens dit normbevestigend gesprek wijst de parketmagistraat op de wettelijke verplichtingen en op de risico's van het als misdrijf omschreven feit vooraleer hij overgaat tot de seponering van het dossier.²⁸⁷

De waarschuwingsbrief en de herinnering aan de wet kunnen enkel van toepassing zijn bij een beleidssepot. De parketmagistraat kan de minderjarige namelijk dagvaarden voor de jeugdrechtbank maar dit lijkt niet wenselijk omdat er bijvoorbeeld slechts een geringe ernst is van het strafbaar feit. Er is dan sprake van een beslissing om de strafvordering niet uit te oefenen om redenen van algemeen belang. Een technisch sepot is er wanneer de vervolging wegens verjaring, onbevoegdheid, gebrek aan bewijsmateriaal,... niet tot een gevolg kan leiden. Het heeft geen zin om een herinnering aan de wet te organiseren voor de minderjarige en zijn wettelijke vertegenwoordigers wanneer de minderjarige niets kan worden verweten.²⁸⁸

b) Ouderstage

Niet alle actiemogelijkheden op parketniveau houden een maatregel in voor de minderjarigen. De ouderstage wordt aan de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen opgelegd wanneer de jongere een minderjarige is en niet ontkent het misdrijf gepleegde feit te hebben begaan. De personen die het ouderlijk gezag uitoefenen zijn duidelijk onwillig en onverschillig voor de gepleegde feiten van hun jongere of ontkennen en minimaliseren deze feiten. Deze onverschilligheid draagt bij tot de (verdere) problemen van de minderjarige. Het volgen van een ouderstage moet de delinquente minderjarige zelf ten goede komen. Met andere woorden de Procureur des Konings richt zich tot de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen en niet tot de jongere zelf maar onrechtstreeks betreft het toch de jongere daar er een band moet worden gelegd met de jongere en het gepleegde feit.²⁸⁹

De ouderstage botste op heel wat kritiek. Ouders die teleurgesteld zijn en zichzelf in vraag stellen zullen niet onder deze bepaling vallen daar zij niet als onverschillig of onwillig ten aanzien van de gepleegde feiten van hun kind beschouwd kunnen worden. Net voor deze personen die het ouderlijk gezag uitoefenen zou een ouderstage zeer nuttig zijn. Slechts een minderheid van personen die het ouderlijk gezag uitoefenen zullen niet over de houding en de toekomst van hun kind wakker liggen. Ingevolge deze verwaarlozing zullen de problemen van hun kind nog meer toenemen. De bepaling had echter tot doel de interesse in het welzijn van hun kind terug op te wekken bij de ouders en hen te helpen bij de opvoeding.⁶⁴ Daarnaast was het niet de bedoeling om een sticker te kleven op de personen die een onverschillige houding aannemen ten aanzien van de criminaliteit van hun kind.²⁹⁰ Daarom wordt de ouderstage aangeboden vanuit hulpverlenend oogpunt door de diensten ingericht

²⁸⁶ Art. 45ter, 2^e lid Jeugdwet.

²⁸⁷ B. DE SMET, "Normbevestigend gesprek met minderjarigen en ouders", OSS 2010, afl. 65, 177; J. DEKLERCK, M. FRANSSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 33- 34.

²⁸⁸ B. DE SMET, "Normbevestigend gesprek met minderjarigen en ouders", OSS 2010, afl. 65, 177; J. DEKLERCK, M. FRANSSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 33- 34.

²⁸⁹ Art. 45bis Jeugdwet zoals ingevoegd door art. 11 Wet 13 juni 2006.

²⁹⁰ Artikel 45bis Jeugdwet aangepast door art. 82 Wet 18 december 2007; N. CALUWE, "De gewijzigde positie van het openbaar ministerie" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 256.

of georganiseerd door de gemeenschappen.²⁹¹

1.2. Stap 2: Voorbereidende fase

De voorbereidende fase gaat van start met de vordering van de parketmagistraat en neemt een einde bij de dagvaarding van de minderjarige en zijn ouders.²⁹²

In deze fase kan de jeugdrechter een voorlopige maatregel opleggen en voert de sociale dienst voor de gerechtelijke jeugdhulp zijn onderzoek. Zij voeren binnen een termijn van zes maanden een onderzoek naar de persoonlijkheid en levensomstandigheden van de minderjarige. De jeugdrechter stuurt het verslag dan door naar het parket die op zijn beurt beschikt over een termijn van twee maanden om een dagvaarding voor de minderjarige en de ouders op te stellen.²⁹³

1.2.1. *Voorlopige maatregelen door de jeugdrechter*

Van zodra de parketmagistraat de jeugdrechter vordert, vindt de voorbereidende fase plaats. Hieronder wordt eerst het besluitvormingsproces van de jeugdrechters besproken met de beïnvloedende factoren van dien. De jeugdrechters zetten bij de behandeling van een MOF- dossier ook bepaalde doelstellingen voorop. Zij kunnen in de voorbereidende fase (in de tijd beperkte) voorlopige maatregelen opleggen.

a) Organisatie en overleg

Het gerechtelijk arrondissement Antwerpen werd hier onder de loep genomen.²⁹⁴ Voor de inwerkingtreding van de familierechtbank hielden de jeugdrechters zich zowel bezig met burgerlijke als met protectionele zaken.²⁹⁵ Door de inwerkingtreding van de familierechtbank liggen, simplistisch voorgesteld, de bevoegdheden van de protectionele zaken bij de jeugdrechter en worden zij slechts in beperkte mate betrokken bij de burgerlijke zaken.²⁹⁶

De jeugdrechters beschikken sinds de Jeugdwet van 2006 formeel over de bevoegdheid eenzijdig maatregelen op te leggen. Zij voeren een eigen 'beslissingsbeleid'. Doch er ontstaat enige begripsverwarring rond de interpretatie van het beslissingsbeleid. Enerzijds wordt het beslissingsbeleid gezien in de betekenis van de manier waarop de jeugdrechter iets regelt en leidt. In die zin voeren de jeugdrechters geen eigen beleid. Zij hebben wel een visie maar het eigenlijke beleid is aan het parket. Anderzijds interpreteert de meerderheid dit in de zin van het oplossen of

²⁹¹ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 53.

²⁹² Art. 52bis Jeugdwet.

²⁹³ Art. 52bis Jeugdwet.

²⁹⁴ Binnen dit arrondissement hebben we een jeugdrechtbank van afdeling A waar acht jeugdrechters zetelen en twee 'kleine' jeugdrechtbanken van afdelingen B en C waar er slechts twee jeugdrechters zetelen.

²⁹⁵ In de grote rechtbank hielden zes jeugdrechters zich bezig met de protectionele zaken en twee jeugdrechters met de burgerlijke zaken; J. DEKLERCK, M. FRANSSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 218.

²⁹⁶ Waardoor ze naar eigen zeggen niet minder werk hebben maar wel beter werk kunnen verrichten.

verminderen van problemen. In ‘principe’ voeren jeugdrechters een eigen beslissingsbeleid maar waarbij de eigen beslissing beperkt en onderhevig is aan de sturing van allerlei factoren.²⁹⁷

Een andere bemerking bij dit ‘besluitvormingsbeleid’ houdt in dat de jeugdrechters de invloed van een aantal factoren anders ervaren naargelang het onderscheid dat gemaakt wordt tussen de zaken waar er een onmiddellijke voorleiding plaatsvindt en deze waar er geen onmiddellijke voorleiding is. Bij een zaak zonder voorleiding kan de vordering eerst naar de sociale dienst gestuurd worden. Wanneer er een onmiddellijke voorleiding is dan zal de jeugdrechter zelf sociale dienst spelen op grond van de gegevens in het dossier, de processen- verbaal, de verhoren en de gesprekken met de ouders.²⁹⁸

Het overleg met andere actoren vormt een belangrijke beïnvloedende factor bij het beslissingsbeleid.²⁹⁹ Als jeugdrechter neem je zelf een beslissing maar dat neemt niet weg dat je beslissingen op elkaar afstemt. De aanpak en verdeling van de dossiers verschillen daarentegen van jeugdrechtbank tot jeugdrechtbank. In een systeem waar iedere jeugdrechter zijn eigen dossiers heeft behoudens in het weekend en in de vakantie, zetelen de jeugdrechters week om week. Concreet betekent dit dat zij ten alle tijden opgeroepen kunnen worden voor een eigen dossier. Door te werken met eigen dossiers ontwikkelt de jeugdrechter een bepaalde band met de jongere. Hij kent immers zijn/haar achtergrond wat een invloed kan hebben op de te nemen maatregel.³⁰⁰ In tegenstelling tot dit systeem, beïnvloeden de jeugdrechters die een ander systeem hanteren elkaars beslissing en ontwikkelen zij geen bepaalde band met de jongeren. In het belang van het kind lijkt de methode waar de jeugdrechter zijn eigen dossiers heeft het meest aangewezen.

Het parket maakt vooraf afspraken omdat het staat of valt met een hiërarchische structuur. In concrete dossiers hebben ze geen contact met de jeugdrechters enkel in algemene beleidsbeslissingen. Zeer zelden zal de parketmagistraat zijn eis verder verduidelijken.³⁰¹ Wanneer de parketmagistraat een maatregel oplegt, geven de jeugdrechters aan dat ze die maatregel verder zullen onderzoeken.³⁰² Meestal betreft het een maatregel van plaatsing.

Eens het dossier in zijn voorlopige fase is, worden de sociale dienst, de hulpverleningsinstellingen en de jeugdadvocaten ingeschakeld.

De jeugdrechters overleggen het meest met de SDJ.³⁰³ Vooreerst merken we een belangrijk organisatorisch onderscheid op. De manier van werken van de sociale dienst verschilt per afdeling. Bij de jeugdrechtbank van A hebben er permanent twee consulenten van wacht een bureau aan de rechtbank. De minderjarigen komen terecht bij deze twee consulenten van de SDJ. Vooraleer de

²⁹⁷ Een jeugdrechter van A stelt het als volgt: “Over het algemeen gaan de beslissingen wel dezelfde kant uit. Er is wel min of meer een eenvormig beleid. Dit heeft niet zozeer te maken met het feit dat er overleg is maar wel dat de meeste zaken vergelijkbaar zijn.”

²⁹⁸ Interview met jeugdrechters van A, B en C.

²⁹⁹ Het overleg tussen de jeugdrechters vormt in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen een constante.

³⁰⁰ Dit systeem wordt gehanteerd in de jeugdrechtbank van B en C.

³⁰¹ E. GOEDSEELS, en E. GILBERT, “Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters”, *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

³⁰² In de jeugdrechtbank van A werken de jeugdrechters in verschillende dossiers. Zij hebben geen eigen dossiers.

³⁰³ In het gerechtelijk arrondissement Antwerpen maken de jeugdrechters zich afhankelijk van de SDJ.

minderjarige voor de rechter verschijnt hebben zij al overleg gehad met hen. Dit systeem hanteren ze niet bij de andere jeugdrechtbanken. Daar zit de sociale dienst verderop. Maar die afstand doet geen afbreuk aan de goede samenwerking met de consultants. Er vindt regelmatig overleg plaats. De consultants worden geraadpleegd nadat de jeugdrechter een beschikking heeft opgemaakt. Vervolgens doet de sociale dienst een onderzoek naar het milieu van de minderjarigen. Zij gaat ook na welke maatregelen er beschikbaar zijn.

In die zin stuurt de sociale dienst zeker het beleid van de jeugdrechters. De jeugdrechters stellen zich immers afhankelijk van de aangedragen informatie en moeten krachtens de wet rekening houden met het beschikbaar aanbod.³⁰⁴ Niettegenstaande de wettelijke verplichting om rekening te houden met het beschikbaar aanbod³⁰⁵, hanteert een minderheid van jeugdrechters het systeem van onuitvoerbare beslissingen³⁰⁶ om een signaal te geven aan de Vlaamse overheid. De SDJ zal een maatschappelijk onderzoek voeren maar geen rekening houden met het beschikbaar aanbod. De keerzijde van dit systeem zit hem in het alsnog zoeken naar een alternatief waardoor het een extra tijdsdlast oplegt.

De jeugdadvocaten en de hulpverleningsinstellingen worden betrokken bij een kabinet- of netwerkoverleg. Het is de bedoeling om samen met de jeugdrechter een hulpverleningstraject uit te werken. Dit doet de jeugdrechter niet alleen. Het gebruik van wachtlijsten bij de instellingen getuigt van enige samenwerking maar wijst ook op het gebrek aan middelen. Daarbij hechten de jeugdrechters veel waarde aan het verslag opgesteld door de Grubbe.³⁰⁷

b) Doelstellingen in MOF- dossiers

Al naargelang de gevaarlijkheid van de minderjarige stellen de jeugdrechters andere doelstellingen voorop. De bescherming van de maatschappij vormt een eerste reactie op delinquent gedrag. Deze doelstelling wordt steeds ingegeven door de ernst van de feiten. Wanneer de minderjarige een

³⁰⁴ Een jeugdrechter van B zei inzake het overleg met de SDJ het volgende: *“Elk kruispunt dat je tegenkomt bij de minderjarige wordt besproken met de sociale dienst en zij sturen in die zin ons beleid wel voor een beetje omdat wij afhankelijk zijn van hen. Zij zijn ook degenen die gaan checken welke maatregelen er in aanbod zijn want je kunt voor een minderjarige wel een virtueel traject voor ogen hebben maar dat traject hangt natuurlijk wel af van beschikbare plaatsen en daar wringt het schoentje ook heel dikwijls.”*

³⁰⁵ Een consultant van C zweert de onuitvoerbare beslissingen af daar de vereiste van het beschikbaar aanbod wettelijk verankerd is: *“Alleen wanneer een jongere in het weekend wordt opgepakt voor bepaalde feiten en die zijn zwaar genoeg voor een buffer (dus meer dan 5 jaar effectief) en er is geen plaats in noch de gemeenschapsinstelling en noch de Grubbe dan gaat de jeugdrechter hier, noodgedwongen overschakelen naar een herstelgerichte maatregel terwijl dat diezelfde jongeren met dezelfde feiten, met dezelfde context, in hetzelfde weekend voor de jeugdrechter moet verschijnen en er is wel plaats in de Grubbe dan moet hij naar de Grubbe en gaat hij niet na 5 dagen verschijnen voor de jeugdrechter maar zal dit opnieuw verlengd worden en gaat hij zijn traject in de Grubbe moeten doen. Hierin spelen situationele toestanden wel een belangrijke rol.”*

³⁰⁶ Een consultant van A verduidelijkte dit als volgt: *“Om de jongere te beveiligen tegen zichzelf. In de situatie waarbij hij naar de gemeenschapsinstelling moet maar waarbij er geen plaats is, doen wij dit verzoek aan de jeugdrechter maar kan de jeugdrechter de maatregel niet uitvoeren... Soms gebeurt het dat de jeugdrechter zegt: geen denken aan dat dit gaat gebeuren. Maar dan vragen wij wel heel concreet van: wij hebben dit voorstel gedaan, u bent niet akkoord wat wordt er dan wel verwacht want wij stellen dit wel voor. We trekken onze opdracht dan voor een stukje terug en dit gebeurt zeer formeel via kantschriften en dan vragen wij : wij werken een proces uit en als jij beslist dat dit niet oké is : goed voor ons want jij hebt de verantwoordelijkheid maar zeg ons dan maar wat je wel wil.”*

³⁰⁷ Interviews met jeugdrechters van A en B.

ernstig gevaar voor de maatschappij vormt, moet deze maatschappij beschermd worden. Van zodra de maatschappij beschermd wordt, werken de jeugdrechters aan andere doelstellingen. Hier kiezen zij wel voor verschillende doelstellingen.

Het subsidiariteitsbeginsel komt ten val door het short sharp shock- effect dat de jeugdrechters vooropstellen om een interventie te creëren. Deze doelstelling geldt niet algemeen maar enkel voor specifieke gevallen. De meerderheid van de jeugdrechters stelt dat er maar een schokeffect nagestreefd kan worden door een plaatsing in een gesloten gemeenschapsinstelling of in het federaal centrum De Grubbe. De minderjarige daders worden geplaatst voor vijf dagen, vervolgens vindt er een evaluatie plaats en kan deze plaatsing eventueel verlengd worden met telkens één maand.

De aanhangers van het jeugdbeschermingsrecht wijzen op de re-integratie van de minderjarige in de samenleving zodat hij/zij zich beter voelt in deze samenleving. De voorstanders van een jeugdsanctierecht hechten meer belang aan de responsabilisering van de minderjarige. Toch geven allen de voorkeur aan de alternatieven, zij het in de vorm van maatregelen, zij het als sancties. De jeugdrechters geven aan dat deze doelstellingen een verband vertonen met het type van maatregel.³⁰⁸ Deze vaststelling gaat niet op voor het herstelrechtelijk aanbod. Eigenaardig hierbij is dat er niet zozeer een herstelrechtelijk aanbod opgelegd wordt om de doelstelling van herstel te bereiken. Enerzijds is het geschreven project uiterst zeldzaam en anderzijds blijft het herstelrechtelijk aanbod dode letter.³⁰⁹ De verklaring hiervoor ligt in het ontbreken van een duidelijk wetgevend kader. De onverantwoordelijke minderjarige (jeugdbescherming) zal namelijk zijn verantwoordelijkheid (jeugdsanctie) moeten opnemen (*infra.*).

c) Voorlopige maatregelen

De jeugdrechter kan bewarende- en onderzoeksmaatregelen nemen voor een zo kort mogelijke duur wanneer er voldoende aanwijzingen van schuld bestaan en de finaliteit van de maatregel op geen andere wijze bereikt kan worden.³¹⁰ Conform de ratio van de Jeugdwet van 2006 mogen deze maatregelen niet genomen worden met het oog op onmiddellijke bestraffing van de minderjarige of met het oog op de uitoefening van enige vorm van dwang.³¹¹ Daarnaast dient de jeugdrechter ook rekening te houden met de beslissingscriteria³¹² en met het rechtsbeginsel bepaald in artikel 1,1° Voorlopige Hechteniswet. Dit betekent dat er geen plaatsing in een gesloten opvoedingsafdeling meer mogelijk is wanneer de termijn van 24 uur is verstreken.³¹³

³⁰⁸ J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 281.

³⁰⁹ Zie hoofdstuk 2: herstelrecht ten top.

³¹⁰ Art. 52, 6^e lid Jeugdwet; J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J., PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 47.

³¹¹ Art. 52, 7^e lid Jeugdwet; J. DEKLERCK, M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 47.

³¹² Art. 37, § 1, 2^e lid Jeugdwet.

³¹³ K. VANDER STEENE, "De gewijzigde positie van de jeugdrechter" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 265.

De onderzoeksmaatregelen impliceren de ondertoezichtstelling van de sociale dienst en het behoud van de minderjarige in zijn leefomgeving onder voorwaarden³¹⁴ met uitzondering van de prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut en de vergoedingsarbeid.³¹⁵

De bewaringsmaatregelen omvatten alle vormen van plaatsing namelijk het toevertrouwen van de minderjarige aan een betrouwbare persoon, plaatsing in een geschikte inrichting, plaatsing in een gemeenschapsinstelling (open of gesloten³¹⁶), plaatsing in ziekenhuisdienst/ jeugdpsychiatrische dienst of in een deskundige dienst op het vlak van alcohol/ drugs of enige vorm van verslaving. Voorheen voorzag de Jeugdbeschermingswet in artikel 52 dat er tegen een minderjarige verdachte ernstige aanwijzingen van schuld moesten bestaan om hem te kunnen plaatsen in een instelling. Deze bepaling deed afbreuk aan de onpartijdigheid van de jeugdrechter. De voorbereidende fase zal dan ook maar ingezet worden door de vordering van het openbaar ministerie. De voorlopige plaatsing geldt voor maximum drie maanden, eventueel verlengbaar met drie maanden en nadien maandelijks. De betrokkene moet de indruk wekken gevaarlijk te zijn voor zichzelf of voor anderen. En er moeten ernstige aanwijzingen zijn dat wanneer hij vrijkomt hij opnieuw misdaden of wanbedrijven pleegt. Tenslotte geldt de plaatsing in een gesloten federaal centrum als voorlopige maatregel. Deze plaatsing wordt onderworpen aan strikte leeftijds- en misdrijfvoorwaarden (*infra*).³¹⁷

1.2.2. Onderzoek door de SDJ

De SDJ voert tijdens de voorlopige fase een onderzoek naar de persoonlijkheid en de levensomstandigheden van de minderjarige. Vooreerst bespreken we de vordering van en de algemene werking binnen de SDJ. De jeugdrechter vertrouwt een bepaald dossier toe aan de SDJ die enkel toegankelijk is door de toewijzing van een dossier. De jeugdrechter beschikt echter in het kader van een MOF- dossier over de bevoegdheid een beschikking te nemen zonder de SDJ in te moeten schakelen. Bij de behandeling van een MOF- dossier stelt ook de SDJ bepaalde doelstellingen voorop.

a) Organisatie

De SDJ heeft een dubbele taak. Enerzijds geeft de jeugdrechter de SDJ de opdracht om een maatschappelijk onderzoek te voeren. De consultants doen een verzoek van een traject aan de jeugdrechter. De jeugdrechter legt dan een maatregel op. Anderzijds zorgt de SDJ voor de uitvoering van de maatregel. De consultants oefenen namelijk het toezicht op de uitvoering van de maatregel uit.

Op dit niveau speelt de bevoegdheidskwestie. De jeugdrechtbank is immers een tak van de federale overheid terwijl de SDJ tot de Vlaamse overheid behoort. De consultants krijgen de opdracht om een maatschappelijk onderzoek te verrichten maar zij zijn autonoom daar de jeugdrechter niet hun opdrachtgever is.

³¹⁴ Art. 37, § 2, 7^e lid Jeugdwet.

³¹⁵ Art. 52, 2^e lid Jeugdwet.

³¹⁶ Art. 52quater, 2^e lid Jeugdwet.

³¹⁷ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 58; B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 232.

Binnen de vordering van de jeugdrechter geven de consultants aan dat zij voldoende mogelijkheden hebben. Meestal is er al een beschikking van de jeugdrechter waarbij de consultants de context van de jongeren moeten bekijken en verder uitwerken.³¹⁸ Belangrijke beslissingen worden in teamverband besproken. Dit neemt de vorm aan van een gedeelde besluitvorming. Daarnaast kunnen de consultants zich laten ondersteunen door een multidisciplinair team. Het gedeelde verzoek wordt dan meegedeeld aan de jeugdrechter. Dit is de normale gang van zaken.³¹⁹

De consultants van A hanteren een uniek systeem namelijk een permanentieregeling. Dit permanentiesysteem berust op een (geografische) verbondenheid van de SDJ met de jeugdrechtbank. Er bevindt zich permanent een team van twee consultants op de jeugdrechtbank zelf. Met een aantal eigenheden van dien. Een informele gedeelde besluitvorming zal dan plaatsvinden op de jeugdrechtbank. Vervolgens is er een kabinetszitting of een zitting in het bijzijn van de jongere, de ouders, de advocaat van de jongere en de sociale dienst. Verder formuleert de SDJ zijn verzoek waaraan een juridische waarde kleeft. Omwille van de hierboven besproken geografische verbondenheid, vindt er frequent overleg plaats tussen de consultants en de jeugdrechters. De consultants zien de minderjarige en eventueel de ouders vooraleer hij voor de jeugdrechter verschijnt. De termijnen zijn voor het permanentiesysteem zeer belangrijk. Binnen de zes weken gaan de consultants op gedeelde besluitvorming. Hierna krijgen ze drie maanden voor een maatschappelijk onderzoek. De nieuwe dossiers worden verdeeld na zes weken waardoor er weer ruimte vrijkomt voor nieuwe dossiers.

De consultants hebben ook overleg met de hulpverleningsdiensten. Enerzijds zijn er de gemeenschapsinstellingen en de Grubbe die een verslag opmaken voor de jeugdrechter. Anderzijds heeft de teamverantwoordelijke van de SDJ regelmatig overleg met de diensten in het kader van herstelgerichte maatregelen. Op basis van hun eindverslag doen zij een voorstel aan de jeugdrechter.

Hoewel de verzoeken van de SDJ niet bindend zijn, ervaren de jeugdrechters toch enige afhankelijkheid voor hun beleid. De jeugdrechters horen snel over de meest efficiënte informatie te beschikken. Wanneer de consultants tekort schieten in hun maatschappelijk onderzoek en in hun verzoek dan neemt de kans op een gepaste maatregel af. Een permanentiesysteem is een stap in de goede richting wegens een snelle informatievergaring voor de jeugdrechters. Daartegenover wijzen de consultants op de navolging van hun verzoeken door de jeugdrechters. Deze voorstellen zijn steeds goed gemotiveerd.³²⁰

In het kader van de uitvoering van de maatregel, hebben de consultants de facto contact met de hulpverleningsinstellingen. Het is maar wanneer er zich een probleem bij de vorming of dienstverlening stelt dat de consultants betrokken worden.³²¹

³¹⁸ Een consultant van C vertelde dat: *“Wanneer de rechter het feit zwaar genoeg acht werken de consultants het traject verder uit. Wanneer het gaat om lichte feiten waarvoor een herstelgerichte maatregel werd opgelegd dan wordt hier het voorstel gedaan om een berisping te geven.”*

³¹⁹ Interviews met de consultants van C.

³²⁰ De consultants erkennen dat het een moeilijke afweging moet zijn voor een jeugdrechter wanneer een jongere voor het eerst voorgeleid wordt en de jeugdrechter over beperkte informatie beschikt; E. GOEDSEELS, en E. GILBERT, *“Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters”*, *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

³²¹ Een consultant uit C: *“Voor verder overleg waar er een dienstverlening en een vorming worden opgelegd, worden wij zelfs niet aangesteld. Tenzij dat zij merken dat er een grotere problematiek achter zit of dat de jeugdrechter toch om een of andere reden vraagt om toch een consultant aan te stellen.”*

b) Doelstellingen

Bij de behandeling van een MOF- dossier stellen de consulenten een aantal doelstellingen voorop die zij belangrijk achten bij het voorstellen van maatregelen. De voorstanders van een jeugdbeschermingsrecht verkiezen het herstel. In het maatschappelijk onderzoek gaan de consulenten na wat de jongeren drijft om de maatschappelijke grens te overschrijden en hoe zij hiermee omgaan.³²² Daartegenover verkiezen de aanhangers van een jeugdsanctierecht het vermijden van recidive. Zij vinden dat hun opdracht er uit bestaat nieuwe feiten te vermijden. Dit heeft tot gevolg dat zij soms meer maatregelen voorstellen om ervoor te zorgen dat er geen nieuwe feiten komen.³²³ In specifieke gevallen streven de consulenten een schokeffect na. Het schokeffect kan maar bereikt worden in het federaal centrum de Grubbe. De jongeren worden dan voor vijf dagen gestuurd en verschijnen terug voor de jeugdrechter. Deze doelstellingen lopen parallel met die van de jeugdrechters.

1.3. Stap 3: Fase ten gronde

De SDJ doet na een nader onderzoek van de leefsituatie een voorstel van maatregelen aan de jeugdrechter. Dit voorstel is niet bindend voor de jeugdrechter maar de impact ervan is niet te verwaarlozen.

In de fase ten gronde beschikt de jeugdrechter over heel wat maatregelen. De Jeugdwet stelt grenzen aan deze discretionaire bevoegdheid. Zo moeten zij rekening houden met de voorziene rangorde, de cumulatiemogelijkheid en de beslissingscriteria.

1.3.1. *Het voorstel van de SDJ*

De SDJ voert een maatschappelijk onderzoek uit voor de jeugdrechter. De bevoegde consulent van de SDJ doet een dieper onderzoek naar de leefsituatie van de minderjarige en naar het beschikbaar aanbod van maatregelen met het oog op het formuleren van een voorstel van maatregel aan de jeugdrechter. De voorwaarde van het beschikbaar aanbod is wettelijk ingeschreven maar vormt een hinderpaal in de praktijk.³²⁴ De jeugdrechter zal in afwachting van de meest geschikte maatregel de meest beschikbare maatregel nemen. Zij zien zich genoodzaakt om deze methode toe te passen wanneer blijkt dat de geschikte maatregel niet beschikbaar is.³²⁵

a) Doorslaggevende factoren

Bij het 'dieper' onderzoek houdt de consulent rekening met een aantal factoren. In principe mogen de feiten geen rol spelen. De consulenten zouden in theorie enkel mogen kijken naar het maatschappelijk beeld en de verantwoording van de jongere. Binnen die context spelen de

³²² Interviews met de consulenten van A.

³²³ Interview met de consulent van C.

³²⁴ Art. 37, § 1 Jeugdwet

³²⁵ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken" , in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 58; B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2008, afl. 58, 6.

frequentie en het netwerk een belangrijke rol. Enige nuancering aan de hand van een vergelijking met het strafrecht waar er een connotatie bestaat tussen de aard van de feiten en de strafmaat is hier aan de orde. Deze connotatie kent het jeugdrecht niet. De feiten mogen niet doorslaggevend zijn maar ze moeten wel mee in rekening genomen worden.³²⁶

b) Rangorde

De rangorde in de wet werd ingeschreven om grenzen aan de ruime beslissingsbevoegdheid van de jeugdrechters te stellen.³²⁷ Deze ‘grenzen’ botsen op kritieken vanuit het legaliteitsbeginsel aangezien zij nog steeds veel te ruim zijn. De cumulatiemogelijkheid heeft een verdere individualisering tot gevolg maar geeft ook aanleiding tot disproportionele sancties. De consulenten stellen in hun uiteindelijke verzoek een maatregel voor. Daarbij dienen zij deze ‘grenzen’ ook in acht te nemen.

De consulenten hanteren het systeem van de minst ingrijpende maatregel behoudens een aantal uitzonderlijke gevallen waar een schokeffect effectiever is.³²⁸ Ze proberen in eerste instantie te opteren voor een herstelgerichte afhandeling om plaatsing te vermijden. De wet voorziet in een plaatsing in de Grubbe voor vijf dagen om vervolgens te verschijnen voor de jeugdrechter. In dat opzicht is de wet aangepast aan het creëren van een schokeffect.³²⁹ Onder het herstelgericht afhandelen verstaan zij niet alleen het herstelrechtelijk aanbod in strikte zin maar ook de ‘alternatieve maatregelen’ zoals de gemeenschapsdienst en het leerproject. Niettegenstaande de ratio van de Jeugdwet waarbij het herstelrecht geen volwaardig alternatief vormt maar eerder een aanvullende functie vervult, is het van belang voor dit onderzoek te kijken naar het herstelrecht als autonoom reactie op delinquent gedrag.

1.3.2. Maatregelen ten gronde door de jeugdrechter

De wet van 2006 wordt gekenmerkt door een objectiveringstendens. Deze objectivering heeft tot doel meer aandacht te schenken aan de proceswaarborgen van minderjarigen. De formalisering van de beslissingscriteria is hiervan een voorbeeld. De jeugdrechter beschikt over tal van maatregelen ten gronde waarbij hij de beslissingscriteria, de cumulatiemogelijkheid en de rangorde in rekening

³²⁶ Een consulent van C illustreerde dit met een voorbeeld: *“Bij ons speelt dit eigenlijk geen rol alleen wanneer jongeren zeer zware feiten plegen zoals een gewapende overval of die zelfde jongere doet een handtasdiefstal of wordt opgepakt terwijl hij een joint aan het roken is. Hier zit er wel een verschil op. Wanneer iemand een gewapende overval doet, gaat de maatregel in 99% van de gevallen zwaarder zijn waarbij de kans groot is dat hij naar de gemeenschapsinstelling gaat. Wanneer iemand een joint rookt, gaat hij 9/10 een leerproject drugs krijgen en dan gaat de kous af zijn. Terwijl het dezelfde context is, dezelfde jongere betreft. Je kan er niet van uit dat er geen directe connotatie is van feiten en strafmaat maar je ziet wel dat er een stuk rekening mee gehouden wordt en wanneer ze spijt hebben van de feiten dan wordt er hier ook rekening mee gehouden worden”.*

³²⁷ Wetsontwerp 29 november 2004 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *Parl. St. Kamer*, nr. 51-1467/001, 17.

³²⁸ Bij het overlopen van de hiërarchie gaf een consulent van A eerlijk toe dat hij de precieze rangorde niet kende maar dat hij altijd opteert voor de minst ingrijpende maatregel.

³²⁹ Art. 52quater Jeugdwet.

moet brengen.

a) Beslissingsfactoren: voor elk wat wils

De jeugdrechter moet bij het opleggen van maatregelen rekening houden met de volgende criteria³³⁰: de persoonlijkheid en de maturiteitsgraad van de betrokkene, zijn leefomgeving, de ernst van de feiten, de omstandigheden waarin zij zijn gepleegd, de schade en de gevolgen voor het slachtoffer, de vroegere maatregelen die ten aanzien van betrokkene werden genomen, en diens gedrag gedurende de uitvoering ervan, de veiligheid van de betrokkene, de openbare veiligheid en het beschikbaar aanbod.³³¹ In principe is er geen ‘rangorde’ binnen de criteria voorzien waarbij de ene strenger of zwaarder doorweegt dan de andere bij het opleggen van een maatregelen wat tot een inconsistentie in de praktijk leidt.

De jeugdrechters achten de houding van de minderjarigen ten opzichte van de feiten en de ernst van de feiten als meest doorslaggevend criteria. Wanneer de minderjarige geen schuldbesef heeft, is het nutteloos ambulante methodes op te leggen. Het is wel zo dat de houding van de minderjarige minder belangrijk is dan de ernst van de feiten.³³² Wanneer de feiten dermate ernstig zijn dan speelt de ingesteldheid logischerwijze geen enkele rol.³³³ De feiten die voordien gepleegd werden, zijn enkel van belang bij de bepaling van de uiteindelijke ‘maatregel’. De ingesteldheid en het (thuis)milieu lopen dikwijls samen aangezien minderjarigen die van thuis uit waarden en normen hebben meegekregen sneller een schuldbesef zullen aanmaken.

De wet schrijft de criteria in het algemeen voor. De jeugdrechters zullen echter in elk concreet geval moeten nagaan aan welke criteria zij de voorkeur geven. Uit eerder onderzoek naar de beslissingsfactoren bleek dat op jeugdrechtbankniveau de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarigen een grotere rol speelden dan de delictkenmerken (Franssens, Put, 2010; Vanneste, 2002).³³⁴ Deze onderzoekresultaten worden niet gesteund door dit onderzoek in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. De mogelijkheid om rekening te houden met de ernst van de feiten zet de poort open naar een jeugdsanctierecht. We nemen duidelijk een correlatie waar tussen de verscheidene criteria en de visie omtrent het jeugdrecht. Zij die voorstander³³⁵ zijn van het jeugdsanctierecht zullen zich bij de behandeling van het dossier geheel laten leiden door de ernst van

³³⁰ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

³³¹ De jeugdrechters van C lijsten de factoren in elke beslissing nog eens op en passen deze eventueel aan naargelang het concrete geval. Hierdoor worden de criteria steeds in herinnering gebracht. Dit is niet het geval in de jeugdrechtbank van A en B.

³³² De meest ernstige feiten die gepleegd worden door MOF-ers in het gehele arrondissement zijn allerlei vormen van diefstal, zedendelicten en drugsdelicten. Intellectuele feiten komen niet echt voor bij MOF-ers.

³³³ De jeugdrechter van B illustreerde de voorkeur voor de ernst van de feiten aan de hand van het volgende voorbeeld: *“Als hij bij u komt, vind je dit natuurlijk nog altijd niet leuk maar minder acuut dan iemand die inderdaad een persoon in de bosjes meesleurt en verkracht. Dit zijn zeer erge feiten. Bij deze feiten kijk je niet eerst van is hij nu lief, heeft hij besef dat hij verkeerd is of niet.”*

³³⁴ C. VANNESTE, *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen* (onderzoeksrapport), Brussel, Departement Criminologie van het NICC, 2001, 206p; J. DEKLERCK, M. FRANSSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 73-77.

³³⁵ De jeugdrechters van B en C zijn grote voorstanders van een jeugdsanctierecht.

de feiten terwijl zij die het jeugdbeschermingsrecht verkiezen de voorrang zullen verlenen aan de persoonlijkheid van de dader.³³⁶

De verwachtingen en voorbereidingen voor de Jeugdwet deden uitschijnen dat het jeugdsanctierecht een kans zou krijgen. Tegen de meerderheid in koos L. Onkelinx voor het behoud van het jeugdbeschermingsrecht. De bevindingen uit de praktijk tonen echter aan dat het tijdperk van een nieuw jeugdrecht is aangebroken.³³⁷

b) Rangorde binnen beschermingsmaatregelen

Vooreerst moeten de jeugdrechters herstelbemiddeling proberen. Het hergo vormt een hoofdstuk op zich. In het geval de minderjarige de feiten heeft bekend, gebeurt er heel vaak een bemiddelingsaanbod vanuit het parket. Het Grondwettelijk Hof schafte nochtans de voorwaarde van 'niet ontkennen van het feit' af.³³⁸ Het herstelrechtelijk aanbod is niet dwingend waardoor de jeugdrechters het niet moeten opleggen maar enkel kunnen aanbieden.³³⁹ Hierna krijgt de minderjarige de mogelijkheid om een geschreven project voor te leggen.

Vervolgens moet de jeugdrechter de voorkeur geven aan de pedagogische prestaties en de andere ambulante maatregelen. De uiteindelijke hiërarchie gaat uit naar deze maatregelen. Daarnaast genieten de ambulante maatregelen de voorkeur ten opzichte van de plaatsingsmaatregelen daar de jeugdrechters de jongeren zoveel mogelijk binnen hun milieu proberen te behouden. Tenslotte moet de open plaatsing voorrang krijgen op de gesloten plaatsing.³⁴⁰ De jeugdrechters kunnen deze maatregelen cumuleren mits grondige motivering.³⁴¹

De jeugdrechters geven aan dat ze deze rangorde proberen te respecteren maar dat dit niet altijd van een leien dakje loopt mede door een aantal bedenkingen en moeilijkheden (*infra.*). Globaal genomen verkiezen zij de minst ingrijpende maatregel behoudens het schokeffect. Hierdoor vullen zij de theoretische rangorde niet even consequent in.

In de volgende hoofdstukken gaan we dieper in op deze hiërarchie.

³³⁶ De jeugdrechters van A stonden oorspronkelijk achter een jeugdsanctierecht maar deinzden de laatste maanden hiervoor terug waardoor ze het jeugdbeschermingsrecht willen behouden.

³³⁷ Hoofdstuk 5: Overwegingen omtrent het bestaan en het voortbestaan van een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.

³³⁸ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, 49/2008.

³³⁹ Hoofdstuk 2: herstelrecht ten top.

³⁴⁰ Hoofdstuk 3: de ambulante maatregelen als corpus.

³⁴¹ Art. 37, § 2 Jeugdwet, art. 37, § 2quinquies Jeugdwet.

Hoofdstuk 2: Herstelrecht ten top.

De aanpak van jeugddelinquentie blijkt geen evidentie te zijn in onze maatschappij. De jeugdrechtsgeschiedenis poogt een balans te zoeken tussen een heropvoedingsmodel en een sanctiemodel. De aanhangers van een heropvoedingsmodel streven naar een heropvoeding en een bescherming van de jongeren. Daartegenover achten de voorstanders van een sanctiemodel de leedtoevoeging essentieel. Deze twee modellen vertalen zich in een jeugdbeschermingsrecht en een jeugdsanctierecht. Door de jaren heen kwam de aandacht van het slachtoffer sterk op. De maatregelen op zich zijn dan niet voldoende. Er dient een confrontatie aangegaan te worden met het slachtoffer zodat de jongere zich bewust is van het herstel van de schade. Dit herstelrecht drukt zich uit in een herstelmodel.³⁴²

Hoe is het herstelrecht historisch gegroeid? Vervult het herstelrecht een volwaardig model? Bekleedt het herstelrecht effectief de top van de hiërarchie uit de wet?

In het eerste gedeelte brengen we de historiek en de omschrijving van het herstelrecht onder de aandacht. Het gevaar voor een gelijkstelling van het herstelrecht met de herstelmethodes is groot. Daarom worden eerst de herstelrechtelijke principes besproken om hieruit de methodes af te leiden. Het herstelrecht is er niet plots gekomen maar kent een bepaalde evolutie.

Een eerste aandachtspunt is dat we hier spreken over het herstelrecht. Het herstelrecht omvat zowel het herstelrechtelijk aanbod als het geschreven project.

Let wel het herstelrechtelijk aanbod vormt geen maatregel in de strikte zin van het woord. De wet spreekt van een herstelrechtelijk aanbod in plaats van herstelgerichte maatregelen maar zij betreft dit aanbod echter wel bij de hiërarchie doordat zij de prioriteit verdienen. Wij zullen ze bespreken als de top van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen maar we houden in ons achterhoofd dat het niet om maatregelen in de eigenlijke zin van het woord gaat.

De groeiende aandacht voor het slachtoffer doet de herstelrechtelijke afhandelingsmogelijkheden opkomen. Vooreerst wordt het herstelrechtelijk aanbod dat bestaat uit herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg bestudeerd. Vervolgens worden de voorwaarden van het herstelrechtelijk aanbod besproken op het parketniveau, op het niveau van de sociale dienst voor de gerechtelijke jeugdhulp en op jeugdrechtbankniveau. Er wordt ook een terugkoppeling gemaakt naar de toepassing van het aanbod in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Deze terugkoppeling is noodzakelijk voor de perceptie op het herstelmodel en voor de rol van het herstelrecht binnen de hiërarchie.

Tenslotte is er een tendens naar constructieve 'maatregelen'. Het leerproject en de gemeenschapsdienst zijn bewaringsmaatregelen die eenzijdig opgelegd worden door de jeugdrechter. Elke vorm van vrijwilligheid ontbreekt. Zij zullen in een volgend hoofdstuk aan bod komen.

³⁴² Zie hoofdstuk 1: De historische analyse van het jeugd(beschermings)recht.

1. Opkomst en omschrijving van het herstelrecht

Om enige begripsverwarring te vermijden, omschrijven we hieronder de historiek van het herstelrecht. Vervolgens worden de basiscomponenten van het herstelrecht besproken. Deze omkadering is belangrijk voor de situering van de herstelmethodes die in het tweede onderdeel aan bod zullen komen.

1.1. De opkomst van het herstelmodel in het jeugdrecht

Herstel is een reactie op een 'misdrijf' gepleegd door minderjarige delinquenten. Het herstelrecht vormt een afhandelingwijze van jeugddelinquentie.

In 1965 kiest België voor een jeugdbeschermingsrecht als aanpak van jeugddelinquentie.³⁴³ De bestraffing en het herstel worden achtergesteld op de jeugdbescherming. Dit jeugdbeschermingsrecht vormt in de jaren '90 de voedingsbodem voor allerlei kritieken. In een rehabilitatief systeem worden jongeren niet verantwoordelijk geacht voor de gestelde daden. Zij zijn immers niet in staat om hun gedragingen in te schatten. Het ingrijpen wordt daarom niet afhankelijk gesteld van hun gedraging. Daarnaast vormt de gerechtelijke omkadering een belemmering voor de hulpverleningsprogramma's. Per slot van rekening ontbreekt een vertrouwensrelatie tussen de minderjarige delinquent en de hulpverleningsinstantie.³⁴⁴ Tenslotte maakt de verzorgingsstaat plaats voor een actief overheidsinterventionisme.³⁴⁵

Deze kritieken op het beschermingsmodel geven op hun beurt aanleiding tot verschillende stromingen. Een van die stromingen is de slachtofferbeweging. Deze beweging brengt de aangerichte schade en het slachtoffer onder de aandacht. Zij wijzen op de marginale belangstelling voor het slachtoffer in het toenmalige jeugdbeschermingsrecht. De overheid richt een aantal voorzieningen op voor slachtoffers om tegemoet te komen aan de slachtofferproblematiek.³⁴⁶

Aan de andere kant komen er ook kritieken op het retributieve strafrechtsmodel dat de klassieke strafrechtelijke principes vooropstelt. Het strafrechtsmodel blijkt weinig effectief te zijn.³⁴⁷ Enerzijds verdedigt de stroming van het communautarisme de heropleving van de gemeenschap. De gemeenschap functioneert zowel als doel en als middel in het herstelrecht. Anderzijds streeft het abolitionisme een afschaffing van het strafrechtstelsel en de invoering van alternatieven na.³⁴⁸

³⁴³ F. BULLENS, "Herstel en bemiddeling: spreken is goud?", *De orde van de dag* 2003, afl. 22, 7.

³⁴⁴ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 23-31; Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

³⁴⁵ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 25; C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 376.

³⁴⁶ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 31 - 32; I. AERTSEN, "Herstelrechtelijke beweging. Achtergronden en regelgeving", in L. KOOLS (ed.), *Bemiddeling en herstel in de strafrechtsbedeling*, Brugge, Die Keure, 2006, 4 - 6.

³⁴⁷ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 29.

³⁴⁸ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 33; F. BULLENS, "Herstel en bemiddeling: spreken is goud?", *De orde van de dag* 2003, afl. 22, 7- 10.

Het herstelrecht wordt geponeerd als antwoord op de retributieve (of repressieve) en rehabilitatieve modellen. Deze stromingen liggen aan de basis van de uitwerking van het herstelrecht.

1.2. Begripsomschrijving van het herstelrecht

De internationale term Restorative Justice geeft aan hoe we naar misdrijven moet kijken en hoe we er mee moet omgaan. Deze stroming concentreert zich niet op de minderjarige dader of het slachtoffer maar wel op de relatie tussen dader en slachtoffer en hoe de partijen samenwerken, de plaats van het slachtoffer en het herstel.³⁴⁹

Door de grote diversiteit aan omschrijvingen binnen deze stroming, kan er geen eenvormige definitie gegeven worden aan het begrip Restorative Justice.³⁵⁰ De term 'herstelrecht' wordt door L. Walgrave voor het eerst gebruikt in 1992.

Een eenvormige omschrijving van het herstelrecht ontbreekt echter. De steeds terugkerende componenten worden hieronder besproken. Het herstelrecht wordt namelijk gezien als een reactie op delinquent gedrag. Deze reactie bestaat uit het herstellen van de schade aan het slachtoffer. Het herstelrecht geeft de wijze waarop de schade moet hersteld worden en de manier waarop recht gedaan kan worden aan.³⁵¹

Het slachtoffer, de dader en de gemeenschap spelen alle drie een rol bij de herstelrechtelijke afhandeling. Het herstelrecht vertrekt vanuit het standpunt van de slachtoffers. Zij ondervinden schade door het delinquent gesteld gedrag van de dader. De schade moet ruim bekeken worden. Het betreft zowel de materiële als de immateriële of emotionele schade aan het slachtoffer.³⁵² De afbakening van het schadebegrip wordt mogelijk door het communicatieproces tussen dader en slachtoffer. De keerzijde van de medaille is dat dit proces afhankelijk is van de houding van de partijen. De begrenzing van het begrip slachtoffer is niet zo evident gebleken. Over het primaire slachtoffer bestaat eensgezindheid. Zij worden immers direct geschaad in hun belangen. Daarentegen kan ook de omgeving van het slachtoffer schade ondervinden. Dit zijn de zogenaamde secundaire slachtoffers. Het is zeer moeilijk om deze secundaire slachtoffers af te bakenen.³⁵³

De dader ervaart een sociale schade. Hij krijgt namelijk een stempel opgedrukt. De dader krijgt de mogelijkheid om de gevolgen van zijn gedrag te bekijken vanuit het standpunt van het slachtoffer. Er wordt van hem verwacht dat hij voor het herstel van de schade actief zijn verantwoordelijkheid zal opnemen.³⁵⁴

³⁴⁹ F. BULLENS, "Herstel en bemiddeling: spreken is goud?", *De orde van de dag* 2003, afl. 22, 7- 10.

³⁵⁰ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 34; E. GOEDSEELS en L. WALGRAVE, "Herstelrecht voor jongeren" in P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger*, Leuven, Garant, 2002, 175.

³⁵¹ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 34.

³⁵² L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 36 -37.

³⁵³ E. GOEDSEELS en L. WALGRAVE, "Herstelrecht voor jongeren" in P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger*, Leuven, Garant, 2002, 175.

³⁵⁴ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 37.

Tenslotte ondervindt ook de gemeenschap schade in de vorm van een groeiend onveiligheidsgevoel. De gemeenschap als slachtoffer staat vaak centraal in discussies.³⁵⁵ Een duidelijke afbakening van de gemeenschap als slachtoffer is immers zeer moeilijk. Toch is een goed georganiseerde gemeenschap belangrijk voor de afhandeling van delinquent gedrag zonder de belangen van de betrokkenen te domineren.³⁵⁶

De dader moet de schade aan het slachtoffer herstellen. Het herstellen van de schade is afhankelijk van de aard van het herstel en het proces. De aard van het herstel impliceert zeer veel acties. Het kan gaan van verontschuldigen naar vergoedingen of compensaties. De intentie van de partijen vormt een belangrijke component. Meestal gebeurt het proces van herstel door een bemiddeling waarbij de partijen door een neutrale derde begeleid worden.³⁵⁷

Een geloofwaardige afhandeling wordt maar mogelijk door het creëren van rechtswaarborgen.³⁵⁸

1.3. Het herstelrecht als volwaardig model?

Niettegenstaande de overeenstemmende nadruk op het herstel van de schade, wordt een afstemming van het herstelrecht in de praktijk zeer moeilijk door het ontbreken van een specifieke omschrijving van het herstelrecht en de moeilijke afbakening van de kerncomponenten.³⁵⁹

Binnen het herstelrecht vallen er twee strekkingen waar te nemen. Aan de ene kant trachten de diversionisten of minimalisten het merendeel van de zaken te distilleren van het strafrechtstelsel en het herstelrechtelijk alternatief te laten gelden als aanvulling van de vrijwillige buitengerechtelijke hulpverlening uit vrees voor de gevolgen van een te sterke formalisering. Wanneer de vrijwilligheid ontbreekt neemt het strafrecht het over en is er geen sprake meer van een herstelrecht.³⁶⁰ Aan de andere kant pleiten de maximalisten voor een volwaardig alternatief van het strafrecht. Het realiseren van een volwaardig alternatief vereist dwang. Wanneer vrijwillig overleg of bemiddeling

³⁵⁵ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 37-38; E. GOEDSEELS en L. WALGRAVE, "Herstelrecht voor jongeren" in P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger*, Leuven, Garant, 2002, 175.

³⁵⁶ I. VANFRAECHEM, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 18-20.

³⁵⁷ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 36-37; E. GOEDSEELS en L. WALGRAVE, "Herstelrecht voor jongeren" in P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger*, Leuven, Garant, 2002, 175.

³⁵⁸ I. VANFRAECHEM, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 23.

³⁵⁹ C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 227; H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie.", in X, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 87.

³⁶⁰ C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 229; L. WALGRAVE, "Herstelrecht en strafrecht; Duet of duel?", *Justitiële verkenningen* 2007, 98 – 101; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 64-66.

als herstel van de schade van het slachtoffer, niet voldoende is, moet er een herstelrechtelijke maatregel opgelegd kunnen worden met als doel het herstel van de schade van de gemeenschap.³⁶¹

De jeugdwet van 2006 laat ons het raden naar zijn standpunt. In eerste instantie lijkt het de voorkeur te geven aan een minimalistische benadering daar er sprake is van een herstelrechtelijk aanbod met principes van vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en neutraliteit. Dit sluit evenwel het opleggen met dwang van constructieve sancties niet uit. In dat geval spreken we niet over het herstelrecht in de minimalistische zin.³⁶² Anderzijds als er gekeken wordt naar de Memorie van Toelichting dan wordt de nadruk gelegd op het resultaat en niet op het proces waardoor er sprake is van een maximalistische benadering.³⁶³ Bijgevolg vervult het herstelrecht de functie van een aanvullend model en wordt het niet gezien als volwaardig alternatief voor de jeugdbescherming. Omwille van de prioriteitstelling en in het kader van de constructieve maatregelen is het van belang om het herstelrecht te beschouwen als een autonome reactie op jeugddelinquentie.

2. Herstelrechtelijk aanbod

2.1. Inleidend kader

Het herstelrecht stelt de communicatie tussen dader en slachtoffer centraal. De partijen gaan op zoek naar een herstel voor de schade. De schade is het gevolg van een delict. Dit delict wordt gezien als een verstoorde verhouding tussen de partijen. De partijen zoeken in het eerste geval naar een herstel om de gevolgen van hun gedraging te herenigen met hun verdere leven.³⁶⁴

Eenzijds voorziet de wet van 2006 niet in een apart herstelmodel. Er is immers geen sprake van een misdrijf maar van een misdrijf omschreven feit. Het is een resultaat van een gerechtelijk model waarin het herstel wordt geïntegreerd. Waardoor het principe van vrijwilligheid een deuk krijgt. De dwangnotie speelt nog altijd een belangrijke rol.³⁶⁵ De implementatie van het herstelrecht in het jeugdbeschermingsrecht streeft vier doelstellingen na. In eerste instantie tracht de wetgever het herstel van de schade aan het slachtoffer te garanderen via de herstelrechtelijke maatregelen. Vervolgens heeft de wetgever het aanscherpen van de responsabilisering van de jongeren voor

³⁶¹ C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 230- 231; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 64- 66.

³⁶² E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 66.

³⁶³ MvT. *Parl. St.* Kamer 2004- 05, nr. 1467/001, 12.

³⁶⁴ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie.", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 87.

³⁶⁵ Memorie van Toelichting bij het voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, 7: H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie.", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 96.

ogen. Voorts wil de wetgever de re-integratie van de jongere verwezenlijken. En tenslotte streeft hij de sociale vrede tussen de partijen en in relatie met de samenleving na.³⁶⁶

Anderzijds heeft de wet het herstelrechtelijk aanbod wettelijk verankerd en heeft het herstel als reactie op een delict zelfs een prioritaire plaats gekregen. De aandacht voor het herstel blijkt uit de titel van de Jeugdwet: *“De wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade”*.³⁶⁷ De wetgever voorziet in een hiërarchie binnen de op te leggen maatregelen met een voorkeur voor het herstelrechtelijk aanbod.³⁶⁸ De nieuwe Jeugdwet bevat naast een hiërarchie ook een aantal in acht te nemen criteria bij het opleggen van de maatregelen. De jeugdrechter zal rekening moeten houden met de rechten van de slachtoffers, de schade en de gevolgen van het gepleegde feit voor de slachtoffers. Dit heeft tot gevolg dat de jeugdrechter de graad van doorslag en de rol van het slachtoffer in elk concreet geval zal bepalen.³⁶⁹

In dit onderdeel bespreken we het herstelrechtelijk aanbod gevolgd door een hoofdstuk inzake het uitgebreide maatregelenpalet met het oog op het vermijden van plaatsing. Dit herstelrechtelijk aanbod bestaat uit de herstelbemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg die een wettelijke basis verkrijgen in de Jeugdwet van 2006. De wetgever heeft bij de prioriteitstelling van het herstelrechtelijk aanbod de principes van vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en neutraliteit omschreven in de wet. Oorspronkelijk was er sprake van herstelgerichte maatregelen maar deze term heeft de wetgever vervangen door de term van het herstelrechtelijk aanbod. Maatregelen worden eenzijdig opgelegd door de jeugdrechter. Het herstelrechtelijk aanbod wordt niet opgelegd maar aangeboden. Zij wordt althans niet beschouwd als eigenlijke maatregel.³⁷⁰ De aandacht voor de herstelrechtelijke initiatieven is alleen maar toe te juichen. Een te sterke formaliseringstendens houdt het gevaar op instrumentalisering van het herstelrecht in.

2.2. Herstelbemiddeling

In de aanloop naar de omzendbrieven van 2006 heerste er in onze maatschappij een herstelgedachtegoed. Herstelbemiddeling werd algemeen aanvaard als een snelle en resocialiserende reactie op jeugdgedelinquentie.³⁷¹ Ze werd door de Raad van Europa gezien als

³⁶⁶ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, “De nieuwe Wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van een ambigue hervorming”, *TJK* 2006, afl. 4, 274-275.

³⁶⁷ H. GEUDENS, “Complementariteit herstel, welzijn, justitie.”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 96; E. GOEDSEELS, “Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 79-80.

³⁶⁸ Art. 37, § 2 Jeugdwet.

³⁶⁹ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

³⁷⁰ H. GEUDENS, “Complementariteit herstel, welzijn, justitie.”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 96.

³⁷¹ J. PUT en M. ROM, “Toetsing van de nieuwe Jeugdwet aan het internationaalrechtelijk kader”, *Panopticon* 2007, afl. 6, 60.

hulpmiddel bij het opleggen van maatregelen met het oog op het behoud in zijn leefomgeving.³⁷² In België nam de vzw Oikoten een eerste herstelbemiddelingsinitiatief in de vorm van een vereffeningsproject voor jongeren dat later uitgroeide tot een herstelbemiddelingsproject.³⁷³

Om tegemoet te komen aan de internationale aanbevelingen van een snelle reactie op jeugddelinquentie en de Belgische initiatieven, kreeg deze rechtsfiguur een wettelijke basis in de nieuwe Jeugdwet.³⁷⁴

Na te zijn ingeschreven in de wet Onkelinx, traden de bepalingen omtrent herstelbemiddeling in werking op 2 april 2007. Daarnaast regelde het samenwerkingsakkoord dat de structurele samenwerking tussen diensten van de FOD en de erkende diensten die ingericht zijn door de gemeenschappen of die voldoen aan de door hen opgelegde voorwaarden, de uitvoering en samenwerking van het herstelrechtelijk aanbod bewerkstelligen.³⁷⁵

Herstelbemiddeling kan zowel in de voorlopige als in de definitieve fase op het niveau van de Procureur des Konings als op het niveau van de jeugdrechtbank. Bij een herstelbemiddeling begeleidt een onpartijdige bemiddelaar de minderjarige, de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen en het slachtoffer. Hierbij dienen een aantal voorwaarden vervuld te worden: er moeten ernstige aanwijzingen van schuld zijn, de feiten worden niet ontkend³⁷⁶ en er is een geïdentificeerd slachtoffer. Het doel van deze bemiddeling is om te komen tot een oplossing voor de relationele en materiële gevolgen van een misdrijf omschreven feit.³⁷⁷ De beide partijen worden actief betrokken bij het zoeken van een herstel. De dader kan op die manier zijn verantwoordelijkheid opnemen.

Het verloop van een herstelbemiddeling is niet omschreven in de wet.³⁷⁸ Deze bemiddeling is namelijk afhankelijk van de houding tussen beide partijen. De bemiddeling mag dan ook niet gezien worden als een gerechtelijk alternatief en steunt op de waarborgen van vrijwilligheid, vertrouwelijkheid, neutraliteit en transparantie.³⁷⁹ Het is geen maatregel maar wel een vrijwillig communicatieproces tussen de minderjarige dader en het slachtoffer met het oog op het bereiken van een akkoord. Wanneer er een akkoord bereikt wordt, zal het gehomologeerd moeten worden door de rechter. Als er geen akkoord bereikt wordt, krijgt de gerechtelijke procedure gevolg. De informatie mag dan niet gebruikt worden in de gerechtelijke procedure.³⁸⁰

³⁷² Aanbeveling R (87) 20 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa "on social reactions to juvenile delinquency", en aanbeveling R(2003)20 van het Comité van Ministers van de Raad van Europa "concerning new ways of dealing with juvenile delinquency and the role of juvenile justice".

³⁷³ L. VAN GARSSE, "Op zoek naar herstelrecht: overweging na jaren bemiddelingswerk", *Panopticon* 2001, 424-425.

³⁷⁴ Art. 37bis, § 2 Jeugdwet.

³⁷⁵ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 49.

³⁷⁶ Afgeschaft door het Grondwettelijk Hof; Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, 49/2008.

³⁷⁷ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12-13.

³⁷⁸ M. VANDENBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo" in J.PUT, M.ROM (eds.), *Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 149.

³⁷⁹ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "De aanpak van jeugddelinquentie in tijden van onveiligheid", *De Orde van de dag* 2006, 15; S. VAN RUMST, "Herstelbemiddeling in de nieuwe Wet op de Jeugdbescherming, de wettelijke verankering van een pretoriaanse praktijk", *TJK* 2006, 292.

³⁸⁰ Art. 37quater, § 1, 2° Jeugdwet; Art. 37quater, § 2 en art. 45quater, § 4, lid 1 Jeugdwet.

2.2.1. Herstelbemiddeling op parketniveau

Artikel 45quater Jeugdwet voorziet voor de parketmagistraat in de mogelijkheid een herstelbemiddeling te organiseren ongeacht zijn voornemen een dossier te seponeren of de jeugdrechter te vorderen. Een herstelbemiddeling is een vrijwillig gesprek onder leiding van een onpartijdige bemiddelaar tussen de minderjarige, de personen die ten aanzien van hem het ouderlijk gezag uitoefenen en het slachtoffer. Het doel van deze bemiddeling is om te komen tot een oplossing voor de relationele en materiële gevolgen van misdrijf omschreven feit.³⁸¹

De parketmagistraat kan herstelbemiddeling voorstellen wanneer de voorwaarden uit artikel 45quater Jeugdwet cumulatief vervuld zijn: het slachtoffer werd geïdentificeerd en de deelnemers moeten uitdrukkelijk en zonder voorbehoud instemmen met de bemiddeling en dit zolang de bemiddeling duurt. De twee bijkomende voorwaarden namelijk het bestaan van ernstige aanwijzingen van schuld en de minderjarige ontkend zijn betrokkenheid bij het misdrijf omschreven feit niet, werden vernietigd door het Grondwettelijk Hof bij het arrest van 13 maart 2008.³⁸² De parketmagistraat is niet verplicht een bemiddeling voor te stellen. Maar wanneer de voorwaarden hiertoe vervuld zijn, moet hij wel een bemiddeling overwegen. Behalve in het geval de parketmagistraat beslist om het dossier te seponeren, moet de oriëntatiebeslissing van de parketmagistraat steeds schriftelijk zijn en gemotiveerd worden.³⁸³ Deze motiveringsverplichting is op straffe van nietigheid voorgeschreven. Concreet heeft het niet motiveren van een oriëntatiebeslissing tot gevolg dat de zaak niet regelmatig aanhangig gemaakt kan worden bij de jeugdrechtbank.³⁸⁴

Wanneer de parketmagistraat tot het besluit komt om over te gaan tot een herstelbemiddeling dan stelt hij de verdachte, de personen die het ouderlijk gezag over hem uitoefenen, de personen die hem in rechte of in feite onder zijn bewaring hebben en het slachtoffer schriftelijk in kennis van de mogelijkheid dat zij kunnen deelnemen aan een bemiddeling en ook van de gelegenheid om zich te wenden tot de aangewezen bemiddelingsdienst. De advocaten van de partijen zijn niet aanwezig op het bemiddelingsproces. Wel kunnen de partijen raad vragen en zich laten bijstaan op het moment van het vastleggen van het akkoord.³⁸⁵

De parketmagistraat stuurt vervolgens een afschrift van het schriftelijk voorstel naar de bemiddelingsdiensten. Deze diensten zullen onafhankelijk functioneren bij het uitoefenen van hun taken. Zij moeten immers contact opnemen met de partijen wanneer deze niet binnen de acht dagen na ontvangst enig initiatief hebben genomen.³⁸⁶ Vervolgens moeten zij zich gedurende het hele bemiddelingsproces verzekeren van de uitdrukkelijke instemming van alle deelnemers. Tijdens de gesprekken moet het principe van de vertrouwelijkheid gerespecteerd worden. Bovendien wordt er

³⁸¹ Art. 37bis, § 2, ingevoerd bij art. 2 Wet 15 mei 2006, *BS* 2 juni 2006; Art. 37bis, § 3, ingevoerd bij art. 2 Wet 15 mei 2006, *BS* 2 juni 2006; M. VANDENBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo" in J.PUT en M.ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 149.

³⁸² Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 50/2008.

³⁸³ Art. 45quater, § 1 Jeugdwet.

³⁸⁴ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 49; M. FRANSENS en J. PUT, *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Universitaire Pers Leuven, 2010, 35.

³⁸⁵ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 49-50.

³⁸⁶ Art. 45quater § 1, 5^e lid Jeugdwet.

bekeken of er een confrontatie tussen de partijen nodig is of niet. De partijen hebben de mogelijkheid om de bemiddeling ten alle tijden te stoppen.

Tenslotte maakt de bemiddelaar een verslag op voor de parketmagistraat wanneer de bemiddeling niet meer mogelijk is omdat de bemiddeling geen aanvang heeft genomen of omdat de bemiddeling geen resultaat oplevert.³⁸⁷ Binnen de twee maanden stellen zij een bondig verslag op over de voortgang van de bemiddeling.³⁸⁸ Uiteindelijk maken zij een akkoord op na afronding van de bemiddeling en een verslag over de uitvoering hiervan.

Wanneer een akkoord wordt bereikt, wordt dit akkoord ter goedkeuring voorgelegd aan de parketmagistraat. In tegenstelling tot de bemiddeling in strafzaken, houdt het bereiken van een akkoord geen automatisch verval van de strafvordering in aangezien het een bemiddelingsvoorstel betreft en geen bemiddelingsoplegging en de parketmagistraat de inhoud niet kan wijzigen behalve in geval van strijdigheid met de openbare orde. Toch zal dit akkoord een rol spelen bij een mogelijke seponeringsbeslissing door de parketmagistraat. Daarentegen leidt een seponering wel tot een verval van de strafvordering.³⁸⁹ Wanneer de bemiddeling niet tot een akkoord leidt, mogen de gerechtelijke overheden en de betrokken personen noch het verloop, noch het resultaat gebruiken ten nadele van de minderjarige.³⁹⁰ Nochtans blijkt uit de voorbereidende werken van de Jeugdwet dat herstelbemiddeling het automatisch verval van de strafvordering tot gevolg heeft. Hierover bestaat discussie. Enerzijds is er de vrees voor een misbruik van het verval en de kans op een opportuniteitsdeelname.³⁹¹ Anderzijds schendt het ontbreken van een automatisch verval het rechtszekerheidsbeginsel.³⁹²

2.2.2. Herstelbemiddeling op jeugdrechtbankniveau

Een herstelbemiddeling wordt meestal op het parketniveau voorgesteld waardoor de jeugdrechters het niet opportuun achten om nogmaals een herstelbemiddeling op te leggen. De parketmagistraat zal ongeacht zijn vervolgingsbeleid een herstelbemiddeling kunnen opleggen waardoor de herstelbemiddeling nauwelijks voorkomt op het niveau van de jeugdrechtbank.³⁹³

De jeugdrechter moet de mogelijkheid van een herstelrechtelijk aanbod onderzoeken. Waar er vooreerst sprake was van een herstelgerichte maatregel, is deze term vervangen door het

³⁸⁷ Art. 45quater § 1, 6^e lid en art. 45quater, § 4 Jeugdwet.

³⁸⁸ Art. 45quater § 2, 1^e lid Jeugdwet.

³⁸⁹ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 51-53.

³⁹⁰ N. CALUWE, "De gewijzigde positie van het openbaar ministerie" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 254.

³⁹¹ J. PUT en M. ROM, "Toetsing van de nieuwe Jeugdwet aan het internationaalrechtelijk kader", *Panopticon* 2007, afl. 6, 65; M. VANDEBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 169.

³⁹² Art. 40 IVRK; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "De hervorming van de jeugdbescherming: tussen pendel-én schijnbewegingen?", in R. DEFRANQ (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming- Bijzondere Jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het kind, 2006, 32; J. PUT en M. ROM, "Toetsing van de nieuwe Jeugdwet aan het internationaalrechtelijk kader", *Panopticon* 2007, afl. 6, 65.

³⁹³ E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 80-83.

herstelrechtelijk aanbod. Dit aanbod is gericht op het vergoeden van de schade en kan niet gezien worden als een 'opvoedingsmaatregel an sich'. De jeugdrechter kan deze niet opleggen tegen de wil van de partijen in.³⁹⁴ Voorts beschikt de jeugdrechter over een cumulatiemogelijkheid van een herstelbemiddeling met een andere maatregel.³⁹⁵

De herstelbemiddeling kan zowel in de voorlopige fase als in de fase ten gronde op het niveau van de jeugdrechter. Deze herstelbemiddeling verloopt overeenkomstig de herstelbemiddeling op parketniveau onder dezelfde voorwaarden.³⁹⁶ De jeugdrechter moet de partijen de nodige informatie omtrent de bijstand van een advocaat geven.

De jeugdrechter moet rekening houden met het akkoord en de uitvoering van het akkoord wanneer de uitvoering gebeurt voor de uitspraak van het vonnis. Wanneer er reeds een vonnis is uitgesproken, is er een verlichting mogelijk ambtshalve of op verzoek van het parket, de minderjarige dader of de ouders.³⁹⁷ Indien er geen akkoord bereikt wordt dan kan de jeugdrechter een andere opvoedingsmaatregel opleggen zonder dat de minderjarige dader een nadeel ondervindt van de mislukte bemiddeling.³⁹⁸

2.3. Herstelgericht groepsoverleg (HERGO)

Het Belgische herstelgericht groepsoverleg vond zijn inspiratie in het Nieuw- Zeelandse 'Family Group conferences' model. Door de gunstige resultaten van het onderzoek dat L. Walgrave voerde naar het (ruimer) herstelgericht groepsoverleg in België, werd het wettelijk verankerd in de Jeugdwet van 2006.³⁹⁹ Wel moet er een kleine kanttekening gemaakt worden bij deze gunstige resultaten omdat de jongeren gewikt en gewogen waren alvorens er met hen gestart werd. Het betrof enkel de jongeren die vatbaar waren voor herstel en degenen die een omkadering hadden. Daarnaast ging het over een klein aantal onderzoeken waardoor de kans op goede resultaten vergrootte.⁴⁰⁰

Bij het herstelgericht groepsoverleg vindt er een ruimer communicatieproces plaats dan bij herstelbemiddeling. De wet tracht een persoon uit de vertrouwde omgeving van de minderjarige en het slachtoffer te betrekken. Dit overleg kent een dubbele finaliteit. Het geeft de minderjarige dader de mogelijkheid zijn verantwoordelijkheid op te nemen op het vlak van herstel. Anderzijds krijgen

³⁹⁴ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "De aanpak van jeugddelinquentie in tijden van onveiligheid", *De Orde van de dag* 2006, 16.

³⁹⁵ Art. 37, § 2 Jeugdwet.

³⁹⁶ GwH. 13 maart 2008, nr. 50/2008.

³⁹⁷ Art. 37quinquies Jeugdwet; art. 37bis Jeugdwet; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "De aanpak van jeugddelinquentie in tijden van onveiligheid", *De Orde van de dag* 2006, 15.

³⁹⁸ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 328.

³⁹⁹ I. VANFRAECHEM, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 2006, 3; G. DECOCK, "Gemeenschapdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 148.

⁴⁰⁰ Ervaring van jeugdrechter uit C die het project op de voet gevolgd heeft; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 80-83.

alle betrokkenen de mogelijkheid om vragen te stellen. Zo kan het herstel van de gevolgen voor de maatschappij ook gerealiseerd worden.⁴⁰¹

Alleen de jeugdrechter beschikt over de mogelijkheid om een herstelgericht groepsoverleg op te leggen na advies van de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp. Hierbij dienen een aantal voorwaarden vervuld te worden: het slachtoffer is geïdentificeerd en stemt in met een herstelgericht groepsoverleg. Daarnaast beschikt hij over de mogelijkheid dit op ieder moment stop te zetten. Bij een hergo wordt een intentieverklaring van de minderjarige toegevoegd waarin de concrete (toekomstige) stappen opgenomen worden die de minderjarige zal volgen om de materiële en immateriële schade ten aanzien van het slachtoffer en de maatschappij te herstellen.⁴⁰²

In het kader van de formaliseringstendens maar anders dan bij de herstelbemiddeling wordt de procedure van het hergo omschreven in de wet.⁴⁰³ Deze procedure vereist zeer veel inspanningen van beide partijen. Het staat of valt met de vrijwilligheid van hen. Er vindt een eerste gesprek tussen de jongere en zijn ouders plaats waarin gepeild wordt naar de bereidwilligheid van de dader naar een hergo.⁴⁰⁴ Na de instemming van de minderjarige dader wordt het slachtoffer gecontacteerd. Het slachtoffer heeft de mogelijkheid om niet in te gaan op het hergo. Hij kan zich eventueel wel laten vertegenwoordigen.⁴⁰⁵ Na de instemming van de dader en het slachtoffer vindt er een groepsoverleg plaats in aanwezigheid van een politieambtenaar, een consulent van de sociale dienst, de advocaten van beide partijen en een neutrale moderator.⁴⁰⁶ Vervolgens werken de ouders en de minderjarige dader een intentieplan uit waarin ze de maatschappelijke verwachtingen proberen in te lossen. Dit plan wordt voorgelegd aan de groep om tot een overeenkomst te komen en moet ondertekend worden door alle betrokken partijen. De jeugdrechter keurt dit plan al dan niet goed. De overeenkomst zal dan uitgevoerd worden door de minderjarige dader onder toezicht van een aantal begeleiders. Wanneer er geen overeenkomst bereikt wordt of de jeugdrechter het intentieplan afkeurt, zal de jeugdrechter beslissen wat er dient te gebeuren.⁴⁰⁷ Tenslotte wordt het hergo geëvalueerd op de definitieve zitting. Eventueel kan de jeugdrechter hier een bijkomende maatregel aan koppelen.⁴⁰⁸

Uit deze formele procedure blijkt echter een sterke dadergerichtheid. De verwachtingen van de jongeren beperken zich niet tot een antwoord op het gepleegde feit maar houden ook de omringende problemen in. Hierdoor wordt een allesomvattende verantwoordelijkheid van de minderjarige dader verwacht waar er geen sprake meer kan zijn van enige morele afstand.⁴⁰⁹ Enig

⁴⁰¹ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12-13.

⁴⁰² Art. 37bis, § 2, Jeugdwet; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12-13.

⁴⁰³ M. VANDENBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 148-149.

⁴⁰⁴ G. DECOCK, "Gemeenschapdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 149.

⁴⁰⁵ M. VANDENBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 150.

⁴⁰⁶ M. VANDENBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 155.

⁴⁰⁷ Art. 37quater, § 1 Jeugdwet.

⁴⁰⁸ Art. 37quater, § 1, 3^e lid Jeugdwet.

⁴⁰⁹ E. CLAES en B. VANDROOGENBROECK, "Responsabilisering, macht en herstelrecht voor minderjarigen", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007,

sceptisme ten aanzien van de authenticiteit en de diepgaande morele communicatie van de herstelprocedure en het herstelgesprek vanuit de doctrine wordt hierbij aan de dag gelegd.⁴¹⁰ Ook het principe van de vrijwilligheid komt hierdoor in gevaar.⁴¹¹

3. Juridische principes van het herstelrechtelijk aanbod

Het herstelrechtelijk aanbod steunt op de principes van neutraliteit, vrijwilligheid en vertrouwelijkheid. De formaliseringstendens staat echter in schril contrast met deze principes. Een zuivere toepassing van deze principes blijkt zeer moeilijk in de praktijk. Hieronder zullen de principes en kanttekeningen besproken worden.

3.1. Neutraliteit

Bij het herstelrechtelijk aanbod is het van belang dat de bemiddelaar of de moderator de principes van neutraliteit en onpartijdigheid handhaaft bij zijn optreden. Dit betekent dat de bemiddelaar of de moderator geen standpunt mag innemen of een vooringenomenheid mag laten blijken bij het procedureverloop. Hij moet tevens evenveel aandacht besteden aan de betrokken partijen zodat er een evenwicht tussen beide partijen primeert. Hij mag geen enkel persoonlijk belang hebben bij het afhandelingsproces en ontzegt zich tevens van elke mening.⁴¹²

Een afbakening van het begrip neutraliteit is zeer moeilijk in de praktijk daar dit begrip meerdere betekenissen kent en gepaard gaat met een aantal (niet- juridische) psychologische factoren die niet in het formaliseringsplaatje passen. Enerzijds krijgen de bemiddelingsdiensten een controlerende functie, waardoor hun neutraliteit in gevaar kan komen.⁴¹³ Anderzijds vertrekt de bemiddelaar of de moderator bij zijn opdracht vanuit een eigen perceptie. Zij hanteren eigen waarden bij de uitoefening van hun beroep en hebben eigen visies op de zaken. Daarnaast is de verleiding groot om mee te leven met een partij.⁴¹⁴

Niettegenstaande de grote rol die de bemiddelaar of de moderator vervult, wordt het nastreven van een neutraal beleid mijn inziens belangrijker geacht dan een zuivere toepassing van het neutraliteitsprincipe dat onmogelijk blijkt.

Een neutraliteit kan het best bereikt worden door het principe van neutraliteit de vrije loop te geven. Wel dienen een aantal systematische aspecten geregeld te worden in de wet maar voor het overige moeten de aspecten van de neutraliteit zich verder kunnen ontwikkelen zonder dat de formalistische

87-88; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 68.

⁴¹⁰ B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44-46.

⁴¹¹ Art. 37quater, § 2 en art. 45quater, 7^e lid Jeugdwet.

⁴¹² K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 216- 217.

⁴¹³ E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 80-81.

⁴¹⁴ K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 221- 223.

regels hun pad belemmeren.⁴¹⁵

3.2. Vertrouwelijkheid

Tijdens een herstelbemiddeling of een hergo moeten de betrokkenen hun ervaringen de vrije loop kunnen geven. Het vertrouwen is dan onontbeerlijk.

De Jeugdwet bouwt het principe van vertrouwelijkheid uit op twee niveaus. Bij het op niets uitdraaien van de herstelbemiddeling mogen de erkenning van de feiten, het verloop en het resultaat van de herstelbemiddeling of het hergo niet ten nadele van de jongere gebruikt worden. Daarenboven mogen de documenten en mededelingen ongeacht het resultaat van het herstelrechtelijk aanbod niet in handen komen van de gerechtelijke instanties. Op de documenten en mededelingen rust ook het principe van vertrouwelijkheid behoudens onderlinge informatieafspraken.⁴¹⁶ Oorspronkelijk voorzag het voorontwerp wat er juist in het bondig verslag moest komen. Het Grondwettelijk Hof oordeelde in 2008 echter dat de vertrouwelijkheid van documenten voldoende gewaarborgd wordt door de voorziening in de wet. De bemiddelingsdocumenten moeten uit de debatten geweerd worden.⁴¹⁷ Dit maakt het zeer moeilijk voor de doorverwijzers om het verloop te kennen.⁴¹⁸

Er ontstaat een wisselwerking tussen het principe van vertrouwelijkheid en de openheid of met andere woorden de controlerende functie van de gerechtelijke actoren. De bemiddelingsdiensten moeten namelijk een kort en bondig verslag opstellen voor het parket of de jeugdrechter. Langs de andere kant kan de vertrouwelijkheid leiden tot het vervagen van een kwalitatieve herstelrechtelijke afhandeling. Door meer openheid te creëren, kan er een effectievere afhandeling gebeuren. Maar een te grote openheid kan op zijn beurt aanleiding geven tot het verloren gaan van vertrouwelijkheid. Er dient dus een goed evenwicht gezocht te worden tussen vertrouwelijkheid en openheid.⁴¹⁹

3.3. Vrijwilligheid

De vrijwilligheid als derde principe staat uitdrukkelijk in de Jeugdwet: *“een herstelrechtelijk aanbod kan enkel plaatsvinden indien de personen die eraan deelnemen er uitdrukkelijke en zonder voorbehoud mee instemmen en dit blijven doen zolang de bemiddeling of het herstelgericht groepsoverleg loopt.”* Zowel bij de aanvang van een herstelrechtelijk aanbod als bij het verloop van

⁴¹⁵ K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 342- 343.

⁴¹⁶ Art. 37quater, § 2 - § 4 en art. 45quarter, § 4, 2^e lid Jeugdwet.

⁴¹⁷ R. DEFRANCO, S. VANRUMST en G. DECOCK, “De Jeugdwet heeft de grondwettelijke toets doorstaan” (noot onder Grondwettelijk Hof 13 maart 2008), *TJK* 2008, 248.

⁴¹⁸ S. VAN RUMST, “Herstelbemiddeling in de nieuwe Wet op de Jeugdbescherming, de wettelijke verankering van een praetoriaanse praktijk”, *TJK* 2006, 295- 299.

⁴¹⁹ M. VANDEBROEK en I. VANFRAECHEM, “Bemiddeling en Hergo”, in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 170-172; K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 285.

de herstelbemiddeling of het hergo kunnen de betrokken partijen op elk moment hun deelname stopzetten.⁴²⁰

De vrijwilligheid speelt op verschillende niveaus.

Vooreerst moeten de partijen bereid zijn om deel te nemen aan een herstelrechtelijk aanbod. De partijen kunnen maar vrijwillig deelnemen wanneer zij voldoende geïnformeerd zijn door de bevoegde actoren. De informatieverplichting van het parket is voorgeschreven op straffe van niet regelmatige aanhangigheid.⁴²¹ De jeugdrechter doet een aanbod tot herstelbemiddeling of hergo waarop de minderjarige dader vrijwillig al dan niet op kan ingaan.⁴²² De bemiddelaar moet bij de aanvang van een herstelbemiddeling het verloop, de gevolgen en de rechten van de partijen benadrukken.⁴²³

Vervolgens is de toestemming van de minderjarige niet helemaal vrij van druk. Enerzijds is er de druk van het resultaat dat de verdere procedure zal beïnvloeden. Er moet namelijk met de gehomologeerde overeenkomsten rekening worden gehouden. Anderzijds ondervinden de betrokken partijen ook een sociale druk die op de mogelijkheid tot stopzetting een invloed kan hebben.⁴²⁴

Tenslotte moet de totstandkoming van het akkoord gebaseerd zijn op de vrijwilligheid aangezien in dit akkoord de uit te voeren prestaties worden opgenomen.

Het principe van vrijwilligheid blijkt in de praktijk niet altijd zo evident te zijn door de lichte dwang die beide partijen ervaren bij de aanvang en de procedure van de herstelbemiddeling of het hergo. Een aantal mechanismen uit de wet, komen tegemoet aan de druk op het principe van de vrijwilligheid. De wet voorziet namelijk in een aanhoudende instemming van beide partijen gedurende de gehele procedure.⁴²⁵

Met deze principes heeft de wetgever wel gepoogd wat aandacht te geven aan de rechtswaarborgen van de minderjarige dader maar deze poging is zeer miniem. De jeugdrechter kan enkel het aanbod weigeren wanneer het strijdig is met de openbare orde. Hierbij wordt er geen ruimte voorzien voor een toetsing aan de rechtswaarborgen.⁴²⁶

⁴²⁰ Art. 37quater, § 2 en art. 45quater, 7^e lid Jeugdwet.

⁴²¹ Art. 45quater, § 1, derde en vierde lid Jeugdwet; M. VANDEBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 168.

⁴²² Art. 37bis, § 1 Jeugdwet; M. VANDEBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 168.

⁴²³ K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn- Antwerpen, Maklu, 2009, 259.

⁴²⁴ M. VANDEBROEK en I. VANFRAECHEM, "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 169.

⁴²⁵ Art. 45quater, § 1, 8^e lid Jeugdwet en art. 37bis, § 1 Jeugdwet; K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 253- 283.

⁴²⁶ E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 81- 82.

4. Verbintenissenproject

Tot voor 2006 was er nog geen sprake van een hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen of van een verbintenissenproject. Naar aanleiding van een voortdurende stijging van plaatsing en vanuit pragmatische overwegingen wordt een eerste participatie mogelijk gemaakt in de jeugdwet van 2006 door de invoering van het geschreven project naast de wettelijke verankering en de prioriteitstelling van het herstelrechtelijk aanbod.

De jongere kan zelf een verbintenissen- of geschreven project voorleggen bij de jeugdrechtbank. In dit project kan hij een aantal verbintenissen opnemen zoals het aanbieden van schriftelijke of mondelinge verontschuldiging, het zelf herstellen in natura van de veroorzaakte schade, het deelnemen aan een herstelrechtelijk aanbod, het deelnemen aan een programma gericht op herintegratie in het schoolleven, het deelnemen aan welbepaalde activiteiten in het kader van een leer- en opleidingsproject van ten hoogste 45 uur, het volgen van een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, bij een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst deskundig op het gebied van alcohol of drugs- verslaving of het aanmelden bij een dienst voor jeugdhulpverlening.⁴²⁷ De jongere confronteert zichzelf met de gepleegde feiten. Hierdoor neemt hij/zij volkomen vrijwillig zijn/haar verantwoordelijkheid op en zal hij/zij nadenken over welke maatregel hij/zij geschikt acht voor het herstel van de schade.

De jongere kan zelf een geschreven project voorleggen bij de jeugdrechtbank ten laatste op de dag van de terechtzitting. Dit project kan reeds worden aangevat in de voorlopige fase.⁴²⁸ De rechter kan het project dan nog niet goedkeuren maar kan er wel rekening mee houden bij het nemen van voorlopige maatregelen.⁴²⁹

Nadat de rechtbank zich heeft uitgesproken over de schuldvraag, doet de jeugdrechter een opportuniteitsoordeel enerzijds kan hij het project terzijde schuiven maar dan zal hij dit moeten doen met een gemotiveerde beslissing. Anderzijds kan de jeugdrechter akkoord gaan met het voorstel. De sociale dienst wordt dan belast met het toezicht op de uitvoering van het project. Indien de minderjarige zijn voorwaarden niet nakomt, kan de jeugdrechter op een latere terechtzitting andere maatregelen opleggen.⁴³⁰

Het opstellen van zo'n project is niet gemakkelijk. Iedere actor krijgt een eigen rol toebedeeld. Omwille van hun onderscheiden rol kunnen zij zich niet buigen over de realiseerbaarheid van het geschreven project. Aan de ene kant zal de jeugdrechtbank oordelen over de opportuniteit van het geschreven project. Aan de andere kant wordt de sociale dienst belast met de uitvoering hiervan. De advocaat en de criminoloog bij het jeugdparket zullen zich uitlaten over de realiseerbaarheid van het project.⁴³¹ Daar komt bij dat het geschreven project vaak zonder voorwerp is omdat de jeugdrechter

⁴²⁷ Art.37, § 2 ter Jeugdwet.

⁴²⁸ Art. 37, § 2ter Jeugdwet.

⁴²⁹ G. DECOCK, "Het verbintenissenproject in de nieuwe Jeugdwet" (noot onder Antwerpen 15 november 2007), *TJK* 2009, 63.

⁴³⁰ Art. 36, § 4 Jeugdwet.

⁴³¹ N. CALUWE, "De gewijzigde positie van het openbaar ministerie" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 258- 259.

een aantal maatregelen en voorwaarden oplegt.

5. De herstelrechtelijke aanpak ten top vanuit de praktijk

Het herstelrecht vormt een (volwaardige) reactie op de jeugddelinquentie. De nadruk wordt gelegd op het slachtoffer en het herstel van de schade. Een eenduidige definitie ontbreekt echter. Het herstelrecht wordt niet gezien als alternatief model maar wel als een aanvullend model op de vrijwillige buitengerechtelijke hulpverlening door de minimalisten.⁴³² Daarentegen pleiten de maximalisten voor een volwaardig herstelrecht waarin niet alleen de bemiddeling centraal wordt gesteld maar ook het herstel van de schade en de gevolgen. De dwangnotie is essentieel voor het creëren van een volwaardig model.⁴³³

Hoewel de Memorie van Toelichting een maximalistische benadering prefereert, laat de Jeugdwet van 2006 ons het raden naar de autonomie van het herstelrecht.⁴³⁴

De groeiende belangstelling voor een herstelrechtelijke afhandeling wordt definitief verankerd in de Jeugdwet van 2006. Het herstel van de schade aan het slachtoffer staat hier centraal. De aandacht voor de schade en zodoende voor het slachtoffer zal het verantwoordelijkheidsgevoel van de minderjarige ouders vergroten. Deze invloed heeft zich ook doorgezet in de rangorde. Het herstelrecht moet primair worden toegepast.⁴³⁵ De jeugdrechter dient steeds eerst het herstelrechtelijk aanbod te onderzoeken. De nieuwe Jeugdwet bevat naast een hiërarchie ook een aantal in acht te nemen criteria bij het opleggen van de maatregelen. De jeugdrechter kan rekening houden met de rechten van de slachtoffers, de schade en de gevolgen van het gepleegde feit voor de slachtoffers. Dit heeft tot gevolg dat de jeugdrechter de graad van doorslag en de rol van het slachtoffer in elk concreet geval zal bepalen.⁴³⁶

De wettelijke verankering van de herstelrechtelijke aanpak is een stap in de goede richting. De aandacht voor het slachtoffer zorgt voor een versterkte rechtspositie en een efficiëntere afhandeling van de materiële en immateriële gevolgen van het delict. Daarnaast zal een correcte invulling van het herstelrechtelijk aanbod een goede barrière vormen voor de plaatsing. Anderzijds worden de grote verwachtingen rond het herstelrecht niet ingelost door de sterke formaliseringstendens dat een gevaar op instrumentalisering van het herstelrecht met zich meebrengt.

Het geschreven project biedt een mogelijkheid tot participatie. Het valt te betreuren dat deze mogelijkheid weinig succes kent. De jeugdrechter legt een reeks maatregelen en voorwaarden op waardoor het geschreven project zonder voorwerp blijft. Daarnaast kan het project maar werken voor een bepaalde groep van minderjarigen. Net die groep blijkt een minderheid te

⁴³² C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 229; L. WALGRAVE, "Herstelrecht en strafrecht; Duet of duel?", *Justitiële verkenningen* 2007, 98 – 101.

⁴³³ C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 230- 231.

⁴³⁴ Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer* 2004- 05, nr. 1467/001, 12.

⁴³⁵ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 151-153.

⁴³⁶ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

vertegenwoordigen voor de jeugdrechter.⁴³⁷ Een werkpunt is het uitspelen van de rol van de jeugdadvocaat. Deze moet de jongeren adviseren en bijstaan bij het opstellen van het project en zou controle moeten uitoefenen op de uitvoering ervan.⁴³⁸

Een herstelbemiddeling wordt meestal op het parketniveau voorgesteld waardoor de jeugdrechters het niet opportuun achten om nogmaals een herstelbemiddeling op te leggen. Het al dan niet seponeren van het MOF- dossier staat los van de herstelbemiddeling. De parketmagistraat zal ongeacht zijn vervolgingsbeleid een herstelbemiddeling kunnen opleggen. Het Grondwettelijk Hof haalde de voorwaarde van het niet ontkennen van de feiten uit de wet. Toch houden de parketmagistraten hier nog steeds rekening mee om te vermijden dat slachtoffers een tweede maal slachtoffer worden (secundaire victimisatie).⁴³⁹

De techniek van herstelbemiddeling blijkt niet vrij van (in praktijk bevestigende) kritiek.

De vrees voor een aantasting van de rechtswaarborgen van de minderjarige dader ontstaat door een sterke nadruk op het slachtoffer. Het gebrek aan een bemiddelingsprocedure draagt bij tot het gevaar voor subjectiviteit en rechtsonzekerheid voor de minderjarige dader.⁴⁴⁰ De nieuwe Jeugdwet voorziet niet in proportionele reactie op de gepleegde feiten. Om dit probleem te verhelpen pleiten sommigen voor een wettelijke bijstand van een advocaat voor en na het bemiddelingsoverleg.⁴⁴¹ Er wordt nu slechts een minimale controle uitgeoefend om de rechtspositie van de minderjarige daders te waarborgen.⁴⁴² Daarnaast bestaat de kans dat het zwaartepunt van de herstelrechtelijke aanpak komt te liggen op de responsabilisering en individualisering waarbij abstractie wordt gemaakt van de sociale context.⁴⁴³ Voorts blijkt uit de herstelmethodes en de principes van de herstelrechtelijke aanpak geen afbakening van de op te nemen verantwoordelijkheid van de dader waardoor er een kans op machtsconflicten in hoofde van het slachtoffer bestaat.⁴⁴⁴ Een gevaar voor netwidening is dan niet ver af daar de dossiers die oorspronkelijk geseponneerd zouden worden nu afgesloten worden met een bemiddelingsakkoord.⁴⁴⁵

⁴³⁷ Dit wordt gesteund door de interviews met de jeugdrechters van B en C.

⁴³⁸ E. VAN DER MUSSELE, "De gewijzigde positie van de advocaat" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 285-287.

⁴³⁹ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, 50/2008; interview met parketmagistraten van A.

⁴⁴⁰ B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op "herstel". Respons op Declerck" in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 41-45; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 67.

⁴⁴¹ L. BRADT, N. VETTENBURG en R. ROOSE, "Relevante derden binnen herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg: ondersteuning of instrumentalisering", *Panopticon* 2007, afl. 1, 17.

⁴⁴² E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 84.

⁴⁴³ Stemmen gaan op voor een relationele opvatting van verantwoordelijkheid die de functie van leerproces vervult; L. BRADT, D. RYNAERT en M. BOUVERNE- DE BIE, "Herstelrecht in het licht van kinderrechten: een pedagogische benadering", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 63-66.

⁴⁴⁴ E. CLAES en B. VANDROOGENBROECK, "Responsabilisering, macht en herstelrecht voor minderjarigen", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 12-15 en 87-88.

⁴⁴⁵ E. DUMORTIER, "Over het herstel (van het) recht voor kinderen", *Panopticon* 2001, 505; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT,

Daarenboven is het herstelgericht groepsoverleg eerder zeldzaam. De redenen hiervoor zijn de volgende:

Vooreerst bleek het niet mogelijk om een herstelgericht groepsoverleg dat werkt in een land met clans zoals Nieuw- Zeeland te transponeren naar een land als België. De jeugdrechters zijn onvoldoende vertrouwd met deze mogelijkheid en hebben hierover niet genoeg kennis. Dit komt door de afwezigheid van dergelijke mentaliteit in onze gemeenschap. Het herstelrechtelijk denken staat in schril contrast met ons beschermrechtelijk denken.⁴⁴⁶ Het hergo wordt dan ook in de praktijk voorbehouden voor dossiers die zich hiertoe aanleunen.⁴⁴⁷

Daarnaast komen de juridische waarborgen uit het jeugdbeschermingsrecht onder druk te staan. Het herstelgericht aanbod duwt het vermoeden van onschuld in een dubieuze rol. De minderjarige dader zal door een herstelproces op te starten zijn verantwoordelijkheid opnemen, hoewel hij voor de jeugdrechter vrijgesproken kan worden.⁴⁴⁸

Ook de invulling van de herstelrechtelijke waarborgen verloopt niet zoals het hoort. De herstelbemiddeling en het hergo vergen een inzicht van de jongeren. Gesteund door de praktijk moeten twee groepen van jongeren goed onderscheiden worden. De jongeren die vatbaar zijn voor herstel en die een context hebben, komen op heden in aanmerking voor een hergo. Slechts een minderheid van de jongeren die bij de jeugdrechters verschijnen beschikken over deze twee elementen. Achter een MOF schuilt vaak een VOS. Zij kennen een verontrustende thuissituatie en missen vaak een context. Met de hulp van een sociale consulent zouden ook zij de kans moeten krijgen voor een hergo.⁴⁴⁹

Aan de andere kant is het hele herstelrecht immers gebaseerd op vrijwilligheid. Je kan het daarom ook niet 'opleggen' maar je kan het wel 'aanbieden'. Bij een hergo zal de politie als vertegenwoordiger van de staat aanwezig zijn. Dit wekt niet altijd een goede indruk op de jongere en kan een druk leggen op zijn schouders. Het zou beter zijn dat een eigenlijke vertegenwoordiger van de staat namelijk een parketmagistraat aanwezig is. Dit vergt echter tijd en middelen.

Daarenboven moeten de herstelrechtelijke gesprekken zo snel mogelijk aangevat worden. De slachtoffers zijn niet altijd bereid om mee te werken aan een hergo daar ze de feiten eerst willen verwerken. Het is heel arbeidsintensief en vraagt ontzettend veel van hen.

Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht, Gent, Larcier, 2012, 69.

⁴⁴⁶ E. GOEDSEELS en E. GILBERT, "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters. Lessen voor de toekomst?", *TJK* 2013, afl. 4, 350.

⁴⁴⁷ De jeugdrechter van B illustreert dit aan de hand van het volgende voorbeeld: "Voor drugsfeiten bijvoorbeeld is dit niet mogelijk aangezien er niet altijd een benadeelde is en dus geen herstelgerichte maatregel nodig is. Een voorbeeld waar HERGO wel mogelijk was: drie jongens die in een school in opbouw of in renovatie een gebouw binnendringen en die plegen dan een hoop vandalisme: tegels die klaar liggen, vernielingen,... dit is hergo in mijn ogen om met slachtoffer en met ouders rond de tafel te gaan zitten. En de school is hierbij de perfecte instelling want die zouden 'pedagogisch ingesteld' moeten zijn. Daar is een hergo in gebeurd en dit heeft heel veel meerwaarde gehad in het dossier."

⁴⁴⁸ K. LAUWAERT, *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn- Antwerpen, Maklu, 2009, 338-339.

⁴⁴⁹ I. VANFRAECHEM, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 2006, 182- 183.

Tenslotte is het moeilijk om een hergo af te ronden voor de zaak op de zitting ten gronde komt. Vaak hebben de partijen nog maar net beslist een hergo te volgen en zitten zij nog in de voorbereidingsfase op het moment van de zitting. Een praktijk die verholpen moet worden. Om die reden wordt het hergo meestal opgelegd in combinatie met andere maatregelen.⁴⁵⁰

Tevens sluiten deze gegevens aan bij de reeds eerder gevoerde onderzoeken naar het herstelrecht (Gilbert, Goedseels, 2012; Put, 2010).⁴⁵¹

Opmerkelijk is wel dat de jeugdrechters de doelstelling van het herstel van de schade vaak voorop plaatsen hoewel ze zich daar niet naar gedragen bij het opleggen van maatregelen. De herstelrechtelijke invalshoek vormt op zich een goed initiatief⁴⁵² maar het blijkt fout om dit een te grote rol te willen toebedelen en het om te vormen tot de top van de rangorde.⁴⁵³ De maatschappij, de jeugdrechters, de slachtoffers en de minderjarigen waren hier nog niet klaar voor. Doordat aan de herstelbemiddeling, het hergo en het geschreven project geen adequate invulling kan gegeven worden, zullen zij met andere woorden geen prioriteit krijgen. Ingevolge het 'falen' van het herstelrecht kan er geen sprake zijn van een hiërarchie.

Deze vaststellingen zijn belangrijk voor een eerste indicatie over de rangorde binnen de jeugdbeschermingsmaatregelen. Wanneer het hergo en het geschreven project zelden voor komen, kunnen de jeugdrechters hier geen voorrang aan verlenen. Niettegenstaande hun wens vinden de praktici het moeilijk om het herstelrecht te zien als een autonome maatregel.⁴⁵⁴

⁴⁵⁰ Er heerst enige discussie onder de jeugdrechters over welke maatregelen hier gesproken wordt. Eén jeugdrechter vindt hergo een ambulante maatregel voor de personen die niet geplaagd zijn. Wanneer de jongere vanuit een instelling een herstel vraagt dan is dit volgens deze jeugdrechter te veel van het goeie. Enerzijds houdt het hergo namelijk in dat er maatregelen voorgesteld worden. Anderzijds moet een gesloten instelling zelf een voorziening hebben die zich met deze zaken bezighoudt. Geregeld komt de vraag voor een herstel van de minderjarige die al in een gesloten instelling zit. De overige jeugdrechters maken hier geen probleem van en toetsen dit af bij de andere plaatsen.

⁴⁵¹ E. GOEDSEELS en E. GILBERT, "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters. Lessen voor de toekomst?", *TJK* 2013, afl. 4, 350; H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn en justitie.", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 85-98.

⁴⁵² Alle jeugdrechters zijn voorstander van een implementatie van het herstelrecht in de wet.

⁴⁵³ Aan de ene kant zijn de jeugdrechters van B van mening dat het geen goede keuze is geweest om prioriteit te geven aan het hergo als sublieme afhandelingsmethode omdat er hiervoor niet voldoende capaciteit beschikbaar is en het tevens ook zeer arbeidsintensief is. Daarnaast doen er zich ook niet veel zaken voor die geschikt zijn voor een hergo. Zij zien niet in waarom het hergo en het geschreven project de absolute top bekleden. De alternatieve maatregelen worden door hen op gelijke hoogte gezet met het hergo. Daar komt bij dat de hele zaak uit handen wordt gegeven. De jeugdrechters moeten dan enkel het akkoord bekrachtigen. Anderzijds streven zij naar het behoud van de minderjarige in zijn omgeving. Vanuit dit perspectief respecteren zij de rangorde wel. Aan de andere kant geven de jeugdrechters van C aan dat er gewoon geen plaats moet gegeven worden aan maatregelen. In die zin volgen zij deze rangorde niet. Maar zij houden wel rekening met het subsidiariteitsbeginsel behoudens ernstige feiten.

⁴⁵⁴ Zie hoofdstuk 5: Overwegingen omtrent het bestaan en het voorbestaan van een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.

Hoofdstuk 3: De ambulante maatregelen als constructief corpus.

Het doel van het onderzoek is te komen tot een antwoord op de vraag of er effectief een hiërarchie bestaat binnen de maatregelen voor jeugddelinquenten. In het tweede deel volgt dan ook een ontleding van deze hiërarchie.

Een piramide bestaat uit een top, een corpus en een bottom. Een stijgende belangstelling voor het slachtoffer en een aantal praktische overwegingen liggen aan de basis voor de belichaming van de piramide. Deze belichaming neemt de vorm aan van ambulante maatregelen.

De reactie op jeugddelinquent gedrag is divers. Naast een normbevestigende interventie dient de jongere ook actief mee te zoeken naar een oplossing om een voldoening en herstel te creëren. Sedert de wet van 2006 dient de voorkeur gegeven te worden aan het herstelrechtelijk aanbod. Bij het mislukken hiervan zal de gerechtelijke weg op een constructieve wijze ten aanzien van de dader, het slachtoffer en de gemeenschap gevolgd worden met inachtneming van de rechtswaarborgen.⁴⁵⁵ De jeugdrechter zal ambulante maatregelen opleggen waarbij elke vorm van vrijwilligheid ontbreekt. De vraag rijst echter of al deze maatregelen even constructief zijn?

De gemeenschapsdienst en het leerproject worden ondergebracht onder de ambulante maatregelen. Zij behoren niet tot het herstelrechtelijk aanbod maar wel tot de eigenlijke maatregelen. De jeugdrechter legt deze maatregelen namelijk eenzijdig op aan de jongere. De geschiedenis leert ons dat de 'alternatieven' ingegeven worden door verschillende motieven waardoor er geen echt stramien waarneembaar is. Deze verschillende gronden voor alternatieven hangen nauw samen met een aantal maatschappelijke veranderingen. In het eerste gedeelte zal een antwoord gezocht worden op de vraag hoe deze alternatieven historisch gegroeid zijn.

Een duidelijke begripsafbakening van de 'alternatieven' is noodzakelijk voor de beoordeling van de rol en de plaats van de ambulante maatregelen binnen de hiërarchie van jeugd(beschermings)maatregelen. De ambulante maatregelen vormen een verzamelnaam voor de volgende maatregelen die eenzijdig door de jeugdrechter opgelegd worden: berisping, de ondertoezichtstelling van de bevoegde sociale dienst, de intensieve educatieve begeleiding en geïndividualiseerde omkadering door een referentieopvoeder, prestatie van opvoedkundige aard en van algemeen nut.⁴⁵⁶ De jeugdrechtbank kan ook een ambulante behandeling opleggen bij een psychologische of psychiatrische dienst, een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol of drugsverslaving. Tot slot kan de jeugdrechtbank de minderjarige ook toevertrouwen aan een rechtspersoon die voorstelt de verwezenlijking van een positieve prestatie te begeleiden, die bestaat in hetzij een opleiding, hetzij een deelname aan en georganiseerde activiteit.⁴⁵⁷ De twee laatste ambulante vormen zijn tot op heden nog niet in werking getreden.

Na een ontleding van de huidige Jeugdwet koppelen we terug naar de toepassing van de constructieve afhandelingsmethodes in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen. Deze

⁴⁵⁵ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn en justitie.", in *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 55; E. GOEDSEELS en E. GILBERT, "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters. Lessen voor de toekomst?", *TJK* 2013, afl. 4, 350.

⁴⁵⁶ Art. 37, § 2, 1° tot 4° Jeugdwet.

⁴⁵⁷ Art. 37, § 2, 5° en 6° Jeugdwet.

terugkoppeling is bevorderlijk voor de perceptie op de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.

1. Op zoek naar alternatieven: een historische uiteenzetting.

In het eerste deel hebben we reeds de geschiedenis van het jeugd(beschermings)recht in het algemeen besproken. In het tweede deel gaan we dieper in op de geschiedenis van een onderdeel van het jeugdrecht. Zo werd in hoofdstuk 2 de herstelgeschiedenis belicht. Hierbij moeten we de samenhang met de algemene geschiedenis van zowel het jeugdrecht als van de alternatieve straffen bij volwassenen beklemtonen en in het achterhoofd houden.

Vooreerst werpen we een blik op de verschillende motieven voor alternatieven. De ‘alternatieven’ vormen herstelgerichte maatregelen die niet hetzelfde zijn als het herstelrechtelijk aanbod. Deze motieven maken van het ambulant afhandelen geen vloeiende evolutie.⁴⁵⁸ Vervolgens bespreken we een aantal alternatieve initiatieven in Vlaanderen. Om tenslotte af te sluiten met een wetgevend kader voor de ambulante maatregelen.

1.1. De motieven voor alternatieven in het strafrecht

Eind 19^e eeuw maakt het klassieke strafrechtsdenken plaats voor de leer van het sociaal verweer. Een korte gevangenisstraf kadert volledig binnen het klassieke strafrecht. Het desocialiserend effect van een korte gevangenisstraf stuit op hevige kritiek. De leer van A. Prins wil van het stigmatiserende effect van de korte gevangenisstraf af en pleit voor een resocialisering van de dader. Het oorspronkelijke motief om het stigmatiserende effect te vermijden, blijkt dan ook humanistisch van aard te zijn.⁴⁵⁹ De wet van 31 mei 1888 op de voorwaardelijk veroordeling en de voorwaardelijke invrijheidsstelling voert een eerste individualisering op het niveau van straftoemeting en strafuitvoering in.⁴⁶⁰ De minderjarigen genieten tevens van dit ‘primitief’ geïndividualiseerd alternatief.

De wet van 1888 vormt een eerste stap in de richting van de alternatieve straffen maar enkel op het niveau van de straftoemeting en strafuitvoering.⁴⁶¹ Van constructieve voorwaarden is er op dat moment nog geen sprake.

Het humanistische motief wordt ingewilligd door een pragmatisch motief. De beide wereldoorlogen zorgen voor volle gevangenissen. De periode na de Tweede Wereldoorlog wordt gekenmerkt door een optimistisch klimaat.⁴⁶² Om tegemoet te komen aan de capaciteitsproblemen worden er een

⁴⁵⁸ J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁵⁹ J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁶⁰ B. DE RUYVER, “Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?”, *Excerpta Criminologica* 1993, 5.

⁴⁶¹ B. DE RUYVER, “Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?”, *Excerpta Criminologica* 1993, 6; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁶² C. ELIAERTS, “Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming” in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB press, 2001, 373- 374.

aantal (succesvolle) experimenten gevoerd inzake de voorlopige invrijheidsstelling, het uitstel van tenuitvoerlegging van een straf onder voorwaarden en de praetoriaanse probatie.⁴⁶³

De principes van individualisering en re-integratie van de dader uit het nieuw sociaal verweer komen terug onder de aandacht. De stroming van M. Ancel veronderstelt dat resocialisering van de dader maar kan werken wanneer de strafrechter de straffen verder kan individualiseren.⁴⁶⁴

De experimenten en de principes van het nieuw sociaal verweer brengen enerzijds de Probatiwet van 29 juni 1964 tot stand en anderzijds vormen zij de basis voor de Jeugdbeschermingswet van 1965. De rechter krijgt de mogelijkheid om de tenuitvoerlegging van de straf uit te stellen of de veroordeling op te schorten al dan niet gekoppeld aan voorwaarden.⁴⁶⁵ Daarnaast is het doel van de Jeugdbeschermingswet niet langer de bescherming van de maatschappij, zoals vooropgesteld in de Kinderbeschermingswet, maar wel de bescherming van de jongeren tegen de invloeden van de maatschappij. Het belang van het kind en de plaats van het gezin staan hierin centraal.⁴⁶⁶

Ondanks de succesvolle experimenten kent de Probatiwet zelf weinig succes. Het falen van de wet kan te wijten zijn aan een aanhoudend traditionalisme bij de strafrechtspleging waar het gerechtelijk verleden en de ernst van de feiten de straf bepalen. En zodoende door het gebrek aan kennis van de rechters met het resocialiseringsgedachtegoed en door het wantrouwen ten aanzien van alternatieven. Ook de afwezigheid van een duidelijke wetgeving, het gebrek aan middelen en de overrompeling van de probatie- assistenten liggen aan de basis van het mislukken van de Probatiwet.⁴⁶⁷

Een onvolledige toepassing van uitstel en een onvoldoende gebruik van opschorting hebben geleid tot een netwidening effect. Het uitstel en de probatie zijn immers gekoppeld aan een gevangenisstraf. Wanneer de delinquenten de voorwaarden van uitstel of probatie niet naleven, gaat de wetgever over tot een effectieve gevangenisstraf. Daarnaast zullen de daders van lichte feiten veroordeeld worden tot een alternatieve straf in plaats van tot seponering wat op zijn beurt kan leiden tot een effectieve gevangenisstraf bij het niet naleven van de voorwaarden.⁴⁶⁸

⁴⁶³ B. DE RUYVER, "Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?", *Excerpta Criminologica* 1993, 6; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁶⁴ C. MAES, "Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen", *TJK* 2003, afl. 2, 61; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁶⁵ B. DE RUYVER, "Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?", *Excerpta Criminologica* 1993, 6; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13.

⁴⁶⁶ C. ELIAERTS, "Zalven of slaan? Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 373- 374.

⁴⁶⁷ B. DE RUYVER, "Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?", *Excerpta Criminologica* 1993, 8-9; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13- 14.

⁴⁶⁸ J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13- 14.

1.2. Alternatieve initiatieven in het jeugdrecht

Daarbij komt de Jeugdbeschermingswet onder druk te staan door een drietal stromingen. De voorstanders van een beschermingsrecht streven naar een verdere bescherming van de jongeren. Deze stroming vinden we voornamelijk terug aan Franstalige zijde. Daartegenover pleiten de voorstanders van een jeugdsanctierecht voor het bestraffen van de minderjarige delinquenten. Een derde stroming houdt het jeugdbeschermingsrecht in ere maar koppelt het aan alternatieve sancties.⁴⁶⁹

De stijging van plaatsingen in instellingen geeft in de jaren '80 aanleiding tot tal van experimenten met vernieuwende reacties op jeugddelinquentie. De voornaamste 'alternatieve sancties' zijn de gemeenschapsdienst, het leerproject en de herstelbemiddeling. Bij een gemeenschapsdienst verricht de jongere een door de jeugdrechter bepaald aantal uren onbetaalde arbeid in een non-profit instelling. Een leerproject betreft doorgaans een gestructureerd leerprogramma waarbij het delict of de persoonlijkheid van de jongere en zijn vaardigheidstekorten het uitgangspunt vormen. Bij een slachtoffer- en daderbemiddeling begeleidt een neutrale derde het communicatieproces waarin de partijen op zoek gaan naar een herstel van de materiële en immateriële schade. Deze experimenten steunen op de idee dat het beschermen van jongeren hen niet verder helpt. De minderjarige delinquenten moeten de verantwoordelijkheid voor hun daden opnemen. De alternatieve maatregelen kunnen hen helpen bij het opnemen van verantwoordelijkheid en het wederopbouwen van vertrouwen voor de omgeving.⁴⁷⁰ Verschillende diensten gaan eind jaren '90 ook experimenteren met deze 'alternatieve reacties' (*supra*).⁴⁷¹

Het is tegen deze achtergrond dat vzw Oikoten een aantal projecten waaronder een voettocht naar Santiago de Compostella organiseert. Geplaatste jongeren zonder perspectief kunnen hier aan deelnemen. Als zij deze tocht tot een goed einde brengen, wordt hun dossier voor de jeugdrechter gesloten.⁴⁷² Daarnaast krijgt deze vzw in 1987 de opdracht om een dienstverlening aan de gemeenschap te ontwikkelen op maat van het delict. De minderjarige daders ervaren deze dienstverlening echter als straf waardoor zij ijveren voor een financiële compensatie. Aan deze financiële compensatie wordt uiteindelijk gevolg gegeven in de vorm van een vereffeningsproject.⁴⁷³

We moeten wel benadrukken dat niet de vzw Oikoten maar wel de jeugdrechter deze maatregelen eenzijdig oplegt.⁴⁷⁴ Ondanks deze bevoegdheid van de jeugdrechter, groeit de praktijk door de Vlaamse Gemeenschap.⁴⁷⁵ In het Vlaams parlement werd in 1998 een Commissie Bijzondere Jeugdzorg samengesteld om zich te buigen over de mogelijke noodzakelijke veranderingen in de Bijzondere Jeugdzorg. De Vlaamse Gemeenschap is gewillig te investeren in de alternatieve

⁴⁶⁹ L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 23-31.

⁴⁷⁰ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144.

⁴⁷¹ Zie hoofdstuk 2: herstelrecht ten top.

⁴⁷² R. ROOSE, *Bijzondere jeugdzorg als opvoeder*, Gent, Academia Press, 2006, 249-250.

⁴⁷³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk", *TJK* 2001, afl. 4, 144; R. ROOSE, *Bijzondere jeugdzorg als opvoeder*, Gent, Academia Press, 2006, 249-250.

⁴⁷⁴ H. GEUDENS, Volledig rapport 'Vlaams beleid inzake jeugddelinquentie - december 2003' ([pdf-document 669kB](#)); R. ROOSE, *Bijzondere jeugdzorg als opvoeder*, Gent, Academia Press, 2006, 249-250.

⁴⁷⁵ H. GEUDENS, Volledig rapport 'Vlaams beleid inzake jeugddelinquentie - december 2003' ([pdf-document 669kB](#)).

afhandelingsmethodes. Met de resolutie van 10 maart 1999 verklaart het Vlaamse Parlement zich akkoord met een veralgemeend en gecoördineerd aanbod van herstelrechtelijke en constructieve afhandelingen van jeugddelinquentie in alle gerechtelijke arrondissementen.⁴⁷⁶ In deze resolutie wordt duidelijk gesteld dat de bemiddeling, gemeenschapdiensten en leerprojecten tot de bevoegdheid van de Vlaamse Gemeenschap behoren.

De uitdrukkelijk erkende bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gemeenschappen brengt met zich mee dat er samenwerkingsakkoorden moeten worden gesloten.

1.3. Wetgevende initiatieven

In 1998 wordt het team van Walgrave door minister De Clerck belast met de opdracht om een onderzoek te voeren naar de mogelijke invoering van een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht.⁴⁷⁷ Deze opdracht resulteert in een ‘zuiver’ herstelmodel. Het slachtoffer en de schade en niet zozeer de opvoeding of bestraffing van de dader vormen de centrale elementen binnen dit herstelmodel.⁴⁷⁸ De opsluiting kan slechts als laatste constructieve sanctie opgelegd worden. De verantwoordelijkheidszin van de minderjarigen moet worden aangescherpt met een volwaardige rechtspositie en voldoende rechtswaarborgen als gevolg.⁴⁷⁹

Onder de regering Verhofstadt – I geeft minister Verwilghen de opdracht aan C. Maes tot het uitwerken van een ‘voorontwerp houdende antwoorden op delinquent gedrag van minderjarigen’.⁴⁸⁰ Het wetsontwerp vormt een mengeling van ‘antwoorden’ op delinquent gedrag waarbij de nadruk zowel op de delinquente minderjarige als op het slachtoffer en de beveiliging van de maatschappij komt te liggen. De sanctionerende reactie op het delinquent gedrag is gerechtvaardigd doordat de antwoorden de vorm aannemen van een gedifferentieerd aanbod aan maatregelen dat opgelegd wordt door een jeugdrechter en dat voldoende inspraak geeft aan de minderjarigen en dat de rechtswaarborgen van proportionaliteit en subsidiariteit van de minderjarigen steeds respecteert.⁴⁸¹ Probatie of opschorting van de uitspraak, al dan niet onder voorwaarden, wordt mogelijk voor de minderjarigen.⁴⁸²

⁴⁷⁶ Maatschappelijke Beleidsnota Bijzondere Jeugdzorg, *Parl.St.* VI. Parl., 1998-1999, stuk 1354, nr. 1- bijlagen, 18; H. GEUDENS, Volledig rapport 'Vlaams beleid inzake jeugddelinquentie - december 2003' ([pdf-document 669kB](#)).

⁴⁷⁷ J. PUT, “Het nieuwe jeugdrecht: een terugblik naar de toekomst”, in J. Put (ed.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Brussel, Larcier, 2007, 5; G. DECOCK en J. DE WINTER, “De Jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit, of keerpunt?”, *NC* 2007, 4.

⁴⁷⁸ G. DEWAELE en W. VANDAMME, “Naar een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht in België. Cornelis, Walgrave en het Octopusakkoord.”, *Panopticon* 1999, 162 – 163; Y. CARTUYVELS, “De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?”, *TJK* 2001, afl. 4, 151-153.

⁴⁷⁹ Y. CARTUYVELS, “De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?”, *TJK* 2001, afl. 4, 151-153.

⁴⁸⁰ Voorontwerp van Wet van de Minister van Justitie Marc Verwilghen houdende antwoorden op delinquent gedrag door minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1964.

⁴⁸¹ C. MAES, “Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen”, *TJK* 2003, afl. 2, 61.

⁴⁸² G. DECOCK en J. DE WINTER, “De Jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?”, *NC* 2007, 5; G. DECOCK, “Beschermen, straffen, herstellen. Twintig jaar nadenken over het sanctioneren van jongeren” in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het Jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 5- 7.

Minister Verwilghen maakt naast het voorzien in een apart luik voor jeugddelinquenten in het Federaal Veiligheidsplan budgetten vrij voor alternatieve maatregelen.⁴⁸³ In afwachting van een homogeen bevoegdheidsbeleid wordt een Protocolakkoord van 26 maart 2001 gesloten tussen de ministers van justitie en welzijn. Het protocol stelt de krachtlijnen van een verdere samenwerking op het grensgebied tussen welzijn en justitie vast en benadrukt de belangrijkheid ervan voor de reactie op jeugddelinquentie.⁴⁸⁴

Het aanbod in de arrondissementen wordt voorzien door verschillende vzw's waardoor de Vlaamse Gemeenschap naar een verdere coördinatie en samenwerking streeft. In 2004 stelt de Vlaamse overheid de oprichting van samenwerkingsverbanden tussen HCA- diensten (herstelrechtelijke en constructieve afhandeling) als een subsidievoorwaarde.⁴⁸⁵

Op 13 december 2006 komt een samenwerkingsakkoord tot stand tussen de federale staat en de gemeenschappen betreffende de organisatie en de financiering van het herstelrechtelijk aanbod. Dit samenwerkingsakkoord voorziet in een aantal doelstellingen namelijk het ontwikkelen van een gezamenlijk gedragen visie op jeugddelinquentie, het afstemmen en coördineren van de verschillende HCA- afhandelingen onderling, en de afstemming en coördinatie van deze afhandelingen tussen de verschillende diensten, het stimuleren van de dialoog en de communicatie tussen justitie en hulpverlening, het ondersteunen van de lokale diensten in hun werking, het creëren van duidelijkheid over het aanbod voor de verwijzende instanties en tenslotte het opsporen van hiaten binnen het gerechtelijk arrondissement en het geven van een aanzet deze te verhelpen.⁴⁸⁶ Om deze doelstellingen te bereiken, bereidt het samenwerkingsakkoord het aanbod uit en koppelt het aan een aantal kwaliteitscriteria.⁴⁸⁷

Uiteindelijk verwettelijkt de Jeugdwet van 2006 de bemiddeling en het herstelgericht groepsoverleg als herstelrechtelijk aanbod. Dit aanbod steunt op de basisprincipes van vrijwilligheid, vertrouwelijkheid en neutraliteit. Hun belangrijkheid wordt extra in de verf gezet door hen een primaire rol toe te bedelen. Het leerproject en de gemeenschapsdienst krijgen ook een wettelijke basis maar dan in de vorm van ambulante maatregelen. Het zijn maatregelen in de eigenlijke zin van het woord. Ze worden immers eenzijdig opgelegd door de jeugdrechter. Met de nieuwe wet wordt aan de ruime bevoegdheid van de parketmagistraat een einde gesteld. Voor zover er geen gerechtelijke uitspraak inzake de schuldvraag voorligt, dient elke bestraffing uit te blijven. Ingegeven door dit vermoeden van onschuld worden de bevoegdheden voor het parket bij de nieuwe wet beperkend opgesteld. Concreet betekent dit dat de parketmagistraat geen leerproject, therapie of gemeenschapsdienst meer kan voorstellen. Het is echter niet zo dat de therapie en het leerproject enkel onder het jeugdrechtbankniveau terechtkomen. In de eerste plaats kan een jongere een leerproject of therapie voorstellen in zijn bemiddelingsakkoord in het kader van een bemiddeling op

⁴⁸³ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 153-154.

⁴⁸⁴ H. GEUDENS, "Een huis in volle verbouwing. Bijzondere jeugdzorg in Vlaanderen: terugblik en toekomstbeeld.", *Weliswaar* 2004, 11-13; C. DE CRAIM, "Toelichting bij het uitvoeringsbeleid van de verschillende bevoegde overheden" in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS (eds.), *Jeugddelinquentie: op zoek naar antwoorden, Congresboek dienst voor strafrechtelijk beleid*, Antwerpen, Maklu, 2010, 31.

⁴⁸⁵ L. BALCAEN en S. VANRUMST, Evaluatie samenwerkingsverbanden, november 2009, 11.

⁴⁸⁶ L. BALCAEN en S. VANRUMST, Evaluatie samenwerkingsverbanden, november 2009, 15.

⁴⁸⁷ Samenwerkingsakkoord 13 december 2006 betreffende de organisatie en de financiering van het herstelrechtelijk aanbod (goedgekeurd bij wet 10 mei 2007, *BS* 13 Juli 2007).

parketniveau of in de voorbereidende fase voor de jeugdrechter. Aan de andere kant behoudt de parketmagistraat zijn doorverwijzingsbevoegdheid naar de vrijwillige hulpverlening in functie van informatieverstopping. Maar de gemeenschapsdienst wordt wel volledig uitgesloten op dit niveau.⁴⁸⁸ Het gevolg van de verwettelijking is de verhoging van de middelen voor de HCA- diensten door de Vlaamse gemeenschap. Zij zijn ondertussen volledig ingebed in ons jeugdrecht.⁴⁸⁹ Tenslotte voorziet de wet in een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst of andere diensten zoals een dienst voor seksuele opvoeding of een dienst gespecialiseerd in alcohol- of drugsverslaving (art. 37, §2, 5° Jeugdwet). Deze maatregelen zijn tot op heden nog niet in werking getreden.

2. Constructief sanctioneren in de Jeugdwet van 2006

In het tweede onderdeel van dit hoofdstuk gaan we als volgt te werk. Vooreerst bespreken we de beginselen (en gebreken) in de Jeugdwet van 2006 omtrent de ambulante maatregelen. De maatregelen zullen sporadisch besproken worden. Uit de experimenten blijken de alternatieven succesvol maar de vraag is hoe de practici hier mee omgaan. Deze vraag wordt gekoppeld aan de ontleding van de jeugdwet.

2.1. Een mogelijkheid tot constructief sanctioneren in de Jeugdwet

Het blijkt niet zo eenvoudig om het begrip alternatieven te definiëren. Deze term dekt meerdere ladingen. In het licht van de Jeugdwet van 2006 wordt er gezocht naar alternatieven voor plaatsing.⁴⁹⁰ Daarnaast moeten de alternatieven geplaatst worden binnen de evolutie naar de minderjarige als rechtssubject. Het alternatief wordt volgens sommigen gezien in de duidelijke en proportionele reactie op het delict.⁴⁹¹ Nog anderen benadrukken het geven van een kans aan de jongeren en het herstel van de schade door de uitvoering van de gemeenschapsdienst.⁴⁹²

In de Jeugdwet van 2006 is er geen sprake van sancties maar van maatregelen van bewaring, behoeding en opvoeding. De woordkeuze voor maatregelen vloeit voort uit het behoud van een beschermingsmodel waarin er gesproken wordt van een misdrijf omschreven feit. Toch voorziet de wet in enige ruimte voor sanctioneren waardoor een aantal maatregelen beschouwd kunnen worden als sancties.⁴⁹³ Sancties hebben als voordeel dat ze duidelijkheid en rechtszekerheid scheppen voor

⁴⁸⁸ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 47-48.

⁴⁸⁹ Besluit van 16 januari 2009 van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 1994 inzake de erkenningsvoorwaarden en de subsidiënormen voor voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand, *BS* 31 maart 2009.

⁴⁹⁰ L. ONKELINX, "Onstaansgeschiedenis, krachtlijnen en beginselen van de nieuwe jeugdwet", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, De Boeck & Larcier, 2007, 9.

⁴⁹¹ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapsdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 76.

⁴⁹² H. GEUDENS en L. WALGRAVE, "De toepassing van de gemeenschapsdienst door de Belgische jeugdrechtbanken", *Panopticon*, 1996, afl. 17, 499-520.

⁴⁹³ L. ONKELINX, "Onstaansgeschiedenis, krachtlijnen en beginselen van de nieuwe jeugdwet", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, De Boeck & Larcier, 2007, 9; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 71.

de minderjarige delinquenten. Het proportionaliteitsbeginsel komt hier op de voorgrond. De reactie dient in verhouding te staan tot de ernst van het gepleegde feit rekening houdend met de omstandigheden van de delinquent. De jeugdwet heeft dit vertaald in een aantal criteria.⁴⁹⁴ Binnen deze criteria wordt er geen hiërarchie voorzien met als gevolg dat er geen begrenzing aan de reactie wordt gesteld.⁴⁹⁵ Daarnaast blijkt de motivering van de criteria zich te beperken tot een standaardmotivering.⁴⁹⁶ Tot slot kan deze onduidelijkheid leiden tot disproportionele reacties op het gepleegde feit.

2.2. De wettelijke basis voor ambulante maatregelen

Het subsidiariteitsbeginsel geeft de voorkeur aan het behoud in het gezinsmilieu in de vorm van ambulante maatregelen boven de plaatsing. Alle ambulante maatregelen kunnen gecumuleerd worden met één of meer voorwaarden.⁴⁹⁷ Vermeldenswaardig hierbij is dat voor deze voorwaarden de mogelijkheid wordt voorzien om ze autonoom op te leggen. Heel wat voorwaarden overlappen echter met de diverse ambulante maatregelen. Het behoud in het gezinsmilieu is een autonome maatregel geworden. De voorwaarden van een behoud in het gezinsmilieu moeten niet steeds gekoppeld worden aan de ondertoezichtstelling van de sociale dienst maar kunnen ook als voorlopige maatregelen gelden. Logischerwijze kunnen deze voorwaarden niet opgelegd worden in combinatie met een plaatsingsbeslissing.⁴⁹⁸ De voorwaarden zijn gericht op het behoud van de jongeren in hun leefomgeving. De Jeugdwet schrijft voor de berisping en de ondertoezichtstelling geen minimumleeftijd voor wat in strijd is met artikel 40 IVRK dat een leeftijdsgrens vooropstelt. Concreet betekent dit dat een berisping als uitdrukking van sociale afkeuring⁴⁹⁹ en de ondertoezichtstelling van de sociale dienst ongeacht de minimumleeftijd opgelegd kan worden.⁵⁰⁰

Daarnaast zijn er de verschillende leerprojecten. Deze projecten zijn opgebouwd rond drie principes: vorming, opleiding en behandeling.⁵⁰¹ Daarnaast kan het huisarrest gezien worden als een alternatieve afhandelingsmethode. De minderjarige mag zijn huis niet verlaten tussen 18.00 uur 's avonds en 07.00 uur 's ochtend. De jeugdrechter heeft de mogelijkheid om een aantal voorwaarden aan het huisarrest te koppelen. De naleving en controle kunnen aan de politiediensten en ouders toevertrouwd worden. Deze maatregel mag de duur van drie maanden niet overschrijden.⁵⁰² Ook de

⁴⁹⁴ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

⁴⁹⁵ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 76.

⁴⁹⁶ S. SMETS en J. PUT, "Rechtspraak in het jeugdbeschermingsrecht: een juridisch- empirische analyse", *TJK* 2014, 4.

⁴⁹⁷ Art. 37bis, § 2 Jeugdwet.

⁴⁹⁸ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 60.

⁴⁹⁹ Art. 37, § 2, 1° Jeugdwet; Gedr. St., Kamer, 1991-92, nr. 531/1,15.

⁵⁰⁰ Art. 37, § 2, 2° Jeugdwet; GwH. 13 maart 2008, 49/2008, B.17.1 – B.17.2; B. DE SMET, "Prestatie van opvoedkundige aard", *OSS* 2009, 185.

⁵⁰¹ X., "Jeugdrecht grondig gewijzigd: samenvatting van de nieuwe wetgeving.", *Orde van de dag* 2006, afl. 36, 15- 18; B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 347-348.

⁵⁰² Verslag namens de Commissie voor de Justitie, Parl. St. Kamer 2004-05, DOC51, 1467/012, 100; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12.

gemeenschapsdienst vormt een belangrijke alternatieve afhandeling. Deze prestaties hebben tot doel onrechtstreeks de schade aan de gemeenschap te herstellen.⁵⁰³

Tot slot voorziet de wetgever in twee bijkomende ambulante vormen namelijk een ambulante behandeling bij een psychologische of psychiatrische dienst, een dienst voor seksuele opvoeding of bij een dienst die deskundig is op het gebied van alcohol of drugsverslaving en het toevertrouwen van de minderjarige aan een rechtspersoon die voorstelt de verwezenlijking van een positieve prestatie te begeleiden, die bestaat in hetzij een opleiding, hetzij een deelname aan en georganiseerde activiteit.⁵⁰⁴ Deze ambulante vormen zijn tot op heden nog niet in werking getreden. Het verminderen van plaatsen kan maar wanneer zoveel mogelijk alternatieven in het werk worden gesteld. De inwerkingtreding van deze twee ambulante vormen is dan ook nodig.

2.2.1. Leerproject⁵⁰⁵

a) Begrip en werkwijze leerprojecten

In de jaren '80 experimenteerde Nederland met alternatieve sancties als reactie op delinquent gedrag van minderjarigen. Deze alternatieve sancties namen de vorm aan van een werkproject⁵⁰⁶, van een leerproject of van een combinatie project naar het voorbeeld van de alternatieve sancties uit Groot-Brittannië en de Verenigde Staten (Community Services, Intermediate Treatment).⁵⁰⁷

Het leerproject berust op een bewustwording en gedragsverandering van de minderjarige dader zodanig dat hij zijn verantwoordelijkheid zal opnemen. Hij wordt verplicht om deel te nemen aan georganiseerde activiteiten en opleidingen. Deze activiteiten kunnen geïndividualiseerd of groepsgericht plaatsvinden en zijn opgebouwd rond de drie principes van vorming, opleiding en behandeling.⁵⁰⁸

De jeugdrechter moet geen rekening houden met de leeftijd, de vaardigheden en persoonlijkheid van de minderjarigen.⁵⁰⁹ Niettegenstaande de afwezigheid van de wettelijke voorwaarden, kijken de jeugdrechters toch naar deze condities om de haalbaarheid van het leerproject na te streven.

Bij de aanvang van een leerproject wordt er een prestatieovereenkomst gesloten waarin de concrete acties van de minderjarige dader omschreven worden. De HCA-diensten zullen de re-integratie

⁵⁰³ Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2004-05, DOC51, 1467/001, 12; I. VAN WELZENIS, *Jeugddelinquentie: wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer, 2003, 104p; G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 12-13.

⁵⁰⁴ Art. 37, § 2, 5° en 6° Jeugdwet.

⁵⁰⁵ G. DECOCK, "Gemeenschapsdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 67-79.

⁵⁰⁶ Dienstverlening in een ziekenhuis of een bejaardentehuis.

⁵⁰⁷ P. VAN DER LAAN, "Experimenteren met alternatieve sancties voor jeugdigen", *Kind en adolescentie* 1992, afl. 13, 36-38.

⁵⁰⁸ X., "Jeugdrecht grondig gewijzigd: samenvatting van de nieuwe wetgeving.", *Orde van de dag* 2006, afl. 36, 15-18; B. DE SMET, "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 347-348.

⁵⁰⁹ B. DE SMET, "Leerprojecten voor minderjarigen", *OSS* 2009, 7-8.

bevorderen door het schrijven van verslagen inzake de opvolging van de jongeren.⁵¹⁰ Het dossier wordt afgesloten bij het correct uitvoeren van de prestatieovereenkomst.⁵¹¹

Het leerproject kan als voorwaarde gekoppeld worden aan een ambulante maatregel, herzien of verlengd worden. Wanneer het leerproject als voorwaarde wordt opgelegd, biedt het meer mogelijkheden bij een negatief verslag van de HCA- diensten dan wanneer het leerproject opgelegd wordt als autonome maatregel – dit betekent zonder toezicht van de sociale dienst – waarbij de kans op een gerechtelijke vervolging groter zal zijn. De jeugdrechter kan de zaak opnieuw behandelen en op basis van een herzieningsprocedure de minderjarige dader plaatsen in een open of gesloten instelling.⁵¹²

b) Verschillende leerprojecten

In het gerechtelijk arrondissement Antwerpen bestaan er tal van leerprojecten met betrekking tot verscheidene thema's.⁵¹³ Deze leerprojecten trachten de minderjarige daders inzicht te geven in hun gedrag en hun vaardigheden omtrent het omgaan met waarden en normen aan te scherpen.

De Antwerpse Dienst Alternatieve Maatregelen (ADAM) organiseert een sociale vaardigheidstraining van twintig uren gespreid over de vrije tijd van de minderjarige dader gedurende een aantal weken. De training heeft tot doel om meer evenwicht te verlenen aan de taken van de minderjarige dader. Dit evenwicht is namelijk verstoord. Tijdens de training wordt er op een actieve en verbale wijze gewerkt aan opdrachten rond bijvoorbeeld groepsdruk, communicatie, oorzaken en gevolgen van misdrijven, slachtofferschap, grenzen,... om het inzicht te verscherpen en hen alternatieve manieren aan te leren om hiermee om te gaan.⁵¹⁴

Jongeren die te weinig voeling hebben met het slachtoffer of met het schadebegrip zullen het leerproject Slachtoffer in Beeld opgelegd krijgen. Dit leerproject is een groepsproject van twintig uur waarbij de jongeren elkaars gedrag zullen herkennen en elkaar kunnen inspireren of stimuleren. Het is de bedoeling om de jongeren meer voeling te geven met het slachtoffer, om een begrip van schade aan te wakkeren en om een stimulans te verlenen voor het opnemen van verantwoordelijkheid. Aan het einde van elke vorming vindt een evaluatie plaats. Aan de jeugdrechter wordt in ieder geval gemeld of de jongere de opgelegde uren heeft volbracht en of hij deze uren goed heeft doorlopen.⁵¹⁵

Het leerproject Rots en Water focust zich op fysieke oefeningen. Aan de hand van een psychofysieke training ondervinden de jongeren op een gezonde manier hoe ze voor zichzelf kunnen op komen. Dit leerproject is opgebouwd rond zelfbeheersing (controleren van het lichaam), zelfreflectie (nadenken

⁵¹⁰ B. DE SMET, "Leerprojecten voor minderjarigen", OSS 2009, 7-8.

⁵¹¹ B. DE SMET, "Leerprojecten voor minderjarigen", OSS 2009, 29.

⁵¹² Art. 37quater Jeugdwet; B. DE SMET, "Leerprojecten voor minderjarigen", OSS 2009, 14.

⁵¹³ Sociale vaardigheidstraining (ADAM: Antwerpen), slachtoffer in beeld (BIC: Mechelen, CAFT: Turnhout), rots en water (ADAM: Antwerpen, BIC: Mechelen), individueel leerproject (ADAM, Elegast: Antwerpen), drugleerproject (BIC: Mechelen, CAFT: Turnhout), leerproject seksueel grensoverschrijdend gedrag (ADAM, Elegast: Antwerpen en BIC: Mechelen), leerproject van 40 uur (ADAM, Elegast: Antwerpen).

⁵¹⁴ ADAM: <http://www.hca-adam.be/vorming/sova/>.

⁵¹⁵ BIC: http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/%288544%29-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Slachtoffer-in-beeld.html ; CAFT: <http://www.cirkant-vzw.be/site/index.php?id=142>

over actie en reactie) en zelfvertrouwen (op zoek gaan naar de eigen kwaliteiten en positieve eigenschappen).⁵¹⁶

Het individueel leerproject betreft een inzichtverhogende vorming van twintig uur op maat. Hierbij wordt er gewerkt aan het vergroten van kennis en inzicht, aan tekorten en vaardigheden en wordt er een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid van de jongere zelf.⁵¹⁷

Wanneer de minderjarige dader drugs heeft gebruikt of verkocht dan kan de jeugdrechter een drugleerproject opleggen. Dit kan een groepsproject zijn van twintig uur of een individueel project van veertien uur. Het is de bedoeling om de kennis van bepaalde sociale en medische aspecten van druggebruik te verhogen en hen te laten nadenken over hun toekomst. De HCA- dienst BIC werkt samen met een gespecialiseerde dienst in drughulpverlening de Sleutel . De HCA- dienst CAFT biedt dit autonoom aan.⁵¹⁸

De jeugdrechter kan een leerproject Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag (SGG) opleggen. Het leerproject leert de dader inzicht krijgen in de feiten en hoe deze tot stand zijn gekomen en welke factoren hebben meegespeeld.⁵¹⁹

Een leerproject van veertig uur wordt georganiseerd door ADAM en Elegast. De minderjarige recidivisten vormen de doelgroep van deze actieve ambulante begeleiding van zes maanden. Deze jongeren hebben problemen op verschillende levensdomeinen waardoor ze een contextuele aanpak genieten. Er wordt van hen een actieplan verwacht waarin zij omschrijven welke acties zij per context zullen ondernemen.⁵²⁰

De practici zijn laaiend enthousiast over deze ambulante mogelijkheden en durven zelfs te zeggen dat zij de prioriteit moeten krijgen. Maar dit enthousiasme houdt niet lang stand door het gebrek aan een organisatorisch en eenvormig 'beleid' en door het gebrek aan middelen. Mij lijkt het aangewezen het bestaande kader en 'beleid' te optimaliseren. Het streven naar meer leerprojecten op maat kan een beter antwoord bieden op de problemen van de jongeren en zijn persoonlijkheid. De jeugdrechters worden in een 'alternatieve' afhandeling gesteund door de sociale dienst voor gerechtelijke jeugdhulp. De steun van deze dienst vormt een niet te verwaarlozen stap naar een verdere uitwerking.

⁵¹⁶ ADAM: <http://www.hca-adam.be/vorming/rots-en-water/> ; BIC: [http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/\(8544\)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Rots-en-water.html](http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/(8544)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Rots-en-water.html) .

⁵¹⁷ Aangeboden door alle HCA- diensten.

⁵¹⁸ BIC: [http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/\(8544\)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Drugs.html](http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/(8544)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Drugs.html) ; CAFT: <http://www.cirkant-vzw.be/site/index.php?id=142> .

⁵¹⁹ Door alle HCA- diensten; BIC: [http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/\(8544\)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Seksueel-Grensoverschrijdend-Gedrag.html](http://www.jeugdzorgemmaus.be/Emm2/Site-Root/Sites/Sites-PZ/Jeugdzorg_Emmaus/(8544)-Sites-PZ-Sites-PZ-Jeugdzorg-Emmaus-Deelsites/Begeleidingsdienst-Ivo-Cornelis/Leerprojecten/Seksueel-Grensoverschrijdend-Gedrag.html) .

⁵²⁰ Elegast: <http://www.elegast.be/contact/vorming.html>; ADAM: <http://www.hca-adam.be/vorming/lange-termijn-vorming/> .

2.2.2. Gemeenschapsdienst⁵²¹

Nederland volgt met zijn taakstraffen als alternatief voor de korte gevangenisstraffen het voorbeeld van Groot- Brittannië. De gemeenschapsdienst werd aanvankelijk voorzien voor volwassenen in het 'Community Service Order' van 1972. Een latere wijziging maakte de gemeenschapsdienst mogelijk voor minderjarige daders. Ook Nederland schrijft de gemeenschapsdienst voor minderjarigen in in zijn Wet op het Jeugdstrafrecht.⁵²² De Mechelse jeugdrechter J. Peeters vestigt de gemeenschapsdienst in Vlaanderen als gevolg van zijn experiment met alternatieve sancties.⁵²³

De gemeenschapsdienst of prestatie van opvoedkundige aard is zeer gelijkend op de werkstraf in het volwassen strafrecht. De minderjarige oefent een aantal uren onbetaalde arbeid uit in een organisatie zonder winstoogmerk. De gemeenschapsdienst heeft zowel betrekking op de bestraffing als op de begeleiding van de minderjarige dader. De gemeenschapsdienst wordt uitgevoerd in de samenleving waardoor zij ook een responsabiliserende functie vervult.⁵²⁴

De jeugdrechter kan de gemeenschapsdienst toekennen aan minderjarigen van minstens twaalf jaar rekening houdend met de ernst van het gepleegde feit en de persoonlijkheid van de minderjarige daders.⁵²⁵

Het opleggen van de gemeenschapsdienst in de voorbereidende fase had als doel een snellere afhandeling te bewerkstelligen en plaatsing te vermijden.⁵²⁶ In het licht van het beschermingsmodel bleek dit geen evidentie.⁵²⁷ Het Hof van Cassatie neemt aan dat de gemeenschapsdienst over een tweeledig karakter beschikt enerzijds met het oog op het bestraffen van de minderjarige dader en anderzijds om een onderzoek naar zijn persoonlijkheid en context te voeren. Het bestraffen van de minderjarige in de voorbereidende fase doet afbreuk aan het vermoeden van onschuld. Dit betekent niet dat de gemeenschapsdienst als voorlopige maatregel onmogelijk is in de voorbereidende fase. De gemeenschapsdienst kan dan opgelegd worden met de bedoeling om een onderzoek naar de persoonlijkheid en het milieu van de minderjarige dader te voeren. Deze gemeenschapsdienst in de voorbereidende fase wordt beperkt tot dertig uur gekoppeld aan de maatregel van ondertoezichtstelling.⁵²⁸

⁵²¹ G. DECOCK, "Gemeenschapsdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 67- 79.

⁵²² P. VAN DER LAAN, "Experimenteren met alternatieve sancties voor jeugdigen", *Kind en adolescentie* 1992, afl. 13, 36- 38.

⁵²³ G. DECOCK, "Gemeenschapsdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 67- 79.

⁵²⁴ Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2004- 05, nr. 1467/001, 12.

⁵²⁵ Art. 37, § 2, 4°-6° Jeugdwet.

⁵²⁶ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapsdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 76- 79.

⁵²⁷ Cass. 4 maart 1997, *Arr. Cass.* 1997, 307, concl. G. DUBRULLE; Cass. 21 mei 2003, *TJK* 2003, afl.4, 233- 238 met noot S. VANDROMME, De prestatie van opvoedkundige of filantropische aard nu toch mogelijk als voorlopige maatregel in het jeugdbeschermingsrecht?; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapsdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 77.

⁵²⁸ Art. 52, 2^e lid Jeugdwet; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapsdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 77-79.

Tijdens de fase ten gronde kan de gemeenschapsdienst voor maximum 150 uur opgelegd worden als ambulante maatregel, als voorwaarde voor behoud in de leefomgeving of als uitstel voor de plaatsing in een gemeenschapsinstelling.⁵²⁹

Vooreerst vindt er een kennismakingsgesprek plaats bij de jeugdrechter met de HCA-verantwoordelijke, de minderjarige dader en zijn ouders. Vervolgens gaan de HCA-verantwoordelijke en de minderjarige dader op zoek naar een geschikte werkplaats. De verantwoordelijke zal controle uitoefenen op het uitvoeren van de gemeenschapsdienst. Na het voltooien van de opgelegde uren vindt er een evaluatiegesprek plaats met de minderjarige dader en zijn ouders. Het evaluatieverslag komt tot slot terecht bij de jeugdrechter. De Jeugdwet geeft echter niet aan wat er moet gebeuren bij een gebrekkige uitoefening van de gemeenschapsdienst.⁵³⁰ Hij kan een zwaardere maatregel opleggen.

3. De praktijk van de belichaming van de hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen

De opkomst van 'alternatieven' verloopt (nu nog steeds) parallel met de stijging van het aantal plaatsingen aan de ene kant en met de evolutie van de minderjarige dader naar een rechtssubject aan de andere kant.

Om een effectief systeem van alternatieve sancties te verwezenlijken en om zo een plaatsing te vermijden, dient er afstand gedaan te worden van het beschermingsmodel waarin de minderjarigen niet strafrechtelijk verantwoordelijk zijn en niet gestraft kunnen worden.⁵³¹ De Jeugdwet van 2006 heeft deze boot gemist doordat zij het beschermingsmodel heeft behouden. De ruimte die de Jeugdwet heeft gecreëerd voor de alternatieven, wordt begrensd en blijkt beperkt door de aanhoudende toepassing van het beschermingsmodel. De alternatieven vormen goede oplossingen maar ze zijn nog steeds gericht op het beïnvloeden van het gedrag van de jongeren waardoor het niet gaat om alternatieve sancties maar om alternatieve behandelingsmethodes.⁵³² Toch ligt het zwaartepunt van de gemeenschapsdienst en van het leerproject bij de normering, de responsabilisering en het herstel. Door de verschillende wettelijke omkadering wordt in de praktijk de indruk gewekt dat het sanctioneren de achterliggende idee is. Bij een gemeenschapsdienst moet de jeugdrechter rekening houden met de wettelijke voorwaarden van leeftijd, context en persoonlijkheid waardoor er van een 'eigenlijke' sanctie gesproken kan worden. Bij een leerproject zijn deze wettelijke voorwaarden niet voorzien maar blijkt uit de praktijk eenzelfde toepassing.

De vermomde sanctionering brengt ook gevaren met zich mee op het vlak van de rechtspositie van de minderjarigen.⁵³³ De wetgever voorziet in een cumulatiemogelijkheid van maatregelen die de individualisering ten goede komt. Maar de rechtszekerheid en enige begrenzing van de reactie op delinquent gedrag in verhouding met de ernst van de gepleegde feiten ontbreken. Dit kan aanleiding

⁵²⁹ Art. 37, § 2, 4° Jeugdwet, art. 37, § 2bis Jeugdwet en art. 37, § 2, 5° lid Jeugdwet; B. DE SMET, "Prestatie van opvoedkundige aard.", *OSS* 2009, 14-20.

⁵³⁰ G. DECOCK, "Gemeenschapsdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 70- 71.

⁵³¹ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Gemeenschapsdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 76.

⁵³² L. WALGRAVE, *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 30.

⁵³³ E. DUMORTIER, "Herstelrechtelijke jeugdsanctierecht: een breuk met het beschermingsverleden?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 31.

geven tot disproportionele reacties waarvoor de minderjarigen over onvoldoende rechtswaarborgen beschikken.⁵³⁴ De minderjarige daders moeten de strafbaarheid van het gepleegde feit en de reactie hierop kunnen voorspellen. Het legaliteitsbeginsel komt hierdoor in het gedrang.⁵³⁵

Daarbij blijken niet alle alternatieve maatregelen even constructief te zijn. Nu worden deze alternatieven als maatregelen eenzijdig opgelegd door de jeugdrechter. Een duidelijke en precieze omschrijving van de bevoegdheden van het parket was niet voor handen in de oude Jeugdbeschermingswet. Het parket verkreeg dan ook een ruime bevoegdheid met als doel een snelle reactie op ongewenst gedrag teweeg te brengen en de last van de jeugdrechtbank te verlichten door de rechtelijke tussenkomst te beperken tot de strikt noodzakelijke gevallen. Daarenboven was er tussen de verschillende gerechtelijke arrondissementen geen sprake van een algemeen beleid. Waar de ene parketmagistraat een gemeenschapsdienst oplegde, seponeerde de andere parketmagistraat. De Jeugdwet van 2006 ontnemt de parketmagistraat de bevoegdheid om sanctionerend op te treden door middel van een gemeenschapsdienst of een leerproject met de bedoeling om de rechtspositie van de minderjarige daders te verstevigen. Door de beperking van de parketbevoegdheden komt het vermoeden van onschuld op parketniveau niet in het gedrang.⁵³⁶ Het is de jeugdrechter die de maatregel eenzijdig oplegt. Op het eerste zicht lijkt het dat de minderjarige dader niet veel te zeggen heeft over deze maatregelen. Maar het komt toch aan hem toe deze maatregelen op een correcte manier uit te voeren. Hij moet daarom beschikken over een voldoende engagement.⁵³⁷ Het teruggeven van de bevoegdheid aan de parketmagistraat om een gemeenschapsdienst of leerproject op te leggen kadert binnen het principe van vrijwilligheid. Vandaag de dag rust er op de schouders van de jongeren heel wat druk wanneer zij de maatregel niet uitvoeren. Ze maken immers de keuze om de maatregel uit te voeren of niet en als het niet moet dan doen ze het niet. Er is geen sprake van vrijwilligheid. Op het parketniveau zou dit wel zo zijn. Dan kan gezegd worden dat de minderjarige dader het vrijwillig of gedwongen doet. In dat geval spreken we van de ongedwongen vrijwilligheid.⁵³⁸

De geschiedenis van de alternatieven wordt gekenmerkt door het netwidening effect. De alternatieven dienen om plaatsing te vermijden. Daarentegen zullen de alternatieven in plaats van een afname aanleiding geven tot een toename van plaatsingen aangezien de minderjarige daders die de voorwaarden van de alternatieven niet naleven geplaatst kunnen worden.⁵³⁹

Het formeel voorzien van constructieve mogelijkheden vormt een stap in de goede richting. Daar het herstelrechtelijk aanbod dode letter blijft, moeten de alternatieve afhandelingsmethodes verder op punt gezet worden. De practici pleiten voor een verdere uitbreiding van de leerprojecten zodat zij

⁵³⁴ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De nieuwe wet op de jeugdbescherming; krijtlijnen van een ambigue hervorming", *TJK* 2006, afl. 4, 276.

⁵³⁵ Art. 40 IVRK.

⁵³⁶ N. CALUWE, , "De gewijzigde positie van het openbaar ministerie" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 262; E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De nieuwe wet op de jeugdbescherming; krijtlijnen van een ambigue hervorming", *TJK* 2006, afl. 4, 275.

⁵³⁷ R. ROOSE, *Bijzondere jeugdzorg als opvoeder*, Gent, Academia Press, 2006, 249-250.

⁵³⁸ Interview parketmagistraat van A.

⁵³⁹ J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13- 14; E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Jeugdbescherming; tussen pendel en schijnbewegingen?", in R. DEFRANCO (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 23-24.

beter kunnen aansluiten bij de jongeren en de feiten.⁵⁴⁰ Tot slot komt de samenwerking en het overleg tussen de HCA- diensten onderling en tussen de HCA- diensten en de steden de leerprojecten en gemeenschapsdiensten ten goede.⁵⁴¹

⁵⁴⁰ Interview met jeugdrechters van B en de consulenten van C.

⁵⁴¹ Interview met consulent van C.

Hoofdstuk 4: De plaatsing als ultimum remedium

Na de bespreking van het herstelrecht als top, de ambulante maatregelen als corpus ontbreekt enkel de bottom van de hiërarchie nog. Deze bottom wordt ingevuld door de plaatsingsmaatregelen.

De laatste maanden wekt de media de illusie dat het plaatsingsprobleem nog nooit zo groot was. Niets is minder waar. We kampen al sinds het begin van de 20^e eeuw met dit probleem. De geschiedenis van het jeugdrecht toont immers aan dat het plaatsgebrek een fenomeen van alle tijden is.

De wetgever had met de jeugdwet van 2006 een drievoudig doel voor ogen.⁵⁴² Om aan deze doelen tegemoet te komen werd de plaatsing ingeschreven als ultimum remedium. De plaatsing blijft een overheidsbeslissing. In tegenstelling tot de herstelgerichte aanpak waar de overheidsbeslissing logischerwijze geen rol speelt. Vooreerst zorgt de wet voor een (eigen) herstel door de jongeren. Ten tweede was het de bedoeling om minder te plaatsen en meer ambulant te werk te gaan. Enerzijds voorziet de wet in een rangorde binnen de maatregelen om de opvoeding van de jongeren in zijn thuismilieu te bewerkstelligen en waar met andere woorden de voorkeur moet gegeven worden aan de ambulante afhandeling. Anderzijds wordt de toegang tot de open en gesloten instellingen aan strikte voorwaarden gekoppeld. Het derde doel namelijk het vermijden van plaatsing wordt dan een overbodigheid daar het tweede doel de voorkeur geeft aan het behoud in het eigen leefmilieu.⁵⁴³ Ondanks de ratio van de wet, blijft het plaatstekort een prominente rol spelen bij de besluitvorming van de jeugdrechters. De jeugdrechter zal in afwachting van de meest geschikte maatregel, de beschikbare maatregelen opleggen (Gilbert, Goedseels, Mathieu en Raviers, 2012; Goris en Walgrave, 2002). De jeugdrechtbank ziet zich genoodzaakt om deze methode toe te passen. Deze methode staat haaks op de beginselen van belang van de minderjarigen en het behoud in zijn leefmilieu.⁵⁴⁴ De media en publieke opinie spelen hier handig op in.

Voor de beeldvorming rond plaatsing gaan we opbouwend te werk. Vooreerst wordt de achtergrond rond de plaatsingsproblematiek toegelicht. Deze problematiek hangt nauw samen met de bevoegdheidsverdeling. De Zesde Staatshervorming zal in dit verband kort aangeraakt worden. Tenslotte kan de ultimum remedium functie maar vervuld worden wanneer ook de praktijk hierin mee gaat. Telkenmale moet er op gewezen worden dat law in the books niet (altijd) hetzelfde is als law in action. De empirische studie in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen speelt in het geval van plaatsing een belangrijke rol. Vooreerst wordt hierin onderzocht of het tekort aan het hulpverleningsaanbod een invloed uitoefent op de besluitvorming van de justitiële actoren omdat dit een verklaring kan zijn voor de oplegging van een plaatsing. Daarna wordt hen gevraagd naar de voorkeur voor een open of gesloten instelling. Deze voorkeur kan een opening betekenen naar meer alternatieve of herstelgerichte afhandelingen. Tenslotte rest ons enkel de vraag of de plaatsing nog

⁵⁴² Kadernota betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming van minister van Justitie L. Onkelinx, goedgekeurd in de ministerraad van de federale regering op 13 februari 2004, 14 p.

⁵⁴³ H. GEUDENS, "Reactie op kadernota van minister L. Onkelinx betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming", *TJK* 2004, afl. 2, 73.

⁵⁴⁴ S. MERLEVEDE en F. VANDER LAENEN, "Hulpverleningstrajecten van minderjarigen in jeugdrechtbankcontext", in L. PAUWELS en G. VERMEULEN (eds.), *Actuele ontwikkelingen inzake EU-justitiebeleid, cannabisbeleid, misdaad en straf, jongeren en jeugdzorg, internationale vrede, veiligheid en gerechtigheid, gewelddadig extremisme en private veiligheid en zelfregulering*, Maklu, Gent, 2014, 265- 267.

steeds als ultimum remedium aangewend wordt.

1. Plaatsing tegen zijn historische en wettelijke achtergrond geplaatst

In de 19^e eeuw bracht de maatschappij het fenomeen van jeugddelinquentie voor het eerst onder de aandacht. Een logisch gevolg van deze belangstelling was een veronderstelde stijging van jeugddelinquentie. De nood aan een eigen rechtssysteem voor minderjarigen was groot door de 'stijgende' jeugddelinquentie.⁵⁴⁵

Het positivisme dat de persoon van de dader vooropstelt, vormt de grondslag voor dit eigen rechtssysteem. Minderjarige daders worden niet verantwoordelijk geacht voor hun daden waardoor ze ook niet gestraft kunnen worden.⁵⁴⁶ Criminaliteit wordt immers beschouwd als een indicatie voor een achterliggend sociaal of opvoedkundig probleem. Had de jongere een betere opvoeding gekregen, dan had hij (hoogstwaarschijnlijk) geen delinquent gedrag gesteld.⁵⁴⁷ Er wordt geen misdrijf gepleegd maar een misdrijf omschreven feit. Binnen deze beschermingsfilosofie is er geen sprake van straffen maar wel van maatregelen. Deze maatregelen dienen de tekorten in de opvoeding op te vangen. Het principe van proportionaliteit wordt verlaten want niet de ernst van het gepleegde feit maar wel de persoonlijkheid van de minderjarige dader staat voorop.⁵⁴⁸

Na heel wat kritieken op het beschermingsmodel, blijft de Jeugdwet van 2006 hieraan vasthouden. Toch laten het sanctiemodel en het herstelmodel zich gelden waardoor er geen sprake meer kan zijn van het jeugdrecht als jeugdbeschermingsrecht. De jeugdrechter moet de opvoeding van de minderjarige verbeteren, zijn verantwoordelijkheidsgevoel aanscherpen om hem te re-integreren in de maatschappij en tegelijkertijd deze maatschappij beschermen.⁵⁴⁹

De discussie omtrent een jeugdbeschermingsrecht of een jeugdsanctierecht wordt doorgeschoven naar het jeugdrechtbankniveau en heeft een weerslag op de plaatsingsmaatregelen. Plaatsing kan zowel als opvoedings- als bestraffende maatregel gezien worden. Dwang wordt niet meer als een overheidsexclusieve beschouwd maar situeert zich nu ook op het jeugdrechtbankniveau. Zowel detentie als gesloten opvang maken een vrijheidsberoving of opsluiting uit maar hun doelstelling en uitwerking zijn verschillend volgens de voorstanders van het jeugdsanctierecht.⁵⁵⁰ Detentie biedt een respons op het gepleegde feit of neemt de vorm aan van beveiliging van de maatschappij met daaraan een welzijnscomponent gekoppeld. Gesloten opvang fungeert als tussenschakel. Op het vlak van uitvoering wordt immers een onderscheid gemaakt tussen detentie in overheidsinstellingen en

⁵⁴⁵ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgisch jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 133.

⁵⁴⁶ B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2010, afl. 65, 3.

⁵⁴⁷ J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu?", *Panopticon* 2005, afl. 1, 7.

⁵⁴⁸ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 142; B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2010, afl. 65, 7.

⁵⁴⁹ Voorafgaande titel jeugdwet in B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2010, afl. 65, 4;

⁵⁵⁰ J. PUT, "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht", in G. DECOCK en J. PUT, *Het jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 99-100.

gesloten opvang in zowel de private instellingen als in overheidsinstellingen.⁵⁵¹ Tenslotte is het subsidiariteitsbeginsel kenmerkend voor gesloten opvang. Opsluiting kan niet enkel wanneer er geen andere maatregelen mogelijk zijn. Opsluiting geldt ook als geen enkele andere maatregel zinvol is waardoor opsluiting als een noodzakelijke wordt beschouwd.⁵⁵²

De Jeugdwet van 2006 bouwt een aantal opvangmogelijkheden in om plaatsing zoveel als mogelijk te vermijden.

Vooreerst wordt een rangorde voorzien binnen de maatregelen. Deze rangorde kadert binnen de beschermingsfilosofie daar de heropvoeding van de minderjarige het beste geschied in zijn vertrouwelijke milieu. Onder leefomgeving wordt zowel het materiële leefmilieu als het pedagogische leefmilieu verstaan.⁵⁵³ In het uiterste geval kan een minderjarige geplaatst worden.⁵⁵⁴ Hij wordt dan weggehaald uit zijn vertrouwelijk milieu en toevertrouwd aan een gemeenschapsinstelling of aan het federaal centrum van Everberg.⁵⁵⁵ Tevens moeten de jeugdrechters het subsidiariteitsbeginsel respecteren. De plaatsing binnen een gezin dient verkozen te worden boven de plaatsing in een gemeenschapsinstelling en de plaatsing in een open afdeling krijgt de voorkeur boven de plaatsing in een gesloten afdeling van de gemeenschapsinstelling.⁵⁵⁶ Deze rangorde is louter een globaal theoretisch kader. Uit de praktijk blijkt echter dat deze hiërarchie verschillend geïnterpreteerd wordt door de jeugdrechters. Volgens de jeugdrechter van jeugdrechtbank A is er praktisch gezien geen rangorde. De jeugdrechters moeten rekening houden met de wet maar zij zullen steeds kiezen voor hetgeen opportuun is. De wet laat hier ook ruimte voor gezien er geen rangorde binnen de verschillende criteria voorzien wordt. De jeugdrechters van B en C vinden dat het subsidiariteitsbeginsel wel bestaat omdat er van het minst ingrijpende naar het meer ingrijpende wordt gewerkt behoudens bij het nastreven van een schokeffect. De redenen voor deze verschillende interpretatie liggen enerzijds in het herstelrechtelijk aanbod dat dode letter blijkt waardoor er dus ook geen prioriteit aan gegeven kan worden (*supra.*). Anderzijds spelen ook de plaatsingsproblematiek, de processen van herkwalificatie en het short sharp shock effect een fundamentele rol bij de besluitvorming van de actoren (*infra.*)⁵⁵⁷

Bij het opleggen van de maatregelen houdt de jeugdrechter rekening met een aantal criteria. Er wordt geen zwaarte toegekend aan deze criteria. Het was immers de bedoeling om de beslissing ten

⁵⁵¹ J. PUT, "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht", in G. DECOCK en J. PUT, *Het jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 99-100.

⁵⁵² J. PUT, "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht", in G. DECOCK en J. PUT, *Het jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 100-101.

⁵⁵³ B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS 2010*, afl. 65, 4; Verslag van de Commissie voor de Justitie, standpunt van Minister L. Onkelinx, *Parl.St. Kamer*, 2004-05, 1461/012, 7.

⁵⁵⁴ Art. 37, § 2 Jeugdwet.

⁵⁵⁵ Y. CARTUYVELS, "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK 2001*, afl. 4, 142; B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS 2010*, afl. 65, 3.

⁵⁵⁶ G. DECOCK en J. DE WINTER, "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC 2007*, 7; K. VANDER STEENE, "De gewijzigde positie van de jeugdrechter", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 266.

⁵⁵⁷ Hoofdstuk 2: herstelrecht ten top; J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium "Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212.

aanzien van de jongeren te objectiveren.⁵⁵⁸ Dit heeft echter als nadeel dat de voorspelbaarheid van de maatregel verloren gaat. Enerzijds kan de jeugdrechter de voorkeur geven aan de persoonlijkheid van de dader (beschermingsmodel) anderzijds kan hij de ernst van het gepleegde feit verkiezen (sanctiemodel). De modellendiscussie werkt dus door op het jeugdrechtbankniveau. Plaatsing moet dienen als uitzondering en niet als norm.⁵⁵⁹

Tot slot kan de jeugdrechter de plaatsing die in het belang van het kind is maar opleggen wanneer er een beschikbare plaats is.⁵⁶⁰ Krachtens het beschikbaarheidscriterium uit de wet moet de jeugdrechter rekening houden met de behandelingswijzen, de opvoedingsprogramma's en andere middelen die beschikbaar zijn.⁵⁶¹

De plaatsing kan opgelegd worden als voorlopige maatregel zonder dat de jeugdrechter uitspraak doet over de schuld van de minderjarige dader. Het betreft dan geen straf maar een opvoedende maatregel. Het bestraffen in de voorbereidende fase brengt namelijk een schending van het vermoeden van onschuld met zich mee.⁵⁶² Deze opvoedende maatregel wordt voorzien om inzicht te verwerven in de persoonlijkheid van de minderjarige dader. Het Grondwettelijk Hof⁵⁶³ vernietigde de voorwaarde van het bestaan van ernstige aanwijzingen van schuld omwille van de aantasting van de onpartijdigheid van de jeugdrechter en de schending van het vermoeden van onschuld. De plaatsing als voorlopige maatregel wordt voor een zo kort mogelijke duur opgelegd waarbij er op regelmatige basis een evaluatie uitgevoerd wordt door de jeugdrechter.⁵⁶⁴

Plaatsingsmaatregelen kunnen ook ten gronde dienen. Deze maatregelen worden geformuleerd in artikel 37, § 2, 6°-11° Jeugdwet. Conform de rangorde en het subsidiariteitsbeginsel moet de voorkeur gegeven worden aan een open plaatsing boven een gesloten plaatsing. Slechts in twee gevallen is er sprake van een gesloten plaatsing namelijk in 8° gesloten gemeenschapsinstelling en in 11° gesloten afdeling van jeugdpsychiatrische dienst met als gevolg dat alle andere vormen van residentiële plaatsing geen gesloten plaatsingen zijn.⁵⁶⁵

Vooreerst heeft de jeugdrechter de mogelijkheid om de minderjarige toe te vertrouwen aan een pleegouder of pleeggezin met het oog op 'huisvesting, behandeling, opvoeding, onderrichting of beroepsopleiding'.⁵⁶⁶ Dit kan een familielid zijn of een ander persoon die zich als pleegouder aanbiedt aan de sociale dienst. Enerzijds ontstaat er geen onderhoudsverplichting in hoofde van de

⁵⁵⁸ Art. 37, § 1 Jeugdwet.

⁵⁵⁹ J. PUT, "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht", in G. DECOCK en J. PUT, *Het jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 101.

⁵⁶⁰ S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 58; M. ROM, "Geesteszieke minderjarigen", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 200.

⁵⁶¹ Art. 37, § 1 Jeugdwet; B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2008, afl. 58, 6.

⁵⁶² Art. 6, 2^e lid EVRM en art. 40 IVRK.

⁵⁶³ Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 49/2008 en nr. 50/2008, *BS* 14 april 2008.

⁵⁶⁴ Art. 52 en 60 Jeugdwet.

⁵⁶⁵ B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 286 en 316-322; K. HENDERICKX, "Plaatsing in de gemeenschapsinstellingen en in de Grubbe te Everberg" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 95-109.

⁵⁶⁶ Art. 37, § 2, 7° Jeugdwet.

pleegouders. Anderzijds kunnen zij niet in de burgerrechtelijke positie van ouder, voogd of pleegvoogd treden.⁵⁶⁷ Begripsverwarring kan ontstaan omtrent de term leefomgeving die veel ruimer is dan enkel het gezin. In de Memorie van Toelichting wordt er ook verwezen naar een pleeggezin of de instelling waar de minderjarige verblijft.⁵⁶⁸ Daarnaast moet de sociale dienst alles in het werk stellen om het contact tussen het kind en zijn biologische ouders te herstellen. Deze maatregel is slechts tijdelijk en geldig voor één jaar. Ze kan eventueel verlengd worden na een procedure of tegenspraak voor de jeugdrechtbank.⁵⁶⁹

De selectieve toegangsvoorwaarden kaderen in de plaatsvermijdende optiek van de nieuwe Jeugdwet. De leeftijd vormt het eerste selectiecriterium.⁵⁷⁰ Jongeren vanaf de leeftijd van twaalf jaar kunnen geplaatst worden in een open opvoedingsafdeling van de gemeenschapsinstelling. Een plaatsing in de gesloten opvoedingsafdeling kan maar vanaf de leeftijd van veertien jaar. Dit betekent dat de jongeren die de leeftijd van twaalf jaar nog niet hebben bereikt enkel onder toezicht geplaatst of berispt kunnen worden en dat de jongeren tussen twaalf en veertien jaar maar in een gesloten instelling terecht kunnen wanneer zij een ernstige aanslag hebben gepleegd op iemands leven of gezondheid met een gedrag dat uitzonderlijk gevaarlijk is. Een ondergrens in leeftijd is vernieuwend en biedt een antwoord op de internationale verwachtingen.⁵⁷¹ Een tweede selectie wordt gemaakt op grond van het gepleegde feit. Voor de plaatsing in een open afdeling moet de jongere een feit hebben gepleegd waarop een straf van drie jaar staat of als het gaat om slagen en verwondingen. Bij een gesloten plaatsing moet de jongere een feit hebben gepleegd waarop een straf van vijf tot tien jaar staat. De recidive vormt een bijkomend selectiecriterium.⁵⁷² Met dit tweede criterium sluipt het jeugdsanctierecht binnen. Er wordt niet naar de persoonlijkheid van de dader gekeken maar naar de zwaarte van het misdrijf. Dit druist in tegen de principes van het beschermingsmodel waardoor er geen sprake meer kan zijn van een zuiver jeugdbeschermingsrecht.⁵⁷³

Daarnaast moet de jeugdrechter steeds de duur van de maatregel en de keuze voor een opvoedingsafdeling in zijn beslissing opnemen. Daarbij hoeft de minderjarige niet dag en nacht in de instelling te verblijven. De jeugdrechter kan de minderjarige officieel laten verblijven in een open instelling maar hem feitelijk laten wonen op een ander adres onder begeleiding van de instelling 'begeleid zelfstandig wonen'.⁵⁷⁴ Bij uitzonderlijke redenen die verband houden met aanhoudend wangedrag of gevaarlijk gedrag van de minderjarige, kan de maximumduur van de plaatsing van zes maanden nog eens verlengd worden met een nieuwe termijn van zes maanden.⁵⁷⁵

Als kanttkening hierbij duiden we op het feit dat een aantal maatregelen die voorzien werden in de

⁵⁶⁷ S. BECQ, "Het juridisch statuut van de pleegouders", *RW* 1980-81, 2038.

⁵⁶⁸ Memorie van toelichting, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51 1467/001, 17.

⁵⁶⁹ Art. 60, § 2 Jeugdwet.

⁵⁷⁰ K. HENDERICKX, "Plaatsing in de gemeenschapsinstellingen en in de Grubbe te Everberg", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 96.

⁵⁷¹ Art. 40 IVRK; E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Jeugdbescherming; tussen pendel en schijnbewegingen?", in R. DEFRANCO (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 17.

⁵⁷² Art. 37, § 2 quater Jeugdwet; art. 60 Jeugdwet.

⁵⁷³ B. DE SMET, "Het Wetsontwerp-Onkelinx van 14 juli 2005. Kleine stappen in de richting van jeugdsanctierecht", *RW* 2005-06, afl. 11, 418.

⁵⁷⁴ Art. 37, § 2, 7° Jeugdwet; art. 60 Jeugdwet

⁵⁷⁵ Art. 60, § 1 Jeugdwet.

Wetten van 2006 nog steeds niet in werking zijn getreden.⁵⁷⁶ Dit komt mede door de moeilijke bevoegdheidskwestie. Het betreft de mogelijkheid voor de rechter om een intensieve educatieve begeleiding, een ambulante of residentiële behandeling van een verslavingsproblematiek of psychiatrische problematiek en een plaatsing met het oog op een positieve prestatie op te leggen. Daarnaast is de leeftijdverlenging tot drieëntwintig jaar ook nog niet uitgevoerd en blijft de ouderstage dode letter omdat er hiervoor nog steeds geen samenwerkingsakkoorden werden gesloten.⁵⁷⁷

2. Een aanhoudende plaatsingsproblematiek

De plaatsingsproblematiek speelt een grote maatschappelijke, sociale en opvoedende rol. Deze problematiek is er altijd geweest. Met de inschrijving van een rangorde, het subsidiariteitsbeginsel en de beslissingscriteria poogde de wetgever dit probleem op te vangen. Om een mogelijk onderzoek te doen naar de plaatsingsproblematiek, moet de oorsprong van de problematiek gezocht worden in de bevoegdheidsverdeling tussen de federale overheid en de gemeenschappen. De bevoegdheidsverdeling zal hier de rode draad vormen. Daarnaast onderzoeken we de rol van het plaatsingstekort op het besluitvormingsproces van de justitiële actoren. We sluiten af met de vraag of plaatsing werkelijk dienst doet als ultimum remedium.

2.1. Het verlamme effect van de bevoegdheidsverdeling

2.1.1. *Van staatshervorming naar staatshervorming: de gemeenschapsinstellingen*

De Bijzondere Wet van 8 augustus 1980⁵⁷⁸ maakt van de jeugdbescherming een persoonsgebonden aangelegenheid toebehorend aan de gemeenschappen.⁵⁷⁹

De oorzaak voor de verschillende conflicten in die periode ligt in de verschillende visies omtrent de bevoegdheidsverdeling. De aanhangers van een jeugdsanctierecht, namelijk de federale overheid, komen te staan tegenover de gemeenschappen die de communautarisering van de jeugdhulpverlening bepleiten.⁵⁸⁰

De Bijzondere Wet van 8 augustus 1988 maakt een onderscheid tussen aan de ene kant 'de federale jeugdbescherming en de gerechtelijke bijzondere jeugdbijstand en aan de andere kant de buitengerechtelijke bijzondere jeugdbijstand in het kader van de gemeenschapsbevoegdheid inzake

⁵⁷⁶ Wet van 21 december 2013 betreffende de wijziging van de inwerkingtreding van sommige artikelen van de wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 30 december 2013.

⁵⁷⁷ Voor de ouderstage werd oorspronkelijk wel een samenwerkingsakkoord voorzien dat in werking trad op 2 april 2007. Op initiatief van de toenmalige minister van Justitie werd de uitvoering van het samenwerkingsakkoord stopgezet op 2 april 2010.

⁵⁷⁸ Bijzondere Wet tot Hervorming van de Instellingen 8 augustus 1980, *BS* 15 augustus 1980.

⁵⁷⁹ J. PUT, *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, die Keure, 2010, 28.

⁵⁸⁰ K. DEWEERDT en J. PUT, "Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht. Overzicht van rechtspraak: 1965- 2004", *NJW* 2004, 826-828; E. VERHELLEN, *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 411.

jeugdbescherming.⁵⁸¹ Met andere woorden alles in het kader van de jeugdbescherming valt onder de bevoegdheid van de gemeenschappen tenzij deze wet anders bepaalt.⁵⁸² Hieruit volgt dat de federale wetgever enkel de bevoegdheid heeft over de burgerlijke regels betreffende het statuut van de minderjarige en de familie, de regels over de bestraffing van gedragingen die een inbreuk vormen op de jeugdbeschermingswet, de organisatie, de territoriale bevoegdheid en de rechtspleging van de jeugdrechtsbanken, de opgave van maatregelen die opgelegd kunnen worden aan MOF- jongeren en de ontzetting uit het ouderlijk gezag.⁵⁸³

Bij een tweede Bijzondere Wet van 1988 wordt ook de uitvoering van maatregelen een gemeenschapsmaterie.⁵⁸⁴

Deze theoretische bevoegdheidsverdeling blijkt niet zo evident te zijn in de praktijk. De jeugdbeschermingswet vertrekt vanuit eenzelfde toepassing van de maatregelen voor POS- en MOF- jongeren.⁵⁸⁵ De bevoegdheidsverdeling is niet in overeenstemming met deze ratio. Vooreerst treedt de federale wetgever op bij MOF- jongeren terwijl de gemeenschappen bevoegd zijn voor de bijstand aan de toenmalige POS- jongeren. Daarnaast stellen er zich heel wat problemen inzake de samenwerking tussen de gemeenschappen en de federale overheid. De jeugdrechter dient federale maatregelen op te leggen die volledig afhankelijk zijn van de beschikbare middelen en de goodwill van de gemeenschappen. Daar komt bij dat de gemeenschappen een eigen beleid voeren. Omgekeerd moeten de gemeenschappen de jongeren begeleiden zonder dat ze iets te zeggen hebben over de toepassingsvereisten van de maatregelen.⁵⁸⁶ Hierdoor kampt men al jaren met een plaatstekort in verschillende instellingen.⁵⁸⁷

Een overheveling naar de gemeenschappen kon daarom niet meer op zich laten wachten (*infra*).⁵⁸⁸

2.1.2. *Het Everbergerarrest: het federaal centrum*

Daarnaast voorzag de Jeugdbeschermingswet van 1965 in artikel 53 voor een minderjarige ouder dan veertien jaar die een strafbaar feit had gepleegd waar een gevangenisstraf van minstens één jaar op stond en die niet in een geschikte instelling geplaatst kon worden, een ‘bewaringsmaatregel’ van opsluiting in de gevangenis voor ten hoogste vijftien dagen. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens was met het arrest van Bouamar de mening toegedaan dat het opsluiten van een

⁵⁸¹ Bijzondere Wet van 8 augustus 1988 strekkende tot wijziging van de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980, *BS* 13 augustus 1988.

⁵⁸² B. DE SMET, *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Intersentia, Antwerpen, 2010, 10.

⁵⁸³ K. DEWEERDT en J. PUT, “Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht. Overzicht van rechtspraak: 1965- 2004”, *NJW* 2004, afl. 78, 826-830.

⁵⁸⁴ Art. 5, § 1, 6° van de wet van 8 augustus 1980, *BS* 15 augustus 1980.

⁵⁸⁵ B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 9-10.

⁵⁸⁶ De gemeenschapsinstellingen op het Vlaamse grondgebied bestaan uit drie instellingen: gemeenschapsinstelling De Kempen met campussen De Hutten en De Markt, gemeenschapsinstelling De Zande bestaande uit campus Beernem en campus Ruiselede en de gemeenschapsinstelling De Grubbe in Everberg.

⁵⁸⁷ Art. 5 samenwerkingsakkoord van 30 april 2002 tussen de Federale Staat, de Duitstalige Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap betreffende het gesloten centrum van voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 20 augustus 2002.

⁵⁸⁸ X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staatshervorming. De materie van het ‘Jeugdsanctierecht’ is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 35-36 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek); J. PUT en S. HESPEL, “Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming”, *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

minderjarige in een gevangenis zonder een aangepaste begeleiding, strijdig was met artikel 5, §1, d) EVRM. België wordt daarom veroordeeld op 29 februari 1988.⁵⁸⁹ Ze moet de gevolgen dragen van het feit dat zij in 1965 gekozen heeft voor een jeugdbeschermingsmodel en dient daarom voldoende plaatsen te scheppen in de jeugdinstellingen om in een efficiënte en performante begeleiding te voorzien.⁵⁹⁰

De plaatsing in een arresthuis wordt opgeheven bij de wet van 4 mei 1999. Maar door het gebrek aan alternatief van plaatsen ontstaat er een aanhoudend plaatstekort.⁵⁹¹

Naar aanleiding hiervan wordt op 1 maart 2002 bij de Everbergwet 'het centrum voor voorlopige plaatsing' ingericht.⁵⁹² Waar in afwachting van een aangepaste begeleiding in een gemeenschapsinstelling, minderjarigen ouder dan veertien jaar die 'vermoedelijk' een misdrijf omschreven feit hebben gepleegd door de jeugdrechter kunnen worden opgesloten.⁵⁹³

Tussen de federale overheid en de Vlaamse gemeenschap wordt een samenwerkingsakkoord gesloten omtrent de uitbating van het federaal centrum. De federale overheid is verantwoordelijk voor het beheer en het onderhoud van de infrastructuur, en voor de interne en externe veiligheid. De Vlaamse gemeenschap levert de pedagogische uitrusting en coördineert het onderwijs.⁵⁹⁴ Het huishoudelijk reglement bepaalt onder meer de klachtenregeling en de interne sanctiemogelijkheden.

Oorspronkelijk was de idee om de Everbergwet te integreren in het jeugdrecht.⁵⁹⁵ Tevergeefs worden met de wet van 13 juni 2006 een hele reeks toegangsvoorwaarden aangebracht aan de Everbergwet.⁵⁹⁶ De leeftijd vormt een eerste selectie criterium. De persoon die een misdrijf omschreven feit heeft gepleegd, moet ouder zijn dan veertien jaar. Daarnaast sluipt ook hier een strafrechtelijke selectie naar binnen. Op het misdrijf waarvoor de persoon vervolgd wordt, moet een straf van vijf of tien jaar opsluiting staan. Er moeten dringende, ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die betrekking hebben op de bescherming van de openbare veiligheid bestaan. En tot slot moet de opname in een (gesloten) gemeenschapsinstelling onmogelijk blijken. De opsluiting

⁵⁸⁹ EHRM 29 februari 1988, Bouamar t/ België, A- 129.

⁵⁹⁰ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, afl. 2, 53.

⁵⁹¹ Wet van 4 mei 1999 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 2 juni 1999; J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood hoog is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, afl. 2, 53.

⁵⁹² EHRM 29 februari 1988, Bouamar t/ België, A- 129; Wet 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 1 maart 2002 (Everbergwet); Samenwerkingsakkoord 30 april 2002 betreffende het gesloten centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 11 september 2002.

⁵⁹³ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood het hoogst is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van art. 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, 53-57.

⁵⁹⁴ Wet van 13 maart 2003 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 30 april 2002 tussen de Federale Staat, de Duitstalige Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap betreffende het gesloten centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 28 april 2003.

⁵⁹⁵ M. VOGELS, Het beleid inzake jeugd delinquentie, nota van 22 februari 2002 aan de Vlaamse regering.doc.

⁵⁹⁶ Huishoudelijk Reglement 6 juli 2006 van het centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 27 maart 2007.

in dit centrum is bedoeld als veiligheidsmaatregel vermits zij de bescherming van de maatschappij tegen minderjarigen die zware delicten plegen nastreven.⁵⁹⁷

De jeugdrechter legt deze 'veiligheidsmaatregel' op als een voorlopige maatregel met een maximumduur van twee maanden en vijf dagen.⁵⁹⁸ De voorwaarden worden na vijf dagen en voor verdere plaatsing na één maand geëvalueerd door de jeugdrechter. Ondanks de doelstelling, namelijk de bescherming van de maatschappij, kon de jeugdrechter deze opsluiting niet opleggen als straf na de behandeling van de zaak.⁵⁹⁹ Wanneer de jongere na de eerste termijn van vijf dagen terug naar de Grubbe wordt gebracht, wordt hij in een leefgroep geplaatst met de bedoeling om hem een duidelijke structuur aan te leren.

Het federaal centrum telt veertig plaatsen waarvan vierentwintig plaatsen beschikbaar zijn voor de jongeren die onder toezicht van de jeugdrechters staan. Dus de plaatsen zijn zeer beperkt. De plaatsen zijn voorbehouden voor jongeren die een gevaar vormen voor de openbare veiligheid zodat deze jongeren niet terug op straat terechtkomen.

Ondanks de doelstelling om 'zware minderjarigen' zoveel mogelijk van de straat te houden, kunnen zij niet altijd worden geplaatst in een gesloten instelling. Dit gebrek heeft de regering in 2009 proberen op te vangen door een aantal bufferplaatsen te voorzien in de Vlaamse jeugdgevangenis De Wijngaard in Tongeren. Bovendien ontstond de nood aan een afzonderlijk federaal centrum voor de opsluiting van uit handen gegeven minderjarigen. Dit centrum wordt gekenmerkt door een hybride structuur van zowel federaal centrum als strafinrichting. Ook de toegang tot dit centrum wordt krachtens artikel 2 K.B. 12 november 2009 aan strikte voorwaarden onderworpen.⁶⁰⁰

2.1.3. De Zesde Staatshervorming: volwaardige taak voor de gemeenschappen

Met de Zesde Staatshervorming⁶⁰¹ wordt de jeugdbescherming gedeeltelijk overgeheveld naar de gemeenschappen waardoor de gemeenschappen de mogelijkheid krijgen om de aard van de maatregelen ten aanzien van MOF- jongeren te bepalen, de regels betreffende uithandengeving en plaatsing in een gesloten instelling vast te stellen en de uitvoeringsregels voor gesloten instellingen

⁵⁹⁷ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, "Wanneer de nood het hoogst is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van art. 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, 53-57.

⁵⁹⁸ Art. 5 Everbergwet.

⁵⁹⁹ K. DEWEERDT en J. PUT, "Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht", *NJW* 2004, 836-837; C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, strafprocesrecht en internationaal strafrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 1048-1050; K. HENDERICKX, "Plaatsing in de gemeenschapsinstellingen en in de Grubbe te Everberg, in Het nieuwe jeugdrecht", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 107; B. DE SMET, *Juridische aanpak van problemen rond opvoeding*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 30-32.

⁶⁰⁰ K.B. 12 november 2009 tot oprichting van een gesloten federaal centrum voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 18 november 2009; Er is geen plaats beschikbaar in het gesloten federaal centrum te Everberg; in de instelling van Tongeren zijn er plaatsen vrij die niet zijn ingenomen door minderjarigen die zijn veroordeeld tot een effectieve gevangenisstraf of die zijn aangehouden door de onderzoeksrechter; de minderjarige is een jongen ouder dan 16 jaar; de minderjarige is verdacht van een misdrijf; het moet gaan om heel ernstige feiten; de minderjarige kan wegens plaatstekort niet terecht in een gesloten gemeenschapsinstelling; de beslissing tot plaatsing is genomen door een jeugdrechter met zetel in het Nederlandse taalgebied of in het tweetalig gebied Brussel- Hoofdstad volgens de Nederlandse procedure.

⁶⁰¹ Bijzondere wet van 6 januari 2014 met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, *BS* 31 januari 2014.

nader uit te werken. De Memorie van Toelichting legt niet enkel de overdracht van de bevoegdheden tot bepalen van de maatregelen maar ook de overheveling van de infrastructuur (federaal centrum Everberg en Tongeren) voor deze maatregelen voor.⁶⁰²

Hiervoor stelt het Groenboek een drietal beleidsopties voor. De eerste optie of de nuloptie betreft het behoud van de Jeugdbeschermingswet van 1965. Het grote nadeel van dit behoud is dat de inwerkingtreding van een deel van de maatregelen bij de Wet van 2006 werd uitgesteld tot 1 januari 2016. Anderzijds zou de overheveling weinig problemen opleveren omdat de maatregelen reeds uitgevoerd worden door de Vlaamse Gemeenschap.⁶⁰³ De tweede optie tracht de huidige beleidsopties te optimaliseren. Vooreerst is de huidige wet onoverzichtelijk en bevat zij fouten. Daarnaast werden er tot op heden geen samenwerkingsakkoorden gesloten om een aantal maatregelen te realiseren waardoor deze nog niet in werking zijn getreden. Door de band met de jeugdhulp te versterken of het GAS- beleid af te stemmen op het jeugdrecht kan de uitvoering ook geoptimaliseerd worden. Tenslotte kunnen een aantal tekortkomingen eenvoudig opgelost worden door bijvoorbeeld de ondergrens vast te leggen op twaalf jaar.⁶⁰⁴ Op die manier kunnen we streven naar een geïntegreerd beleid.⁶⁰⁵ De derde optie betreft het aanpassen van de wet aan nieuwe beleidsvisie op jeugddelinquentie namelijk het jeugdsanctierecht (*infra.*). Om op een gepaste manier te reageren op de feiten gepleegd door minderjarigen boven de twaalf jaar moet een aanbod van “duidelijke en constructieve reacties” opgesteld worden. Een duidelijke reactie vervult een signaalfunctie voor het overtreden van een norm en voor het feit dat dit een vorm van schade veroorzaakt aan de samenleving. Het goed functioneren van deze signaalfunctie wordt afhankelijk gesteld van een aantal rechtswaarborgen.⁶⁰⁶

Daarnaast worden ook een aantal nieuwe beleidsopties met betrekking tot de gesloten instellingen voorgesteld. Een eerste optie betreft de overname van de federale detentiecentra door de gemeenschappen. De federale overheid richtte in het kader van zijn residuaire bevoegdheid het federale detentiecentra de Grubbe op. Deze overname zou niet zoveel problemen met zich mee brengen daar het samenwerkingsakkoord tussen de Vlaamse Gemeenschap en de federale overheid de uitbating van dit centrum regelt. De federale overheid staat in voor het beheer en het onderhoud van de infrastructuur, en voor de interne en externe veiligheid. De Vlaamse Gemeenschap biedt de pedagogische uitrustingen aan en organiseert het onderwijs.⁶⁰⁷ Een tweede beleidsoptie bestaat er in

⁶⁰² Toelichting bij het Voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 2232/1, 54-56.

⁶⁰³ X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staatshervorming. De materie van het ‘Jeugdsanctierecht’ is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 35- 36 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek); J. PUT en S. HESPEL, “Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming”, *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶⁰⁴X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staatshervorming. De materie van het ‘Jeugdsanctierecht’ is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 30 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek); J. PUT en S. HESPEL, “Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming”, *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶⁰⁵ De jeugdrechters van A trekken hun handen af van een jeugdsanctierecht.

⁶⁰⁶ De jeugdrechters van B en C werken mee aan een jeugdsanctierecht.

⁶⁰⁷ Wet van 13 maart 2003 houdende instemming met het samenwerkingsakkoord van 30 april 2002 tussen de Federale Staat, de Duitstalige Gemeenschap, de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap betreffende het gesloten centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 28 april 2003.

om de werking van de federale centra te uniformiseren met die van de gemeenschapsinstellingen. Het samenwerkingsakkoord wordt overbodig wanneer de werking van de federale centra wordt overgeheveld naar de Vlaamse Gemeenschap.⁶⁰⁸ De derde beleidsoptie betreft dan het heroriënteren van de capaciteit van de gesloten federale centra. Een aantal aanpassingen aan het maatregelenpakket zullen na verloop van tijd aanpassingen vergen van de wetgeving inzake de federale detentiecentra. Na een aanpassing zou de wet van 1 maart 2002 bestempeld worden als een noodwet die enkel gebruikt wordt voor de uiterst dringende gevallen.

Losgekoppeld van de enige staats hervorming bereiken we naar mijn aanvoelen de meeste efficiëntie door de volledige uitvoering, waaronder ook de gesloten plaatsing, te leggen bij de gemeenschappen.⁶⁰⁹

Tot op heden bestond er dus een grote verdeeldheid van bevoegdheden binnen de jeugdbescherming. Deze verdeeldheid blijkt verlamdend te werken in de praktijk. Enerzijds behoorde het maatregelenpakket tot de federale bevoegdheid. Anderzijds beslisten de gemeenschappen over de uitvoering hiervan. Overleg tussen de gemeenschappen en de federale overheid vormt de sleutel naar een oplossing.⁶¹⁰ In de Bijzondere Wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, die in werking trad op 1 juli 2014, werd deze bevoegdheidsverdeling overgedragen naar de gemeenschappen.⁶¹¹

2.2. Het ontredderend effect van de beschikbaarheid

Allerlei principes worden ingebouwd om te streven naar plaatsing als ultimum remedium. Met de hiërarchie binnen de maatregelen geeft de wetgever aan dat de begeleiding in eigen leefmilieu de voorkeur krijgt op de plaatsing en dat binnen de plaatsing de open plaatsing de voorrang geniet. Daarnaast krijgt de parketmagistraat een versnelde antwoordmogelijkheid en de jeugdrechter een versterkt maatregelenaanbod. De jeugdrechter moet ook rekening houden met de beschikbaarheid van de opvoedingsprogramma's of behandelingswijzen wanneer de plaatsing noodzakelijk is in het belang van het kind. Dit beginsel schaadt het beginsel van gelijke behandeling door de overheid. Ondanks de ratio van de wet, zal het plaatstekort een prominente rol spelen bij het beslissingsbeleid en de besluitvorming van de jeugdrechters en leden van de sociale dienst waardoor de jeugdrechter niet de meest geschikte maatregel maar wel de meest beschikbare maatregel moet opleggen.⁶¹² De

⁶⁰⁸ X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staats-hervorming. De materie van het 'Jeugdsanctierecht' is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 35-36 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek); J. PUT en S. HESPEL, "Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶⁰⁹ J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium "Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 220.

⁶¹⁰ X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staats-hervorming. De materie van het 'Jeugdsanctierecht' is te vinden in deel 6 (justitieel beleid), 35 (= p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek); J. PUT en S. HESPEL, "Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶¹¹ J. PUT en S. HESPEL, "Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 463.

⁶¹² S. D'HONDT, "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 58; M. ROM, "Geesteszieke minderjarigen", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 200; B. DE SMET, "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2008, afl. 58, 6.

media en publieke opinie spelen hier handig op in (Gilbert, Goedseels, Mathieu en Raviors, 2012; Goris en Walgrave, 2002). De wetgever heeft de praktijk van een aanbodgestuurde beslissing naar een vraaggestuurde beslissing geformaliseerd.⁶¹³ De jeugdrechtbank ziet zich steeds opnieuw genoodzaakt om deze methode toe te passen. Deze methode staat haaks op de beginselen van belang van de minderjarigen en het behoud in zijn leefmilieu.⁶¹⁴

De praktijk toont aan dat het plaatsstekort zich hardnekkig voordoet op het niveau van meisjes en jongeren met een combinatie van problematieken. Voor alle Vlaamse meisjes zijn er slechts vijfenveertig plaatsen in Beernem en tien time-out plaatsen in Mol. De jongeren met psychiatrische problemen kunnen terecht in één psychiatrische instelling maar waarbij die instelling een eigen beleid voert en de jongeren moet voldoen aan de voorwaarden van de instelling.⁶¹⁵

Het plaatsgebrek vormt zowel de oorzaak als het gevolg van oneigenlijke maatregelen. Het is een vicieuze cirkel het plaatsgebrek geeft aanleiding tot oneigenlijke beslissingen door die oneigenlijke beslissingen komen de jongeren terecht in de verkeerde instellingen waardoor er een plaatsgebrek optreedt.

De manier of de werkwijze waarop de justitiële actoren omgaan met deze plaatsingsproblematiek is verschillend. De jeugdrechters en consultants van A zijn van mening dat het handhavingsbeleid van de overheid sterk tekortschiet. Zij proberen een signaal te geven aan de overheid door te werken met onuitvoerbare beslissingen. In hun beschikking verwijzen ze de minderjarigen naar een instelling wetende dat er geen plaats is maar wel omdat zij vinden dat die maatregel het meest geschikt is. Wanneer er dan geen plaats is dan is dat het probleem van de Vlaamse Regering. Om dit te doorbreken kan de overheid gedagvaard worden in kortgeding door de partijen. De jeugdrechters van B en C delen een andere visie en werken bewust niet zo. Zij houden rekening met het beschikbare aanbod omdat dat letterlijk in de wet staat. Wanneer er geen plaats is voor de jongere gaan zij zelf actief op zoek naar een alternatief ook al is die plaatsing de meest geschikte maatregel. Deze visie heeft ook een keerzijde. Door zelf op zoek te gaan naar een alternatief komt het effectieve tekort niet tot bij de overheid.⁶¹⁶ Om er voor te zorgen dat het belang van het kind niet omgevormd wordt tot een politiek gegeven verkrijgt deze laatste visie de voorkeur wat nog niet wil zeggen dat de jeugdrechters geen signaal kunnen geven op andere manieren.

⁶¹³ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Jeugdbescherming; tussen pendel en schijnbewegingen?", in R. DEFRANCO (eds.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 24-25; K. VANDER STEENE, "De gewijzigde positie van de jeugdrechter", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 266.

⁶¹⁴ S. MERLEVEDE en F. VANDER LAENEN, "Hulpverleningstrajecten van minderjarigen in jeugdrechtbankcontext", in L. PAUWELS en G. VERMEULEN (eds.), *Actuele ontwikkelingen inzake EU-justitiebeleid, cannabisbeleid, misdaad en straf, jongeren en jeugdzorg, internationale vrede, veiligheid en gerechtigheid, gewelddadig extremisme en private veiligheid en zelfregulering*, Maklu, Gent, 2014, 265- 267.

⁶¹⁵ L. CAPPON en F. VANDER LAENEN, "Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Hoe beslissen jeugdrechters?", *TJK* 2010, afl. 4, 218- 225; E. GOEDSEELS en E. GILBERT, "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters", *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

⁶¹⁶ Interviews bij jeugdrechtbank A van het gerechtelijk arrondissement Antwerpen.

2.3. Combinatie van het verlamvend en ontredderend effect

De wetgever schuift de modellendiscussie steeds meer door naar de jeugdrechter die op zijn beurt zijn plaatsingsbeslissing naar de gemeenschapsinstellingen afleidt waardoor de plaatsing zich vooral afspeelt op het gemeenschapsniveau. Vooreerst wordt de toegang tot een open of gesloten instelling afhankelijk gesteld van een aantal strikte voorwaarden. Deze voorwaarden werden ingevoerd door de Everbergwet met in het achterhoofd het jeugdsanctierecht dat er ging komen.⁶¹⁷ Hierbij moet opgemerkt worden dat de jongeren die voorgeleid worden meestal onder deze strikte voorwaarden van plaatsing vallen maar dat dit niet betekent dat ze automatisch geplaatst moeten worden. Er moet immers rekening gehouden worden met het beschikbaar aanbod. Daarnaast bepaalt de instelling zelf de interne voorwaarden, de toepasselijke modules, de duur en de buffercapaciteit. Deze elementen brengen in de praktijk de herkwalificatie van de toegangsvoorwaarden en de spin-off effecten zoals de short sharp shock met zich mee.⁶¹⁸

Krachtens de hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen moet de voorkeur gegeven worden aan de open plaatsing boven de gesloten plaatsing. Bij de plaatsing in een open instelling kan de jongere terug in de maatschappij opgenomen worden. Wanneer de jongere in een gesloten instelling terecht komt, moet hij zijn afwezigheid bij zijn terugkeer verantwoorden.⁶¹⁹

Een eerste struikblok voor het opleggen van een open plaatsing betreft de aanmelding via InterCAP. In mei 2011 werd een centraal informatie- en aanmeldpunt (CAP) ingesteld. Dit CAP is verantwoordelijk voor de organisatie van de instroom en het gebruik van de beschikbare plaatsen. Het CAP werkt met een verplicht aanmeldsysteem. De aanmeldingen worden gecentraliseerd door het elektronische systeem InterCAP.⁶²⁰ De minderjarigen kunnen slechts voor één instelling aangemeld worden. Dus stel de jeugdrechters melden een jongere aan voor open plaatsing en de aanvraag wordt afgekeurd dan kunnen zij later niet meer aanmelden voor gesloten. De praktijk geeft aan dat er nooit plaats is voor open dus melden ze ofwel aan voor gesloten ofwel voor niets. Deze werkwijze heeft tot gevolg dat de 'open' gevallen op de grens liggen en hetzij enkel een ambulante maatregel opgelegd krijgen of hetzij een zwaardere maatregel toegekend krijgen. In die zin zal de jeugdrechter het subsidiariteitsbeginsel respecteren omdat het niet anders kan maar niet omdat zij een ambulante maatregel verkiest boven een plaatsing.

De doelstellingen bij de behandeling van een MOF- dossier vormen een tweede struikelblok. Uit de praktijk blijkt dat de jeugdrechters het short sharp shock- effect vooropstellen om een interventie te creëren. Deze doelstelling wordt door hen op specifieke gevallen toegepast. De practici streven het schokeffect enkel na door de plaatsing in een gesloten gemeenschapsinstelling of in het federaal centrum. De open instellingen leunen niet aan tot een schokeffect. Ze werken met een bepaald behandelingstraject van drie maanden.⁶²¹ Een plaatsing in Everberg kan wel een goed schokeffect veroorzaken want de wet schrijft een plaatsing voor van vijf dagen die verlengd kan worden voor één maand en nog één maand. De minderjarige moet wel onder de voorwaarden vallen. De instellingen

⁶¹⁷ Art. 3 Everbergwet.

⁶¹⁸ J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium "Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212.

⁶¹⁹ Interview consulenten van A.

⁶²⁰ <http://wvg.vlaanderen.be/jongerenwelzijn/jeugdhulp/publieke-jeugdinstellingen/centraal-aanmeldpunt/>

⁶²¹ Art. 52 quater Jeugdbeschermingswet.

voorzien soms een time-out van veertien dagen voor jongeren die in een instelling verblijven en mits een akkoord met de gemeenschapsinstelling.⁶²²

Een laatste struikelblok vormt de duur van de plaatsingsmaatregel. In zijn beslissing moet de jeugdrechter de duur van de maatregel meegeven.⁶²³ Maar deze termijnen stroken niet met het interne aanbod van de instellingen. De instellingen hebben allerlei modules en trajecten van drie tot negen maanden. De jeugdrechters geven aan dat ze maar een beslissing mogen maken voor drie maanden, en dan nog eens voor drie maanden en daarna telkens verlengbaar voor een maand. Wanneer de minderjarigen bijvoorbeeld opgenomen wordt in de Hutten dan worden ze in een behandelingstraject van negen maanden gestopt.⁶²⁴ Hierdoor ontstaat er een discrepantie tussen de wetgeving en de interne modules. Met de Zesde Staatshervorming die een overheveling vooropstelt, hopen de practici hierin verandering te krijgen.

Zodus komt het zwaartepunt te liggen op de gesloten instellingen omdat langs de ene kant de private instellingen een eigen beleid voeren en ze niet zomaar alle jongeren toelaten en langs de andere kant de federale instelling dienst doet als 'schokinstelling'. Hierdoor vervullen enkel de gemeenschapsinstellingen de rol van plaatsingsinstelling.

3. Plaatsing niet meer als ultimum remedium

Plaatsing duidt op een verschil tussen het juridische en het hulpverleningskader. Het parket kijkt naar de realiteit van de feiten. Vanuit de doelstelling die zij nastreven namelijk de bescherming van de maatschappij, zullen zij de voorkeur geven aan een plaatsing terwijl de consultants creatievere maatregelen zouden kunnen vinden. Plaatsing geldt duidelijk niet meer als ultimum remedium omdat het parket de onmiddellijke beveiliging van de maatschappij vordert. Plaatsing werd ingeschreven in de wet als laatste trap van de piramide. Om dit te verwezenlijken werden strikte voorwaarden ingevoerd. Deze voorwaarden stroken niet met de interne voorwaarden en behandelingstrajecten van de instellingen. Hierdoor zullen de meeste jeugdrechtbanken een 'beschikbaarheidsproblematiek' voeren. Het is echter niet de taak van de jeugdrechter om zich bezig

⁶²² Voor de andere misdrijven die niet in aanmerking komen voor Everberg of Tongeren ontbreekt een schokeffect aldus de jeugdrechters van B en C. *"Als je een jongere hebt die diefstallen pleegt, geen overdreven zware diefstallen en die blijft dit doen. Je kan, als je de alternatieve maatregelen al eens hebt geprobeerd, en dat kan niet geholpen hebben, je kan zeggen ik ga u aanmelden voor de gemeenschapsinstelling in Mol voor de Markt (en niet voor de Hutten want daar moet je heel zware misdrijven voor hebben). Maar de Markt in Mol heeft het systeem dat degene die bij hen binnenkomen het traject van maanden moet doen. Ik vind dit te ingrijpend want die jongere zijn schoolcarrière komt in het gedrang, het is wel 3 maanden van zijn schoolcarrière die wegvallen. Ze krijgen wel les in de gemeenschapsinstelling maar vergeet het want je schooljaar is op het spel gezet. Ik vind dit niet altijd een goede oplossing en vroeger konden wij dit wel eens doen de jongere voor een 10 dagen of week of weekend naar Mol sturen. En je kan dan zeggen van je hebt die maatregelen niet uitgevoerd, je hebt dit niet gedaan, je gaat een weekendje in Mol en dan kan je zien hoe het daar is en dan heb je dat schokeffect voor de minderjarigen. Maar dit kunnen wij nu niet doen en dat vind ik spijtig. Want ik wil niet altijd iemand voor drie maanden sturen, dat is soms te lang. En time out daar kan je niet op rekenen als de jongere nog thuis zit."*

⁶²³ Art. 60 Jeugdwet.

⁶²⁴ Interview met jeugdrechter van B.

te houden met het plaatsgebrek.⁶²⁵ Het principe van het belang van het kind mag in geen geval lijden onder deze politieke kwestie.⁶²⁶ Niettegenstaande deze vaststelling vormt de plaatsing voor de jongeren geen gemakkelijksoplossing. Wanneer de jongeren moeten terugkeren volgt voor hen de zwaarste taak. Zij moeten hun afwezigheid namelijk verantwoorden. Bij de gesloten instelling ontbreken ‘bruggen’ hoewel hier in de praktijk zeker marge voor is. Er moeten meer mogelijkheden zijn om te kunnen werken met het systeem van halfopen instellingen waar de jongeren ook terug geïntegreerd kunnen worden.⁶²⁷ Op die manier zou er wel een brug gelegd kunnen worden. Deze bevindingen sluiten aan bij de eerdere studies naar de plaatsingsproblematiek (Gilbert, Goedseels, Mathieu en Rapiers, 2012; Goris en Walgrave, 2002).

Zij het dat we in België niet beschikken over officiële cijfers om een veralgemeende uitspraak te kunnen doen over het fenomeen van jeugdcriminaliteit en zodoende deze niet kunnen aanwenden als reden voor een uitbreidingsbeleid biedt een grotere capaciteit geen garantie.⁶²⁸ Enerzijds heerst er een professionaliseringstendens door de beleidsontwikkeling van de practici. De jeugdrechters zullen dan niet minder plaatsingen opleggen. De plaatsingen worden per slot van rekening ingegeven door verschillende motieven waaronder de short sharp shock en de herkwalificatie van de toegangsvoorwaarden. Deze motieven zullen niet wijzigen met een uitbreidingscapaciteit.⁶²⁹ Anderzijds heeft een capaciteitsuitbreiding tot gevolg dat de bijkomende plaatsen ook zullen aangewend worden voor de oneigenlijke gevallen omwille van het aanzuigeffect.⁶³⁰ De practici hebben namelijk de drang om deze nieuwe plaatsen aan te wenden. Het bijcreëren van extra plaatsen zou dan ook een op het eerste gezicht ‘logische’ reactie zijn maar staat in contrast met de plaatsverminderende ratio van de jeugdwet waarbij het netwidening effect nooit veraf is. Bij het niet naleven van de ambulante maatregelen kunnen de jongeren nog geplaagd worden. Het aanbieden van alternatieven heeft dan de toename in plaats van de afname van plaatsingen tot gevolg.⁶³¹

⁶²⁵ J. PUT, “De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium “Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden”, in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212.

⁶²⁶ De jeugdrechtbank van A vormt het buitenbeentje doordat ze met onuitvoerbare beslissingen een signaal willen geven aan de overheid.

⁶²⁷ Interview consulenten van A; J. PUT, “De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium “Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden”, in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 220.

⁶²⁸ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, “De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid”, *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 7; J. CHRISTIAENS, “De banalisering van de opsluiting van jongeren”, *Panopticon* 2010, afl. 1, 3; N. VANHECKE, “Gloednieuwe jeugdinstantie”, *De Standaard*, 18 maart 2015, www.destandaard.be.

⁶²⁹ J. PUT, “De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium “Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden”, in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 213.

⁶³⁰ J. CHRISTIAENS en E. DUMORTIER, “De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid”, *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 7. J. PUT, “De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium “Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden”, in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 213.

⁶³¹ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, “De hervorming van de Jeugdbescherming; tussen pendel en schijnbewegingen?”, in R. DEFRAENCQ (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 23-24; J. WILLEMSSEN, F. DECLERQ en M. DAUTZENBERG, *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13- 14.

Hoofdstuk 5: Overwegingen omtrent het bestaan en het voortbestaan van een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.

Reeds vele jaren voeren verschillende stromingen discussies omtrent het jeugdrecht. Naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van het jeugdbeschermingsrecht dient nogmaals de nadruk gelegd te worden op het jeugdrecht gepaard gaand met de modellendiscussie. Onze aandacht gaat uit naar een bepaald deelaspect van de nieuwe Jeugdwet namelijk de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen. Niettemin belicht dit deelaspect de gehele problematiek rond het jeugdrecht. Kijk maar naar de modellenclash die ook sporen nalaat binnen de hiërarchie.

Door het weinige cijfermateriaal is het zeer moeilijk een nauwkeurige vergelijking te maken tussen het herstelrechtelijk aanbod en de andere (herstelgerichte) maatregelen. Meer onderzoek naar de effectiviteit van de maatregelen is ten stelligste aangewezen.

Na een voorgaande uiteenzetting van de theorie en de praktijk kunnen we nu een analyserend antwoord formuleren op de onderzoeksvraag of er een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen bestaat? Is er tevens nood aan een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?

1. Geen werkelijk bestaan van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen.

De hiërarchie van de wetgever ontbreekt echter in de praktijk. Als we verder redeneren, is er maar een hiërarchie als de bouwstenen van een hiërarchie nageleefd worden. Of met andere woorden niet hiërarchisch is geen hiërarchie. Wat er toe leidt dat er wel een verschil is met de hiërarchie van de wetgever.

In eerste instantie wringt het schoentje bij de uitvoering van het herstelrechtelijk aanbod. Het herstelrechtelijk aanbod blijft jammer genoeg dode letter. Dit aanbod kan nochtans een betekenisvolle omkering in het leven van de jongere tot stand brengen. Omwille van de zeldzame toepassing van het herstelrechtelijk aanbod in de praktijk, dient een logisch en samenhangend beleid inzake de inherente kwaliteiten van het herstelrechtelijk aanbod uitgedacht te worden om het herstelrechtelijk aanbod en zodoende de huidige hiërarchie niet te doen stranden.⁶³² Het hergo en de herstelbemiddeling berusten op algemene concepten wat een troef kan zijn maar wat ook vragen doet rijzen omtrent hun ethische kwaliteit en omtrent de responsabilisering en individuele verantwoordelijkheid. In de literatuur bestaat er geen eensgezindheid inzake de ethische kwaliteit van de herstelbemiddeling en het hergo.⁶³³ Zij wijst op het gevaar voor verval van de herstelbemiddeling of het hergo in een maatregel gezien het aanbod berust op een sterke

⁶³² E. CLAES en J. PUT, "Een grondslagendebat", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 1- 15; L. BALCAEN, "De nieuwe jeugdwet: de grote sprong voorwaarts voor het herstelrecht?", *Suggnomè*, Nieuwsbrief, 8, 2, 2007, 3-4

⁶³³ E. CLAES en J. PUT, "Een grondslagendebat", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 1- 15; B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44- 46; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 67- 69.

dadergerichtheid en een grote machtsongelijkheid.⁶³⁴ Het is van belang dat de betrokken partijen beschikken over voldoende en volledige informatie om in te gaan op het aanbod. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor de bemiddelaar of de moderator. Hij moet het gesprek in goede banen leiden en voldoende aandacht besteden aan de beide partijen. We kunnen er niet genoeg op wijzen dat de bemiddelaar een onderlegd persoon moet zijn.⁶³⁵

Met de huidige Jeugdwet wordt het herstelrecht geïncorporeerd in het justitiemodel. Het onder de aandacht brengen van het herstelrecht is zeker een positief gegeven maar de incorporatie ervan in het justitiemodel blijft een vraagteken daar het niet volledig ontdaan is van een dwangnotie en zodoende het principe van vrijwilligheid in het gedrang brengt wat op zijn beurt afbreuk doet aan de fundamentele van het herstelrecht.⁶³⁶ Ingevolge het modellencompromis blijft er onduidelijkheid bestaan met betrekking tot de autonomie van het herstelrecht.

De hiërarchie geeft het subsidiariteitsbeginsel, waarin plaatsing als ultimum remedium aangewend dient te worden, vorm en gestalte. Dit subsidiariteitsbeginsel komt echter in de praktijk onder druk te staan door de herkwalficatie van de feiten en door de toepassing van plaatsing met het oog op een short sharp shock effect.⁶³⁷ Deze effecten zijn niet onontkoombaar met de nieuwe Jeugdwet. De wetgever omschrijft globaal de toelatingsvoorwaarden en de procedures zodat deze in het algemeen toepasbaar zijn. De jeugdrechters moeten dit steeds aftoetsen in elk concreet geval. Ook al zijn de jeugdrechters het eens met de voorwaarden en de procedures van plaatsing als ultimum remedium dan nog zullen zij de effectiviteit verkiezen in elk concreet geval en zijn ze gebonden aan het principe van beschikbaarheid. Dit lijkt mij meer dan menselijk en onvermijdelijk. Hieruit kunnen we tevens concluderen dat er geen werkelijke hiërarchie bestaat. Door de oplossingsmogelijkheden in overeenstemming te brengen met de beleidsprincipes van de jeugdrechters verkrijgen deze de mogelijkheid om een maatregel op te leggen in overeenstemming met de Jeugdwet.⁶³⁸

⁶³⁴ L. BRADT, N. VETTENBURG en R. ROOSE, "Relevante derden binnen herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg: ondersteuning of instrumentalisering?", *Panopticon* 2007, afl. 1, 17; B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44- 46; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 67- 69.

⁶³⁵ T. PETERS, "Probleemoplossing en herstel als functies van de straf", *Panopticon* 1996, 565; I. VANFRAECHEM, *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 2006, 120-121.

⁶³⁶ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 97-98; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 81- 82.

⁶³⁷ Interviews met de jeugdrechters van A, B en C; J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212; GOEDSEELS, E. en GILBERT, E., "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters", *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

⁶³⁸ J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212.

Om een coherent beleid uit te stippelen wordt het onderzoek naar de hiërarchie verheven tot het zoeken naar de doelstellingen van het herstelrecht en de finaliteit van het justitiemodel.⁶³⁹

2. Toewerken naar een volwaardig herstelmodel.

Het bekijken van het herstelrecht als autonome reactie op delinquent gedrag blijkt echter van groot belang voor de hiërarchie. Wat nog niet wil zeggen dat het herstelrechtelijk aanbod als autonome maatregel opgelegd kan worden door de jeugdrechter. De jeugdrechter kan deze aanbieden of voorstellen maar niet opleggen.⁶⁴⁰ De nood aan een duidelijk wetgevend kader is hoog. Zodoende is het herstelrecht al dan niet als volwaardig model het overwegen waard. Ofwel wordt het jeugdrecht omgevormd tot een algemeen jeugdherstelrecht waar het herstelrechtelijk aanbod geïntegreerd wordt in het sanctionerend optreden ofwel wordt het herstelrecht als volwaardig (aanvullend) model in het werk gesteld.

De voorstanders van een allesomvattend jeugdherstelrecht naar het voorbeeld van L. Walgrave waarin het herstel van de schade aan het slachtoffer en niet zozeer een gedragverandering primair is, rechtvaardigen de integratie van het herstel in het sanctionerend optreden door te wijzen op de huidige marginaliteit van de morele communicatie en van de authenticiteit.⁶⁴¹ Het lijkt mij echter dat het herstelrechtelijk aanbod dode letter blijft onder een jeugdherstelrecht en er zodoende ook geen sprake meer kan zijn van een hiërarchie. Om tegemoet te komen aan de gevaren voor verschraving van het herstelrechtelijk aanbod stellen de voorstanders een beleid gericht op maatschappelijke re-integratie en sociale competenties voor jongeren in het werk.⁶⁴² Gesteund door de literatuur mogen de herstelrechtelijke finaliteiten en de gerechtelijke doelstellingen niet miskend worden ongeacht de analoge aspecten van het herstelmodel met het gerechtelijk optreden. Een justitiemodel dat te fel streeft naar een oplossing tussen dader en slachtoffer doet immers afbreuk aan de doelstellingen van het gerechtelijk optreden. Hierdoor zou het slachtoffer de rol van de jeugdrechter overnemen en komen de rechten van de minderjarige dader in het gedrang.⁶⁴³ Vandaar dat de jeugdrechter die als onafhankelijke en onpartijdige rechter maatregelen oplegt aan de minderjarige dader het subsidiariteitsbeginsel verkrijgt.

Een volwaardig herstelmodel verdient de voorkeur maar is echter ook niet zonder gevaar. Een te strikt onderscheid van een justitiemodel en een herstelmodel of het 'hokjes denken' kan een

⁶³⁹ E. CLAES en J. PUT, "Een grondslagendebat", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 1- 15.

⁶⁴⁰ C. ELIAERTS en R. BITOUNE, "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 229; L. WALGRAVE, "Herstelrecht en strafrecht; Duet of duel?", *Justitiële verkenningen* 2007, 98 – 101.

⁶⁴¹ B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44- 46.

⁶⁴² Er wordt een sanctie opgelegd of de jongere het nu wil of niet. Als voorbeeld voorzien zij een referral orders waarbij de jongere doorverwezen wordt naar een hersteloverleg en zich verbindt tot een gedragsprogramma dat aangepast is aan zijn leefwereld. B. VAN STOKKOM, "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44- 46.

⁶⁴³ I. WEIJERS, "Herstel en jeugdstrafrecht – een revisionistische visie", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 123-126.

marginalisering van het herstelrechtelijk aanbod veroorzaken. Wanneer we kiezen voor een herstelrecht als volwaardig model dan valt een minimalistische benadering te prefereren. Eens er dwang aan te pas komt dan is er geen sprake meer van een herstelrecht.⁶⁴⁴

Om maximale kansen te bieden aan een herstelrechtelijke afhandeling zou het huidige jeugdbeschermingsrecht of het eventueel latere jeugdsanctierecht maximaal moeten toewerken naar een herstelmodel. De normstelling is essentieel voor de maatschappelijke reactie en biedt het referentiekader voor het bemiddelingsproces. Een wisselwerking tussen herstel en justitie en een onderscheid tussen de finaliteiten van beide modellen is noodzakelijk voor het optimaliseren van elk model.⁶⁴⁵ Er is dan sprake van een complementariteit tussen het herstelrechtelijk perspectief en het gerechtelijk perspectief. Naar mijn mening is het op niets uitdraaien van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen te danken aan een onvoldoende kennis van het herstelmodel in de praktijk naast een aantal kritieken op het herstelrechtelijk aanbod zoals de sterke dadergerichtheid, de gebrekkige rechtswaarborgen, de verregaande individuele responsabilisering en de netwidening.⁶⁴⁶ Een voldoende kennis en vertrouwen is van groot belang om te kunnen toewerken naar een volwaardig aanvullend herstelmodel.⁶⁴⁷ Deze kennis is er tot op heden nog niet bij de practici waardoor de nood aan sensibilisering en vorming met een bredere visie hoog is.

Een belangenafweging van het herstelmodel met het beschermings- of sanctiemodel gaat niet op. Het herstel kan niet afgewogen worden tegen bescherming. Een vereenzelviging van de modellen heeft het uitgroeien van de modelfinaliteiten tot ongewenste effecten zoals conceptvervaging en gevaren voor de rechtswaarborgen van de minderjarige dader tot gevolg.⁶⁴⁸ Een hergo of herstelbemiddeling zal in sommige gevallen als een straf ervaren worden door de minderjarige dader bijvoorbeeld door de aanwezigheid van een politieagent. Anderzijds zorgt het strikt gescheiden houden van de finaliteiten van het herstelmodel en het justitiemodel voor een individuele en maatschappelijke desintegratie.⁶⁴⁹ Om zich helemaal los te wrikken van de strikte scheiding van de modellen lijkt het mij aangewezen een herstelrecht parallel met een constructief justitiemodel dat de nodige opvang moet verlenen voor de onmogelijke en onwenselijke gevallen met een respect voor

⁶⁴⁴ Jeugdrechter van C; H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen*, Larcier, Gent, 2012, 87.

⁶⁴⁵ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 90.

⁶⁴⁶ L. BRADT, N. VETTENBURG en R. ROOSE, "Relevante derden binnen herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg: ondersteuning of instrumentalisering", *Panopticon* 2007, afl. 1, 17.

⁶⁴⁷ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 97-98; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 67.

⁶⁴⁸ Een conceptvervaging blijkt uit de interviews met de jeugdrechters van B en C; L. GARSSE, "Herstel in de schaduw van het jeugdstrafrecht? Reflecties op een revisionistische benadering. Respons op Weijers" in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 140-141.

⁶⁴⁹ L. GARSSE, "Herstel in de schaduw van het jeugdstrafrecht? Reflecties op een revisionistische benadering. Respons op Weijers" in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 140-141. H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 97-98.

de rechtswaarborgen te voorzien. Het herstelrecht dient verder aangescherpt te worden door het verder uitdenken van een sensibiliseringsbeleid om plaatsing zoveel als mogelijk te vermijden.⁶⁵⁰ Waar het nu moeilijk is voor voornamelijk de practici om de mate van autonomie van een herstelrechtelijke afhandeling te bepalen, brengen de onderscheiden modellen zowel een rechtszekerheid met zich mee voor de minderjarige dader als een betere afbakening voor de besluitvorming van de practici.

De complementariteit van het herstelmodel en het justitiemodel zorgt voor een wederzijdse inspiratie van de modellen. Het herstelmodel kan de invulling van bepaalde sancties beïnvloeden en zodoende optimaliseren. Door bijvoorbeeld het slachtoffer op de een of andere manier te betrekken bij de gemeenschapsdienst of het leerproject, brengen de alternatieven een herstellend effect teweeg. Voorts houden de gemeenschapsdienst of het leerproject een symbolisch herstel in doordat ze tewerk worden gesteld in een non-profitorganisatie wat een gedragsverandering ten goede van de jongere veroorzaakt. Tot slot kan het maatschappelijk draagvlak verbreed worden door andere betrokkenen zoals het personeel van de non-profitorganisatie of de gebruikers te informeren.⁶⁵¹ De HCA- diensten zouden hierin moeten bijdragen door projecten te organiseren en op te volgen. Ook de participatie binnen het justitiemodel kent tot op heden nog niet veel succes. Maar het geschreven project voorziet wel in een mogelijkheid hiertoe. Het bij creëren van participatiemogelijkheden om te evolueren naar een horizontale en participatieve justitie moet zeker mogelijk zijn met een maximalisering van inspraak van de betrokkenen als gevolg.⁶⁵²

Het herstelrechtelijk aanbod vormt geen maatregel in de strikte zin van het woord anderzijds betreft de Jeugdwet dit aanbod wel bij de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen vanwege de prioriteitstelling. De nieuwe Jeugdwet voorziet dus wel degelijk in de ruimte voor een herstelrecht maar de praktijk toont aan dat het niet voldoende is om enkel formeel te voorzien in een herstelrechtelijke afhandeling.⁶⁵³ Ingegeven door de praktijk gaat mijn voorkeur uit naar een herstelrechtelijke afhandeling van delinquent gedrag dat een justitiemodel middels respect voor de rechtswaarborgen aanvult. Aldus is een hiërarchie tussen een herstelmodel en een justitiemodel niet wenselijk en bijgevolg is een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen dat het herstelrechtelijk aanbod de prioriteit verleent niet meer noodzakelijk. Het zou veel beter zijn om het herstelrechtelijk aanbod (herstelmodel) te plaatsen naast de constructieve afhandelingsmethodes zoals de gemeenschapsdienst en het leerproject (justitiemodel) en niet er boven. Daarbij dient een duidelijke normstelling en een sensibiliseringsbeleid de marginalisering van het herstelmodel tegen

⁶⁵⁰ L. GARSSE, "Herstel in de schaduw van het jeugdstrafrecht? Reflecties op een revisionistische benadering. Respons op Weijers" in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 140- 141.

⁶⁵¹ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 95.

⁶⁵² De dode letter van het geschreven project vormt een algemene vaststelling vanuit de praktijk; H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 95.

⁶⁵³ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 97-98.

te gaan.⁶⁵⁴

3. Het justitiemodel in de vorm van een jeugdsanctierecht

In tweede instantie kiest L. Onkelinx met de nieuwe Jeugdwet voor het behoud van een jeugdbeschermingsrecht tegen de meerderheid in. De invoering van een aantal sanctionele aspecten zoals de toelatingsvoorwaarden voor plaatsing maken van het jeugdrecht geen zuiver jeugdbeschermingsrecht. Stemmen voor een jeugdsanctierecht gaan nog steeds op. Hieronder wordt het jeugdsanctierecht geplaatst tegen de achtergrond van de constructieve maatregelen en de Zesde Staatshervorming.

3.1. Een alternatieve voorkeur

Voor de nieuwe Jeugdwet ontstonden tal van alternatieve afhandelingsmethodes die nog niet voorzien waren in de Jeugdbeschermingswet. Een aantal alternatieven kregen een wettelijke basis met de nieuwe Jeugdwet van 2006. Het gedifferentieerd maatregelenpakket zorgt voor een verdere individualisering van de maatregel op de concrete situatie van de minderjarige dader.⁶⁵⁵ Het formeel voorzien van constructieve mogelijkheden is een stap in de goede richting. In de praktijk verdienen de ambulante maatregelen de voorkeur gezien ze relatief snel uitvoerbaar zijn, relatief goedkoop zijn en resocialiserend zijn. De praktijk gaat immers uit naar de minst ingrijpende maatregel. De jeugdrechters bepalen de aard en de duur van de maatregelen en beschikken over een cumulatiemogelijkheid wat rechtsonzekerheid met zich mee brengt voor de minderjarige daders.⁶⁵⁶ Vanuit deze praktijk lijkt het echter noodzakelijk duidelijkheid te scheppen in de ratio van de constructieve afhandeling en de houding ten aanzien van de minderjarigen.

Daarnaast vormt het blijvend streven naar het opleggen van leerprojecten en gemeenschapsdiensten in de praktijk een belangrijke indicatie voor het al dan niet bestaan van een hiërarchie. Enerzijds geven de ambulante maatregelen de sleutel naar het vermijden en verminderen van plaatsingen. Anderzijds duidt de relevantie van de ambulante maatregelen op de moeilijkheid om de top van de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen te respecteren. Daar komt bij dat de pratici de verschillende 'modellenkwalificatie' van het herstelrechtelijk aanbod en de herstelgerichte maatregelen naar mijn mening iets te vaak uit het oog verliezen.⁶⁵⁷

De huidige Jeugdwet incorporeert het herstelmodel in het justitiemodel. Mijn voorkeur gaat uit naar

⁶⁵⁴ Deze overweging berust op de visie van zowel de jeugdrechters van B als van C. Zij stellen hierover het volgende: *"ik zou alle alternatieve maatregelen op dezelfde lijn zetten, voor de plaatsing maar ik zou niet hergo eerst zetten en daarna de andere maatregelen. Hergo is gelijk. Ik zie niet in waarom je eerst aan de hergo moet denken. Dit is zodanig beperkt mogelijk. Je geeft ook een hele zaak uit handen wat op zich niet slecht is voor de rechters. Maar wij hebben dan eigenlijk buiten het bekrachtigen van het akkoord dat ze dan ooit gaan samenstellen niet veel zicht op. Als het niet lukt dan komt het natuurlijk terug."*

⁶⁵⁵ E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 70- 75.

⁶⁵⁶ Art. 60 Jeugdwet; E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De nieuwe wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van ambigue hervorming", *TJK* 2006, 276.

⁶⁵⁷ Opmerkelijk hierbij is enige begripsverwarring op het niveau van de SDJ. De SDJ spreekt van een herstelrecht waarmee zij de gemeenschapsdienst en het leerproject bedoelen of met andere woorden de constructieve afhandelingsmethodes. Hun beleid richt zich op de constructieve maatregelen.

een volwaardig herstelmodel complementair aan het justitiemodel. Het herstelmodel kan invulling geven aan de sancties om hen een meer constructief karakter te verlenen en hen te optimaliseren.⁶⁵⁸ In tegenstelling tot het herstelrechtelijk aanbod blijken het leerproject en de gemeenschapsdienst wel het ‘voorrecht’ te hebben dat ze geïntegreerd zijn in onze maatschappij.⁶⁵⁹ Wat niet geheel onlogisch is daar we ons nu onder het justitiemodel bevinden. Deze integratie moet verder uitgespeeld worden door de HCA- diensten, willen we hen op gelijke hoogte brengen met het herstelrechtelijk aanbod (*supra.*) en plaatsing effectief verminderen of vermijden. Plus het beleid van de SDJ is gericht op de ambulante ‘maatregelen’ wat een perfecte basis kan bieden voor een verdere optimalisering zodanig dat deze maatregelen verder uitgebreid kunnen worden naar zwaardere feiten en niet voorbehouden blijven voor de first offenders.⁶⁶⁰ Tevens zouden er meer onderzoeken moeten komen naar de effectiviteit van de leerprojecten.⁶⁶¹ Om deze onderzoeken mogelijk te maken, hebben we middelen nodig. Hiermee hervallen we in een oud cliché.

Deze vaststelling houdt verband met de modellenclash binnen het justitiemodel. Stemmen gaan op om het justitiemodel om te vormen tot een jeugdsanctierecht waarmee we afstand doen van een jeugdbeschermingsrecht. Naar mijn aanvoelen kan een jeugdsanctierecht het constructief ‘sanctioneren’ tot zijn recht laten komen. Het constructief sanctioneren zal dan ook zo ruim mogelijk moeten gebeuren. Dit wil zeggen constructief sanctioneren naar zowel de dader, het slachtoffer als naar de gemeenschap toe.⁶⁶²

Een jeugdsanctierecht stelt een constructieve, proportionele en rechtswaARBorgconforme reactie gepaard gaand met meer verantwoordelijkheid voorop.⁶⁶³ De sanctie mag niet verward worden met de straf. Hierdoor wordt een onderscheid gemaakt met het volwassen strafrecht. De sanctie is de sociale reactie op delinquent gedrag. Deze dient als normstelling om het verantwoordelijkheidsgevoel aan te scherpen. De jongeren zullen niet langer niet verantwoordelijk kunnen worden gesteld voor hun daden. Daarnaast ervaren ze de maatregelen immers als sancties waardoor de keuze voor een sanctierecht rechtszekerheid biedt. Voorts vervult de sanctie ook een maatschappelijke rol. Door te werken met sancties zal de jongere actief optreden en niet lijdzaam zijn ‘straf’ ondergaan.⁶⁶⁴ Tot slot kan het constructief handelen ten aanzien van het slachtoffer

⁶⁵⁸ Zie het voorbeeld van gemeenschapsdienst (*supra.*).

⁶⁵⁹ H. GEUDENS, “Complementariteit herstel, welzijn, justitie”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 96-98.

⁶⁶⁰ Dit voorbehoud blijkt uit de interviews met de jeugdrechters van B; E. GOEDSEELS, “Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 70- 75.

⁶⁶¹ Behoudens de eigen onderzoeken door de HCA- diensten; E. DE WREE, S. DE HERT, G. WOUTERS en A. VAN HECKE, “Leerprojecten voor jongeren. Wat leren we zelf uit ons leerproject”, *Panopticon* 2011, 1 - 9.

⁶⁶² E. GOEDSEELS, “Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 70- 75.

⁶⁶³ E. GOEDSEELS, “Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 81- 82; J. PUT en S. HESPEL, “Het Jeugdbeschermingsrecht en de zesde hervorming”, *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶⁶⁴ E. DUMORTIER, “De strijd om de jeugddelinquent”, *Panopticon* 2007, 2.; H. GEUDENS, “Complementariteit herstel, welzijn, justitie”, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 96-98.

vergroot worden door het slachtoffer meer te betrekken bij de procedure en hem een actievere rol toe te bedelen.⁶⁶⁵ We moeten er enigszins op duiden dat een sanctionerend optreden met rechtswaarborgen niet per se een repressieve aanpak van de minderjarige dader inhoudt. Deze opmerking is van belang voor een beter begrip van mijn voorkeur.

Het jeugdsanctierecht wordt gesteund door zowel de internationale verdragen als door de praktijk. Het IVRK stelt dat 'de aard en de duur van de maatregelen enigszins voorspelbaar moeten zijn'.⁶⁶⁶ De meerderheid van de practici schragen zich achter het constructieve jeugdsanctierecht.⁶⁶⁷

3.2. De Zesde Staatshervorming als katalysator voor een jeugdsanctierecht

Het federaal regeerakkoord van 2011 stelde een communautarisering van het jeugdrecht voorop zodat de gemeenschappen een volledige perceptie inzake het beleid van minderjarige daders konden vormen. Met de Bijzondere Wet tot de Zesde Staatshervorming die in werking trad op 1 juli 2014 wordt de jeugdbescherming gedeeltelijk overgeheveld naar de gemeenschappen waardoor de gemeenschappen bevoegd worden om de aard van de bindende maatregelen, inclusief het herstelrechtelijk aanbod, vast te leggen, de regels inzake uithandengeving te bepalen en de uitvoeringsregels voor gesloten instellingen nader uit te werken.⁶⁶⁸ De overheveling beperkt zich echter tot de klassieke jeugddelinquentie en tot de klassieke jeugdbeschermingsmaatregelen.

Om mijn standpunt rond een jeugdsanctierecht kracht bij te zetten treden we even buiten de hiërarchie. Vanuit beleidsmatig oogpunt behoren de administratieve sancties tot de aanpak van jeugddelinquentie. Deze administratieve sancties voor minderjarigen doen afbreuk aan de grondslagen van het jeugdbeschermingsrecht. Jongeren worden immers niet verantwoordelijk gesteld voor hun daden door het parket maar wel voor de administratieve sancties die opgelegd worden door de gemeentelijke ambtenaar. Dit bestuurlijk beleid valt niet te rijmen met het jeugdbeschermingsrecht. Overigens beschikken de gemeentelijke ambtenaren over weinig expertise betreffende de aanpak van minderjarigen.⁶⁶⁹ Ook hier vindt het jeugdsanctierecht steun. De staatssecretaris wijst deze visie af in zijn verklaring. Een bevoegdheidsoverdracht voor de administratieve sancties wordt immers niet bepaald waardoor de organisatie en het beleid van de politie tot de federale bevoegdheid blijven behoren.⁶⁷⁰ Daarbij vindt er ook geen volledige overheveling in het kader van uithandengeving plaats. Het gaat immers om een

⁶⁶⁵ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Larcier, Gent, 2012, 96-98.

⁶⁶⁶ Art. 40, 2^e lid a) IVRK.

⁶⁶⁷ De jeugdrechters van B en C pleiten voor een jeugdsanctierecht waar de jeugdrechter van A terugkomen op hun eerdere voorkeur. Zij verkiezen het beschermingsmodel omdat zij geen voorstander zijn van een scheiding tussen de jeugdonderzoeksrechter en de eigenlijke jeugdrechter.

⁶⁶⁸ Art. 5, § 1, II, 6°, d) BWHI; J. PUT en S. HESPEL, "Het jeugdbeschermingsrecht en de zesde staatshervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 463.

⁶⁶⁹ M. BOUVERNE en M. DE BIE, "Moeten we de jeugdbescherming niet serieus nemen?", *Panopticon* 2006, 4; J. PUT en S. HESPEL, "Het jeugdbeschermingsrecht en de zesde staatshervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 466.

⁶⁷⁰ Art. 6, § 1, VIII, eerste lid, 1°, 4^e streepje BWHI; Commissieverslag, *Parl.St.* Senaat 2013-14, nr. 2232/5, 266. Zie ook het advies van de Raad van State m.b.t. de GAS-wet, dat de bevoegdheid van de federale overheid op dezelfde bepaling grondde (advies RvS 28 januari 2013, nr. 52.585/2, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2712/1, 49); J. PUT en S. HESPEL, "Het jeugdbeschermingsrecht en de zesde staatshervorming", *Panopticon* 2014, afl. 5, 464.

gemeenschapsuitzondering op de federale bevoegdheid van het strafrecht. Aan de ene kant hebben de gemeenschappen geen bevoegdheid meer na de uithandengeving van de delinquent. Aan de andere kant is de federale overheid bevoegd voor de berechting en de strafuitvoering van deze jongeren.⁶⁷¹

Het Vlaamse regeerakkoord van juli 2014 poneerde de ontwikkeling van een nieuw jeugdrecht met een gedifferentieerd aanbod van duidelijke en constructieve reacties met in begrip van het proportionaliteitsbeginsel.⁶⁷² Hiervoor kunnen we teruggrijpen naar een drietal beleidsopties namelijk de optie voor het behoud van de Jeugdbeschermingswet van 1965, de optie voor het optimaliseren van het huidige beleid en de optie voor een jeugdsanctierecht.⁶⁷³

Het valt echter te betreuren dat een nieuw jeugdrecht niet een volwaardig en allesomvattend stelsel wordt waarin de administratieve sancties opgenomen worden en het systeem van uithandengeving verdwijnt.⁶⁷⁴ Effectieve sancties voor de jeugdrechter zouden immers een oplossing bieden voor de discussies omtrent leeftijdsverlaging van de administratieve sancties.

Misschien kan dit bevestigend inzicht in een jeugdsanctierecht een ‘echte’ hervorming inleiden?

⁶⁷¹ J. PUT en S. HESPEL, “Het jeugdbeschermingsrecht en de zesde staatshervorming”, *Panopticon* 2014, afl. 5, 464.

⁶⁷² Regeringsverklaring van de Vlaamse Regering, *Parl.St.* VI.Parl. 2014, nr. 31/1 en <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/6079>, 121.

⁶⁷³ X., *Groenboek Zesde Staatshervorming*, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staatshervorming, 29-39 (p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek).

⁶⁷⁴ Regeringsverklaring van de Vlaamse Regering, *Parl.St.* VI.Parl. 2014, nr. 31/1 en <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/6079>, 121.

Algemeen besluit: Bestaat er een hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen?

Naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van het jeugdbeschermingsrecht deden we een onderzoek naar de ‘aanpak’ van jeugddelinquentie door een licht te werpen op de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen. De Jeugdwet van 2006 vulde de ‘aanpak van 1965’ aan waarbij het de bedoeling was om de plaatsing zoveel mogelijk als laatste optie in te roepen. De huidige aanpak gebeurt in de vorm van een hiërarchie binnen de beschermingsmaatregelen, van beslissingscriteria en van een cumulatiemogelijkheid. Aan de hand van een analyse van het huidige jeugdrecht en de evaluatie er van in de praktijk was het de bedoeling om inzicht te verwerven in de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen en zodoende in de aanpak als dusdanig.

Een hervorming komt nooit alleen maar gaat gepaard met een aantal maatschappelijke en sociale ontwikkelingen. Bijgevolg wordt in eerste instantie een onderzoek naar de oorsprong van de huidige Jeugdwet gevoerd. Na jarenlange kritieken op het beschermingsmodel en de onderbouwde ontwikkelingen binnen het sanctie- en herstelmodel, koos minister L. Onkelinx tegen de meerderheid in voor een behoud van een jeugdbeschermingsrecht. Ondanks deze laatste poging voor het behoud van een beschermingsrecht is de hete adem van de twee andere modellen duidelijk voelbaar.

De kritieken op de nieuwe Jeugdwet berusten op de afwezigheid van een duidelijke finaliteit, een tekort aan middelen en een verlammeende bevoegdheidsverdeling. De modellenclash speelt zich nu af op jeugdrechtbankniveau omdat de Jeugdwet er niet in slaagde een modellenkeuze te forceren. Enerzijds zijn de beslissingscriteria te ruim om tot een objectivering van de beslissingen te komen. De jeugdrechter kan hier zowel een beschermrechtelijke als strafrechtelijke interpretatie aan geven. Anderzijds geeft de Jeugdwet een wettelijke basis aan het herstelrechtelijke aanbod en aan een aantal alternatieve afhandelingsmethodes. Het was de bedoeling om de plaatsing zoveel mogelijk als laatste optie in te roepen. Het formaliseren van maatregelen veroorzaakt niet altijd het gewenste effect en kan zelfs het omgekeerde resultaat bewerkstelligen.

In tweede instantie stellen we vast dat de hiërarchie binnen de maatregelen van de wetgever duidelijk verschillend is van deze van de practici.⁶⁷⁵ Deze hiërarchie ontbreekt in de praktijk. Er is maar een hiërarchie als de bouwstenen van een hiërarchie nageleefd worden. Of met andere woorden niet hiërarchisch is geen hiërarchie. Wat er toe leidt dat er wel een verschil is met de hiërarchie van de wetgever.

Van een eyecatcher gesproken: ‘De hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen staat of valt met het herstelrecht.’

Het herstelmodel komt op als derde model. Dit model brengt de schade van het slachtoffer onder de aandacht. De minderjarige dader moet de kans krijgen om deze schade te herstellen. Evenwel vervult het herstelrecht slechts de functie van een aanvullend model en wordt het niet gezien als volwaardig alternatief voor de jeugdbescherming. Daar zij de prioriteit verkrijgt, is het belangrijk om het herstelrecht te beschouwen als een autonome reactie op jeugddelinquentie. Op die manier ontstaat

⁶⁷⁵ De jeugdrechter van jeugdrechtbank A antwoordde dat er praktisch gezien geen is. De jeugdrechters moeten rekening houden met de wet maar zij zullen steeds kiezen voor hetgeen opportuun is. De jeugdrechters van B en C vinden dat er wel een hiërarchie bestaat omdat er van het minst ingrijpende naar het meer ingrijpende wordt gewerkt behoudens bij het nastreven van een schokeffect.

er niet alleen een rechtsonzekerheid bij de minderjarigen maar ook de nood aan een duidelijk wetgevend kader voor de jeugdrechters. De praktijk wijst uit dat herstelrechtelijk aanbod niet frequent opgelegd wordt door de jeugdrechters omdat ze er niet mee vertrouwd zijn en onvoldoende kennis hieromtrent hebben. De jeugdrechters achten deze herstelrechtelijke afhandeling enkel mogelijk in bepaalde dossiers waar het gaat om bepaalde jongeren en welbepaalde feiten. Deze vaststellingen zijn van belang voor een eerste indicatie over de rangorde binnen de jeugd(beschermings)maatregelen. Wanneer het hergo en het geschreven project zelden voor komen, kunnen de jeugdrechters hier geen voorrang aan verlenen. De praktijk laat het niet toe om het hergo als een autonome maatregel op te leggen. Een sensibilisering en vorming van de actoren met het oog op voldoende kennis van het herstelmodel is van groot belang om het vertrouwen van de jeugdrechters aan te wakkeren en om te kunnen toewerken naar een volwaardig herstelmodel parallel met een jeugdbeschermings- of jeugdsanctierecht.⁶⁷⁶ Voorts stellen er zich ook heel wat vragen rond de herstelrechtelijke principes. Enerzijds worden de jongeren niet verantwoordelijk geacht waardoor er geen straffen maar maatregelen opgelegd worden. Anderzijds moeten zij hier een stuk van hun verantwoordelijkheid opnemen hoewel ze onverantwoordelijk worden geacht. Zowel dader als slachtoffer moeten voldoende ingelicht worden over het herstelrechtelijk aanbod. Een onderlegd bemiddelaar speelt hierin een belangrijke rol.

Daarnaast heeft de nieuwe Jeugdwet een aantal alternatieven die moeten bijdragen tot het verminderen van plaatsing wettelijk verankerd. Deze alternatieven zijn autonome en volwaardige maatregelen. Zij hebben de responsabilisering van de minderjarige dader en het aanscherpen van zijn verantwoordelijkheidszin tot doel. De jeugdrechter legt de maatregelen eenzijdig op waardoor er geen sprake kan zijn van enige vorm van vrijwilligheid. Conform het vermoeden van onschuld en het principe van onpartijdigheid mogen de parketmagistraten niet meer sanctioneren. Hierdoor wordt het opleggen van ambulante maatregelen door de parketmagistraat als illegaal beschouwd. Het gevaar van netwidening is nooit ver af.

De constructieve maatregelen kampen echter met een tekort aan middelen wat de onaangepastheid van de maatregelen tot gevolg heeft. De practici ijveren voor het verder uitwerken van meer leerprojecten die aangepast zijn aan de persoonlijkheid en aan de problemen. Deze maatregelen belichamen namelijk de hiërarchie die uitgaat naar de minst ingrijpende maatregel. Vanuit deze praktijk is het noodzakelijk duidelijkheid te scheppen in de ratio van de constructieve afhandeling en de houding ten aanzien van de minderjarigen. De samenwerking en het overleg tussen de betrokken partijen komt deze maatregelen ten goede.

De hiërarchie geeft het subsidiariteitsbeginsel, waarin plaatsing als ultimum remedium aangewend dient te worden, vorm en gestalte. Dit subsidiariteitsbeginsel komt echter in de praktijk onder druk te staan door de herkwalificatie van de feiten en door de toepassing van plaatsing met het oog op een short sharp shock effect.⁶⁷⁷ Deze effecten zijn niet onontkoombaar met de nieuwe Jeugdwet. De

⁶⁷⁶ H. GEUDENS, "Complementariteit herstel, welzijn, justitie", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 97-98; E. GOEDSEELS, "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 67.

⁶⁷⁷ Interviews met de jeugdrechters van A, B en C; J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*,

wetgever omschrijft globaal de toelatingsvoorwaarden en de procedures zodat deze in het algemeen toepasbaar zijn. De jeugdrechters moeten dit steeds afoetsen in elk concreet geval. Het jeugdsanctierecht werkt door bij de toegangsvoorwaarden van de gemeenschapsinstellingen waarbij de jeugdrechter rekening dient te houden met de ernst van het misdrijf. Deze vermomde sanctionering brengt gevaren met zich mee op het vlak van de rechtspositie van de minderjarigen.⁶⁷⁸ Omwille van de cumulatiemogelijkheid en de ongelimiteerde criteria ontbreken de rechtszekerheid en enige begrenzing van de reactie op delinquent gedrag in verhouding met de ernst van de gepleegde feiten. Dit kan aanleiding geven tot disproportionele reacties waarvoor de minderjarigen over onvoldoende rechtswaarborgen beschikken.⁶⁷⁹ Ook al zijn de jeugdrechters het eens met de voorwaarden en de procedures van plaatsing als ultimum remedium dan nog zullen zij de effectiviteit verkiezen in elk concreet geval en zijn ze gebonden aan het principe van beschikbaarheid. Met het principe van het beschikbaar aanbod heeft de wetgever de praktijk van een aanbodgestuurde beslissing naar een vraaggestuurde beslissing geformaliseerd.⁶⁸⁰ De geschiedenis leert ons dat een uitbreidingscapaciteit hier geen antwoord op biedt. De jeugdrechter zal omwille van verschillende finaliteiten een plaatsingsmaatregel opleggen.

De bevoegdheidsverdeling vormt de rode draad doorheen de plaatsingsproblematiek. Het zwaartepunt komt te liggen op de gesloten instellingen omdat langs de ene kant de private instellingen een eigen beleid voeren en ze niet zomaar alle jongeren toelaten en langs de andere kant de federale instelling dienst doet als 'schokinstelling'. Met de Zesde Staatshervorming wordt een defederalisering voorgesteld. De Vlaamse Gemeenschap krijgt dan de bevoegdheid inzake de gesloten instelling en het bepalen van de aard van de maatregelen ten aanzien van MOF- jongeren.

Deze Masterproef belicht slechts een onderdeel van de nieuwe Jeugdwet met name de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen. We stellen vast dat de hiërarchie van de wetgever verschilt van de hiërarchie van de actoren. Of met andere woorden de hiërarchie binnen de jeugd(beschermings)maatregelen uit de wet bestaat niet. Uit de praktijk blijkt echter dat deze hiërarchie verschillend geïnterpreteerd en uitgevoerd wordt.

Door de oplossingsmogelijkheden in overeenstemming te brengen met de beleidsprincipes van de jeugdrechters verkrijgen deze de mogelijkheid om een maatregel op te leggen in overeenstemming met de Jeugdwet.⁶⁸¹ Het huidige jeugdrecht wordt door diverse doctrines bestempeld als een panoptiemodel waardoor ze geen duidelijk signaal geeft aan de minderjarige daders.⁶⁸² De aangehaalde kritieken en de in de praktijk gegroeide ontwikkelingen zetten de practici, de

Antwerpen, Maklu, 2010, 212; GOEDSEELS, E. en GILBERT, E., "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters", *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

⁶⁷⁸ E. DUMORTIER, "Herstelrechtelijke jeugdsanctierecht: een breuk met het beschermingsverleden?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 31.

⁶⁷⁹ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De nieuwe wet op de jeugdbescherming; krijtlijnen van een ambigue hervorming", *TJK* 2006, afl. 4, 276.

⁶⁸⁰ E. DUMORTIER en J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Jeugdbescherming; tussen pendel en schijnbewegingen?", in R. DEFRANCO (eds.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzonder jeugdbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 24-25; K. VANDER STEENE, "De gewijzigde positie van de jeugdrechter", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 266.

⁶⁸¹ J. PUT, "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAEYS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 212.

⁶⁸² J. CHRISTIAENS, "De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu", *Panopticon* 2005, afl. 1, 14; E. DUMORTIER, "De strijd om de jeugddelinquent", *Panopticon* 2007, afl. 6, 4.

maatschappij en mij aan het denken. Mijn voorkeur gaat uit naar een constructief jeugdsanctierecht waarbij de jongere zijn verantwoordelijkheid opneemt en het herstelgedachtegoed voorrang krijgt. Het verder uitwerken van dit jeugdsanctierecht gepaard gaand met versterkte rechtswaarborgen voor de minderjarige dader kan het jeugdrecht alleen maar ten goede komen.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving:

Verklaring voor de Rechten van het Kind van 20 november 1959.

Internationaal verdrag 20 november 1989 inzake de rechten van het kind opgemaakt te New-York, *BS* 17 januari 1992 (IVRK).

Europees verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome, *BS* 19 augustus 1955 (EVRM).

Loi du 3 juin 1840 décrétant l'établissement d'un pénitencier pour les jeunes délinquants, *Pasin*, 1840, 91.

Wet 28 mei 1888 nopens de bescherming der kinderen gebezigd in rondreizende beroepen, *BS* 30 mei 1888.

Wet 13 december 1889 betreffende den arbeid van vrouwen, jongelingen en kinderen in de nijverheidsgerichten, Verzameling van wetten en besluiten van België, 1889, nr. 122, 804-817.

Wet van 27 november 1891 tot beteugeling van de landloperij en de bedelarij, *BS* 3 december 1891.

Wet van 15 februari 1897 betreffende de beteugeling van de landloperij en bedelarij op het vlak van bejegening van jeugddelinquenten, *BS* 21 februari 1897.

Wet 15 mei 1912 betreffende de kinderbescherming, *BS* 15 mei 1912 (Kinderbeschermingswet).

Wet 19 mei 1914 tot invoering van de leerplicht.

Wet van 13 mei 1955 houdende goedkeuring van het verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, *BS* 19 augustus 1955.

Wet 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie, *BS* 17 juli 1964.

Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 15 april 1965 (Jeugdbeschermingswet).

Bijzondere wet 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, *BS* 15 augustus 1980 (BWHI).

Bijzondere wet 8 augustus 1988, *BS* 13 augustus 1988.

Wet 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van de burgerlijke meerderjarigheid tot achttien jaar, *BS* 30 januari 1990.

Wet 24 december 1992 tot wijziging van de artikelen 36, 4° en 37 en tot opheffing van artikel 37bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming en tot invoering van artikel 43bis in dezelfde wet, *BS* 31 december 1992.

Wet 2 februari 1994 tot wijziging van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 17 december 1994.

Wet 4 mei 1999 tot wijziging van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *BS* 2 juni 1999.

Wet 1 maart 2002 betreffende de voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 1 maart 2002 (Everbergwet).

Wet 15 mei 2006 tot wijziging van de Wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het Wetboek van strafvordering, het Strafwetboek, het Burgerlijk Wetboek, de Nieuwe Gemeentewet en de Wet van 24 april 2003 tot hervorming van de adoptie, *BS* 2 juni 2006 (Jeugdwet).

Wet 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 19 juli 2006 (Jeugdwet).

Wet van 31 juli 2009 tot wijziging van artikel 119 van het Gerechtelijk wetboek en van artikel 57bis van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade, *BS* 18 augustus 2009.

Wet van 21 december 2009 tot hervorming van het Hof van Assisen, *BS* 11 januari 2010.

Wet van 21 december 2013 betreffende de wijziging van de inwerkingtreding van sommige artikelen van de wet van 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 30 december 2013.

Bijzondere Wet van 6 januari 2014 met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, *BS* 31 januari 2014.

Decreet 27 juni 1985 inzake bijzondere jeugdbijstand, *BS* 5 juli 1986.

Gecoördineerde decreten van de Vlaamse Gemeenschap 4 april 1990, *BS* 8 mei 1990.

Decreet van 7 mei 2004 betreffende de rechtspositie van de minderjarigen in de integrale jeugdhulp, *BS* 4 oktober 2004.

Decreet van 7 maart 2008 betreffende de Bijzondere Jeugdbijstand, *BS* 15 april 2008.

Decreet 12 juli 2013 betreffende de Integrale Jeugdhulp, *BS* 13 september 2013.

K.B. 15 maart 1894 betreffende de oprichting van de Koninklijke commissies.

K.B. 9 oktober 1991 tot oprichting van de Nationale Commissie voor de hervorming van de wetgeving inzake jeugdbescherming, *BS* 9 november 1991.

K.B. 1 maart 2002 tot oprichting van een Centrum voor voorlopige plaatsing van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 1 maart 2002.

K.B. 12 november 2009 tot oprichting van een gesloten federaal centrum voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 18 november 2009.

Besluit van de Vlaamse Regering 4 april 1990 tot coördinatie van de decreten inzake bijzondere jeugdbijstand, *BS* 8 mei 1990.

Besluit van 16 januari 2009 van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 1994 inzake de erkenningsvoorwaarden en de subsidiënormen voor voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand, *BS* 31 maart 2009.

Besluit van de Vlaamse Regering 21 mei 2010 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 24 oktober 2008 tot uitvoering van het decreet van 7 maart 2008 inzake bijzondere jeugdbijstand en het kaderdecreet Bestuurlijk Beleid van 18 juli 2003, *BS* 18 juni 2010.

Besluit van de Vlaamse Regering van 21 februari 2014 betreffende de Integrale Jeugdhulp, *BS* 1 maart 2014.

Ministeriële Omzendbrief 14 oktober 1994 betreffende de gerechtelijke jeugdbijstand voor minderjarigen in een problematische opvoedingssituatie, *BS* 4 februari 1995.

Ministeriële omzendbrief nr. 1/2006 betreffende de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 29 september 2006.

Ministeriële omzendbrief nr. 1/2007 betreffende de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *BS* 8 maart 2007.

Ontwerp van wet van 19 maart 1958 op de bescherming van minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 1957-1958, nr. 885-1.

Ontwerp van wet betreffende jeugdbescherming, *Parl.St.* Senaat 1964-65, nr. 153.

Ontwerp van bijzondere wet tot hervorming der instellingen, *Parl.St.* Kamer 1979-1980, nr. 627-10.

Wetsontwerp 29 november 2004 tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, *Parl.St.* Kamer, nr. 51-1467/001, 17.

Voorstel tot wet van 22 juni 1960 op de jeugdbescherming, *Parl.St.* Kamer 1959-1960, nr. 567-1.

Wetsvoorstel tot invoering van een artikel 37bis in de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, *Parl.St.* Kamer 1992-93, nr. 48 699/4.

Voorontwerp van Wet van de Minister van Justitie Marc Verwilghen houdende antwoord op delinquent gedrag door minderjarigen, *Parl.St.* Kamer 2001-02, nr. 1964; bijlage bij *TJK* 2001, afl. 4.

Memorie van toelichting, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51 1467/001.

Toelichting bij het Voorstel van bijzondere wet met betrekking tot de Zesde Staatshervorming, *Parl.St.* Senaat 2012-13, nr. 2232/1, 54-56.

Inleidende uiteenzetting bij het wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd van minister van Justitie L. Onkelinx, *Parl.St.* 51/1467/012.

Kadernota betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming van minister van Justitie L. Onkelinx, goedgekeurd in de ministerraad van de federale regering op 13 februari 2004, 14 p.

Samenwerkingsakkoord 13 december 2006 betreffende de organisatie en de financiering van het herstelrechtelijk aanbod (goedgekeurd bij wet 10 mei 2007) *BS* 13 Juli 2007.

Advies van de Raad van State, nr. 37.536/VR/2/V, *Parl. St.* Kamer, nr. 51-1467/001, 83-84.

Advies Raad van State 28 januari 2013, nr. 52.585/2, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2712/1, 49.

Rechtspraak:

EHRM 29 februari 1988, Bouamar, Série A, nr. 129, J.L.M.B. 1988, 457, noot P. MARTENS en J.L.M.B. 2000, 14, noot P. HENRY.

Arbitragehof 30 juni 1988, nr. 66/88, *BS* 21 juli 1988.

Arbitragehof 19 december 1991, nr. 40/91, *BS* 17 januari 1992.

Arbitragehof 15 januari 1992, nr. 2/92, *BS* 28 februari 1992.

Arbitragehof 21 januari 1993, nr. 4/93, *BS* 4 februari 1993.

Arbitragehof 17 december 2003, nr. 166/2003, *TJK* 2004, afl. 2, 117.

Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 49/2008, *BS* 14 april 2008.

Grondwettelijk Hof 13 maart 2008, nr. 50/2008, *BS* 14 april 2008.

Cass. 30 juni 1958, *Pas.* 1958, I, 1221.

Cass. 27 juli 2002, AR P040912F.

Gent 7 februari 2000, *TJK* 2000, 182.

Rechtsleer:

Tijdschriften:

BALCAEN, L., "De nieuwe jeugdwet: de grote sprong voorwaarts voor het herstelrecht?", *Suggnomè*, Nieuwsbrief 2007, 3-4.

BECQ, S., "Het juridisch statuut van de pleegouders", *RW* 1980-1981, 2038.

BOUVERNE, M., DE BIE, M. en ROOSE, R., "Over ouderstage, of: de maatschappelijke logica van een jeugdbeschermingssysteem", *Panopticon* 2005, afl. 1, 42.

BOUVERNE, M. en DE BIE, M., "Moeten we de jeugdbescherming niet serieus nemen?", *Panopticon* 2006, 4.

BRADT, L., VETTENBURG, V. en ROOSE, R., "Relevante derden binnen herstelbemiddeling en herstelgericht groepsoverleg: ondersteuning of instrumentalisering", *Panopticon* 2007, afl. 1, 17.

BROUWERS, B., "Jeugdsanctierecht in Europa: is uithandengeving een evidentie?", *Jura Falconis* 2007-2008, afl. 1, 3-38.

BULLENS, F., "Herstel en bemiddeling: spreken is goud?", *De orde van de dag* 2003, afl. 22, 7.

CAPPON, L. en VANDER LAENEN, F., "Minderjarigen met een psychiatrische problematiek op de jeugdrechtbank: Hoe beslissen jeugdrechters?", *TJK* 2010, afl. 4, 218- 225.

CARTUYVELS, Y., "Jeugdrecht in België: Wat is er veranderd?", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, oktober 2000, 11p.

CARTUYVELS, Y., "De grote etappes in het Belgische jeugdrecht: continuïteit, circulariteit of breuk?", *TJK* 2001, afl. 4, 132- 157.

- CHRISTIAENS, J., "De jeugddelinquent en zijn bescherming; Een historisch perspectief", *De orde van de dag* 2000, afl. 11, 2000, 67.
- CHRISTIAENS, J., "De hervorming van de Belgische jeugdbescherming: à la recherche du modèle perdu", *Panopticon* 2005, afl. 1, 1- 14.
- CHRISTIAENS, J., "De banalisering van de opsluiting van jongeren", *Panopticon* 2010, afl. 1, 1-4.
- CHRISTIAENS, J. en DUMORTIER, E., "Wanneer de nood het hoogst is, is de gevangenis nabij: over de afschaffing van artikel 53 en de invoering van de jeugdgevangenis", *TJK* 2002, afl. 2, 1- 5.
- CHRISTIAENS, J. en DUMORTIER, E., "Gemeenschapdienst voor minderjarigen", *NJW* 2004, afl. 57, 76.
- CHRISTIAENS, J. en DUMORTIER, E., "De aanpak van jeugddelinquenten in tijden van onveiligheid", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 7-13.
- DANCKAERTS, J., "Reflecties vanuit de praktijk van een jeugdrechter", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 35-40.
- DE BOCK, G., "Beschouwingen naar aanleiding van de nieuwe wet op de jeugdbescherming", *RW* 1965- 1966, 225- 236.
- DECLERCQ, R., "L'interprétation des articles 13 à 16 de la loi de 15 mai 1912 relatifs à la compétence du juge des enfants", *Ann. Dr.*, 1951, afl. 135, 141-149.
- DECOCK, G., "Bescherming 'à la française': reflecties op de kadernota Onkelinx", *TJK* 2004, afl. 2, 70.
- DECOCK, G., "De nieuwe Wet op de Jeugdbescherming: elk wat wils?", *TJK* 2006, afl. 4, 271-272.
- DECOCK, G., "Het verbintenissenproject in de nieuwe Jeugdwet" (noot onder Antwerpen 15 november 2007), *TJK* 2009, 63.
- DECOCK G., en DE WINTER, J., "De strafrechtelijke bescherming van minderjarigen: de bescherming nog niet voorbij", *TJK* 2001, afl. 2, 58- 61.
- DECOCK, G., en DE WINTER, J., "De jeugdbeschermingswetten van 2006: continuïteit of keerpunt?", *NC* 2007, 7;
- DEFRANCO, R., VAN RUMST, S., en DECOCK, G., "De Jeugdwet heeft de grondwettelijke toets doorstaan", *TJK* 2008, afl. 3- 4, 243- 250.
- DEKLERCK, J., "Sluimerende perspectieven in de nieuwe jeugdwet?" *Panopticon* 2007, 30-31.
- DEKOSTER, M., "Jongeren en criminaliteit; Een lange geschiedenis van de Middeleeuwen tot heden", *Tijdschrift voor de Criminologie* 2010, afl. 3, 312.
- DE MARTELAERE, G. en PEETERS, J., "Een experiment van alternatieve maatregelen aan de jeugdrechtbank te Mechelen", *Panopticon* 1985, 34- 44.
- DE RUYVER, B., "Alternatieve straffen: zijn er grenzen aan de creativiteit?", *Excerpta Criminologica* 1993, 6.
- DE SMET, B., "Het wetsontwerp-Onkelinx van 14 juli 2005. Kleine stappen in de richting van een jeugdsanctierecht", *RW* 2005-06, afl. 11, 414-418.

DE SMET, B., "Het nieuwe jeugdrecht gewikt en gewogen door het Grondwettelijk Hof", *RW* 2008-09, 132.

DE SMET, B., "De strafprocedure voor minderjarigen na de wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006: Jeugdbeschermingsrecht met een vleugje jeugdsanctierecht", *RW* 2006-07, afl. 8, 342-368.

DE SMET, B., "Leerprojecten voor minderjarigen", *OSS* 2009, afl. 61, 6.

DE SMET, B., "Plaatsen van minderjarigen in een instelling", *OSS* 2010, afl. 65, 3.

DE SMET, B., "Weigering van ouders om in te gaan op oproepingen van de jeugdrechter", *OSS* 2010, afl. 63, 125-126.

DEWAELE, G., en VANDAMME, W., "Naar een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht in België.", *Panopticon* 1999, 161-164.

DEWEERDT, K. en PUT, J., "Veertig jaar jeugdbeschermingsrecht. Overzicht van rechtspraak: 1965-2004", *NJW* 2004, 826-843.

DE WREE, E., DE HERT, S., WOUTERS, G. en VAN HECKE, A., "Leerprojecten voor jongeren. Wat leren we zelf uit ons leerproject", *Panopticon* 2011, 1- 9.

DUMORTIER, E., "Over het herstel (van het) recht voor kinderen", *Panopticon* 2001, 505.

DUMORTIER, E., "De strijd om de jeugddelinquent", *Panopticon* 2007, afl. 6, 1-4.

DUMORTIER, E. en BROLET, C., "Waarheen met het jeugdbeschermingsrecht? Over de (gevreesde) repressieve pendelbeweging en een fundamentele hervorming van de jeugdbescherming", *TJK* 2003, afl. 3, 149-160.

DUMORTIER, E. en CHRISTIAENS, J., "De nieuwe Wet op de jeugdbescherming. Krijtlijnen van een ambigue hervorming", *TJK* 2006, afl. 4, 273-280.

ELIAERTS, C., "Het 'nieuwe realisme' in het strafrecht en de criminele politiek", *Panopticon* 1984, afl. 5, 1-9.

GEUDENS, H., "Reactie op kadernota van minister L. Onkelinx betreffende de hervorming van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming", *TJK* 2004, afl.2, 72- 74.

GEUDENS, H., SCHELKENS W. en WALGRAVE, L., "A la recherche d'un droit sanctionnel restaurateur", *J.D.J.* 1998, afl. 173, 4-7.

GEUDENS, H. en WALGRAVE, L., "De toepassing van de gemeenschapsdienst door de Belgische jeugdrechtbanken", *Panopticon*, 1996, afl. 17, 499-520.

GEUDENS, H. en WALGRAVE, L., "Naar een herstelrechtelijke jeugdsanctierecht", *Panopticon* 1999, 155.

GOEDSEELS, E., "Context van de nieuwe jeugdwet. Naar een toepassing van de nieuwe wet in de diverse gerechtelijke arrondissementen in Noord en Zuid", *Panopticon* 2007, 24.

GOEDSEELS, E. en GILBERT, E., "Onderzoek naar de beslissingspraktijk van Belgische jeugdrechters", *TJK* 2013, afl. 4, 343- 357.

GOEDSEELS, E., VANNESTE, C. en DETRY, I., "Gerechtelijke statistieken inzake jeugddelinquentie en jeugdbescherming: een (grote) stap vooruit", *Panopticon* 2005, afl. 1, 56-69.

HANSON, K., "Over de uithandengeving (nog maar eens)", *TJK* 2005, afl. 2, 54-58.

JANSSENS, F., "Pleidooi voor een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht", *De orde van de Dag*, 2000, afl. 11, 35-38.

JASPART, A., en VAN PRAET, S., "Les 'parents démissionnaires': Construction et déconstruction d'un concept au flou caractérisé", *JDJ* 2009, 35.

KOOLS, L., "Geen nieuwe wijn in nieuwe vaten. Over de vernieuwde Wet op de jeugdbescherming", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 19-21.

MAES, C., "Nog maar eens: Jeugdbescherming tegen wat zich verschuilt onder nieuwe benamingen", *TJK* 2003, afl. 2, 57-67.

MATTIJS, J., "De civielrechtelijke bepalingen betreffende de minderjarigen in de nieuwe wet op de jeugdbescherming", *T.P.R.* 1965, afl. 3, 315-316.

NAGELS, C., "De jongere, de delinquent en de sociale reactie op jeugddelinquentie", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 29-33.

NUYTIENS, A., "De uithandengeving (art. 38 WJB): toepassing door de jeugdrechtbank", *Panopticon* 2006, afl. 1, 77-80.

NUYTIENS, A., "Over mythes en 'urban legends': media en politici over (de aanpak van) ernstige jeugddelinquentie", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 23-27.

NUYTIENS, A., "Rien ne va plus! Een kritische reflectie op de onverwachte (en ondoordachte?) facelift van de uithandengeving", *TJK* 2006, afl. 4, 281-290.

PETERS, T., "Probleemoplossing en herstel als functies van de straf", *Panopticon* 1996, 565.

PUT, J., "Het Grondwettelijk Hof over de nieuwe Jeugdwet", *Panopticon* 2008, afl. 6, 55-57.

PUT, J. en DEWEERDT, K., "Het 'Everbergerarrest'. Het doel heiligt de overwegingen?", *TJK* 2004, afl. 2, 117-125.

PUT, J., en ROM, M., "Toetsing van de nieuwe Jeugdwet aan het internationaalrechtelijk kader", *Panopticon* 2007, afl. 6, 60.

RACINE, A., "Bilan du tribunal pour enfants", *Rev. dr. pen. crim.* 1936, 79-86.

SENAEVE, P., "De gevolgen van de verlaging van de burgerlijke meerderjarigheid voor de jeugdbeschermingsmaatregelen t.a.v. delinquenten jongeren. Een mini-hervorming van de wet op de jeugdbescherming", *RW* 1992-93, 981-985.

SMETS, J., "Het voorontwerp Gol betreffende de jeugdbescherming", *Panopticon* 1984, 213-229.

SMETS, J., "Alternatieve sancties voor minderjarigen. Een theoretische situering", *Panopticon* 1985, 526-537.

SMETS, J., "De Raad van State en de bevoegdheidsverdeling inzake jeugdbescherming", *Panopticon* 1985, afl. 2, 176-184.

SMETS, J. en CAPPELAERE, G., "De gerechtelijke jeugdbescherming na de wet van 2 februari 1994", *Panopticon* 1995, 274-309 en 369-392. 105

- SMETS, S. en PUT, J., "Rechtspraak in het jeugdbeschermingsrecht: een juridisch- empirische analyse", *TJK* 2014, 4.
- VAN DER LAAN, P., "Experimenteren met alternatieve sancties voor jeugdigen", *Kind en adolescentie* 1992, afl. 13, 36- 38.
- VANDROMME, S., "En iedereen gaf elkaar de hand... de introductie van de herstelbemiddeling in het Wetboek van Strafvordering", *RW* 2005-06, 1361-1370.
- VAN EYLEN, L., "Hervorming jeugdrecht blijft dode letter", *De juristenkrant* 2003, 1.
- VANFRAECHEM, I. en WALGRAEVE, L., "Herstelgericht groepsoverleg voor jonge delinquenten in Vlaanderen. Verslag van een actie onderzoek", *Panopticon* 2004, afl. 6, 27-46.
- VAN GARSSE, L., "Op zoek naar herstelrecht: overweging na jaren bemiddelingswerk", *Panopticon* 2001, 424- 425.
- VAN HEULE, F., "De nieuwe wet op de jeugdbescherming", *RW* 1967, 1635.
- VANNESTE, F., "Het gezag van het strafrechtelijke gewijsde en het vermoeden van onschuld", noot onder Cass. 22 januari 2004, *RW* 2005-06, 498.
- VAN RUMST, S., "Herstelbemiddeling in de nieuwe Wet op de Jeugdbescherming. De wettelijke verankering van een pretoriaanse praktijk", *TJK* 2006, afl. 4, 291-301.
- VAN STEENKISTE, P. en ELIAERTS, C., "De wet van 2 februari 1994 betreffende jeugdbescherming. De moeizame geboorte van een nieuw jeugdrecht.", *RW* 1994, 209.
- VERHELLEN, E., "De herziening van de jeugdbeschermingswet mini, medium...en maxi?", *Panopticon* 1995, 1-6.
- VERHELLEN, E., "Het Verdrag inzake de rechten van het kind meerderjarig. Enkele beschouwingen over de implementatie in België", *TJK* 2008, afl. 1, 11-40.
- WALGRAVE, L., "La protection de la jeunesse. La recherche d'une raltion de confiance", *Rev.dr.pén.crim.* 1973, alf. 10, 918-922.
- WALGRAVE, L., "Herstelrecht en strafrecht; Duet of duel?", *Justitiële verkenningen* 2007, 98 – 101.
- WITTEBROOD, K. en NIEUWBEERTA, P., "Een kwart eeuw stijging in geregistreerde criminaliteit. Vooral meer registratie, nauwelijks meer criminaliteit", *TvC* 2006, 227-242.
- X., "Jeugdrecht grondig gewijzigd: samenvatting van de nieuwe wetgeving", *De orde van de dag* 2006, afl. 36, 15-18.

Boeken:

- AERTSEN, I., "Herstelrechtelijke beweging. Achtergronden en regelgeving", in L. KOOLS (ed.), *Bemiddeling en herstel in de strafrechtsbedeling*, Brugge, Die Keure, 2006, 6p.
- BALLET, D., "De minderjarige en het strafrecht: een poging tot verheldering van zijn strafrechtelijke positie" in C. ELIAERTS, J. GERLO en E. VERHELLEN, *Van jeugdbeschermingsrecht naar jeugdrecht?*, Antwerpen, Kluwer, 1990, 157p.

- BALTHAZAR, T., *Jongeren en criminaliteit in Update in de criminologie 1*, Mechelen, Kluwer, 2003, 260p.
- BECCARIA, C., "Over misdaden en straffen", in C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht, Strafprocesrecht en Internationaal strafrecht*, Antwerpen- Apeldoorn, Maklu, 2006, 10.
- BERGHMANS, M., "Verantwoordelijkheid", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 29p.
- BOUCKAERT, B., HEBBERECHT, P., VANDEBOSSCHE, D. en VAN DUN, F., *liber amicorum Willy Calewaert; recht en criminaliteit*, Antwerpen, Kluwer, 1984, 264p.
- BRADT, L., RYNAERT, D. en BOUVERNE- DE BIE, M., "Herstelrecht in het licht van kinderrechten: een pedagogische benadering", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 63-66.
- BURSENS, D., DE GROOF, S., en HUYSMANS, H., *Jeugdonderzoek belicht: Voorlopig syntheserapport van wetenschappelijk onderzoek naar Vlaamse kinderen en jongeren (2000-2004)*, Gent, Jeugdonderzoekplatform, 2004, 209p.
- CALUWE, N., *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Universitaire Instelling Antwerpen, Centrum voor beroepsvorming in de rechten, 341p.
- CALUWE, N., "De gewijzigde positie van het openbaar ministerie" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 254p.
- CHRISTIAENS, J., *De geboorte van de jeugddelinquent in Criminologische Studies*, Brussel, VUB Press, 1999, 430p.
- CHRISTIAENS, J., "een alternatief voor het alternatief", in C. ELIAERTS (red), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten*, een commentaar bij vijf jaar werking BAS!, Brussel, VUB Press, 2002, 12.
- CHRISTIAENSEN, S., *Tussen klassieke en moderne criminele politiek. Leven en beleid van Jules Lejeune*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2004, 124p.
- CLAES, E. en PUT, J., "Een grondslagende debat", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 15p.
- CLAES, E. en VANDROOGENBROECK, B., "Responsabilisering, macht en herstelrecht voor minderjarigen", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 12- 15 en 88.
- DECLERCK, R., "Bevoegdheid, Algemeen", in *Commentaar strafrecht en strafvordering*, Antwerpen, Kluwer, 1998, 10p.
- DECOCK, G., "Gemeenschapdienst en leerprojecten" in J. PUT en M. ROM (eds), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 149.
- DECOCK, G., *Beschermen, straffen, herstellen: twintig jaar nadenken over het sanctioneren van jongeren*, Gent, Larcier, 2011, 1p.
- DECOCK, G., "Rechtswaarborgen", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; Toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 37p.

- DECOCK, G. en PUT, J., *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; Toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 115p.
- DECOCK, G. en VANSTEENKISTE, P., *Naar een jeugdsanctierecht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 40p.
- DECOCK, G. en VANSTEENKISTE, P., *Herstel of sanctie: naar een jeugdsanctierecht met de integrale rapporten van Cornelis en Walgrave*, Gent, Mys & Breesch, 1999, 326p.
- DEFRANCO, R. (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming-Bijzondere Jeugbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 104p.
- DEKLERCK, J., FRANSENS, M. en PUT J., *Het beleid van de jeugdmagistraat*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2010, 352p.
- DE RUYVER, B., *De strafrechtelijke politiek gevoerd onder de socialistische ministers van Justitie E. Vandervelde, P. Vermeylen en A. Vranckx*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 346p.
- DE RUYVER, B., *Grondige studie Strafrechtelijk Beleid*, UGent, onuitg., 2013-2014.
- DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in kort bestek in Recht in kort bestek 5*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 435p.
- DE SMET, B., *Verantwoordelijkheid en recht*, Mechelen, Kluwer, 2008, 196p.
- DE SMET, B., "Herziening van maatregelen van jeugdbescherming", in Commentaar *strafrecht en strafvordering*, Mechelen, Kluwer, 2010, 131p.
- DE SMET, B., *Jeugdbeschermingsrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 415p.
- D'HONDT, S., "Nieuwe en vernieuwde maatregelen: overzicht en algemene kenmerken", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuw Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 48.
- DUMORTIER, E., "BAS! En de rechten van jeugddelinquenten" in C. ELIAERTS (red.), *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten*, Brussel, VUB Press, 2002, 235p.
- DUMORTIER, E., *De jeugdrechter in twijfel. Onderzoek naar het ontstaan en de praktijk van de kinderrechter*, Brussel, VUB Press, 2006, 85p.
- DUMORTIER, E. en CHRISTIAENS, J., "De hervorming van de jeugdbescherming: tussen pendel en schijnbeweging?", in R. DEFRANCO (ed.), *Actualisatie Jeugdbescherming- Bijzondere Jeugbijstand*, Gent, Centrum voor de rechten van het Kind, 2005, 10p.
- ELIAERTS, C., "Zalven of slaan?" Het eeuwige pendelen tussen hulp en straf in de jeugdbescherming" in C. LIS en H. SOLY (eds.), *Tussen dader en slachtoffer: Jongeren en criminaliteit in historische perspectief*, Brussel, VUB Press, 2001, 371p.
- ELIAERTS, C., *Constructief sanctioneren van jeugddelinquenten. Een commentaar bij vijf jaar werking van BAS!*, Brussel, VUB Press, 2002, 293 p.
- ELIAERTS, C., *Jongeren en Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 150p.
- ELIAERTS, C., *Ernstige jeugddelinquentie: mythe of realiteit?*, VUB Press, 2006, 14-16.
- ELIAERTS, C., *Jeugdcriminologie: achtergronden van jeugdcriminaliteit*, Den Haag, Boom: juridische uitgevers, 2011, 13-22.

ELIAERTS, C., en BITOUNE, R., "Herstelrecht voor minderjarigen. Theorie en praktijk." in L. DUPONT en F. HUTSEBAUT (eds.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden*, Liber Amicorum Tony Peters, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2001, 227 -231.

GARSSE, L., "Herstel in de schaduw van het jeugdstrafrecht? Reflecties op een revisionistische benadering. Respons op Weijers" in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 127-140.

GAZAN, F., DE CRAIM, C. en TRAETS, E. (eds.), *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 27p.

GEUDENS, H., SCHELKENS, W. en WALGRAVE, L., "Op zoek naar een herstelrechtelijk jeugdsanctierecht in België. Een denkoefening.", in G. DECOCK en P. VANSTEENKISTE (eds.), *Herstel of sanctie. Naar een jeugdsanctierecht*, Gent, Mys & Breesh, 1999, 41-101.

GEUDENS, H., "Complementariteit herstel, welzijn, justitie.", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 85- 98.

GOEDSEELS, E., "Constructief sanctioneren met maximale kansen voor een herstelrechtelijk aanbod", in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 55- 84.

GOEDSEELS, E., en WALGRAVE, L., "Herstelrecht voor jongeren" in P. GORIS en L. WALGRAVE, *Van kattenkwaad en erger*, Leuven, Garant, 2002, 175.

HENDERICKX, K., "Plaatsing in de gemeenschapsinstellingen en in de Grubbe te Everberg" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 95-109.

LAUWAERT, K., *Herstelrecht en procedurele waarborgen*, Apeldoorn-Antwerpen, Maklu, 2009, 397p.

LIS, C. en SOLY, H., *Tussen dader en slachtoffer; Jongeren en criminaliteit in historisch perspectief*, Brussel, VUBPRES, 2001, 397p.

MEIJER, W. en VAN CROMBRUGGE, H., *Pedagogiek en traditie, opvoeding en religie*, Tiel, Lannoo, 2004, 17-18.

MERLEVEDE, S. en VANDER LAENEN, F., "Hulpverleningstrajecten van minderjarigen in jeugdrechtbankcontext", in L. PAUWELS en G. VERMEULEN (eds.), *Actuele ontwikkelingen inzake EU-justitiebeleid, cannabisbeleid, misdaad en straf, jongeren en jeugdzorg, internationale vrede, veiligheid en gerechtigheid, gewelddadig extremisme en private veiligheid en zelfregulering*, Maklu, Gent, 2014, 265- 267.

NUYTIENS, A. , CHRISTIAENS, J. en ELIAERTS, C., *Ernstige jeugddelinquenten gestraft? Praktijk van de uithandengeving*, Gent, Academia Press, 2005, 322p.

ONKELINX, L., "Ontstaansgeschiedenis, krachtlijnen en beginselen van de nieuwe Jeugdwet" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 9p.

PEETERS, J., *Antisociale jongeren*, Antwerpen, Garant, 2003,18.

- PUT, J., "Het nieuwe Jeugdrecht: Een terugblik op de toekomst" in J. PUT en M. ROM, *Het nieuwe Jeugdrecht*, Larcier, Gent, 2007, 2p.
- PUT, J., *Handboek Jeugdbeschermingsrecht*, Brugge, Die Keure, 2010, 592 p.
- PUT, J. "De dialectiek van het jeugdrecht: beleid, praktijk en wetenschap. Synthese van het colloquium "Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden", in F. GAZAN, C. DE CRAIM en E. TRAETS, *Jeugddelinquentie: op zoek naar passende antwoorden*, Antwerpen, Maklu, 2010, 210- 240.
- PUT, J. "Plaats en voorwaarden van opsluiting in het jeugdsanctierecht, in G. DECOCK en J. PUT, *Jeugdsanctierecht gewikt en gewogen; toetsing van beleid en praktijk aan de principes van het jeugdsanctierecht*, Gent, Larcier, 2012, 99- 115.
- PUT, J. en ROM, M., *Het nieuwe jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 325p.
- SENAEVE, P., *Compendium van het Jeugdbeschermingsrecht*, Leuven, Acco, 1998, 191p.
- SENAEVE, P., PEETERS, J., en DECOCK, G., *De hervorming van het jeugdbeschermingsrecht; commentaar op de wet van 2 februari 1994 en de gecoördineerde decreten van 4 april 1990*, Leuven, Acco, 1994, 256p.
- SMETS, J., *Jeugdbeschermingsrecht in Algemene Praktische Rechtsverzameling (APR)*, Deurne, Kluwer, 1996, 821p.
- ROOSE, R., *Bijzondere jeugdzorg als opvoeder*, Gent, Academia Press, 2006, 249-250.
- TULKENS, F. en MOREAU, T., *Droit de la jeunesse*, Brussel, Larcier, 2000, 1143p.
- TULKENS, F. en VAN DE KERCKHOVE, M., *Introduction au droit pénal*, Brussel, Story-Scientia, 1999, 669p.
- VANDENBROECK, M. en VANFRAECHEM, I., "Bemiddeling en Hergo", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 147p.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en menselijke waardigheid. Essays over de grondslagen van het strafrecht*, Antwerpen 2009, Maklu, 4-31.
- VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en Strafprocesrecht – in hoofdlijnen*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2009, 1286p.
- VAN DER MUSSELE, E., "De gewijzigde positie van de advocaat" in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het Nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 285- 287.
- VANDER STEEN, K., "De gewijzigde positie van de jeugdrechter", in J. PUT en M. ROM (eds.), *Het nieuwe Jeugdrecht*, Gent, Larcier, 2007, 265p.
- VANFRAECHEM, I., *Herstelgericht groepsoverleg*, Brugge, die Keure, 2006, 18-20.
- VANNESTE, C., en GOEDSEELS, E. en DETRY, I., *De nieuwe statistiek van de jeugdparketten: een belichting van de eerste analyseresultaten vanuit verschillende invalshoeken*, Gent, Academia Press, 2008, 153p.
- VAN STOKKOM, B., "Steunnetwerken voor delinquente jongeren. Naar een bredere visie op 'herstel'", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 44-46.

VAN WELZENIS, I., *Jeugddelinquentie: Wat verstaan we eronder, waar komt het vandaan en wat doen we eraan?*, Mechelen, Kluwer, 2003, 104p.

VERHELLEN, E., *Jeugdbeschermingsrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 663p.

VERHELLEN, E., *Jeugdbescherming en jeugdbeschermingsrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1988, 550p.

VERHELLEN, E. en CAPPELAERE, G., "Principe 1: de verantwoordelijkheid van het kind", in G. DECOCK en P. VANSTEENKISTE (eds.), *Naar een Jeugdsanctierecht*, Gent, Mys & Breesch, 1995, 38p.

VERSTRAETEN, R., *Handboek Strafvordering*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2007, 1193p.

WALGRAVE, L., *Met het oog op herstel: bakens voor een constructief jeugdsanctierecht*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 29.

WALGRAVE, L., *Restorative Justice, self-interest and responsible citizenship*, Cullompton, Willan Publishing, 2008, 240p.

WEIJERS, I., "Herstel en jeugdstrafrecht – een revisionistische visie", in E. CLAES, J. DEKLERCK, A. MARCHAL en J. PUT (eds.), *Herstel en jeugd: nu in het (r)echt*, Brugge, Die Keure, 2007, 123-126.

WILLEMSSEN, J., DECLERQ F. en DAUTZENBERG, M., *Het effect van alternatieve gerechtelijke maatregelen*, Antwerpen, Maklu, 2006, 13- 14.

Internetsites:

Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie: <http://nicc.fgov.be>

Ondersteuningsstructuur Bijzondere Jeugdzorg: <http://www.osbj.be>

VANDEKERCKHOVE, A., Advies namens het Kinderrechtencommissariaat op het Wetsontwerp tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, www.kinderrechten.be, Advies 2004-05/1, 11.

Overige:

Federale Regeringsverklaring, *Parl.St.* Kamer, 2003, B.Z., nr. 20/1, 69.

Commissieverslag, *Parl.St.* Senaat 2013-14, nr. 2232/5, 266.

X., Groenboek Zesde Staatshervorming, www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/groenboek-zesde-staats-hervorming, 29-39 (p. 491-501 van de pdf-versie van het groenboek).

Regeringsverklaring van de Vlaamse Regering, *Parl.St.* VI.Parl. 2014, nr. 31/1 en <http://ebl.vlaanderen.be/publications/documents/607> , 9, 121.

GEUDENS, H., "Een huis in volle verbouwing. Bijzondere jeugdzorg in Vlaanderen: terugblik en toekomstbeeld.", in het tijdschrift *Weliswaar* 2004, 11-13.

WAGEMANS, T., *Een evaluatie van de Wetten van 15 mei 2006 en 13 juni 2006 tot wijziging van de Wet van 8 april 1965 met betrekking tot het jeugdrecht. Het nieuwe jeugdrecht: blijft de rechter op*

het juiste pad?, onuitgeg., Masterproef neergelegd tot het behalen van de Master in Rechtsgeleerdheid, Universiteit Gent, 2011-2012, 138p.

COOLS, S., "Geplaatste jongeren komen verkeerd terecht", De Standaard, 16 december 2013, www.destandaard.be

VERHOEST, F., "Berecht minderjarige daders niet als volwassenen", De Standaard, 18 december 2013, www.destandaard.be

MEULEMAN, E., "Therapie jonge criminelen op lange baan geschoven", De Standaard, 13 januari 2014, www.destandaard.be

BEEL, V., "Leeftijdsgrens jonge criminelen altijd geforceerd", De Standaard, 1 april 2014, www.destandaard.be

VANHECKE, N., "Jeugdhulp hoort niet in de cel", De Standaard, 3 oktober 2014, www.destandaard.be

DELEPELEIRE, Y., "Rechter plaatst weer meisje in psychiatrie volwassenen", De Standaard, 5 maart 2015, www.destandaard.be

VANHECKE, N., "Kinderpsychiatrie dumpst meisje bij Justitiepaleis", De Standaard, 17 maart 2015, www.destandaard.be

VANHECKE, N., "Gloednieuwe jeugdinstelling", De Standaard, 18 maart 2015, www.destandaard.be

ECKERT, M., "Psychiaters wisten dat 17- jarig meisje nergens terecht kon", De Standaard, 19 maart 2015, www.destandaard.be

BIJLAGE

Interviews jeugdrechters:

JEUGDRECHTERS Turnhout: Interview jeugdrechter Turnhout: Liesse Monique (vanaf 2002 jeugdrechter) en Ingeborg Claes (recent jeugdrechter). Met de hervorming van familierechtbank kunnen zij zich meer richten tot de correctionele zaken.

SITUEREN EN CONTEXTUALISEREN

1. Voert u een eigen beslissingsbeleid? Vindt er frequent een overleg plaats met andere justitiële actoren, SDJ,...? Jullie voeren jullie beslissingsbeleid onafhankelijk maar hoe vaak en hoeveel? Hoe zit het met het overleg tussen andere actoren en andere diensten? Hoe gebeurt dit vooral?

M: “ In principe” voeren we een eigen beslissingsbeleid, uiteraard is deze eigen beslissing beperkt en onderhevig aan sturing van allerlei factoren. Ik denk dat je een onderscheid moet maken tussen de zaken waar er een onmiddellijke voorleiding is of een zaak waar dat er geen onmiddellijke voorleiding is maar er via een vordering wel gewoon naar de jeugdrechtbank wordt gegaan. Ik denk dat daar de factoren een beetje verschillend zijn want als een zaak zonder voorleiding bij de jeugdrechtbank komt, dus met een gewone vordering dan sturen wij de vordering eerst door naar de sociale dienst. De sociale dienst gaat ons dan een advies geven om te zien wat we best met de minderjarigen doen of welke maatregel we het best kunnen opnemen dus op dat moment wordt een voorleiding of kabinetsbespreking georganiseerd en dan bespreken we met de mensen, minderjarigen. We hebben het advies van de sociale dienst dan in ons achterhoofd en op dat moment beslissen wij : wat gaan we doen met de minderjarigen? Gaan we het advies volgen of doen we dat niet? Het aanbod, of wat de mensen eventueel zelf aanbieden of voorstellen. Als je een onmiddellijke voorleiding hebt waar je dan zelf een sociale dienst bent. Op dat moment hou je rekening met de gevaarlijkheid, met de familiale omstandigheden, het beschikbaar aanbod dat heel bepalend is in onze beslissing en dan de hiërarchie die dat de wetgever voorstelt. Eerst proberen herstelgerichte maatregelen, daarna als dat niet lukt, of als het niet ter sprake kan komen de meest drastische maatregelen. Er is een heel frequent overleg met de sociale dienst dus.

Ik weet van in Antwerpen, daar hebben ze een dienst bij de rechtbank zelf. Dit is een speciaal systeem.

I: daar zitten een of twee consulenten die van wacht zijn, die van permanentie zijn, die hebben een bureau aan de rechtbank. Dit systeem dat in Antwerpen van werking is: daar worden minderjarigen gewoon en masse gedropt bij de jeugdrechtbank. Zo werkt het bij ons niet. Bij ons gaat het parket iets gericht te werk en wij hebben ook een sociale dienst en die zit verderop. Die komen dus, het overleg dat wij hebben is meestal dossiergericht en af en toe hebben wij ook een overkoepelend overleg met de sociale dienst om bij te sturen over de manieren van werken. Maar wij hebben wel heel regelmatig per dossier overleg over elke minderjarige. Elk kruispunt dat je tegenkomt bij de minderjarige wordt besproken met de sociale dienst en zij sturen in die zin wel ons beleid voor een beetje omdat wij afhankelijk zijn van hen. Als zij een onderzoek doen naar het milieu van de minderjarigen en daar blijkt uit dat een terugkeer naar huis geen optie is dan sturen ze willes nilles de mogelijkheden. Zij

zijn ook degenen die gaan checken welke maatregelen zijn er in aanbod want je kunt voor een minderjarige wel een virtueel traject voor ogen hebben maar dat traject hangt natuurlijk wel af van beschikbare plaatsen en daar wringt het schoentje ook heel dikwijls. Wij moeten heel dikwijls de tweede, of de derde of de vierde oplossing kiezen omdat de beste oplossing niet voor handen is. Daarnaast ben je ook afhankelijk van de context die je hebt. Je kan wel zeggen: voor die minderjarige is het beste dat hij naar huis kan maar als die niet thuis terecht kan of er is geen ambulante begeleiding mogelijk. In die zin sturen ze ons wel een beetje in de goede richting met het advies dat zij geven. Wat niet wil zeggen en dat gebeurt bij mij wel af en toe dat tijdens zo een kabinetsbespreking (men nodigt de mensen uit) om bij zo een advies met de sociale dienst te bespreken en te kijken of we dit ook effectief gaan opleggen. Het gebeurt dat de mensen zelf afkomen met een alternatief voorstel tijdens de zitting. Ik heb dit vorige week nog aan de hand gehad. Jongen was aangemeld voor 'de markt', langdurige plaatsing, al van alle dingen geprobeerd dus die komt naar het kabinet om te beslissen om hem over te plaatsen naar de markt of niet en ineens komt die papa dat hij hem thuis wil hebben. Hij had altijd bij de mama verbleven en die papa stond aan de zijlijn. Op de zitting zegt die papa: ik wil ook een kans om eens te proberen met mijn zoon. Dat was niet voorzien maar dat kan op die moment een goed alternatief zijn. En dan heeft die papa ook een aantal voorwaarden voorgeschoteld gekregen terwijl dat we wisten dat naar papa gaan voordien niet in beeld was gekomen omdat we toen wisten dat de papa steeds dacht: laat hem maar bij mama maar als het vijf voor twaalf werd dan wel.

M: dit zijn voorstellen die dikwijls op het moment zelf in het kabinet niet besproken of voorgelegd worden maar die dan eigenlijk op dat moment wel een goed alternatief kunnen zijn. En dan wijken we af van het advies natuurlijk.

I: ik vind ook dat dat een mogelijkheid moet zijn want anders kunnen we even goed geen kabinetszitting organiseren want als het gewoon een kwestie is van dat is mijn beslissing. Die interactie moet er zijn en je moet er ook als jeugdrechter voor open staan om alternatieven aan te reiken die al papier staan anders dan heeft dit geen zin. Mensen moeten ook de kans krijgen om hun visie te geven, een minderjarige moet ook kunnen zeggen ik kan dat niet maar ik heb een beter voorstel. Als dit effectief een beter voorstel is dan moet dit ook effectief kunnen. Het is niet zo dat wij blindelings het advies van de sociale dienst opvolgen. Maar in de meeste gevallen staan wij hier wel achter.

2. Welke doelstelling stelt u voorop bij de behandeling van MOF-dossiers?

- Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
- Re- integratie
- Herstel van de schade van het slachtoffer
- Andere...
- Als jullie zo een dossier krijgen, welke doelstellingen stellen jullie voorop bij een MOF- dossier.

M: het eerste punt voor mij is het vermijden van de recidive wanneer het natuurlijk alleen maar gaat over de MOF- ers, reïntegratie en herstel van de schade aan het slachtoffer. Dit zijn allemaal doelstellingen. Het is moeilijk om effectief een "rangorde" in de doelstellingen te bepalen. Al naargelang van de gevaarlijkheid van de minderjarige is het aangewezen om

eerst de maatschappij te beschermen. Niet direct naar herstel nadenken in het geval dat de jongere zeer gevaarlijk is.

I: naast de feiten natuurlijk.

M: ja naargelang de gevaarlijkheid en de ernst van de feiten: eerst toch wel de bescherming van de maatschappij. Voor mij is dat toch de eerste reactie. Van oei die moeten we er toch eventjes uithalen. Van zodra de maatschappij beschermd wordt, van op dat moment kunnen we werken aan de andere doelstellingen: herstel, reïntegratie. Maar dus die rangorde hangt af van wie je voor u hebt.

I: daar ben ik het helemaal mee eens. De aard en de ernst van de feiten spelen hier ook een rol in.

M: de heropvoeding is een belangrijke factor. Er is dan ook een beetje een verschil tussen jongeren die dan een goede thuissituatie hebben. Daarmee bedoel ik een gestructureerde thuissituatie met ouders die zich bewust zijn van de ernst van het probleem. En de jongere zonder die thuissituatie waarvan de ouders zich niets van hen aantrekken, het niet beseffen of het zelfs nog goed vinden. Dus dat speelt ook een rol in hoe je gaat reageren ten aanzien van de jongere. Want als hij in een goede, solide thuissituatie zit dan kan je nog meer focussen op herstelgerichte maatregelen eerder dan de uithuisplaatsing. Anderszijds zit je natuurlijk snel te denken uithuisplaatsing omdat je weet: die basis is er niet thuis.

I: een huisarrest opleggen als je al weet dat die ouders dit niet gaan nakijken of opvolgen, heeft dan weinig zin. In dit opzicht zijn we wat onze beslissingen betreft ook afhankelijk van de feiten. Wie zit er voor u.

M: deze doelstellingen worden ook doorgetrokken in de factoren en de maatregel die we opleggen. Vooral in het kader van plaatsing komt dit sterk naar voor.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Vormen de Jeugdbeschermingswet van 1965, de Wetten van 2006 en decreten een goede richtsnoer bij de besluitvorming?

M: de wet op zich is een chaos, die is gewoon slecht opgesteld. Die zou gewoon opnieuw geschreven moeten worden vanaf het begin herstructureren en duidelijk maken.

I: het enige voordeel hieraan is dat we zelf kunnen concretiseren wat daar in algemene termen staat.

M: maar vormt het een goede richtsnoer? JA.

I: volgens het systeem dat nu geldt, kunnen we er wel alle kanten mee uit. Je kan een heel gamma aanbieden aan de minderjarigen. Het is allesomvattend.

Je hebt dan toch de mogelijkheid tussen veel verschillen tussen jullie?

M: dit is bij de correctionele rechtbank juist hetzelfde als je denkt aan de minimum en maximumstraffen. Het gaat naar heel breed.

I: het is ook nodig dat er verschillende mogelijkheden zijn omdat je juist voor de minderjarigen moet beslissen.

M: elke situatie is zo verschillend. De variatie is eigenlijk goed.

I: plus voor de strengste maatregelen zijn er ook voorwaarden ingebouwd. Je kan niet de strengste maatregel opleggen voor een winkeldiefstal. Hiervoor zorgt het subsidiariteitsbeginsel ook wel want dit principe is voor een stukje ook wettelijk verankerd.

Welke gevallen komen het meeste voor bij jullie?

M: veel drugs. Ik denk dat dat de grootste is.

I: hieraan worden dan meestal eigendomsmisdrijven gekoppeld om te voorzien in hun drugsverslaving. Af en toe zedenfeiten. Slagen en verwondingen is ook geen grote categorie nog voor de zedenfeiten.

M: dit zijn eigenlijk de grootste categorieën. Dus drugs, slagen en verwondingen, eigendomsdelicten en dan zedenfeiten.

Meisjes of jongens?

M: van MOFFEN meestal jongens.

I: 95% of 90% jongens. Voor de zedenfeiten al zeker.

M: inbraken meestal jongens, eigenlijk de MOF in het algemeen eigenlijk jongens. 90 is misschien wat veel.

4. Wat is de belangrijkste factor bij de besluitvorming? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten een rol bij de besluitvorming? In welke mate houdt u rekening met de beslissingsfactoren uit art. 37§ 1 Jeugdwet?

M: De ingesteldheid van de jongere. Dit is eigenlijk voor mij hetgeen dat mij het meeste op de weg zet om een bepaalde maatregel op te leggen. Als ik zie hoe die jongere is, de ingesteldheid op het moment dat hij voorgeleid wordt, is dat bij mij toch wel een heel grote factor om een bepaalde richting uit te gaan of niet.

I: probleembesef of niet. Als hij niet beseft dat er niets aan de hand is en hij zegt van ik heb geen (drugs)probleem dan kan je ook niet een met een ambulante maatregel geen kant op want laat zo een jongen een vorming volgen dan zegt hij van ik heb geen probleem. Ik vind wel als je in een extreme categorie van feiten terecht komt dan spelen de feiten natuurlijk ook een heel belangrijke rol. Een jongen die als poging moord heeft gepleegd die mag schuldbesef hebben maar dan moet je ook rekening houden met de ernst van de feiten.

M: ja de gevaarlijkheid is natuurlijk belangrijk. Wanneer de gevaarlijkheid minder acuut is. Als hij bij u komt, vind je dit natuurlijk nog altijd niet leuk maar minder acuut dan iemand die inderdaad iemand die een persoon in de bosjes meesleurt en verkracht. Dit zijn zeer erge feiten. Bij deze feiten kijk je niet eerst van is hij nu lief, heeft hij besef dat hij verkeerd is of niet. Dus de ingesteldheid is bij de minder zware feiten.

I: het milieu speelt ook een grote rol want dit bepaalt voor een stuk de mogelijkheden die je hebt.

M: de ingesteldheid en het milieu lopen dikwijls voor een stuk samen. Dit zijn gelijkmatige aspecten.

I: ouders die niet bereid zijn om mee te werken of die lak hebben aan alles wat met begeleiding te maken heeft, die beperken de mogelijkheden van hun kinderen.

M: je hebt kinderen die nooit goed opgevoed zijn of die nooit waarden hebben mee gekregen van thuis uit die laten dat natuurlijk hier ook niet zien. Die ingesteldheid. Meestal de kinderen die van thuis uit wel wat waarden en normen hebben meegekregen die beseffen dan wel dat ze een verkeerde stap hebben gezet. Zij tonen dit dan ook wel en die willen dit dan ook goed maken. Deze bestaan er dus ook wel.

5. In welke mate houdt u rekening met de rangorde van de maatregelen voorzien in de Jeugdwet?

M: ja dat wordt toch wel gerespecteerd. Ik heb de rangorde nog eens onder elkaar geschreven: art. 37, § 2, 2e lid. Wat zeggen die: eerste moet je hergo proberen. Dit is een hoofdstuk op zich. Hierna moet je de kans geven aan het geschreven project van de minderjarigen.

I: hergo en geschreven project zijn dode letter.

M: geschreven project: hier kan je veel of weinig over vertellen. Na hergo en geschreven project moet je de voorkeur geven aan de in artikel 37, § 2, 1°-5°: pedagogische project of prestatie. Dit is heel dikwijls zo gewoon omdat er sowieso geen andere beschikbare maatregelen zijn. Dus automatisch gaat het hiërarchie naar daar. De wet zegt het ook dat je dat moet doen en uiteraard gaat het naar niet plaatsen. De gesloten en open gemeenschapsinstelling komen hier na de alternatieve maatregelen dus automatisch ga je kijken of die jongen kan thuis blijven. Wij zijn er niet op uit om die jongere van thuis uit weg te halen en ergens te plaatsen. Maar door het feit dat voor kleine misdrijven de gemeenschapsinstellingen toch moeilijk te vatten zijn op het moment dat je het zou willen dan ga je automatische naar die alternatieve maatregelen. De wet zegt ook dat je dat moet doen.

I: Hergo bij alle MOF feiten gaan doen, daar is geen capaciteit bij voor de diensten die zich hier mee bezig houden en uitvoeren. Ze zouden dit graag gehad hebben maar het lukt niet. Voor drugsfeiten bijvoorbeeld is er niet altijd een benadeelde en ook geen herstelgerichte maatregel nodig. Plus in heel veel dossiers biedt het parket eigenlijk al, nog voor het dossier bij ons terechtkomt een gewone herstelbemiddeling voor aan de minderjarige. En als er al herstelbemiddeling geweest is dan heeft een hergo hier boven op ook nog geen zin. Dus in de praktijk worden hergo's voorbehouden voor dossiers waarvan je zegt: dit is nu eens een dossier voor een hergo. Ik had er zo eentje: drie jongens die in een school in opbouw of in renovatie een gebouw binnendringen en die plegen dan een hoop vandalisme: tegels die klaar liggen, vernielingen,... dit is hergo in mijn ogen om met slachtoffer en met daders rond de tafel te gaan zitten. En de school is hierbij de perfecte instelling want die zouden 'pedagogisch ingesteld' moeten zijn. Daar is een hergo in gebeurd en dit heeft heel veel

meerwaarde gehad in het dossier maar een gewone diefstal waar dat de benadeelde de Carfour is, die zitten er ook niet op te wachten om drie uur aan een hergo te spenderen. Dan is een herstelbemiddeling iets beter dan een stuk schriftelijk afgehandeld kan worden. Dus hergo als sublieme afhandelingmethode vooropstellen, is geen goede keuze want er is ten eerste al niet voldoende capaciteit voor en het is te arbeidsintensief. Iedereen moet daar een hele dag voor vrij maken zoals politiediensten, ouders, sociale dienst, je mag een vertrouwenspersoon mee nemen. Het is heel intensief en dat kan niet voor iedereen. In de ideale wereld kan dit maar zo werkt het niet.

Het bestaat nog niet zo lang?

M: nee en het is ook een maatregel waarbij de diensten die dit moeten organiseren zeer gefrustreerd van raken want ze krijgen personeel en budgetten om dit uit te werken maar dit is niet echt gelukt om zich daar een heel jaar mee bezig te houden. Ze hebben hiervoor personeel moeten ontslagen omdat er heel weinig zaken waren. Wij kregen zeer regelmatig brieven waarin de diensten vragen waar wij blijven met de hergo's. Ze zijn op een zeker moment zelf, hier op de griffie komen inkijken om te zien: in welk dossier kan een hergo mogelijk zijn want ze dachten dat wij niet voldoende inzet hadden om een hergo te sturen. Ze zijn zelf hier komen kijken. Het blijft maar in een beperkt aantal zaken mogelijk.

Hadden ze dan beter in iets anders op de eerste plaats gezet? Wat als jullie iets mochten veranderen aan die rangorde?

M: ik zou alle alternatieve maatregelen op dezelfde lijn zetten, voor de plaatsing maar ik zou niet hergo eerst zetten en daarna de andere maatregelen. Hergo is gelijk. Ik zie niet in waarom je eerst aan de hergo moet denken. Dit is zodanig beperkt. Je geeft ook een hele zaak uit handen wat op zich niet slecht is voor de rechters. Maar wij hebben dan eigenlijk buiten het bekrachtigen van het akkoord dat ze dan ooit gaan samenstellen niet veel zicht op de zaken. Als het niet lukt dan komt het natuurlijk terug.

I: plus door de arbeidsintensiviteit die er voor nodig is, is het ook heel moeilijk om zo een hergo afgerond te krijgen voor dat zo een zaak bij u op zitting terechtkomt. Meestal lukt dit niet. De hergo's die ik gehad heb, de suggestie rijpt dan in de loop van het onderzoek. Het onderzoek is dan aan de gang. Als je dan nog moet starten met een hergo project dan is dit nooit klaar twee of drie maanden later. Er zijn ook zoveel partijen bij betrokken.

M: en dan zit je ook met een stomme procedure. De zaak wordt op zitting gebracht ongeveer zes maanden na het feit of na de vordering, of nadat ze het ontdekt hebben en dan zit je met een hergo waar ze juist voordien zijn gestart. Dan zit je met een zaak ten gronde. Dan komen die mensen op de rechtbank maar dan kan je eigenlijk niets zeggen. Dan is het toezicht in afwachting van de hergo. De wet laat dit allemaal toe dat je dit doet. Juridisch- technisch is dit zeer moeilijk te combineren.

I: dit maakt het ook moeilijk om een hergo als autonome maatregel te bezien omdat dit dikwijls niet lukt om het af te hebben en je daarop te baseren om dan te zeggen van nu is het genoeg voor mij want hij heeft daar aan mee gewerkt en we sluiten de boel af.

M: hergo loopt bij mij altijd samen met toezicht. Het loopt bij mij meestal niet samen met nog andere maatregelen.

I: ik heb er nu pas een bij mij gehad die in de 'Hutten' zit en die wil meewerken aan een hergo rond de schade.

M: ja naargelang de schade kan je dit misschien doen maar ik vind hergo een ambulante maatregel voor degenen die niet geplaatst zijn want ik vind als je al geplaatst bent en dan nog een hergo niet juist. Hergo houdt toch in dat ze allerlei maatregelen voorstellen en koppelen zoals dienstverlening, cursus volgen, excuses, schade vergoeden,... Dit is op zich al belastend ter herstel van de schade. Als je dan al in de Hutten zit, gesloten instelling en dan nog een hergo er bij opleggen, dat vind ik te veel van het goeie.

I: maar je legt die niet op. Eigenlijk is de vraag van die jongen zelf gekomen. Maar hoe ga je dit combineren. Hij gaat daar ook niet kunnen blijven natuurlijk, die gaat naar een internaat moeten gaan.

M: ik zou dit dan aansluitend doen.

I: ja die volgorde zal zo zijn. Hij zal pas hergo kunnen starten als hij uit de Hutten komt. Maar de vraag komt van hemzelf plus ze kunnen in het kader van de hergo wel rekening houden met het feit dat hij en een dienstverlening en een vorming heeft gevolgd als hij in de Hutten heeft gezeten. Dat moet niet.

M: maar dan kan je toch beter herstelbemiddeling doen?

I: ja maar de benadeelde hier was ook een voorziening en die willen ook graag met die jongere rond de tafel zitten. Je kan het niet opleggen eigenlijk want het is niet echt een maatregel. Je kan het maar aanbieden. Ze moeten het vrijwillig doen. Het is bij mij ook maar de eerste keer dat ik het voorstel krijg vanuit een gesloten voorziening. Maar bij een MOF kan het want je kan combineren.

M: langs de andere kant: ik vind dat eigenlijk een gesloten voorziening al die dergelijke zaken op zich zou moeten nemen. Met de partijen rond de tafel gaan zitten. Als het dan toch een instelling is waar schade aan is gebeurd of waar er slagen werden gegeven aan een begeleider. Waarom doet de gesloten instelling dan niet die herstelfactoren? Waarom nog eens een aparte dienst gaan inschakelen die hergo gaat doen. Ik vind: dit zou eigenlijk in het opvoedings- of het heropvoedingspakket van de gesloten instelling moeten zitten.

I: voor een stukje zit het er wel in natuurlijk want ze werken met die jongere rond herstel in de gesloten voorziening.

M: ik vind persoonlijk dit te veel van het goede.

Komt het voor dat je te veel maatregelen oplegt? Werkt dit verlamvend voor de jongere?

M: nee want wij zijn redelijk.

I: dit zeggen ze soms bij jongeren die al een heel traject binnen de hulpverlening hebben afgelegd dat die hulpverleningsmoe zijn: en een contextbegeleider en dan moet ik ook nog naar het mobiel team... ik moet dit en ik moet dat. Als er al zoveel vertrouwenspersonen in het gezin geweest zijn. Je zet die natuurlijk ook niet allemaal tegelijk in, meestal volgt dit elkaar op. Het is maar wanneer hij een nieuwe misstap doet dat het voor die jongere verlamd begint te werken. Dit zou wel eens kunnen maar je kan op de duur niets anders. Dit is niet te rijmen met de feitelijke omstandigheden. Hetzelfde is zo met de ouders.

6. Welke maatregelen en/of alternatieven dragen uw voorkeur? (supra.) Hoe groot is de discrepantie tussen de genomen en de volgens u gewenste maatregelen? (infra.)

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u?

I: Hergo bij alle MOF feiten gaan doen, daar is geen capaciteit bij voor de diensten die zich hier mee bezig houden en uitvoeren. Ze zouden dit graag gehad hebben maar het lukt niet. Voor drugsfeiten bijvoorbeeld is er niet altijd een benadeelde en ook geen herstelgerichte maatregel nodig. Plus in heel veel dossiers biedt het parket eigenlijk al, nog voor het dossier bij ons terecht komt een gewone herstelbemiddeling voor aan de minderjarige. En als er al herstelbemiddeling geweest is dan heeft een hergo hier boven op ook nog geen zin. Dus in de praktijk worden hergo's voorbehouden voor dossiers waarvan je zegt: dit is nu eens een dossier voor een hergo. Ik had er zo eentje: drie jongens die in een school in opbouw of in renovatie een gebouw binnendringen en die plegen dan een hoop vandalisme: tegels die klaar liggen, vernielingen,... dit is hergo in mijn ogen om met slachtoffer en met daders rond de tafel te gaan zitten. En de school is hierbij de perfecte instelling want die zouden 'pedagogisch ingesteld' moeten zijn. Daar is een hergo in gebeurd en dit heeft heel veel meerwaarde gehad in het dossier maar een gewone diefstal waar dat de benadeelde de Carfour is, die zitten er ook niet op te wachten om drie uur aan een hergo te spenderen. Dan is een herstelbemiddeling iets beter dat een stuk schriftelijk afgehandeld kan worden. Dus hergo als sublieme afhandelingmethode vooropstellen, is geen goede keuze want er is ten eerste al niet voldoende capaciteit voor en het is te arbeidsintensief. Iedereen moet daar een hele dag voor vrij maken zoals politiediensten, ouders, sociale dienst, je mag een vertrouwenspersoon mee nemen. Het is heel intensief en dat kan niet voor iedereen. In de ideale wereld kan dit maar zo werkt het niet.

Het bestaat nog niet zo lang?

M: nee en het is ook een maatregel waarbij de diensten die dit moeten organiseren zeer gefrustreerd van raken want ze krijgen personeel en budgetten om dit uit te werken maar het is niet echt gelukt om zich daar een heel jaar mee bezig te houden. Ze hebben hiervoor personeel moeten ontslagen omdat er heel weinig zaken waren. Wij kregen zeer regelmatig brieven waarin de diensten vragen waar wij blijven met de hergo's. Ze zijn op een zeker moment zelf, hier op de griffie komen inkijken om te zien: in welk dossier kan een hergo mogelijk zijn want ze dachten dat wij niet voldoende inzet hadden om een hergo te sturen. Ze zijn zelf hier komen kijken. Het blijft maar in een beperkt aantal zaken mogelijk.

8. Zijn het geschreven project en het herstelrechtelijk aanbod meestal succesvol? (supra.)
9. Verkiest u het HERGO op te leggen als een autonome maatregel of ziet u dit eerder aanvullend?

I: plus door de arbeidsintensiviteit die er voor nodig is, is het ook heel moeilijk om zo een hergo afgerond te krijgen voor dat zo een zaak bij u op de zitting terecht komt. Meestal lukt dit niet. De hergo's die ik gehad heb, daarbij rijpt de suggestie dan in de loop van het onderzoek. Het onderzoek is dan aan de gang. Als je dan nog moet starten met een hergo project dan is dit nooit klaar twee of drie maanden later. Er zijn ook zoveel partijen bij betrokken.

M: en dan zit je ook met een stomme procedure. De zaak wordt op zitting gebracht ongeveer zes maanden na het feit of na de vordering, of nadat ze het ontdekt hebben en dan zit je met een hergo waar ze juist voordien zij gestart. Dan zit je met een zaak ten gronde. Dan komen die mensen op de rechtbank maar dan kan je eigenlijk niets zeggen. Dan is het toezicht in afwachting van de hergo. De wet laat dit allemaal toe dat je dit doet. Juridisch- technisch is dit zeer moeilijk te combineren.

I: dit maakt het ook moeilijk om een hergo als autonome maatregel te bezien omdat dit dikwijls niet lukt om het af te hebben en je daarop te baseren om dan te zeggen van nu is het genoeg voor mij want hij heeft daar aan mee gewerkt en we sluiten de boel af.

M: hergo loopt bij mij altijd samen met toezicht. Het loopt bij mij meestal niet samen met nog andere maatregelen.

I: ik heb er nu pas een bij mij gehad die in de 'Hutten' zit en die wil meewerken aan een hergo rond de schade.

M: ja naargelang de schade kan je dit misschien doen maar ik vind hergo een ambulante maatregel voor degenen die niet geplaagd zijn want ik vind als je al geplaagd bent en dan nog een hergo niet juist. Hergo houdt toch in dat ze allerlei maatregelen voorstellen en koppelen zoals dienstverlening, cursus volgen, excuses, schade vergoeden,... Dit is op zich al belastend ter herstel van de schade. Als je dan al in de Hutten zit, gesloten instelling en dan nog een hergo er bij opleggen, dat vind ik te veel van het goeie.

I: maar je legt die niet op. Eigenlijk is de vraag van die jongen zelf gekomen. Maar hoe ga je dit combineren. Hij gaat daar ook niet kunnen blijven natuurlijk, die gaat naar een internaat moeten gaan.

M: ik zou dit dan aansluitend doen.

I: ja die volgorde zal zo zijn. Hij zal pas hergo kunnen starten als hij uit de Hutten komt. Maar de vraag komt van hemzelf plus ze kunnen in het kader van de hergo wel rekening houden met het feit dat hij een dienstverlening en een vorming heeft gevolgd als hij in de Hutten heeft gezeten. Dat moet niet.

M: maar dan kan je toch beter herstelbemiddeling doen?

I: ja maar de benadeelde hier was ook een voorziening en die willen ook graag met die jongere rond de tafel zitten. Je kan het niet opleggen eigenlijk want het is niet echt een maatregel. Je kan het maar aanbieden. Ze moeten het vrijwillig doen. Het is bij mij ook maar de eerste keer dat ik het voorstel krijg vanuit een gesloten voorziening. Maar bij een MOF kan het want je kan combineren.

M: langs de andere kant: ik vind dat eigenlijk een gesloten voorziening al die dergelijke zaken op zich zou moeten nemen. Met de partijen rond de tafel gaan zitten. Als het dan toch een instelling is waar schade aan is gebeurd of waar er slagen werden gegeven aan een begeleider. Waarom doet de gesloten instelling dan niet die herstelfactoren? Waarom nog eens een aparte dienst gaan inschakelen die hergo gaat doen. Ik vind: dit zou eigenlijk in het opvoedings- of het heropvoedingspakket van de gesloten instelling moeten zitten.

I: voor een stukje zit het er wel in natuurlijk want ze werken met die jongere rond herstel in de gesloten voorziening.

M: ik vind persoonlijk dit te veel van het goede.

I: dit zeggen ze soms bij jongeren die al een heel traject binnen de hulpverlening hebben afgelegd dat die hulpverleningsmoe zijn: en een contextbegeleider en dan moet ik ook nog naar het mobiel team... ik moet dit en ik moet dat. Als er al zoveel vertrouwenspersonen in het gezin geweest zijn. Je zet die natuurlijk ook niet allemaal tegelijk in, meestal volgt dit elkaar op. Het is maar wanneer hij een nieuwe misstap doet dat het voor die jongere verlamd begint te werken. Dit zou wel eens kunnen maar je kan op de duur niets anders. Dit is niet te rijmen met de feitelijke omstandigheden. Hetzelfde is zo met de ouders.

PLAATSING

10. Wat met het tekort aan het hulpverleningsaanbod? Heeft dit een invloed op het besluitvormingsproces?

I: we doen het hier wel anders dan in Antwerpen. Ze durven wel eens een beschikking maken die een minderjarige verwijzen naar een instelling wetende dat er eigenlijk geen plaats is omdat zij vinden dat dat de meest geschikte maatregel is voor de jongere. Ik schrijf dit gewoon in een vonnis of beschikking en als er dan geen plaats is, dat is dan niet mijn probleem maar wel voor de Vlaamse Regering. Ik kan dit voor een stuk begrijpen, het is een enorme frustratie. De jongen of het meisje hoort thuis daar maar je zit met wachtlijsten van maanden en maanden. Bijvoorbeeld de 'Zande' in Beernem daar zijn er lijsten voor maanden.

M: dat klopt, wij doen dit niet zo. Wij houden hier zoals trouwens in de wet voorzien is, rekening met het beschikbare aanbod, dit staat ook letterlijk in de wet. Een rechter moet bij het maken van zijn beslissing rekening houden met het beschikbaar aanbod. Dus als er iemand komt voor een misdrijf en wij weten dat er geen plaats is in een instelling, dan gaan wij die ook niet toevertrouwen aan die gemeenschapsinstelling ook al denken wij dat het de

beste maatregel is voor de jongere maar wij gaan hem niet aan de 'Markt' toevertrouwen als we weten dat daar geen plaats is want wat zou er dan gebeuren? Ik vind dit ten eerste al niet volgens de wet. Ten tweede als we het toch zouden doen omdat we dan toch een beetje de paraplu opentrekken als hij dan toch naar uw bureau komt voor ambulante maatregelen en hij pleegt opnieuw een misdrijf. Dan gaan ze zeggen : zeg, waarom laat die jeugdrechter die jongere gaan? Dus je zou beter op elk moment wanneer het mogelijk is toevertrouwen aan een gemeenschapsinstelling maar stel er is geen plaats. De jongere wordt gebracht naar een gemeenschapsinstelling. Die jongere komt daar aan en ze zeggen dat hij niet binnen kan dan neemt de politie die jongere mee naar het politiekantoor, die zit daar in de cel en de dag nadien brengen ze de jongere opnieuw naar de jeugdrechter. En als de jeugdrechter daar van toeten of blazen niets weet over het dossier en die dan misschien een nieuwe beschikking maakt om terug naar de Markt te gaan of die iets anders voorstelt,... dit is natuurlijk een beetje belachelijk wanneer je iemand stuurt naar een instelling waar je goed genoeg van weet dat hij daar niet binnen kan vandaag omdat het vol zit. Dan weet je dat ze daar de dag zelf of dag nadien terug mee staan. Want wat ga je doen? In Antwerpen gaan ze daar consequent mee door: we blijven toevertrouwen aan de gemeenschapsinstelling ook al is er geen plaats. Dit is een andere mentaliteit, een andere visie.

I: het geeft op zich wel een signaal naar de overheid. Want door hier dan zelf de problemen op te lossen en een alternatief te zoeken dan komt het signaal natuurlijk niet tot bij de overheid van eigenlijk hadden we in dit dossier een plaats tekort. Maar aan de andere kant is het ook een hoop extra werk.

M: dit is zo een kwestie. De jeugdrechtbanken hebben hier een verschillende werkwijzen mee. Een signaal aan de overheid dat er geen plaats is. Ja, langs de andere kant vind ik, dat het je verplicht om te zoeken naar betere alternatieven om over te gaan naar die alternatieve maatregelen om niet ineens over te gaan naar die drastische maatregelen.

Ze hebben in Antwerpen vaak gesproken over de short Sharp shock of schokeffect?

M: het probleem hierbij is dat het niet altijd mogelijk is. Als je bijvoorbeeld iemand naar de Markt, een halfopen instelling stuurt : in principe kan je een jongere niet zomaar voor een weekend naar daar sturen. Ze werken met bepaalde procedures en ze hebben een bepaald programma. En eigenlijk de jongere die daar naar toe gestuurd worden, vertrekken al in eens voor een traject van 3 maanden en 3 maanden is soms te lang. Je wil dit natuurlijk niet want een schokeffect van 3 maanden is te lang en is geen schokeffect niet meer. Het is een leven van iemand helemaal in de war sturen. Het school valt stil,... een schokeffect is goed moest je de minderjarige naar een gemeenschapsinstelling kunnen sturen voor een weekend bijvoorbeeld. Maar zo werkt de gemeenschapsinstelling niet.

I: behalve in Everberg. De plaatsing in Everberg daar kan je dit schokeffect wel doen. Want de wet zegt: eerst vijf dagen, eventueel verlenging voor 1 maand en nog een maand. Maar Everberg daar ga je niet iedereen naartoe sturen. Iemand die bijvoorbeeld zijn vader heeft afgeklopt thuis, die geraakt niet in Everberg want je moet een misdrijf hebben waar minstens 5 jaar gevangenisstraf op staat of je moet andere voorwaarden hebben. Het is niet evident om iemand direct in Everberg te krijgen. Soms stuur je iemand voor 5 dagen naar Everberg als hij in de voorwaarden verkeerd en dan na die 5 dagen beslis je, probeer maar terug thuis maar met andere begeleiders en voorwaarden. Dit is een goed schokeffect en dat ontbreekt

voor andere misdrijven die niet in aanmerking komen voor Everberg of Tongeren. Daar heb je geen schokeffect voor.

M: een time out van 14 dagen. Dat is dan weer 14 dagen en dat kan ook soms te veel zijn en dan nog is time out enkel mogelijk voor jongeren die in een instelling verblijven en wanneer de instelling een akkoord heeft gemaakt met de gemeenschapsinstelling. Is er geen akkoord tussen die instelling en de gemeenschapsinstelling dan is er geen time out mogelijk. Plus ze moeten hem ook nog eens opnieuw willen opvangen.

I: als ze zeggen: hij heeft de boel afgebroken, hij komt er niet meer in dan kan hij ook niet meer voor een time out er in komen.

M: ja, en het is vooral voor de jongere die thuis woont. Iemand die thuis woont en in woestenis zijn vader of moeder heeft afgeklopt, moest je daarvoor die korte opname in de Markt bijvoorbeeld kunnen doen voor pak een weekend als test, dan zou het fantastisch zijn. Dit hebben we niet.

I: of een time out van thuis uit kan ook heel goed zijn. Maar ook dat hebben we niet.

M: eigenlijk zou het beter zijn voor de zware en minder zware gevallen. Everberg is natuurlijk een systeem wanneer de gemeenschapsinstelling vol is want je mag niet direct naar Everberg. Enkel als de Hutten en de Markt volzitten dan pas kan je in bepaalde situaties naar Everberg. Maar op zich vind ik dat de mogelijkheid om te plaatsen voor een korte termijn goed en spijtig dat het niet mogelijk is voor kleinere misdrijven.

11. Verkiest u een plaatsing in een open of gesloten instelling?

M: in principe open maar door het Intericap systeem is dit niet altijd mogelijk. (infra.)

12. Wordt de maatregel van plaatsing nog steeds aangewend als ultimum remedium of vormt deze maatregel een gemakkelijke oplossing?

M: Nee, uiteraard niet. We plaatsen niet graag, alleen maar als het echt noodzakelijk is.

I: het beleid van Antwerpen: zij nemen maatregelen die niet altijd uitvoerbaar zijn zoals de plaatsing in de Markt. Dit heeft zijn voor- en nadelen. Het voordeel is dat je inderdaad je plicht gedaan hebt, je toont aan de overheid: ik heb mijn taak gedaan maar jij doet je taak niet want jij stelt geen plaats beschikbaar voor deze jongere. Dit komt dan toch terug naar de jeugdrechter die dan bij hem op de gang zit en dan toch een maatregel moet nemen. Dit is goed voor de statistieken maar eigenlijk dubbel en nutteloos werk. Antwerpen is meer een buitenbeentje op dat vlak.

M: in Antwerpen hebben ze een heel ander systeem van werken. Wij zijn met twee jeugdrechters en wij hebben elk onze dossiers: Peeters, Janssens,... zijn van mij en de andere zijn van haar. Wij zijn wel ieder een week, week om week van dienst. Dit betekent dat in de week dat wij van dienst zijn, komen er zaken uit de lucht gevallen. Bijvoorbeeld een minderjarige die van de straat worden geplukt en zonder voorleiding bij ons komen, een

problematische opvoedingssituatie van een kind dat aan de school staat en niet meer naar huis wil gaan, dat wordt gebracht naar de jeugdrechter die dan van dienst is en dat wordt dan ons dossier. In de week van mij worden dat mijn dossiers en dat blijven mijn dossiers. Ik volg die telkens op. Stel mijn minderjarige wordt later opnieuw van de straat geplukt en voorgeleid en ik ben die week niet van dienst, dan komt die minderjarige toch bij mij en ik volg die zaak toch op.

Het verschil met in Antwerpen is: is de minderjarige een maand nadien terug opgepakt en is die voorgeleid dan komt die bij de jeugdrechter die dan toevallig van dienst is. Maar die jeugdrechter die dan toevallig van dienst is, kent die minderjarige niet. Dit is voor haar een nieuw geval of een nieuw dossier. Ik vind dat persoonlijk een minder evidente manier om te werken want inhoudelijk vind ik dat je beter in ons systeem de dossiers kent en je bouwt de relatie met de minderjarige op. Je volgt die op de voet op. En je weet ten allen tijden wat er mee gebeurt. Terwijl moest het een week bij haar komen en een week bij mij dan weet je niet meer waar die minderjarige is. Je bent het verhaal van de minderjarige kwijt.

I: het enige moment waar we wel in elkaar dossiers werken dat is in de weekends. Dus stel wij hebben elk een weekend van wacht ook. Stel in mijn weekend dat ik moet werken, wordt een minderjarige van haar terug voorgeleid dan doe ik dat. Maar in principe tijdens de werkweek van dienst of niet van dienst blijven wij onze minderjarige verder opvolgen. En in Mechelen doen ze dat ook zo denk ik.

M: ik vind dit persoonlijk beter omdat het gemakkelijker is voor ons om te werken in een dossier van een minderjarige die je kent en dat je de voorgeschiedenis kent, wat de etappes zijn om dan een goede maatregel te kunnen opleggen. Want stel wij doen dat niet en er staat een minderjarige in de gang, dan moet ik het dossier snel snel doorbladeren. Maar wie is die persoon dan juist? Wat heeft hij al gedaan? Dit kan je onmogelijk, dit vind ik heel oppervlakkig. Met weinig kennis van het dossier neem je dan een beslissing.

I: het heeft natuurlijk als nadeel dat je niet kan zeggen dat je een heel week rust hebt en je een hele week aan je vonnissen kan schrijven. Want je kunt ten allen tijden opgeroepen worden. Dit is dan het nadeel maar een mens moet iedere dag werken dus ik vind dit geen probleem.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

13. Wordt de mogelijkheid tot cumulatie frequent aangewend? Tussen welke maatregelen komt cumul het meest voor?

M: toezicht met prestaties worden het meeste gebruikt of wat heel veel wordt gedaan: toezicht met bijkomende voorwaarden die bijvoorbeeld niet in de wet staan. Als alle maatregelen die we willen opleggen niet specifiek in de wet zijn vernoemd, die krijgen bij ons de vorm van voorwaarden. Dus dan schrijven wij: wordt onder toezicht gesteld van de sociale dienst onder de hierna vermelde voorwaarden. Bijvoorbeeld een huisarrest leggen wij veel op na het school voor een maand of twee naargelang het verbod om met bepaalde personen contact te hebben. Dit zijn maatregelen die we heel vaak opleggen naast het toezicht. Om zoveel mogelijk veiligheid in te bouwen ook natuurlijk. Om te vermijden, waarom doen we dit? Bijvoorbeeld omdat de jongere rondhangt in de straten van Turnhout: huisarrest in de

hoop dat die jongere naar school gaat en een tijd van de straat wegblijft en niet hervalt in het plegen van dergelijke feiten en niet in herhaling valt. Dit wordt erg gecontroleerd door de politie in Turnhout. Dit zijn alternatieven aan plaatsing.

I: ik ben het hier volledig mee eens.

14. Bestaat er volgens u een hiërarchie van jeugdbeschermingsmaatregelen? In welke mate wel of in welke mate niet? (supra.)
15. Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen?

M: wat ik zou willen veranderen en daar heb ik geen illusies bij dat dit nog zal gebeuren in mijn carrière van jeugdrechter, zijn de problemen met de jongeren met een psychiatrische problematiek. Dit is al lang zo en dit blijft een probleem in de zin dat wij daar ook machteloos tegen over staan. De psychiatrieën zijn ofwel regiogebonden dus als jij van Turnhout bent, kan je niet naar Leuven gaan ofwel zijn ze materiegebonden dus als je een minderjarige met een psychiatrische problematiek rond seksualiteit hebt, kan hij niet naar die instelling omdat ze daar niet in gespecialiseerd zijn. Er is dus altijd wel een reden waarom ze niet opgenomen worden in de psychiatrie. De dokters of geneesheren of het beleid van die instellingen die mogen zelf beslissen wie er komt en wie er niet binnenkomt bij hun. Wij kunnen alleen maar vragen: kan deze minderjarige opgenomen worden bij jullie? En dan kunnen zij kijken naar de materie die wij behandelen, is de jongere gelegen binnen de regio, is er plaats,... dus het is moeilijk om een jongere binnen een psychiatrie te krijgen. Anderzijds moet er praktisch altijd een vrijwilligheid zijn. De jongere moet vrijwillig willen meewerken aan zijn behandeling. Als je dan met een moeilijke gast zit die vindt dat er geen probleem is dan kun je er niet mee terecht en dat is zo spijtig. Want wat moet je dan doen? Meestal horen ze niet thuis in de gemeenschapsinstelling, horen ze thuis in een psychiatrische setting maar er is er geen en je kan dit niet afdwingen. Dit probleem is er al heel lang en dat blijft zo.

I: het enige wat je nu hebt is de FOR- K in het UZ en daar is ook een FOR- K in Antwerpen en daar kunnen wel gedwongen opnames, zonder dat de minderjarige akkoord gaat maar dat is alleen maar voor jongens met een MOF statuut dus niet jongeren die gewoon problematisch zijn. Meisjes wel maar jongens niet. Dit is waarschijnlijk omdat er te weinig meisjes zijn en de jongens zijn er veel en dan splitsen ze dit af op de MOF- jongeren. Dit weet ik niet want is het beleid in de psychiatrie. Ik vind opnames in een psychiatrie altijd heel problematisch. Heel lange wachtlijsten. Ik heb ouders die komen en zeggen dat ze al jaren op zoek zijn naar hulp voor hun kind en dat komt er maar niet van en dan opeens komt het dossier bij de jeugdrechtbank en dan hopen die ouders dat wij dit wel kunnen realiseren. Eindelijk gaat de jeugdrechter zeggen dat hij moet opgenomen worden in het OPZ in Geel maar daar hebben wij niets aan te zeggen natuurlijk. Wij staan mee in de wachtrij en het is de dokter die beslist of je in aanmerking komt of niet. Wat langs hun kant logisch is want zij willen geen geld en energie steken in een jongere die hier niet wil genezen. Iedereen heeft natuurlijk zijn eigen redenen.

M: ik zou ook willen, dit vind ik ook een groot probleem, heel veel jongeren die drugsfeiten plegen. Het gaat zowel om dealen, ze gebruiken praktisch allemaal. Het dealen komt er meer en meer bij om dan zelf wat te kunnen kopen. Maar stel nu de echte gebruikers want

degenen die dealen en louter dealen dat is een andere zaak want dat is alleen voor het geld en daarbij zou ik zeggen, laat die maar werken of dienstverlening doen want die zijn niet verslaafd. Maar ik vind het probleem voor de jongens die gebruiken. Wij kunnen op dat moment enkel aan de jongere een drugsvorming opleggen bij de diensten die ook de hergo organiseren, zij organiseren drugvorming en dan zit je 20 uur in een klas en krijg je les over de voor- en nadelen over de effecten van drugs. Dit is leerrijk maar voor de jongeren die verslaafd zijn is dit niet voldoende. Die doet dat omdat wij dat gezegd hebben die 20 uur maar die komt buiten en die doet dit opnieuw. Ik vind dat we meer moeten kunnen doen met de afkick- of drughulpcentra. Die afkickcentra stellen zich wel open om de jongeren te aanvaarden, begeleiden en te behandelen maar het probleem ook daar weer is dat de jongere zelf zich, vrijwillig moet aanbieden en vragen om hulp. En dan zitten we weer met een probleem want de jongere die bij ons komen die willen vaak niet geholpen worden en moeite doen. Deze jongeren zeggen meestal dat ze geen probleem hebben en dat ze niet verslaafd zijn. Dit vind ik spijtig dat we machteloos staan. Qua drugs zouden we meer moeten doen want ik vind die drugsvorming niet voldoende. Op dat vlak moeten er meer initiatieven en meer verplichte initiatieven zijn ook al wil de jongere niet, hij zal gaan naar daar. Dit zou eigenlijk moeten, vind ik.

M: de korte opnames zijn ook een punt die ik zou willen. Vroeger was dit wel mogelijk. De beslissingsbevoegdheid van de jeugdrechter wordt met de jaren, met de wetten en decreten die komen een beetje afgeknabbeld waardoor er op de duur weinig overblijft om te beslissen want de instellingen zelf beslissen hoe lang en welke modules zij toepassen op de jongere en wie binnen mag en wie niet. Je hebt als jeugdrechter zelf niet veel meer te vertellen. Als je een jongere hebt die diefstallen pleegt, geen overdreven zware diefstallen en die blijft dit doen. Je kan, als je de alternatieve maatregelen al eens hebt geprobeerd, en dat niet geholpen heeft, zeggen: ik ga u aanmelden voor de gemeenschapsinstelling in Mol voor de Markt (en niet voor de Hutten want daar moet je heel zware misdrijven voor hebben). Maar de Markt in Mol heeft het systeem dat degenen die bij hen binnenkomen het traject van maanden moet doen. Ik vind dit te ingrijpend want die jongere zijn schoolcarrière komt in het gedrang, het is wel 3 maanden van zijn schoolcarrière die wegvallen. Ze krijgen wel les in de gemeenschapsinstelling maar vergeet het want je schooljaar is op het spel gezet. Ik vind dit niet altijd een goede oplossing en vroeger konden wij dit wel eens doen de jongere voor een 10 dagen of week of weekend naar Mol sturen. En je kan dan zeggen van je hebt die maatregelen niet uitgevoerd, je hebt dit niet gedaan, je gaat een weekendje in Mol en dan kan je zien hoe het daar is en dan heb je dat schokeffect voor de minderjarigen. Maar dit kunnen wij nu niet doen en dat vind ik spijtig. Want ik wil niet altijd iemand voor drie maanden sturen, dat is soms te lang. En time out daar kan je niet op rekenen als de jongere nog thuis zit. Dit ontbreekt bij de jongere die thuis woont en die je nog thuis wil laten, er ontbreekt een maatregel die kort op de bal speelt, want je kan nog aanmelden voor Mol maar dan komt die plaats binnen de maand vrij en ondertussen is het water onder de brug gevloeid en heeft het nu nog zin? Dus kort op de bal kunnen spelen en intensieve maar korte maatregelen zou ik willen.

I: ik zou ook de leerprojecten willen uitbreiden. Zij blijken wel degelijk effect te hebben. Ik zou de cijfers eens moeten opvragen aan CAFT. De gemeenschapsdienst moet ook van zijn sanctie imago af. Ik opteer dan ook een leerproject in combinatie met een gemeenschapsdienst.

M: Nog een kleine opmerking die niets met de maatregelen zelf te maken heeft maar beperkt verband met de maatregelen houdt. De wet en de maatregelen die vermeld staan in de wet en de duur die vermeld staat in de wet komen helemaal niet overeen met het aanbod want alle instellingen hebben allerlei modules en trajecten en een module in de Markt duurt 3 maanden en in de Hutten 9 maanden. Maar de wet zegt dat je in de Hutten maar mag plaatsen voor 3 maanden en dan nog eens voor 3 maanden en daarna telkens verlengen voor een maand maar dus als wij een jongen naar de Hutten sturen voor 3 maanden, dan wordt hij in het behandeltraject van 9 maanden geduwd. Dit zijn pedagogische projecten die de instellingen goed vinden en ook goed zullen zijn maar dat komt niet overeen met onze wetgeving. Wij kunnen niet zeggen: jij moet 9 maanden het behandeltraject in de Hutten gaan volgen. Wij kunnen enkel zeggen: jij moet 3 maanden er naartoe want wet zegt maximumtermijn is 3 maanden. Dus eigenlijk zegt de wet dat de jongere elke keer terug moet voorgeleid worden om dan te zeggen dat zijn behandeltraject nog niet ten einde is en ga maar terug. Dus ik vind die wetgeving zou ofwel moeten aangepast moeten worden aan het aanbod van de instellingen of omgekeerd de instellingen moeten hun aanbod aanpassen aan de wet maar we zitten nu met een discrepantie. Wij sturen sommige jongeren naar de Hutten waarvan we heel goed weten dit gaat een traject zijn van 6 of 9 maanden naargelang van in welke traject hij terecht komt. Dan zeggen wij tegen de jongere wij gaan u naar de Hutten sturen en dan vraagt de jongere voor hoe lang en dan moet ik zeggen voor 3 maanden maar het zullen er wel meer worden. Dit is belachelijk! Dat komt slecht over vind ik. Dit gebeurt want wij kunnen moeilijk zeggen in onze beschikking: 9 maanden de Hutten. 3 maand en 3 maand en daarna elke keer 1 maand. Dit komt niet overeen en dat is een lastig iets en dat zou in overeenstemming moeten gebracht worden met elkaar zodanig dat we kunnen zeggen tegen de jongere tot 3 maanden of wat dan ook maar dat moet het worden. Bijvoorbeeld een oriëntatieonderzoek bij de POS jongeren om de problematiek van de jongeren goed te onderzoeken om een beslissing te nemen. De wet zegt oriëntatieonderzoek binnen de 30 dagen maar er is geen enkel oriëntatieonderzoek dat 30 dagen duurt. Het wordt elke keer verlengd met nog eens 30 dagen. Ja, pas dan deze wet aan. Of als het onderzoek altijd 60 dagen nodig heeft, zeg dan in de wet het onderzoek duurt 60 dagen. En dan moeten wij niet die mensen een vals beeld geven. Ik heb de indruk dat ik die mensen fop.

JEUGDRECHTERS Antwerpen: Luk Versteylen. Hij vertegenwoordigt de acht jeugdrechters van Antwerpen. Iedere jeugdrechter heeft zijn eigen taak.

SITUEREN EN CONTEXTUALISEREN

1. Voert u een eigen beslissingsbeleid? Vindt er frequent een overleg plaats met andere justitiële actoren, SDJ,...?

Het beslissingsbeleid in concrete dossiers? Ik denk niet dat er veel verschil op zit, de meeste dossiers bespreken we wel onderling. Er zijn wel collega's die bepaalde dingen anders aanpakken.

By: ik verklaar mij onbevoegd, dit is een technische finesse. Sommigen gaan hier snel tot zeer snel over. Over het algemeen gaan de beslissingen wel dezelfde kant uit. Er is wel min of meer een eenvormig beleid. Dit heeft niet zozeer te maken met het feit dat er overleg is maar wel met

het feit dat de meeste zaken vergelijkbaar zijn. Laten we zeggen: een gast die wordt voorgeleid voor een gewapende overval die vliegt naar Everberg, punt uit. Dat is niet dat de ene collega gaat zeggen: bwa, het is niet zo erg en dat de andere collega die wel naar Everberg gaat sturen. Uiteraard blijkt vaak uit de feiten dat hetzelfde antwoord hierop dient gegeven te worden. Het is niet zo dat ik voor een beslissing te ga nemen bij alle collega's ga horen wat vind jij ervan? Je bent rechter, je beslist zelf maar dit neemt niet weg dat je bepaalde beslissingen op elkaar afstemt.

Staat er binnen de jeugdrechtbank in Antwerpen iets voorop? We maken geen afspraken op voorhand, dat niet hoewel dit bij het parket wel zo is want het parket staat of valt met een hiërarchische structuur. De procureur bepaalt welke gevallen ze gaan vervolgen en welke niet. Dit hebben wij niet, wij kiezen ook niet. Wij kunnen geen zaken afstoten, wij kunnen niet seponeren dus alle zaken die wij krijgen, moeten wij behandelen. En hier bestaan niet echt afspraken of richtlijnen om te zeggen dit is het tarief voor bv een gewapende overval. Dit is in functie van de omstandigheden.

2. Welke doelstelling stelt u voorop bij de behandeling van MOF-dossiers?

- Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
- Re- integratie
- Herstel van de schade van het slachtoffer
- Andere...

Strafrecht heeft een minstens dubbele, misschien wel een driedubbele functie in de eerste plaats er voor zorgen dat het niet meer gebeurt. Dus laten we zeggen in het algemeen maar ook in concreto voor de daders zelf om de man ook tot betere gevoelens te brengen zodat hij zich ook beter voelt in de samenleving en dat is ook de bedoeling in de samenleving en ook in de zeer ernstige gevallen om de samenleving te beschermen tegen gevaarlijke mensen. Dit komt ook altijd terug in de verschillende zaken. Die laatste doelstelling die speelt vooral een belangrijke rol bij de uithandengeving. Als je een jongen hebt, het zijn meestal jongens, die een of ander gruwelijk feit plegen en nog eens en nog eens en ze leren echt niet bij dan gaat dat richting uithandengeving en als zo een jongen uit handen wordt gegeven is dat eigenlijk ook na verslag van een psychiater. Dit is ook niet zomaar de psychiater moet ook onderzoeken of maatregelen van jeugdige aard ook nog enig soelaas kunnen bieden. En als hij tot de bevinding komt dat dit niet zo is dan betekent dat ook dat aan de derde doelstelling van het strafrecht beantwoordt namelijk dat de samenleving beschermd moet worden tegen zo iemand. En dan spreekt men over het strafrecht en kan men niet meer door middel van de jeugdbescherming iets bewerkstelligen en is er sprake van een langdurige vrijheidsberoving.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Vormen de Jeugdbeschermingswet van 1965, de Wetten van 2006 en decreten een goede richtsnoer bij de besluitvorming?

Er zijn wijzigingen op til. In het verleden heeft men dit meermaals geprobeerd te wijzigen. Het POS-luik dat nu het VOS-luik is geworden. Het MOF-luik is tot nader order zo goed als ongewijzigd, nog altijd de wet van '65 maar op zich is dat wel duidelijk en werkbaar. Maar daar is in het verleden ook overgedacht over een jeugdsanctierecht. Nu het is natuurlijk de vraag: welke richting ga je uitgaan? Spanning tussen de Vlaamse en de Waalse aanpak. In Wallonië was men meer voor een

beschermingsmodel en in Vlaanderen voor een sanctiemodel. Nu, ik denk dat het sanctiemodel het wel zal halen maar een bedenking die ik heb: ik vind het heel gevaarlijk met leeftijden van zodra het recht een grens gaat stellen: minderjarig – meerderjarig of bv: toerekeningsvatbaar – niet toerekeningsvatbaar. Dit is heel abrupt. Ik denk dat dit grenzen zijn die eigenlijk van zeer ver getrap genomen moeten worden aan de hand van deskundigen want je kunt zeggen: vanaf wanneer een beschermingsmodel tot bepaalde leeftijd en vanaf daarboven het sanctiemodel, van daar ook de uithandengeving maar moet je nu per se vanaf een bepaalde leeftijd werken want sommigen zijn al vanaf hun 14 jaar zo doortrap dat ze beter met een correctioneel mechanisme gepakt worden en anderen zijn op hun 22 jaar nog steeds kinderen. Het is dus zeer moeilijk om daar een leeftijd op te plakken.

4. Wat is de belangrijkste factor bij de besluitvorming? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten een rol bij de besluitvorming? In welke mate houdt u rekening met de beslissingsfactoren uit art. 37§ 1 Jeugdwet?

Ik hou hier rekening mee. Zo is het.

Ernst van de feiten en de houding van de minderjarigen zelf ten opzichte van de feiten. Als hij daar zo zit van: ik heb niets gedaan of ze hebben mij gevraagd om het te doen. Je komt de gekste dingen tegen: er zijn er die zeggen ik heb daar geen spijt van en als ik het kon deed ik het nog eens. Dus het hangt er vanaf, als ze zich heel arrogant gedragen dan denk je: dit is een hardleerser dus we gaan die wat harder aanpakken en dit zal ook verder wel meespelen. Dit zal meespelen, laat me het zo zeggen, niet dat je iemand langer gaat laten vastzitten maar je gaat dit wel signaleren aan de sociale dienst en volgt dit mee op. En dan blijkt meestal dat dit gezegd is in een vlaag van razernij en daar bestaat ook wel enige clementie voor. De houding ter zitting en ter voorleiding. Uiteraard is die houding minder belangrijk dan de ernst van de feiten. Als een minderjarige een verkrachting heeft gepleegd en die komt op de zitting en zegt dat hij daar veel spijt van heeft, het is niet omwille van zijn houding dat ik dan ga zeggen : het is goed, ga maar naar huis. Dit is niet de bedoeling.

De feiten die voordien gepleegd zijn: de rechter leest dit en houdt dit in zijn achterhoofd. Dit heeft niets te maken met schuld of onschuld. Dit kan enkel relevant zijn met het oog op de straftoemeting mag ik het niet noemen maar met het oog op de sanctiebepaling, omvang van de sanctie. En vooral zal dat een weerslag hebben op de vraag op de uithandengeving. Die uithandengeving komt zo vaak niet voor maar voorgaande feiten zullen daar zeker nog van invloed zijn, zeker als deze van gewelddadige invloed zijn.

Meest ernstigste feiten: overval, diefstal met geweld, diefstal met braak, allerlei drugdelicten, zedendelicten. Niet de intellectuele delicten.

Welke rol speelt het milieu/thuissituatie? Het cliënteel dat we hier krijgen is echt wel vierde, vijfde en zesde wereld. Dus dat zijn over het algemeen de mensen wiens kansen al vrij klein zijn. Af en toe komt er wel eens een zoon of dochter van een architect of een advocaat of dokter die ontspoord is maar dit is echt wel uitzonderlijk. U zult zien dat de mensen die hier voorgeleid worden hetzij strafrechtelijk hetzij via een verontrustende opvoedingssituatie heel vaak de ouders ook onder toezicht hebben gestaan. Hier is een speciale categorie die ik wel kan vermelden: de ontspoorde echtscheidingen. Vechtscheidingen waarbij het niet om marginalen gaat maar waarbij de deftige mensen met elkaar zodanig in strijd verwickeld zijn dat ze het belang van het kind niet meer vooropstellen en dan moet de jeugdrechter ingrijpen natuurlijk. Meestal via een burgerrechtelijke

procedure via de burgerrechtelijke jeugdrechter maar nu is het de familierechtbank, dit is veranderd. Maar als de zaak zodanig uit de hand loopt, zal de jongere onder toezicht komen en zal de sociale dienst dit opvolgen.

Bv: Pieter is een jongen van acht. Ouders zijn uit elkaar maar hebben de jongen als inzet gebruikt. Ze sleuren allebei aan de jongen. Met de jongen is niets mis maar dit gaat wel gebeuren als er niets wordt gedaan. Het kind mankeert niets en komt niets tekort. Maar de ouders kunnen niet meer overeenkomen naar welke school Pieter gaat, gaat hij naar de scouts of de chiro, gaat hij zijn vormsel doen,... Ouders moeten daarin overeenkomen en ze moeten rekening houden met het belang van hun gemeenschappelijk kind. Wat zij in dit geval doen, zij laten de consulent van de sociale dienst, allerlei taken verrichten. Zoals bv: zeg een naar waar onze Pieter naar school moet gaan en,... dit is eigenlijk niet de taak van de consulent en dit is niet ernstig. Ik ga die mensen bij mij roepen en dit zeggen. Het kind heeft geen hulp nodig, hij heeft alleen hulp nodig van zijn ouders. Ik ga de zaak afsluiten en ik ga het toezicht opheffen. Eigenlijk alleen maar om mij er van te vergewissen dat die consulent zich met nuttigere zaken bezighoudt. Dit zijn zaken die ik hier liever niet zie. Dit is de taak van de ouders. Het is niet de taak van de rechter om in de ouders hun woonkamer, slaapkamer te gaan binnenkijken hoe leven jullie hier en wat doen jullie.

5. In welke mate houdt u rekening met de rangorde van de maatregelen voorzien in de Jeugdwet?

Ik kan dit niet zeggen. Voor de VOS is er tegenwoordig ook een rangorde: subsidiariteit. Je moet hier rekening mee houden. Je kan niet het ene opleggen als je het andere nog niet geprobeerd hebt maar voor een groot stuk wordt dit ook ingegeven door het gezond verstand. Meestal voel ik aan welke sanctie ik ga nemen. Bv: atypische zaak: er wordt een jongen voorgeleid wegens een diefstal met braak. Jongen heeft een ruimte boven een café gekraakt. Dus niet van aard om in de gevangenis te stoppen maar het is wel een zoon van een arts en een juriste dus de betere populatie. In zo een geval: hij krijgt voldoende ondersteuning. Maar wat doet zich voor: een week erna wordt hij terug voorgeleid. Omdat er op straat ook wat trek en duw werk was en hij had ook een GSM van iemand gepikt. Ik heb die in de gevangenis gestoken voor vijf dagen omdat ik denk, die ouders zullen dat allemaal wel rechtzetten maar ik denk dat het nu nodig is om een signaal te geven en hem in de gevangenis te plaatsen voor 5 dagen in Everberg. Na die 5 dagen stonden die ouders er terug en is hij terug mee naar huis gegaan. Maar op dat moment was dat nodig. We noemen dat de short sharp shock. Dus beter dan daar nog een jaar mee te wachten. Van zodra het probleem er is, het aanpakken. Beter dan nog te wachten. In het begin dit goed laten voelen. Dus een schokeffect creëren. Ik vertrek altijd vanuit een concreet geval. Voor hetzelfde geldt: zigeuners. Nu daar is eigenlijk geen kruit tegen gewassen. Die gaan niet naar school. Wat je eigenlijk ook probeert, sluit die op in het begeleidingshuis. Dit haalt niet veel uit. Dus dan zal ik zeggen, stuur ze naar huis want we kunnen die nuttige, schaarse plaatsen beter en nuttig gebruiken voor andere minderjarigen. Wat weer iets anders is: zigeunermeisjes worden blootgesteld aan prostitutie. Die worden dan naar De Zande gestuurd. Om zich tegen zichzelf te beschermen. Dit is ook een doelstelling.

Ze gaan altijd naar huis niet voor niets, er is ondersteuning, contextbegeleiding, winderbloei of enige andere voorziening.

Is er veel recidive bij minderjarigen? Ja, dat hangt er allemaal weer vanaf. VOS en MOF lopen vaak door elkaar. Bv: Robbie is nu meerderjarig. Komt uit een marginale familie. Moeder staat ook onder

toezicht. Vader is er niet meer. Hij heeft altijd problemen gekend, nooit naar school geweest, moeder verhuist maar slaagt er niet in om de jongen naar school te laten gaan, vroeg druggebruik. Hij haalt heel wat baldadigheden uit zoals een trein in brand te steken. Voor hun maakt het allemaal niet uit of het gaat over een VOS of een MOF situatie. Maar het is wel een technisch verschil maar het loopt zeer sterk door elkaar.

6. Welke maatregelen en/of alternatieven dragen uw voorkeur? Hoe groot is de discrepantie tussen de genomen en de volgens u gewenste maatregelen?

Vaak niet door het gebrek aan middelen. Tot grote ergernis van mijn collega's en mezelf. Wij moeten samenwerken met de Vlaamse Gemeenschap. Dikwijls hebben we iemand waarvan we zeggen die moet naar de markt, naar de Zande en dan zeggen ze: er is geen plaats of enkel een bufferplaats. Dit is een plaats waarop een zeer zwaar misdrijf staat. Maar we willen iedereen binnenkrijgen omwille van andere feiten, dan zeggen ze dat dit niet gaat. Dan heb ik de neiging om te zeggen: dat zal ik wel beslissen want dat is hun interne regeling. We hebben altijd geprobeerd om dit te doorbreken. Als ik de politie toch stuur omdat ze in de instelling het gezag van politie belangrijker vinden dan dat van mij. Wat wel lukt, is dat de overheid gedagvaard wordt in kortgeding. Dan lukt het blijkbaar wel. In de vakantie werd dit een paar keer gedaan. Er is een schrijnend gebrek aan plaats voor minderjarigen, voor bejaarden en dan wordt de overheid gedagvaard op straffe van een dwangsom om een plaats te zoeken. Dit kan ik niet opleggen. Bovendien is de overheid geen betrokken partij in de zaken. Dit heeft absoluut invloed op welke maatregel ik ga opleggen. Als ik een gewapende overval voorleed, of een zware drugdealer en ik zeg ik stuur die naar Everberg. Er is geen plaats en dan laat ik die gewoon naar huis gaan met een huisarrest en dan staat er in de krant: jeugdrechter laat zware crimineel op straat. Dit is niet mijn schuld. Het is het handhavingsbeleid dat tekort schiet. Dit is hetzelfde met de volwassengevangenen, hier is ook te weinig plaats.

Publieke opinie speelt hier op in.

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u?
8. Zijn het geschreven project en het herstelrechtelijk aanbod meestal succesvol?
9. Verkiest u het HERGO op te leggen als een autonome maatregel of ziet u dit eerder aanvullend?

Neen, niet vaak opgelegd. Het gebeurt wel maar niet zo vaak. Houdt uzelf met die mogelijkheid rekening? Ja, maar ik moet dit overleggen met de sociale dienst of zo een zaak in aanmerking komt. By: Sharina heeft al in verschillende voorzieningen gezeten wegens prostitutie. Nu heb ik ze op staptocht gestuurd met vzw Oikoten: men doet een staptocht naar hier vanuit Slovenië. Ze wordt ook bijna 18 dus dit is een laatste poging. Voor sommige zaken kan dat de klik betekenen. De leerprojecten worden wel op gepaste tijdstippen voorgesteld. Deze leerprojecten zijn een succes.

Vrijwilligheid bij herstelrecht: herstelbemiddeling gebeurt geregeld. HERGO niet. Het kan op verschillende manieren spaak lopen. Het kan zijn dat slachtoffer zegt: ik wil een onredelijke schadevergoeding. Dit gebeurt meer bij meerderjarigen omdat zij een strafregister dreigen te krijgen. Maar dit zal bij ons wel voorkomen maar niet zo vaak.

PLAATSING

10. Wat met het tekort aan het hulpverleningsaanbod? Heeft dit een invloed op het besluitvormingsproces?
11. Verkiest u een plaatsing in een open of gesloten instelling?
12. Wordt de maatregel van plaatsing nog steeds aangewend als ultimum remedium of vormt deze maatregel een gemakkelijke oplossing?

Absoluut tekort, dit is al lang zo. Maar daar ligt de burger ook niet van wakker, en een politiker ligt hier niet van wakker. Hetzelfde is er voor de rechtspositie voor gedetineerden. Henry Heijmans heeft zich hier jaren om bekommerd maar hier is politiek gewoon geen forum voor. Je haalt er geen stemmen mee.

Wordt dit nog steeds als ultimum aangewend? Zie voorbeeld van zoon dokter. Ik denk dan nu is het nodig dus is dat een betere oplossing. Het is natuurlijk allemaal theorie want ik mag bepalen of het nodig is of niet. Open of gesloten instelling hangt van de zaak af en voor hoelang. Soms heeft het zin iemand 5 dagen op te sluiten en soms om een jaar op te sluiten.

De duur moet ook steeds meegegeven worden en die kan verlengd worden. Dit is dan de voorlopige fase. Je hebt in de Hutten een behandelunit. De zware gevallen worden daar echt behandeld. Dit gaat over zware drugdelicten, over gasten waar een steekje los mee is. Ze krijgen daar extra therapie maar dat is vaak een lang traject. Na drie maanden kan dit vaak nog eens verlengd worden. Dit kan op papier als ze daarmee akkoord zijn en als ze niet akkoord zijn moeten ze naar hier komen.

Vaak niet door het gebrek aan middelen. Tot grote ergernis van mijn collega's en mezelf. Wij moeten samenwerken met de Vlaamse Gemeenschap. Dikwijls hebben we iemand waarvan we zeggen die moet naar de Markt, naar de Zande en dan zeggen ze: er is geen plaats of enkel een bufferplaats. Dit is een plaats waarop een zeer zwaar misdrijf staat. Maar we willen iedereen binnenkrijgen omwille andere feiten, dan zeggen ze dat dit niet gaat. Dan heb ik de neiging om te zeggen: dat zal ik wel beslissen want dat is hun interne regeling. We hebben altijd geprobeerd om dit te doorbreken. Als ik de politie toch stuur omdat ze in de instelling het gezag van politie belangrijker vinden dan dat van mij. Wat wel lukt, is dat de overheid gedagvaard wordt in kortgeding. Dan lukt het blijkbaar wel. In de vakantie werd dit een paar keer gedaan. Er is een schrijnend gebrek aan plaats voor minderjarigen, voor bejaarden en dan wordt de overheid gedagvaard op straffe van een dwangsom om een plaats te zoeken. Dit kan ik niet opleggen. Bovendien is de overheid geen betrokken partij in de zaken. Dit heeft absoluut invloed op welke maatregel ik ga opleggen. Als ik een gewapende overval voorleed, of zware drugdealer en ik zeg ik stuur die naar Everberg. Er is geen plaats en dan laat ik die gewoon naar huis gaan met een huisarrest en dan staat er in de krant: jeugdrechter laat zware crimineel op straat. Dit is niet mijn schuld. Het is het handhavingsbeleid dat tekort schiet. Dit is hetzelfde met de volwassengevangenis, hier is ook te weinig plaats.

Publieke opinie speelt hier op in.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

13. Wordt de mogelijkheid tot cumulatie frequent aangewend? Tussen welke maatregelen komt cumul het meest voor?

Is een probleem maar vroeger mocht het niet. Wat vaak gebeurt: je hebt een thuisbegeleiding op naam van het ene kind en een andere maatregel op naam van het andere kind. Je moet wel oppassen met een overaanbod aan hulpverlening. By: kinderen blijven in MI = medisch instituut. Dit is een school met een internaat aan voor kinderen met leerstoornissen en drugsproblemen. Die ouders werken allebei niet en ze hebben allebei een begeleider: OCMW en AA. Dan is er nog een consulent bij van de sociale dienst, iemand van het MBI en thuisbegeleiding. Het is geen wonder dat die mensen niet werken want zoveel tijd dat ze moeten doorbrengen met die hulpverleners. Dit is ook verstikkend voor die mensen en het heeft geen zin om dit allemaal te doen. Dit kost ook veel geld. Dit is geldverslinding voor iets dat niet nodig is.

14. Bestaat er volgens u een hiërarchie van jeugdbeschermingsmaatregelen? In welke mate wel of in welke mate niet?

Praktisch gezien niet. Je moet rekening houden met hetgeen de wet vooropstelt maar in de praktijk is het zo dat de rechter gaat kiezen voor hetgeen dat het meest opportuun is.

15. Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen?

Er moeten plaatsen bijkomen zowel in de gesloten gemeenschapsinstellingen als in de reguliere instellingen van bijzondere jeugdinstanties. Dat hier nieuwe plaatsen dienen te komen. En een tweede bekommernis is dat de jeugdrechter dit moet kunnen beslissen en dat dit niet door de administratie beslist moet worden. Dikwijls, afhankelijk van het aanbod in Brussel. En ik vind als jeugdrechter dat ik die beslissing moet kunnen nemen. De korte geschiedenis: INTERCAP = centraal aanmeldingspunt. Vroeger bestond Everberg nog niet. Dan belde de jeugdrechter in Antwerpen naar Mol : is er nog plaats? Nee, eigenlijk geen plaats. Maar zit die persoon er nog? Ja, stuur die maar naar huis en ik stuur nu iemand anders. Dus de jeugdrechter besliste dat maar dit is natuurlijk niet zo simpel want er is een jeugdrechter in Hasselt die ook een zwaar geval heeft en misschien nog een geval in Brugge. Onderling moeten ze dan bellen en om dit onwerkbaar gegeven op te lossen, heeft men gevraagd of er een verbindingsmagistraat mag komen die dan beslist aan wie die plaats toekomt. Ze hebben hier nooit iemand voor gevonden. Dit is begrijpelijk want je bent eigenlijk de pisaal van al je collega's van het land. Er spelen allerlei kleine rivaliteiten dan, wat niet de bedoeling is. In Brussel heeft men dan het INTERCAP op poten gezet. Dit is een centraal aanmeldingspunt. Wij moeten melden: wij hebben een geval en wij willen die wegsteken voor dat misdrijf en dat zijn de feiten, naam, geboorte. Twee bediendes van administratie van jongerenwelzijn gaan dit alloceren. Dit is een soort vogelenpik. Dit is ook niet goed want zo een verbindingsmagistraat zou de opportuniteit ook nog kunnen beoordelen wat nu niet is. Die mogen niet zeggen we geven voorrang aan het een of het ander. Ze mogen dit niet want ze zijn geen rechters. En daar valt het systeem wel maar dat is ook deels onze schuld.

Interview jeugdrechters Mechelen: Bie Van Bauwel (al jeugdrechter sinds 2002) en Nicole Caluwé (eerst jeugdrechter in Antwerpen, nu in Mechelen).

1. Voert u een eigen beslissingsbeleid? Vindt er frequent een overleg plaats met andere justitiële actoren, SDJ,...?

B: ik moet denk ik eerst iets rechtzetten omdat wij eigenlijk geen beleid voeren. Dit is een eerste punt, als jeugdrechter voeren wij eigenlijk geen beleid. We hebben wel een visie in het nemen van beslissingen maar het eigenlijke beleid is aan of voor het parket. Om een nieuw beleid uit te stippelen binnenin. En vindt er frequent overleg plaats, ja dat is ook afhankelijk van geval tot geval natuurlijk namelijk gevorderd worden in het kader van het MOF- dossier maar bij een arrestatie dan hebben wij weinig stof om te overleggen en dan is het op grond van de gegevens in het dossier, de processen- verbaal, de verhoren, de gesprekken met de ouders dat wij een beslissing nemen à la minute. En in andere gevallen, eens het dossier in zijn voorlopige fase is. Wanneer het dossier dan begonnen is dan wordt de sociale dienst er ook bij betrokken natuurlijk, ook jeugdadvocaten hebben hier een belangrijke rol in als het gaat om instellingen waarin geplaatst wordt dan hebben de begeleiders natuurlijk ook een betrokkenheid. Je hebt het net ook gehoord dat er netwerkoverleg is. Dan is het de bedoeling dat we met iedereen aan tafel zitten en proberen van een hulpverleningstraject uit te werken. Dit wordt dan nooit door ons alleen gedaan.

C: ik zou hetzelfde zeggen, ik kan hier niet zoveel aan toevoegen. Natuurlijk onze partner waar wij het meest mee overleggen is de sociale dienst. Vanaf het moment dat zij betrokken zijn, dikwijls in het kader van een MOF. Dus de eerste richting in het MOF- dossier geven wij eigenlijk echt wel zelf.

B: Dit zijn ook de dossiers waarin wij zelf maatregelen kunnen opleggen en dit zijn de dossiers die ook rechtstreeks, via vordering van parket rechtstreeks bij ons terechtkomen.

De sociale dienst zit bij de jeugdrechtbank?

C: ja, dit klopt. Bij ons is dat niet zo. In Antwerpen weet ik dat er eerst overleg is met sociale dienst alvorens ze bij de jeugdrechter komen.

B: ook in MOF- zaken?

C: ja, op het moment dat ze bij de jeugdrechter komen, dan hebben ze al overleg gehad met de sociale dienst en weten ze al wat voor mogelijkheden er zijn. Kwestie of er plaatsen zijn. Dit is natuurlijk een luxe.

B: dit is echt wel een luxe want hoe je soms heel eenzaam een vrijheidsberoving moet opleggen wat natuurlijk wel zeer ingrijpende beslissingen zijn. Zonder dat je de mogelijkheid hebt om te overleggen.

C: ja, en aangezien we alleen zetelen, nemen we dit ook wel alleen.

Hebben jullie jullie eigen dossiers?

B: ja veel meer dan in Antwerpen bijvoorbeeld. Wij volgen onze eigen dossiers op. Eerder uitzonderlijk werken we aan elkaar dossiers. Dit biedt veel meer mogelijkheden omdat je de ouders en de jongeren veel beter kent.

2. Welke doelstelling stelt u voorop bij de behandeling van MOF-dossiers?

- Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
- Re- integratie
- Herstel van de schade van het slachtoffer
- Andere...

B: ik denk dat responsabilisering toch wel het belangrijkste is in mijn ogen.

C: natuurlijk er is ook een verschil als ze de eerste keer bij u komen na een voorleiding dan, tegen later, in de loop van het verhaal, dan ga je ook wel met re- integratie bezig zijn. Maar in de eerste instantie is dat responsabilisering.

B: en dan is het ook afhankelijk van de factoren die beschikbaar zijn (waarvan je weet hebt) zoals school enzo daar gaan we later op verder. Responsabilisering is belangrijk omdat je van daaruit kan werken naar herstel van de schade. Het schuldbesef is volgens mij het belangrijkste.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Vormen de Jeugdbeschermingswet van 1965, de Wetten van 2006 en decreten een goede richtsnoer bij de besluitvorming?

B: wij waren blij, hoewel ik het nog altijd een gemiste kans vind, met een mix van strafrecht en beschermingsrecht. Voor de ene is het noch vis noch vlees en zijn er heel wat elementen geïmplementeerd van het strafrecht. Men gaat er nog altijd van uit dat het een jeugdbescherming is.

C: voor het eerst werden er wel voorwaarden opgelegd voor plaatsing in instellingen voor bepaalde misdrijven vroeger kon dit altijd. Maar voor het overige blijven dit eigenlijk factoren die toch nog vaag zijn. Natuurlijk geeft dit ook de mogelijkheid om rekening te houden met de concrete situatie.

B: en ik vond het wel belangrijk na die hervorming van 2006 dat er toch een wettelijk kader kwam voor een aantal experimentele toepassingen die al jaren van toepassing waren zoals de alternatieve sancties, het huisarrest, huisarrest voor ouders, ... maar wat uiteindelijk ook jammer is dat ze dit niet verder geconcretiseerd hebben. Want nu is dit nog met de natte vinger, 1 maand, 2 maand, ... maar het heeft wel een wettelijke basis ook die alternatieve sancties als leerprojecten en dergelijke.

C: dit is zeker positief dat het een wettelijke basis heeft gekregen maar het is nog niet op punt. Men heeft het geprobeerd.

B: het blijft dubbel denk ik voor de jongeren.

C: want de jongeren blijft het natuurlijk een straf en wij beschermen die maar.

B: gisteren had ik een vergadering van de unie en daar is dan ook gesproken over een werkgroep van een nieuw jeugdsanctierecht van Johan Put die dan toch altijd wel het jeugdsanctierecht heeft opgevoerd. Een jeugdrechter heeft eigenlijk 3 petten op. In elke fase dezelfde rechter. Dit is terug in elke fase een andere rechter zoals Christian Maes vroeger maar er is opnieuw heel veel tegenkanting vanuit Gent via Martens om af te stappen van een jeugdsanctiemodel en om zo terug kansen te geven aan het parket. Ik ben het daar niet mee eens.

C: ik snap dit ook niet. Destijds hebben wij daar zo voor geijverd voor dat sanctierecht. En nu stappen ze daar volledig vanaf. De preventieve maatregelen van het parket terug mogelijk maken. Ik weet het niet.

B: die discussie blijft natuurlijk wel. Ik ben langs ene kant voorstander van een duidelijk jeugdsanctierecht. Want stel minderjarige voor een maand naar de Grubbe en je zegt een maatregel heropvoeden, hij ervaart dit als een straf en benoemt dit ook als een straf.

C: ik ben het daar mee eens maar ik vind de procedure voor de Grubbe een correcte procedure.

B: die is al even afgeschaft in Wallonië.

C: is dit daar al afgeschaft? Want ik vind dit wel correct want binnen vijf dagen staan ze hier terug. Na een maand nog eens. Dit maakt mijn beslissing ook gemakkelijker de eerste keer maar dus als je naar de 'Hutten' gaat, is dit ineens voor 3 maanden. Ik vind dit te lang want uiteindelijk bekijk ik dat altijd wel heel grondig opnieuw en ik wissel ook af en toe mijn beslissingen. Want dit moet ook kunnen vind ik.

B: wij zijn ook de enige rechter die dit kan. Dit is wel nieuw in dit systeem. Zo een jeugdsanctierecht daar ben ik wel voorstander voor maar het behoud van de rechten in elke fase is wel van groot belang voor mij. Je bent langs de ene kant een pispaal maar ook een ankerpunt voor die jongeren. Je kan ze in de loop van het traject ook beter inschatten. Je krijgt hier soms een band mee of je kan beslissingen ook doen aanvaarden. Terwijl dat enkel bij ons is.

C: uiteindelijk hebben die jongeren heel weinig ankerpunten. En als ze altijd eenzelfde terugzien dan bouw je daar een band mee op ook al ben jij de rechter maar dan zal dat ons ook helpen met de beslissing.

C: waardoor je, ik heb in Antwerpen gewerkt, dikwijls milder kunt zijn omdat je ze beter kent. Ik vind het nu ook zo raar dat ze in Antwerpen niet meer voor het jeugdsanctierecht zijn. Maar door ze beter te kennen, weet je beter wat je kan verwachten.

B: ik vind het gek. Ik ben dan 20 jaar jeugdrechter, hoe het evolueert. Ik vind dit jammer. Rechten van de minderjarigen zijn zo belangrijk. Op het parket beslist de parketmagistraat.

4. Wat is de belangrijkste factor bij de besluitvorming? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten een rol bij de besluitvorming? In welke mate houdt u rekening met de beslissingsfactoren uit art. 37, § 1 Jeugdwet?

B: wij hebben er van in het begin voor gekozen om de factoren standaard in het begin standaard van onze beslissing te zetten en dan kunnen we die nog aanpassen naargelang het individueel geval. Die factoren op zich zijn wel een richtlijn vind ik.

C: ja en uiteindelijk vind ik dat wel goed dat het hier zo was dat jullie die er in zetten want ik was dat niet gewoon in Antwerpen deden wij dat niet. Omdat je verplicht bent om die factoren elke keer wel even terug te bekijken want je moet deze altijd wel in de beschikking zetten dus je bekijkt deze terug en altijd sta ik er wel bij stil.

B: we motiveren en daar wordt rekening mee gehouden. Groeiend schuldbesef, uitvoering van voorlopige maatregelen pas je wat aan.

C: daardoor moet je er toch altijd even bij stilstaan. Om te toetsen vind ik dat belangrijk.

Niet globaal 1 factor die er uitspringt?

C: hoe staat die jongere nog in het leven, heeft die nog een context, heeft die nog een school? Hoe kijkt die tegenover zijn misdrijf, schuldbesef. Effect van voorgaande maatregelen? Heeft het iets bijgebracht of niet? Is het de eerste keer of niet?

B: dit zijn toch verschillende factoren samen. Het is toch niet louter de ernst van de feiten. Schuldbesef of ingesteldheid is soms moeilijk af te toetsen bij een eerste gesprek of er oprecht inzicht is of het gaat om de sociale wenselijkheid.

C: voordeel is dat je ze beter kent. En dan kan je ze beter confronteren.

5. In welke mate houdt u rekening met de rangorde van de maatregelen voorzien in de Jeugdwet?

B: eigenlijk gebeurt dit vaak al vanuit het parket dus dat bemiddelingsaanbod dat vertrekt vanuit parket is al voldoende. Het zou dom zijn om nog eens een tweede keer een voorstel te doen.

C: en als de minderjarige de feiten bekend. Anders is het moeilijk.

B: het nadeel in de wet is dat al die artikelen rond herstel, het krijgt meer karakter van maatregel zoals het nu geformuleerd is in de wet en dat vind ik fout. Het is iets dat vrijwillig moet gebeuren. Ik vind dat zo contradictorisch. En eigenlijk heel rigide voor de diensten.

C: het is gewoon een stuk moeilijker gemaakt. Hetzelfde voor de HERGO.

B: ik heb nu vandaag die jongens die van de Grubbe komen met dat zinloos geweld, het voorstel gedaan om mee te werken. Dit moet eerst afgetoetst worden aan het slachtoffer. Maar dat is misschien vorig jaar 1 keer geweest. Het is zo weinig dat dit voorkomt. Onze maatschappij is ook niet zo.

C: en dit was vroeger voor dat dit in de wet stond wel veel gemakkelijker. Men heeft dit ingeschreven en daardoor moeilijker gemaakt. Een gemiste kans en weinig plaats gegeven aan een aantal spontane zaken. Dit is jammer geweest. Men heeft dit te veel willen formaliseren. Vroeger liepen de regels beter dan sinds dat ze in de wet zijn gekomen. Want in het begin heb ik veel moeite gedaan om HERGO's te hebben maar nu ben ik veel minder alert omdat de diensten hier ook moeilijk in zijn.

B: ook met het cumuleren. Je kan het slachtoffer niet alles opleggen: en een leerproject, en een HERGO, en... op de duur is het verlamdend.

Is het niet vreemd dat ze dit op de eerste plaats stellen?

B: ze moeten daar eigenlijk geen plaats aangeven van eerst dat en dan dat. In die zin wordt die rangorde van hieruit niet gevolgd. Maar wel wordt er rekening gehouden met de proportionaliteit om toch zeker de eerste keer de minst ingrijpende maatregel te nemen. Hier wordt wel rekening mee gehouden.

C: tenzij dat het gaat om ernstige of openbare feiten. Dit is dan weer een heel andere zaak. Ook zaken die gevoelig liggen voor de publieke opinie. Niet dat wij daar aan toegeven maar soms is dit ook voor de bescherming van de minderjarige zelf beter.

B: Je zou soms al een beslissing willen nemen om hem even uit zijn milieu te houden. Maar dit zijn dan natuurlijk maatregelen die juridisch goed omkadert zijn namelijk beperkt in tijd.

Wat als jullie weten dat er geen plaats beschikbaar is? Nemen jullie dan toch die beslissing om daar te plaatsen of zoeken jullie direct een alternatief.

B en C: die onuitvoerbare beslissingen doen wij niet.

B: in Antwerpen doen ze dit zo. Wij zeggen dan wel in onze beschikking: bij gebrek aan. Ook al was dit niet de eerste beslissing.

C: ik heb nog geen onuitvoerbare maatregel opgelegd. Maar moest het echt iets extreem zijn dan denk ik dat ik het toch wel zou doen. Maar ik heb het al die jaren nog niet gedaan dus moet het al heel extreem zijn. Terwijl ik wel al heel vaak in de beschikking heb gezet: dat moet het eigenlijk zijn.

6. Welke maatregelen en/of alternatieven dragen uw voorkeur? Hoe groot is de discrepantie tussen de genomen en de volgens u gewenste maatregelen?

B: het liefst neem ik maatregelen waarin de jongeren in hun thuisomgeving blijven met de nodige omkadering en soms ook contextbegeleiding. Dit hangt echt af van de bestaande context. Het is niet dat ik graag plaatsingsmaatregelen opleg.

C: ik vind plaatsing moeilijk uit te spreken. Op de moment dat je dat dan zegt dan is dat moeilijk.

B: ik vind dat ook. Daarom hebben we het op dit moment moeilijk met de bijzondere regeling vanuit INTERCAP. Wij hebben daar geen enkele vat meer op. Soms vragen ze vanuit instellingen een time out omdat het echt niet loopt maar dan is het zo dat time out enkel geldt op woensdag en dan kan het zijn dat men vrijdag belt dus dan moet die jongere tot woensdag wachten. Maar ondertussen kan het zijn dat die jongere zich wel heeft herpakt en dat er een herstelgesprek is geweest. Dat moet je dat toch nog opleggen. Dit is heel frustrerend dat je eigenlijk de beslissing niet kan nemen op het moment dat het nodig is en zinvol is. Wij zijn echt afhankelijk van het INTERCAP systeem en van wachtlijsten natuurlijk.

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u?

C: ik weet nog hoe het onderzoek er gekomen is. Dat was toen een beweging onder prof Walgrave. Het is via hem dat het in de wet is gekomen. Het herstelrecht moet zeker in de wet komen maar het is niet altijd realistisch want dit komt uit Nieuw- Zeeland en Australië maar dat is een andere cultuur. De slachtoffers zijn ook niet altijd toegankelijk ten eerste en ten tweede je moet ook niet altijd het slachtoffer gebruiken want vaak willen ze dit niet.

B: wij leven ook niet in 'clans'. Dus moeilijk om te implementeren. Het is niet gedragen door de gemeenschappen.

C: ja , en men heeft dit een te grote plaats willen geven. Ik heb het onderzoek van Walgrave nabij gevolgd, dit had goede resultaten alleen heeft men nooit durven zeggen dat men die resultaten heeft gehaald omdat er zo gewikt en gewogen is elke keer alvorens er met de jongere gestart werd. En natuurlijk dat ging over zo een kleine aantallen dus dan heb je goede resultaten maar misschien was er met die jongere geen HERGO gebeurd. En dan was het even goed geweest. Want welke jongeren waren het: enkel de jongeren die vatbaar waren voor herstel en die een omkadering hadden en dat zijn twee elementen. Jongeren die die twee elementen hebben komen er meestal wel. Maar wij hebben heel veel jongeren met heel weinig context en heel weinig inzicht. En dan vraag ik mij af: moeten wij die dan in de richting van herstel sturen? Ik doe dit vaak ook niet omdat ik die niet tegenover het slachtoffer wil zetten. Er zijn jongeren die niet veel respect hebben voor het slachtoffer ook niet achteraf ook al zeggen ze dit dan wel maar waarvan je weet dat niet oprecht is.

B: het is ook heel arbeidsintensief en je vraagt veel van het slachtoffer maar je moet ook kunnen vergoeden en je mag de jongere en ouders ook niet over culpabiliseren.

C: ik ben nog altijd voorstander van herstel en ik heb heel hard mee aan die kar getrokken.

8. Zijn het geschreven project en het herstelrechtelijk aanbod meestal succesvol?

B: geschreven project heb ik nog nooit gehad.

C: ik wel omdat ik dit in het begin wel een paar keer heb gedaan. Maar dit is ook weer hetzelfde. Het is voor die jongeren die het kunnen en die er verstandig genoeg voor zijn en die een achtergrond hebben.

B: eigenlijk is dit hetzelfde voor die maatregel naar de ouders toe. De ouderstage. Het komt terecht bij de verkeerde ouders. Het komt niet bij degenen die het net nodig hebben.

C: bij het geschreven project ook dat is heel goed, dat werkt goed voor die jongeren die ik zei. Bijvoorbeeld een drugsdealer. En daar heb ik goede projecten van gezien maar voor onze klassieke jongeren is dit te hoog gegrepen.

9. Verkiest u het HERGO op te leggen als een autonome maatregel of ziet u dit eerder aanvullend?

B: ik zou dit graag doen als autonome maatregel omdat dit zinvol kan zijn maar in de praktijk is dit meestal een aanvulling, scheept het ook allemaal zijn doel voorbij en is het ook zo dat het soms een beetje te veel maatregelen zijn. Op zich in het kader van de HERGO kan je met de jongeren aan tafel zitten. Je kan dit in contract opnemen maar ondertussen heb ik hier ook al het slachtoffer in beeld. Je zou dit moeten kunnen kaderen in een HERGO.

C: ja het gaat over die overeenkomsten: dan heeft die jongere die voor u komt al zoveel doorlopen, wat kan die nu nog doen.

B: dit is jammer. Ik zie dit wel zitten als autonome maatregel. Je kan dit niet opleggen maar je moet het eerst aftoetsen bij het slachtoffer. Bijvoorbeeld ik zeg de plaatsing wordt niet verlengd, je mag naar huis maar ik vind dat er toch nog maatregelen gevolgd moeten worden dan komt die HERGO te laat. En het is belangrijk om toch kort op de bal te kunnen spelen.

B: wel nu is het hergo voorgesteld vanuit het centrum de Grubbe. De jongens hebben een groeiend schuldbesef om een hergo voor te stellen. Ik kan dit hier wel aftoetsen aan de mensen, ouders en raadsman maar ik weet niet of het slachtoffer hier op in wil gaan.

C: in de instellingen gebeurt het ook meer en meer (in de Markt) dat ze met het slachtoffer in beeld dit al intern aanbieden aan de jongeren. Dit vind ik wel goed dat ze vanuit het educatief programma meer aandacht geven aan het slachtoffer.

PLAATSING

10. Wat met het tekort aan het hulpverleningsaanbod? Heeft dit een invloed op het besluitvormingsproces?

11. Verkiest u een plaatsing in een open of gesloten instelling?

12. Wordt de maatregel van plaatsing nog steeds aangewend als ultimum remedium of vormt deze maatregel een gemakkelijke oplossing?

C: het zijn alleszins jongens. Meisjes zijn uitzonderlijk: diefstal met geweld, slagen en verwondingen en zedendelicten en drugs.

Het drugsbeleid: wat vindt u daar van?

C: in Mechelen valt dit mee, hier wordt nog wel eens iets gedaan om drugs. Meer dan in Antwerpen. Het parket vordert ook wel voor drugs. Ze doen daar wel iets mee.

Heeft die begeleiding voldoende impact?

B: nee, ik vind dat niet van de begeleiding van de sleutel. Dit is zo een educatief programma. Maar ik weet niet.

C: ik vind de sleutel moeilijk. Het kan enkel als het vrijblijvend is. En ik heb de indruk dat (hetgeen ik hoor van de ouders) de sleutel niet altijd het probleem ziet.

Open of gesloten?

C: wij hebben weinig te kiezen.

B: Het is heel simpel: ze moeten aangemeld worden bij INTERCAP en ze kunnen maar voor 1 ding aanmelden. Want als je voor open aanmeldt en het wordt afgekeurd dan kan je daarna niet voor gesloten aanmelden.

C: nee en ook als je voorleidingen hebt, wij weten ook als je aanmeldt voor open, er is nooit plaats dus heeft het geen zin dus meld je sowieso aan. Ik krijg telefoon van parket: ik bevrage dan wat zijn de feiten. Ik meld aan voor gesloten als de feiten erg genoeg zijn want voor open heb je nooit plaats. En nooit de dag zelf. Dus bij mij is het dan gesloten of niets. Maar het is dikwijls als de feiten zwaar genoeg zijn dat ik afwijk maar ik meld ze wel op voorhand aan omdat ik niet weet als de mensen binnenkomen, wat zijn de mogelijkheden. Tenzij als ik hoor op basis van het parket dat plaatsing nodig is.

B: soms kan je ook nog zeggen: 'ik heb overwogen om...' dus je zegt niet dat er een plaats is of niet. Dit zeg ik zelden behalve bij degenen die ik ken.

C: ik heb heel veel jongens die ik aanmeld voor gesloten omdat je weet er is niets in open. En dat ik enorm twijfel want als ik nu plaats zou hebben in de Markt dan zou ik wel plaatsen in open. Maar dit heb je dan niet en wat ik dan wel doe: ik laat die naar huis gaan met huisarrest maar waarbij ik tegen de sociale dienst zeg: het gaat mis gaan maar ik wou die niet aan de Grubbe aanmelden en dan schrijf ik die meteen in de Markt en dan staat Mechelen bijvoorbeeld op de vijfde plaats en dan weet je dat dit nog lang duurt. Maar meestal komt dit dan ook uit dat je dan weet dit gaat mis maar ik wil u niet naar de Grubbe.

B: de sociale dienst hangt een bord op en daar staan de namen op van jongens en meisjes die systematisch elke dag worden aangemeld zowel voor de gemeenschapsinstelling de Kempen als de Zande voor de meisjes dan. Die staan er soms maanden op. Heeft het nog zin? Je kan eigenlijk nooit zoiets weten.

C: ik geef toe dat ik eigenlijk wel eens jongeren heb die ik graag open wil hebben maar dat ik het risico voor thuis te groot inschat, ze toch in gesloten plaatsen. Ik neem een zwaardere maatregel die ik niet zou willen omwille van de beschikbare plaatsen en gesloten dan maakt hij nog een redelijke

kans dat er plaats is in de Grubbe door het doorschuifstelsel. Je moet om 9 uur aanmelden maar het is niet dat je altijd om 9 uur al weet dat die er terecht komt.

C: die voorwaarden zijn er gekomen in 2000 met ontstaan van de Grubbe onder invloed van het toenmalige jeugdsanctierecht dat er ging komen.

B: maar dan heeft bijzonder jeugdbijstand zelf de voorwaarden en buffercapaciteit mogen bepalen. Maar nu met de zesde staatsvorming als het wel wordt overgeheveld dan hebben we wel meer in de pap te brokken.

C: de jongeren die je voorleedt zitten meestal wel in die voorwaarden maar dat betekent niet omdat ze in die voorwaarden zitten dat ik ze automatisch in dat centrum laat zetten.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

13. Wordt de mogelijkheid tot cumulatie frequent aangewend? Tussen welke maatregelen komt cumul het meest voor?

14. Bestaat er volgens u een hiërarchie van jeugdbeschermingsmaatregelen? In welke mate wel of in welke mate niet?

B: meestal toezicht met voorwaarden zoals leerproject of huisarrest.

C: ik heb in zeer problematische dossiers een plaatsing in de Hutten en een thuisbegeleiding gehad om de kans naar huis voor te bereiden. Dit is zeker mogelijk. Natuurlijk is dit maar mogelijk omdat die thuisbegeleiding niet gefinancierd werd door de Vlaamse gemeenschap want zij financieren maar een maatregel.

Bestaat er volgens jullie een rangorde?

B: een hiërarchie dat er wel van minst ingrijpend naar meer ingrijpend wordt gewerkt, dit sowieso. Ik kies niet voor een schokeffect omdat we de kans niet hebben om dit te doen. Dit kon vroeger wel. We konden bellen maar nu niet meer.

C: door de jongeren in de Grubbe te plaatsen veroorzaken wij een schokeffect. Ik herbekijk mijn beslissingen en dan kan ik dit wijzigen en dan stel ik soms vast dat de Grubbe echt wel heel ingrijpend is.

B: wetgeving is achterhaalt want het is geen Federaal centrum. Het is nu een begeleidingscentrum. De Fransen zijn ons voor.

B: ik vond de Everbergwet voor een deel goed maar het is enkel voor jongens en het gebeurt dat er een overval is voor 3 verdachten en 1 gaat voor 3 maanden naar de Hutten en die andere voor 5 dagen naar de Grubbe.

C: het feit dat die maatregel zo verschillend is: toevalligheden. Maar ik vind het goed dat je met korte periode zit want plaatsen in de Hutten voor ineens drie maanden dat is toch wel heel ingrijpend en dan vind ik het wel goed dat je dit moet herbekijken en na een maand de Grubbe geven ze veel info en na een maand de Hutten weet je nog niets. Het stelsel is goed maar het trekt op niets dat het zo verschillend is.

B: wij zijn gebonden door de termijnen maar die zijn niet afgestemd op de educatieve programma's. Wij motiveren en soms gaat die jongere akkoord om het traject vast te stellen maar wij mogen enkel verlengen in de Hutten bij gevaarlijk gedrag dus die wetgeving klopt helemaal niet.

C: wij weten al dat die jongeren in behandeling zullen gaan voor 6 of 9 maanden. De mensen zijn soms op termijn vragende partij om langer met die jongere aan de slag te gaan. Die kortere termijnen zijn dan soms weer te kort om een verandering te weeg te brengen en dan is het in hun ogen alleen maar even bijhouden en terugsturen.

B: zij zouden willen veralgemenen: eerst voor iedereen een oriëntatie en dan een geleid traject.

15. Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen?

B: meer duidelijkheid en vereenvoudiging zeker rond herstelrecht. Meer aanpassen op de realiteit. De leerprojecten en de gemeenschapsdienst functioneren goed. Toch kunnen we wel meer investeren in verdere uitwerking van deze projecten.

C: het is belangrijk dat de wet afgestemd is op de beschikbaarheid. Wet is nu federaal en de uitvoering Vlaamse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap doet zijn zin daarmee. Anderzijds hoop ik wel en hebben we nood aan een duidelijke wet want zolang de wet niet duidelijk en concreet is, en ik geloof nog in het jeugdsanctierecht maar dan leg je de beslissingen niet bij ons, je legt de beslissingen bij degenen die ze uitvoeren namelijk de Vlaamse Gemeenschap en dat kunnen ze doen omdat de wet onduidelijk is.

B: de wet geeft aan dat we rekening moeten houden met de beschikbare middelen. Eigenlijk moeten we er genoeg mee nemen dat we beslissingen nemen die we niet willen nemen.

C: als ze zetten verlengen tot 23: dan moeten er ook mogelijkheden zijn dus dit moet gewoon op elkaar afgestemd zijn.

B: er zijn nu nog heel wat maatregelen van 2006 die ten laatste in 2009 van kracht zouden moeten zijn. Dit is allemaal niet correct.

C: jeugdpsychiatrie is flauwe kul want wij hebben niets te zeggen hierover. Wij hangen af van hun intakes. Wat wij er van vinden is niet belangrijk en de wet maakt het ook mogelijk. Op basis van de wet zouden wij moeten kunnen plaatsnemen in jeugdpsychiatrie maar dat kunnen we niet. Dus het één moet in overeenstemming zijn met het andere. Door de verdeeldheid bij ons lukt dit niet. De jeugdpsychiatrie hebben eigen regels want is volksgezondheid. En wij passen onze regels toe.

B: de meeste jongeren in kader van MOF ervaren de maatregelen als straf. Zelfs een huisarrest is een vrijheidsbeperkende maatregel. Hetzelfde voor leerproject, gemeenschapsdienst, contextbegeleiding. Alles is een beperking van hun vrijheid en doen en laten. Waarom een kat een kat noemen. Wij verschillen zelfs binnen de Unie: parket generaal van Brussel en Gent. De Unie gaat ook geen eenduidig standpunt meer kunnen nemen. Put wil graag jeugdsanctierecht komen voorstellen. 28 mei 2015 studiedag daarrond.

Interviews parketmagistraat:

Wegens het gebrek aan respons, werden er enkel interviews afgelegd in de Jeugdrechtbank van A waarbij we hun anonimiteit moesten garanderen.

SITUEREN EN CONTEXTUALISEREN

1. Vindt er frequent een overleg plaats binnen het arrondissement met andere justitiële actoren, SDJ,...?

Tussen parket en politie zijn er veelvuldige contacten en overleg. Zeker als het gaat over MOF jongeren. Politie maakt een PV op, ze volgen de klacht op en de vaststellingen die zij hebben gedaan. Zij dragen dit over aan het parket en wij geven dan verdere opdrachten voor eventueel onderzoek. Om het opsporingsonderzoek te vervolledigen en om dat te kunnen beoordelen is er inderdaad een noodzaak aan maatregelen. Maatregelen hetzij op het parketniveau, hetzij op het niveau aan de jeugdrechter. Met de politie worden ook afspraken gemaakt omtrent een beleid: bv een drugsbeleid, een beleid omtrent spijbelen. Maar dit is dan vooral in het kader van het VOS- beleid. Maar ook naar bepaalde soorten van criminaliteit waar stevig op ingezet zal worden, is het net zoals bij meerderjarigen waarbij aanzienlijk meer beleidsmatig overleg wordt gepleegd. Dan heb ik het niet over alle instituten die zich hier mee bezig houden. Ik heb het over dan wel een sectiechef, substituten die hierbij aangeduide worden in specifieke materie. Zodat dit verder kan worden toegepast zoals bv drugs volgen wij zeer kort op de bal zowel gebruik als dealen.

Met andere justitiële actoren OCJ meer VOS. Er zijn ook meer contacten met herstelbemiddelingsdiensten zoals ADAM en ELEGAST, ook vaak overlegmomenten het zijnde om beter in te spelen. Zij kunnen een meerwaarde zijn in de afhandeling van dossiers of een bepaald dossier. Maar dat zit dan in de herstelbemiddeling. Bij de MOF heb je enerzijds de maatregel die de jeugdrechter oplegt en het luikje herstelbemiddeling dat een parallel lopend traject vormt om dus eigenlijk schade tussen SO en verdachte zo snel mogelijk op te vangen. Soort van “restorative of justice” – toestand.

Met de jeugdrechters wordt er ook overleg gepleegd maar dan niet als zodanig in concrete dossiers. Maar meer over algemene beleidselementen, het vlot laten lopen van dossiers.

Binnen het parket zelf is er een rode draad natuurlijk. Er wordt fameus ingezet op drugspreventie van minderjarigen. Daar wordt een soort richtlijn in gegeven waarbij elke magistraat zijn eigen stempel of persoonlijke appreciatie op kan drukken. Er zijn bepaalde richtlijnen zodat alle neuzen in dezelfde richting staan. Het is niet dat we zoals een computerke zeggen: dit is dat en dat is dat. Er is altijd die persoonlijke inbreng.

2. Welke doelstelling zet u voorop bij de behandeling van MOF-dossiers?
 - Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
 - Re- integratie
 - Herstel van de schade van het slachtoffer
 - Andere...

Dit is veel. Een MOF- dossier kan gaan van zeer zware feiten tot de kleinste banaliteiten. Bv: tienjarige die met kameraadjes in de GB wat snoepjes pikt. Dat gaat dan over twee keer niets. Dan is het feit dat ze door de politie zijn gepakt al voldoende. Het verhoor van de politie heeft al een grote indruk gemaakt en dan is het zo van oei wij zijn gepakt. Of gewoon het feit dat je gepakt bent, brengt

al de juiste ingesteldheid mee zodat ze dit niet meer doen.
Er zijn er natuurlijk ook die een gewapende overval plegen.

De belangrijkste doelstelling en dat is de doelstelling van de wet tout court is eigenlijk ervoor zorgen dat de jongeren dit niet meer gaan doen, recidive vermijden, het bewust maken van de gevolgen en het zorgen dat die jongeren zich niet verder afleiden in de criminaliteit of zich niet verder bezighouden met criminele zaken. Die gratie zit er voor een stuk bij maar het is niet die gratie zoals bij een meerderjarige. De context blijft altijd hetzelfde. Bv: minderjarige gaat met verkeerde vrienden om. De context moet aangepakt worden zodat die in het juiste milieu kan terecht komen. Maar natuurlijk bij de zware gevallen zoals onder andere die gewapende overvallen, inbraken, zware zedenfeiten, ... gaat het voor een stuk ook naar de bescherming van de maatschappij. Bv: er plegen jongeren een overval op Aldi dan gaan wij die voorleiden en vragen om in een gesloten setting te plaats. Als er geen plaats is in een gesloten instelling dan gaan ze bijvoorbeeld naar Everberg. Dit is voor een stuk ook om er voor te zorgen dat de jongere die feiten niet meer pleegt en tot een besef komt, dit is een lang traject omdat zij meestal al een dergelijk lang crimineel pad bewandelen. Er zijn er ook die meegesleurd worden maar dat blijkt dan vrij snel omdat zij vrij snel kunnen recupereren maar je hebt er anderen die dan in zo een criminele ingesteldheid zitten van 16- jarige of jongere leeftijd dat het een lang traject is om hen er van te weerhouden. En je hebt jongeren waarbij feiten terug gebeuren waardoor dit natuurlijk ook samenhangt met de bescherming van de maatschappij. Ook al zijn het minderjarigen er zijn wel zware feiten ten aanzien van het slachtoffer die daar levenslang de gevolgen van dragen.

Herstel van schade van het slachtoffer is natuurlijk een factor die meespeelt maar dit is niet de belangrijkste factor die speelt. We gaan ook altijd, elke jongere die onder toezicht komt van de jeugdrechter sowieso een herstelbemiddeling voorstellen. Zelfs wanneer wij een dossier gaan seponeren omdat we dit niet opportuun vinden, ik spreek niet over het technische sepot maar dan over het opportuniteitssepot, kan het zijn dat we zeggen we gaan seponeren maar we gaan wel die herstelbemiddeling aanbevelen. Maar als dit wordt opgestart en dat loopt faliekant af dan gaan we daar ook in principe geen verder gevolg aan geven. Dit loopt dus eigenlijk parallel. Het feit dat we de jongere voor de jeugdrechter seponeren staat eigenlijk los van het feit dat er herstelbemiddeling is. Het is niet van we steken het in herstelbemiddeling en we gaan seponeren maar de herstelbemiddeling mislukt dus dan gaan we toch nog een vordering instellen.

Lukt herstelbemiddeling vaak? Soms lukt dat maar je bent met twee om te dansen. Je hebt jongeren die herstelbemiddeling willen maar je hebt ook slachtoffers die gewoon zeggen van nee, we willen die niet zien en niet horen. Er zijn ook jongeren die het niet willen doen. Cijfers bij ADAM of ELEGAST. Als er een vordering wordt genomen, wordt er altijd een herstelbemiddeling gedaan. Natuurlijk enkel wanneer er een slachtoffer is want bij drugs ofzo is dat niet. Dus wanneer er een slachtoffer is. Zelfs wanneer er een slachtoffer is maar de feiten niet bekend zijn. Dus ook wanneer de feiten niet worden bekend. Want vaak jongeren die, cultureel gebonden, niet willen toegeven dat de feiten gepleegd zijn maar wel de schade vergoeden. Omdat dit blijkbaar not done is om toe te geven.

MOF kunnen we seponeren ofwel technisch omdat er geen misdrijf is of het is niet strafbaar en andere reden om te seponeren is een opportuniteitssepot, we vinden het niet opportuun, wanverhouding, schade gering, eerste keer, nog heel jong. We kunnen ook hier twee soorten van maatregelen nemen: de waarschuwingsbrief en de herinnering aan de wet.

Waarschuwingsbrief is het schrijven dat wordt verzonden van het parket naar de minderjarige die een MOF heeft gepleegd om te zeggen : kijk we seponeren het maar het is een waarschuwing die u krijgt. Ik denk dat ze die brief totaal niet lezen en als ze hem lezen dat ze hem daarna totaal vergeten

zijn. Een iets zwaardere maatregel is de herinnering aan de wet dit is de jongere die met de ouders op het parket wordt uitgenodigd voor een gesprek met de parketcriminoloog en die een herinnering aan de wet krijgt dus eigenlijk een waarschuwing in persoon weer met een schrijven dat dan wordt overhandigd. Dit heeft meer effect omdat je dan ook met die jongen een babbel kan hebben en kan zeggen van “ jongen let op de volgende keer ga je naar de jeugdrechter”. In sommige gevallen wordt dit ook gedaan maar met als gevolg dat deze onder toezicht van de jeugdrechter komen. Dit kan naar aanleiding van een voorleiding of gewoon door een bevordering dat je deze voor de jeugdrechter plaatst. De jeugdrechter doet dan zijn maatschappelijk onderzoek en het kan zijn dat na 6 maanden nadat het onderzoek is afgerond deze jongere toch voor de jeugdrechter komt. Nog een derde soort is een rechtstreekse dagvaarding. We gaan die jongere dan volgen maar we gaan dan geen vordering nemen om hem onder toezicht te plaatsen we gaan dadelijk dagvaarden op een zitting waarin die zaak ten gronde behandeld zal worden. In al die maatregelen gaan we meestal wel een voorstel doen voor herstelbemiddeling. Dit speelt een belangrijke rol omdat die herstelbemiddeling een meerwaarde is om dit te doen ook al ontkennen ze de feiten. In veel gevallen heeft dit ook geen effect.

Wat zijn de belangrijkste feiten? Drugs, agressie, slagen en bedreigingen, zedenfeiten: verkrachting als aanranding van de eerbaarheid zoals in chat waarbij foto's worden doorgestuurd door minderjarigen. Bankdiefstal. Merendeel van de feiten betreft diefstal in alle vormen: simpele, winkel, zware diefstallen met geweld als afpersing op straat van andere minderjarigen zoals steaming of andere mensen op straat beroofd die op een avond aan de schelde kaaien zijn zelfs met bedreiging met wapen en al. Dus het gaat van een tenlastelegging van diefstal met geweld met wapen, vlucht nemen met fiets of met brommer. Het gaat wel over redelijk zware feiten. Ook over zware diefstallen op winkel, tankstation,... Wat je niet hebt zijn de typische intellectuele misdrijven zoals misbruik van vertrouwen, oplichting, schriftvervalsing tenzij heel uitzonderlijk bv: wafeltjes verkopen aan huizen en die wafels nooit leveren.

Dus diefstallen in alle vormen, drugs, agressie, wapens, zedenfeiten in alle vormen.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Vormen de verschillende beleidsdocumenten (richtlijnen, omzendbrieven,...) een goede richtsnoer bij de besluitvorming?

Richtlijnen van de PG's die de grote richtlijnen uitstippelen. Richtlijnen en handelingenstandaarden voor het vervolgingsbeleid. Dit zijn marges waarbinnen wij kunnen beslissen. Neuzen in dezelfde richting zodat er een coherent vervolgingsbeleid is. Zodat dit niet afhangt van de ene of de andere magistraat waarbij je terechtkomt. Ook naar duidelijkheid en rechtszekerheid naar de burger toe is dit van belang want nu wordt er al vaak gezegd van bij de ene rechter krijg je dit en bij de andere rechter krijg je dat. Dit is de wet die de marges laat met minimum en maximumbeleid en in het vervolgingsbeleid zou dit nog meer zijn, moest die richtlijn er niet zijn. In principe heeft het OM wel een discretionaire bevoegdheid. Het OM kan zelf overgaan tot seponeren bij een zwaar misdrijf. Dit is net de onafhankelijkheid van het OM wat ook grondwettelijk verankert is. Wij zijn onafhankelijk in onze vervolging. De enige uitzondering is het positief injunctierecht van de minister van justitie maar voor de rest zijn wij onafhankelijk in de opsporing en de vervolging van misdrijven. Via de hiërarchie en de richtlijnen van PG's zijn er wel wat richtlijnen. Moest dit er niet zijn en elke substituut kon doen wat hij wil, dan gaat hij nog meer kunnen dan de rechters waarvan de bevolking zegt bij die gebeurt het zo en bij die zo. Wat ons niet maakt dat wij niet met handen en voeten gebonden zijn. Dus eigenlijk de neuzen in dezelfde richting zetten maar we rijden allemaal dezelfde richting uit maar de

ene gaat met de fiets en de andere te voet dus de manier waarop je naar je persoonlijk doel gaat is de persoonlijke inbreng.

4. Wat is de belangrijkste factor bij uw vorderingsbeleid? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten hierbij een rol?

Vordering = vordering voor de jeugdrechter dus je gaat de jongere een maatregel laten opleggen. Alles behalve seponeren. De ernst van de feiten speelt een grote rol, dan bedoelt men niet in de zin van kwalificatie want je kan bij wijze van spreken snel een diefstal met geweld in bende hebben terwijl er alleen maar die jongens zijn die snoepjes pikken, er komt een bewakingsagent en ze geven die een duw maar die is niet gekwetst dus strikt juridisch zit je met een diefstal met geweld op heterdaad betrap in bende en als ze hun brommer hebben gepakt om weg te rijden zit je ook nog met een vluchtvoertuig dus hier zit 15-20 jaar gevangenisstraf op. Qua kwalificatie is dit enorm zwaar maar je kijkt ook naar de concrete manier waarop de feiten zijn gepleegd. Wat voor geweld is er gepleegd want diezelfde kwalificatie kan je ook hebben bij jongeren die naar een cafetaria in een sporthal gaan en daar de kassa proberen leeg te halen en door de uitbater worden betrap en die geven hem een duw, die valt en is gekwetst. De agressie en de manier waarop de agressie is gepleegd is veel zwaarder en dat maakt dat de feiten ook zwaarder zijn en ook de gevolgen van de feiten voor de slachtoffers. Zijn de slachtoffers zwaar gekwetst, wat is de impact op de ouders? Dit is belangrijker om te zeggen of men nu een vervolgingsbeleid gaat instellen. Dit geldt niet alleen voor diefstal maar ook voor agressie en zedenfeiten. Als je strikt juridisch kijkt naar een jongen van 16 jaar met een meisje van 14 jaar en die hebben seks, dit is aanranding van de eerbaarheid van een jongere van minder dan 16 jaar en als er penetratie is geweest dan zelfs van verkrachting maar als er een feitelijke toestemming is en je merkt ook dat dit een geëxperimenteer is onder tieners dan ga je hier een ander gevolg aan geven dan wanneer het gaat over een 16 jarige die een 14 jarig vriendinnetje onder druk zet om bepaalde handelingen te stellen ook al is de kwalificatie net hetzelfde. Die jongen wordt ook op het matje geroepen maar dit wil nog niet zeggen dat die voor de jeugdrechter komt. Dus de aard van de feiten niet in kwalificatie maar wel wat er concreet is gebeurd, de zwaarte van de feiten in concreto, context, slachtoffers en de schade die er is geweest.

De voorgaanden spelen ook een rol. Antecedenten: een jongere die constant feiten pleegt, gaat op sommige momenten misschien een banaliteit doen. Er zijn jongeren onder toezicht van de jeugdrechter die al zeer veel feiten gepleegd hebben waar de begeleiding niet vlot verloopt, die niet willen luisteren, waar zij altijd hun ding doen en waar de jeugdrechter met zijn handen in het haar zit en die kan wanneer hetzelfde feit gepleegd wordt door iemand die niet gekend is, bv: hij heeft een joint gesmoord met een 14- jarige, ook al mag dit niet, strikt juridisch gezien is dit handelen in verdovende middelen met een minderjarige. Iemand die dit gewoon doet zonder dat hij dit doet zonder dealen, gaan we een waarschuwingsbrief geven maar een jongere die al zo een zwaar parcours heeft afgelegd gaan wij voor die feiten waarschijnlijk voorleiden en vragen om te plaatsen in een gesloten instelling waarbij het noodzakelijk is omdat zijn gedrag dat al crimineel is vanuit het verleden en waarbij de hulpverlening en de maatregelen nog altijd geen gewenst effect hebben en het is vijf voor twaalf dan gaat zelfs zo een klein feit aangepakt worden om de schroef nog wat harder aan te schroeven. Dus voorgaanden spelen wel degelijk een rol. En dat is het voordeel bij de minderjarigen want zij nemen gans hun carrière mee.

Achtergrond/ milieu is ook een belangrijke factor. Een jongere die bijvoorbeeld drugs gebruikt en waarbij de ouders hier nonchalant in zijn en hier geen graden in zien. Als dat problematisch wordt dan gaan we toch maatregelen nemen en vorderen op grond van die feiten. Maar wanneer de

ouders kort op de bal spelen en zeggen bv: je gaat naar VAGA. Dan zeggen we dat het subsidiariteit hier speelt en de ouders er voldoende op letten zodat die jongere terug op het juiste pad kan komen. De jeugdrechter is dan eigenlijk diegene die de ouder vervangt in hun opvoeding – en sanctiemogelijkheden. Als de ouders hier te kort in schieten of ten einde raad zijn dan komen ze bij de jeugdrechter terecht maar als die ouders dit perfect opvatten en opvangen dan kan het zijn dat dit niet gevorderd wordt. Soms kan de problematische thuissituatie voldoende zijn dat een op zich staand banaal feit of een enkel feit, puur daarop geen maatregel veroorzaken, maar het milieu is dermate slecht dat we eigenlijk met een verdoken VOS zitten. Een VOS onder een MOF. Als we met een VOS onder een MOF zitten dan kan zelfs het meest banale feit aanleiding geven tot het feit dat we toch een vordering geven van een MOF omwille van de thuissituatie. Dit komt van tijd voor. Soms is dit ook de enige manier om op een snelle manier kort op de bal te kunnen spelen om maatregelen te kunnen krijgen voor de jeugdrechter. Want als je moet zeggen: het is eigenlijk een VOS dit duurt lang. Is dit misbruik maken van de mogelijkheid om een maatregel te krijgen. Ja maar je kan het ook zien als volgt: een MOF is meestal het naar bovenkomen van de VOS. De oorzaak zit hem in de VOS dus het is misschien wel een verband tussen beiden waardoor het gerechtvaardigd is om die MOF onder toezicht te plaatsen. Doen we dit niet en doen we gewoon een VOS met een aanmelding bij het OCJ dan kan je soms minder snel op de bal spelen.

5. Welke maatregelen en/of alternatieven hebben uw voorkeur?

Bedoel je dan maatregelen van de jeugdrechter of buiten het gerechtelijke? Vrij algemene vraag. Elke maatregel dat als resultaat heeft om een minderjarig terug op het rechte pad te krijgen. Het strafrecht ten aanzien van de minderjarigen heeft ook altijd die drie functies: bescherming van de maatschappij, slachtoffer, straffen van de overtreder. Minderjarigen straffen hoort er niet bij hoewel zij dit wel ondervinden. We werken met een maatregel van opvoedkundige aard. Gratis gaan werken is zoals een werkstraf. Ze krijgen hier niets voor maar ze leren er wel wat uit namelijk het recidive proberen vermijden. En elke maatregel om dit doel namelijk de recidive vermijden is voor mij een goede maatregel.

En eigenlijk zijn er persoonlijk te weinig maatregelen die buiten de gerechtelijke context om kunnen genomen worden. De wet staat dit niet toe. De wet laat enkel een waarschuwingsbrief of een herinnering aan de wet toe. Wij kunnen niet zeggen: jij gaat een prestatie van algemeen nut (werkstraf) opleggen dus wij moeten die plaatsen onder toezicht van de jeugdrechter. Uit noodzaak omdat het wettelijk gezien niet anders kan. Hier is zeker een nood aan. Een MOF- vordering bij de jeugdrechter juist omwille van het feit dat wij die twee maatregelen te zwak vinden en vinden dat hij echt iets moet doen in ruil voor de maatschappij en daar iets uit leren is goed. Maar soms verloopt dit zo goed dat de rol van de jeugdrechter zeer beperkt is omdat alles goed is verlopen. Dit is eigenlijk ook iets dat het parket zou kunnen doen naar analogie naar de bemiddeling in strafzaken waarbij wij ook de mogelijkheid hebben om te zeggen: jij gaat een prestatie van algemeen nut doen of een vorming volgen en als dat goed afgelopen is dan word je niet vervolgd. Dit is te beperkt momenteel. Vroeger was dit niet zo, er was wel de mogelijkheid om een dienstverlening of een vordering op te leggen door het parket maar dit gaat nu niet meer en dat is jammer. Want het belangrijkste is het bereiken van het doel dan het middel waarmee dit bereikt wordt met natuurlijk alle nuances van vrijwaring van de rechten. Ik zie niet in: als wij kunnen zeggen: jij hebt dat misdaan en jij moet daar iets uit kunnen leren. Bv: iemand die een diefstal pleegt al is het in een grootwarenhuis. Ik zeg altijd op zitting: besef goed wat je gestolen hebt want iemand betaalt dat altijd. En bijvoorbeeld in grootwarenhuizen wordt altijd zeer veel gestolen en op het einde van het jaar hebben die een afrekening van een tekort door diefstal waarvoor in het merendeel geen dader is gevonden. Ik zeg altijd wie denk je dat dat moet betalen? Sommige jongeren zeggen dan: het stad dit is alles op de

maatschappij steken. Ik zeg nee en dat bedrijf gaat het zeker en vast niet betalen. Dit wil het bedrijf niet betalen want die gaan de kosten proberen afwenden op iemand anders, namelijk de werknemers. Dus ik geef dan altijd het moraliserende mee: je gaat de oorzaak zijn indirect van het feit dat sommige mensen hun job verliezen en wat zou je ervan vinden moest uw moeder of uw vader hun job verliezen omdat er mensen zijn zoals jij die stelen. En dan denk ik zo ga eens werken voor niets dan weet je wat het is. Ook als er iets gestolen is van iemand. Bv: je steelt een gsm van een persoon en die mensen hebben hiervoor moet sparen of werken maar m.a.w. die hebben hiervoor gespaard of gewerkt voor niets dus als jij nu gaat werken ook voor niets dan weet je hoe het is om te werken ook voor niets. En dit is iets waarvan ik denk: moet dit nu gebeuren door de jeugdrechter of kan dit ook door het parket? Dan denk ik dat dit ook perfect vanuit het parket kan gebeuren want de rechten gaan daar niet door geschaad zijn omdat het geen rechter heeft opgelegd. Het is niet dat er een vrijheid beperkende maatregel wordt genomen. Je stelt hem voor de keuze: ofwel ga je dat doen en je kan dit weigeren maar dan moet je wel beseffen dat het alternatief is dat ik u onder toezicht van de jeugdrechter plaats en dan moet je wel beseffen dat die juist dezelfde maatregel kan nemen. Je hebt een keuze en een kans. Spijtig dat er te weinig maatregelen zijn op het niveau van het parket die we echt kunnen nemen. Wij kunnen enkel dit laten opvolgen door de jeugdbrigade of politie maar voor de rest zijn er geen echte mogelijkheden die we hebben.

Bij de jeugdrechter welke maatregelen zijn daar belangrijk? Dienstverlening en vorming vind ik heel positief. In sommige gevallen zijn plaatsingen in gesloten instellingen ook noodzakelijk. Mensen zeggen altijd je mag een jongere niet opsluiten maar in sommige gevallen is het opsluiten van een jongere echt ook noodzakelijk om er voor te zorgen dat de jongeren niet terugkomen in het milieu waar zij in zaten. Hoe vaak gebeurt het niet dat een jongeren geen enkele context hebben maar waarbij het crimineel milieu eigenlijk hun leven is en zware feiten plegen. Als je die dan in een gesloten instelling gaat zetten vooraleer de politie weg is, zijn die jongeren allang weg. Dus dat is het probleem dat je al redelijk zware feiten moet hebben voor die jongeren om ze in een gesloten setting te krijgen en er zo weinig plaatsen zijn. Er zijn ten eerste te weinig plaatsen en anderzijds kun je voor sommige toch wel zwaarwichtige feiten maar waar niet meer dan 5 jaar gevangenisstraf op staat de jongeren niet binnenkrijgen in Everberg. Daarom dat wij meestal bij drugs dealen bijvoorbeeld (max 5 jaar) dit feit op zich is niet voldoende dus kijken wij of hij gedeald heeft ten aanzien van minderjarigen. En dat is vijf tot tien jaar of een minderjarige die drugs dealt, ik vind dat raar want die minderjarige gaat bijna nooit zelf aan die drugs geraken, dus werken in vereniging is ook 5-10 jaar. En daardoor kunnen ze wel naar Everberg. En zo zie je dat voor sommige feiten waarvoor de oorzaak is ook in een gesloten setting te plaatsen en uit hun context te halen, je soms juridisch gezien te weinig feiten hebt om dit te kunnen doen. En dat maakt juist door het feit dat er te weinig plaatsen zijn in een instelling zoals Mol je wel met lichtere feiten binnen kunt zeker met onder toezicht plaatsen. De jongeren moeten al zware feiten gepleegd hebben om ze in een gesloten setting te krijgen en er zo weinig plaatsen zijn. Men denkt altijd van de minderjarige moet beschermd worden en het parket en de rechters zijn maar op een ding uit om ze in een gesloten setting te steken. Maar ik kan zeggen dat je er op mag vertrouwen dat wij allemaal mensen zijn die de subsidiariteit in het oog houden en dit alleen maar doen als het echt strikt noodzakelijk is. Die argwaan van de wetgever: ze gaan hier misbruik van maken vind ik niet correct. Opsluiting wordt te veel geassocieerd met de gevangenis. Het is geen gevangenis maar ook geen vakantiekamp. De gasten die geplaatst worden zijn zo vrijgevochten en die leven op straat. Elke vorm van je moet ergens binnen blijven, zelfs al is dat op een domein zullen zij altijd beschouwen als zijnde opgesloten zijn. Dus dat versterkt dat gevoel nog meer. Maar het opsluiten op zich is het doel niet het is net om er voor te zorgen dat die jongere zichzelf en anderen niet in gevaar brengt.

Publieke opinie en media? Voor de publieke opinie gebeurt de opsluiting te weinig want ze zeggen: ze worden toch niet opgesloten en er is toch geen plaats. Dit is waar. Kijk maar naar de ratio legis van de gehele wetgeving en naar de achterliggende beweegredenen, de voorzorgsmaatregelen en de bedenkingen die hierbij gemaakt worden ook op Europees vlak. De jeugdrechter doet ook wel iets anders als hij de kans heeft om de minderjarigen niet in een gesloten setting te steken. Als hij de kans heeft zal hij ook een andere maatregel nemen maar het is frustrerend dat het zo vaak beperkt is om iemand in zo een setting te krijgen en dat zelfs als het moet je eigenlijk juridisch niet kunt. Je moet die subsidiariteit volgen (je hebt subsidiair geen andere mogelijkheid) maar grondwettelijk mag ik het eigenlijk niet doen omdat de wet zegt dat je een misdaad moet hebben voor opsluiting. De voorwaarden in de wet zijn hier zeer strikt in. En natuurlijk speelt het chronische plaatsgebrek dat er altijd geweest is.

6. Wat zijn de redenen om een jeugdmagistraat te vorderen?

Dit hangt samen met wat we reeds voordien gezien hebben, thuissituatie van de minderjarige, het gedrag van de minderjarige, heeft deze probleeminzicht, heeft deze geen probleeminzicht. Als de minderjarige een drugsprobleem heeft en feiten pleegt om zijn drugsprobleem aan te pakken. Je moet dan op een zitting van Everberg zoal wij dat noemen terug verschijnen voor de rechter na vijf dagen of na een maand en vijf dagen dan moet je zeggen: de context is er niet en ook al zegt die jongen ik zal dat niet meer doen, dit risico kan je soms niet nemen om die jongere dan terug naar huis te sturen. Ik zeg altijd: de wil is er misschien maar er is een verschil tussen willen en kunnen. Je wilt het misschien wel maar je kunt het ervoor niet. Dus dan moet je die mensen soms beschermen tegen zichzelf. Dus de redenen om de jeugdrechter te vorderen zijn eigenlijk de bovenvermelde redenen van thuissituatie en de ernst van de feiten, gevolgen voor de slachtoffers en bescherming van de minderjarige zelf.

Wat zijn de redenen om de jeugdrechter niet te vorderen? Dat zijn die banaliteiten waarvan wij zeggen: ze zijn niet bewezen ofwel zijn ze bewezen maar zijn ze niet belangrijk of het heeft geen zin of het is een eenmalig feit en de minderjarige heeft hier inzicht in gekregen. Als we de jeugdrechter vorderen moeten we altijd denken of de jeugdrechter nog iets kan bijbrengen. Als je gewoon gaat vorderen van je mag dat niet meer doen en je vordert de jeugdrechter dan is dit in feite een maatregel. De berisping is een maatregel. Maar berisping is meer iets voor het einde van het traject als iemand zware feiten gepleegd heeft, vervolgens bepaalde maatregelen opgelegd heeft gekregen, geplaatst is geweest,... en dan op de zitting het probleem heeft ingezien dan kan dat met een berisping worden afgesloten zelfs met de ernstigste feiten zoals gewapende overvallen maar om nu een minderjarige onder toezicht te plaatsen enkel en alleen om een berisping te verkrijgen dan stel ik mij de vraag wat de meerwaarde daarvan is want eigenlijk is dit dan de gerechtelijke herinnering van de wet. Je kan dit niet anders noemen dan dat want eigenlijk zeg je dan er zijn geen problemen meer, die jongen heeft dat gesnapt. De herinnering aan de wet is het vermanende vingertje van het parket en de berisping is het vermanende vingertje van de jeugdrechter.

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u? Heeft dit herstelrecht een invloed op uw vorderingsbeleid als parketmagistraat?

Herstelbemiddeling is een alternatief model. Wordt dit model toegepast? Het wordt toegepast. Maar je hebt ook nog het hergo: restorative of justice. Het is volwaardig in de zin van dat het kan worden toegepast maar of het de maatregel van de rechter kan vervangen, dan zeg ik nee niet volwaardig. Want daarmee ga je niet het doel bereiken namelijk ervoor zorgen dat de jongere het snapt. De kans is vrij klein. Het kan helpen wanneer hij het heeft gesnapt en de ouderlijke context is er maar wanneer je denkt: de jeugdrechter is hier nodig dan gaat het niet lukken. Omdat je met te veel onzekere factoren werkt. Het slachtoffer kan niet meewerken, de verdachte kan niet meewerken,... Het kan afspringen op zeer grote eisen die het slachtoffer stellen. Er zijn mensen die denken dat ze de win for life gaan winnen.

8. In welke gevallen en waarom neemt u de beslissing om niet over te gaan tot een herstelbemiddeling?

Gewoon wanneer ik het seponer zal ik het in principe niet gemakkelijk doen. Als ik het seponer om opportuniteitsredenen dan ga ik het enkel maar doen als ik met een bekende dader zit. Anders heeft dit bij voorbaat weinig zin. Ook al zeggen de mensen van ELEGAST om dit wel te doen. Ik ga dit ook niet doen wanneer de schade marginaal klein is. Ik moet werkelijk denken dat er een meerwaarde is voor het slachtoffer en voor de verdachte.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

9. Bestaat er volgens u een hiërarchie van jeugdbeschermingsmaatregelen? In welke mate wel of in welke mate niet?

In de wet heb je een hiërarchie. Het bestaat op een of andere manier wel in de praktijk. Afhankelijk van het gedrag van de jongere, de aard van de feiten, gaat het van een gewoon sepot: we doen er niets mee tot een waarschuwingsbrief en herinnering aan de wet en de jeugdrechter te vorderen. En dan ook nog de jeugdrechter vorderen door middel van een rechtstreekse dagvaarding en vordering waar er eerst een maatschappelijk onderzoek dient te gebeuren en het toppunt is dan de voorleiding. Dadelijk maatregelen opleggen. Als je spreekt van een hiërarchie dan is dit het pad dat wij nemen. We gaan niet beginnen voor een kruimeldiefstal met een maatregel van opsluiting. Eigenlijk bouwt het zich op op die manier.

Bij de jeugdrechter zijn de wettelijke maatregelen ook zo bepaald door de wet.

Het subsidiariteitsbeginsel is het beginsel van de jeugdbeschermingswet.

10. Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen?

Het probleem van vorming en prestatie van algemeen nut zou volgens mij ook op het niveau van parket terug kunnen gebeuren, buiten het gerechtelijke om. Ook eventueel andere maatregelen zouden gegeven kunnen worden door het parket. Men spreekt altijd over de vrijwilligheid. Bij MOF zou men kunnen zeggen dat wat het parket oplegt van maatregel eigenlijk vrijwillig is omdat je zegt aan de mensen: wij vinden het noodzakelijk dat hier aan gewerkt moet worden en geef ons een arsenaal aan maatregelen die op parketniveau kunnen gebeuren. En gaat men er niet op in dan is het aan ons om in dat geval de jeugdrechter te vorderen. Ze hebben altijd een keuze maar dat is eigenlijk voor MOF feiten een soort van, is geen maatregel, gewoon een mogelijkheid om een soort van assertiviteitscursus, een soort van vorming te volgen daarin is men vrijwillig. Mensen kunnen dat

gewoon kiezen, we geven het de mensen gewoon mee. Maar dit is dan weer iets te vrijwillig want als je het niet wil doen, moet je het ook niet doen en dan krijg je de reactie van velen als je het niet moet doen, dan doen we het niet. Als die maatregelen op het parketniveau iets ruimer zouden zijn dan zou het veel duidelijker zijn. Dan is het niet zo van ik doe het of ik doe het niet maar wel in de zin van ik doe het vrijwillig of ik doe het gedwongen. En dit is net hetzelfde als in de situatie van de VOS daar zou ook de mogelijkheid moeten zijn om te zeggen: er is hulp nodig en daarvoor is er dat, dat en dat en als er hulp geboden moet worden, bent u bereid ouders of verdachte om dit te aanvaarden en dan zal dit effectief worden. Doet men het niet dan komt dit voor het parket en zo eventueel onder het toezicht van de jeugdrechter. Wat dus ook kan op het niveau van het parket! Ik noem dit de ongedwongen vrijwilligheid.

Interviews consulenten van de SDJ:

Eefje Speleman en Bart Verelst

SOCIALE DIENST VOOR GERECHTELIJKE JEUGDHULP

SITUEREN EN CONTEXTUALISEREN

1. Vindt er frequent een overleg plaats binnen het arrondissement met de verschillende justitiële actoren?

B: Bij jeugdrechters gaan wij specifiek kijken als er gewerkt wordt rond een jongere en maatregelen, eerst zijn ouders informeren en dan brengen wij verslag uit aan de jeugdrechter en toetsen wij af wat deze zelf wilt op basis van de vordering natuurlijk.

B: binnen een vordering kunnen wij nog doen wat we willen. Bij wijze van spreken natuurlijk.

E: er is een VOS of een MOF genomen en dit houdt alleen maar in onder welke categorie het binnenkomt. Het houdt aan zich niets in, niets is een groot woord maar het geeft nog altijd de mogelijkheid om als consulent een verzoek te doen. Wij krijgen die vordering binnen. De consulent gaat op zoek binnen de context van de jongere: een context die ruimer is dan asiel, school, familie, dichte kern en dergelijk. Alle betrokken factoren worden in beeld gebracht en dan wordt dit bij ons binnengebracht in een klein team in de vorm van een gedeelde besluitvorming. In het nieuwe systeem wordt er van daaruit een gedeeld advies of een gedeeld verzoek voorgesteld en dat gaat terug naar de jeugdrechter die de situatie opvolgt. Op die manier communiceren wij dan een heel groot deel. Dit gebeurt op papier (wettelijk). Alle nota's vertrekken van op papier.

B: Er zit een deel bij de jeugdrechtbank. Wanneer de jongere op de rechtbank terechtkomt, hebben we die gedeelde besluitvorming. Je zit op de jeugdrechtbank met twee. Dit is eerst informeel. En dan verloopt het allemaal wat sneller wat er moet gebeuren.

E: op dat vlak is Antwerpen wel uniek door zijn permanentieregeling. Dit is in andere regio's niet. Voor de jeugdrechters zit daar constant een team van twee consulenten ter beschikking waar in andere regio's door de consulenten niet altijd mensen uitgenodigd worden maar de jeugdrechter wel vorderingen neemt, worden jongeren en ouders wel vaak uitgenodigd. Wij hebben daar als sociale dienst een gesprek mee en proberen kort stand van zaken te nemen met de ouders. Wat is het conflict, waaruit komt dat maar vooral wat gaan we in de toekomst doen. En dit gaan we informeel brengen bij de jeugdrechter. Dan is er een kabinetszitting of een zitting georganiseerd en in bijzijn van jongeren, ouders en advocaat van de jongere en wij als sociale dienst formuleren dan ons verzoek en dat heeft dan dezelfde juridische waarde als we dat op papier zetten. Het feit dat we daar aanwezig zijn.

E: Dit is altijd zo geweest. Initieel was onze dienst in het ouder justitiepaleis en het is nadien dat er een splitsing is gekomen van de twee diensten wat op zich niet onlogisch is want de jeugdrechtbank is federaal en wij zijn Vlaamse overheid. Wij krijgen een opdracht naar het uitzoeken van een maatschappelijk onderzoek maar op zich zijn wij nog altijd een autonome dienst voor het formuleren van onze verzoeken. De jeugdrechter is niet onze opdrachtgever.

B: wij zijn expert- hulpverleners. De jeugdrechter is in se een jurist van de overheid. Dit is zwart wit gesteld.

Het overleg met hulpverleningsorganisaties?

B: ze sturen verslagen. In principe als het een vorming en een dienstverlening is en het loopt goed dan is het niet zo moeilijk. Dan horen wij daar niet zoveel van. Het is vooral als het niet goed loopt dat ze aan de alarmbel gaan trekken. Voor verder overleg waar er een dienstverlening en een vorming wordt opgelegd, worden wij zelfs niet aangesteld. Tenzij dat zij merken dat er een grotere problematiek achter zit of dat de jeugdrechter toch om een of andere reden vraagt om een consultant aan te stellen.

E: dat is inderdaad de link naar een VOS die ze leggen. Een zuivere MOF zoals twee gasten die voor de kick de handtas van een dame aftrekken, dit gaat puur over feiten als de context ondersteunend is en daar geen zorgen rond zijn. Dan krijgen die een maatregel en dan heeft ADAM of ELEGAST de mogelijkheid om dit zelf meer op te volgen. Zij hebben er meer tijd voor gekregen om dit op te volgen. En dan worden wij niet of niet altijd betrokken. Terwijl als er zorgen zijn van die ouders zijn pas uit elkaar of die zus is zwaar ziek en krijgt die jongere wel voldoende aandacht of we merken dat die jongere spijbelt dan worden wij opgeroepen.

2. Welke doelstelling zet u voorop bij de behandeling van MOF- dossiers?

- Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
- Re- integratie
- Herstel van de schade van het slachtoffer
- Andere...

E: herstel is voor mij een heel belangrijke voor een MOF. Het gaat over agressie, of diefstal of over feiten sowieso. Wij mogen geen uitspraak doen over de feiten want dat is onze job natuurlijk niet. Het tweede luik is dan: op welke manier kan de jongere voort met wat er gebeurd is en op welke manier kan die in een vorming of in prestaties een stukje tegemoet komen aan hetgeen wat er gebeurd is. En uit het feit hoe het komt dat een jongere dit doet en drijft om dergelijke feiten te plegen. Dit is ons onderzoek. Hoe gaat hij er mee voort en van waaruit komt het dat een jongere over die maatschappelijke grens gaat die wij moeten bewaken.

B: ik stel ook het herstel voorop. Zware MOF'en zijn jongens die overvallen. Bij meisjes zijn dit vaak diefstallen, drugsfeiten. Die zijn er ook bij jongens. Bij jongens zit hier veel meer fysieke agressie bij. Ik heb de indruk dat het als het over agressie en kicks gaat het meer bij jongens zit qua groepsvorming en feiten plegen. Terwijl bij meisjes zit er vaak een zwaardere POS achter.

E: bij meisjes vloeit een POS voort tot een MOF. Het begrip POS is heel rekbaar. De definitie achter de POS komt sterk overeen met de definitie van de VOS: van problematisch naar verontrustend. De integralen wijzigen wel helemaal. Het gaat om verontrustende situatie. Dit is een woord. Het woordverschil maakt geen verschil.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Wat is de belangrijkste factor bij de gedeelde besluitvorming? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten een rol bij de besluitvorming?

B: wij moeten alles zelf uitzoeken tenzij er al een heleboel feiten voorafgaand zijn gepleegd maar dan is er al een consultant aangesteld.

E: nieuw dossier dan moeten wij dit volledig uitzoeken. We weten heel weinig van de context. De aard van de feiten mogen voor ons geen rol spelen. Wij kijken vooral naar de frequentie en het stuk dat daar achter zit. Heeft die jongere een netwerk dat er achter staat of niet.

B: Wat vertelt die jongere hier zelf over. Wat is hij hiermee van plan? Als hij geen inzicht heeft in de feiten is dit een ander geval?

E: Het maatschappelijke beeld en de verantwoording van de jongere zijn belangrijker voor ons dan dat die feiten op zich zijn. Een jongere wilt iets zeggen met die feiten en wij gaan op zoek naar de feiten waarom die jongere zo een grensoverschrijdend gedrag vertoont dus wat dit dan op zich is. Of het gaat over drugs of niet wij gaan zoeken vanwaar dit gedrag komt.

B: het is vaak een combinatie. We werken niet met hokjes.

E: zelfs al gaat het om een vechtscheiding dan nog is elke vechtscheiding anders en zijn er gecompliceerde factoren zoals veel verhuizen, cultureel, identiteitsontwikkeling, hechting, ADHD, andere stoornissen. Je hebt zoveel factoren en meestal is zo een shake dat er van maakt dat een jongere dit doet.

B: wij moeten binnen de 6 weken op gedeelde besluitvorming komen en dan moeten we zo snel mogelijk het maatschappelijk onderzoek uitvoeren waar we in principe drie maanden voor krijgen.

E: de gedeelde besluitvorming geeft maar een eerste indicatie want op 6 weken hebben we geen volledige doorgronding van het dossier. De bedoeling is dat we op dat moment met iedereen hebben afgetoetst wat de zorgen zijn, waar maken we ons zorgen over, waar maken jullie je zorgen over, wat zijn de dingen die goed gaan en waar gaan we naartoe. Dit is een eerste richting waar we in team over nadenken zodanig dat een consulent niet drie vier maanden op één spoor zit. En dan een piste niet onderzocht heeft wat gevolgen kan hebben voor de jongeren.

B: dossier: de jongen is heel de vakantie op reis geweest waardoor ik hem niet te pakken krijg dus dan heeft het geen zin om dit op gedeelde besluitvorming te brengen.

E: de termijn moeten we respecteren omdat dit met ons permanentiesysteem van de jeugdrechtbank samenhangt. Bij ons worden nieuwe dossiers verdeeld na 6 weken waardoor je een onderzoek moet doen binnen die 6 weken en dan nadien ruimte kunt maken voor nieuwe dossiers. Dit zit in de organisatie van onze dienst. Het is een eerste indicatie dus het is de bedoeling dat je nadien nog feedback krijgt. Als er later maatregelen worden uitgewerkt die zwaarder zijn zoals plaatsing dan moeten die toch sowieso nog op herindicatie gebracht worden. Dus na een eerste indicatie heb je nog een herindicatie wanneer er iets nieuws moet zijn en heb je een berekening in dossiers waarin je vastzit of waarin je eerst even wil afoetsen. En je hebt een multidisciplinair team om het overzicht te bewaren. Op dit vlak zijn de jongeren en ouders veel meer beschermd dan vroeger. Vroeger had je een consulent en die ging met u een traject aan tot 18 jaar en nu moeten wij veel meer afoetsen en in de weegschaal leggen wat we gaan doen en wat we niet gaan doen

B: zodanig dat het minder afhangt van de willekeur van 1 persoon. Dit was schering en inslag. Nu wordt het gedragen. Het geeft een bescherming voor de minderjarigen en ouders en ook voor ons als consulent. De kans dat je persoonlijk aansprakelijk wordt gesteld is miniem. Het is de bedoeling dat wat er uit de gedeelde besluitvorming of de case komt dat we dat niet naast ons neerleggen.

B: wij stellen in ons voorstel een verzoek tot een te nemen maatregel. Vroeger was dit een advies en nu een verzoek.

E: wij geven ook aan waarom wij gedragen van uit ons team dit verzoek doen.

4. In welke mate houdt u rekening met de beslissingsfactoren uit art. 37, § 1 Jeugdwet?

E: Het is een shake van factoren. Vooral de context is van belang voor ons.

B: wij zijn geen experts in de wet maar de factoren die er in staan proberen wij na te leven.

5. In welke mate houdt u rekening met de rangorde van de maatregelen voorzien in de Jeugdwet?

B: ik ken de precieze rangorde niet maar ik denk dat wij sowieso opteren voor de minst ingrijpende maatregel.

E: vanuit jongerenwelzijn wordt het subsidiariteitsprincipe gehanteerd. Het gebeurt dat we een schokeffect voorstellen maar het basis principe is de minst ingrijpende maatregel.

B: we hebben veel opties: herstelbemiddeling, HERGO, dienstverlening,...

6. Welke maatregelen en/of alternatieven dragen uw voorkeur? Hoe groot is de discrepantie tussen de genomen maatregelen van de jeugdrechter en de volgens u gewenste maatregelen?

B: in de meeste gevallen volgt de jeugdrechter onze voorstellen.

E: wij doen heel vaak uitspraken die niet uitvoerbaar zijn. Om de jongere te beveiligen tegen zichzelf waarbij hij naar de gemeenschapsinstelling moet maar waarbij er geen plaats is. Dan doen wij dit verzoek aan de jeugdrechter maar kan de jeugdrechter de maatregel niet uitvoeren. Zelfs als wij ad instap vragen botsen wij ook op wachtlijsten.

Maar jullie doen dit dan wel het voorstel en jullie zoeken geen alternatieven?

B: meestal doen we dit wel. Soms gebeurt het dat de jeugdrechter zegt: geen denken aan dat dit gaat gebeuren. Dan meldt hij dat en dan moeten wij in opdracht toch een ander voorstel formuleren.

E: maar dan vragen wij wel heel concreet van: wij hebben dit voorstel gedaan, u bent niet akkoord wat wordt er dan wel verwacht want wij stellen dit wel voor. We trekken onze opdracht dan voor een stukje terug en dit gebeurt zeer formeel via kantschriften en dan vragen wij : wij werken een proces uit en als jij beslist dat dit niet oké is : goed voor ons want jij hebt de verantwoordelijkheid maar zeg ons dan maar wat je wel wil.

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u?

B: ik kom hergo niet veel tegen.

E: herstel vraagt veel van de jongeren in verschillende vormen als hergo of herstelbemiddeling. Dienstverlening kan je op maat van elke jongeren doen maar een herstelbemiddeling waar ook de politie bijzit als vertegenwoordiger van de maatschappij is niet voor elke jongere aangewezen en dit gebeurt enkel bij zeer zware feiten op dit moment. Dit komt gelukkig minder voor en dan moet die

jongere over voldoende capaciteiten beschikken en eigen inzicht hebben. Eigen inzicht maakt vaak dat HERGO geen start kent en niet veel voorkomt. Je gaat niet zoveel vertegenwoordigers aan een tafel zetten als de jongere blijft zeggen dat hij niets fout heeft gedaan. Indien mogelijk zal dit wel gedaan worden en bekeken worden maar de combinatie van alle factoren is moeilijk.

B: herstelbemiddeling wordt standaard opgelegd maar of dit vaak een slaagkans heeft en afgerond wordt, weet ik niet.

PLAATSING

8. Wat met het tekort aan het hulpverleningsaanbod? Heeft dit een invloed op het besluitvormingsproces?

E: de media heeft hier duidelijk op ingespeeld. Rond meisjes is er een duidelijk tekort en er is een enorm tekort aan een combinatie van de problematiek van een jongere. Een jongere met en agressie en psychiatrische problemen en dergelijke daar is geen aanbod voor. Hetzelfde voor meisjes. Beernem zit niet vol met meisjes die hun moeder vermoord hebben. Het zijn meisjes die in een beperkte context zitten en die bepaalde factoren niet hebben.

9. Verkiest u een plaatsing in een open of gesloten instelling?

E: natuurlijk in een open of een halfopen omdat je de jongere van daaruit terug in de maatschappij kan zetten. Vanuit het gesloten pluk je die weg uit de realiteit en je mist de brug. Voor sommige jongens in Everberg die daar zitten voor 5 dagen of 1 maand, die moeten in hun netwerk, op hun school hun afwezigheid kunnen verantwoorden.

B: hier worden de bruggen te weinig gelegd en daar is er denk ik zeker marge voor meer ruimte. Gevangenis moet je niet hebben maar open centrales voor meisjes kunnen echt een verschil maken. In de Markt kunnen ze dit veel beter doen, ze kunnen van daaruit gaan werken, naar school gaan,... Voor meisjes is dit veel moeilijker.

E: die beveiliging heb je enerzijds in die halfopen en dan de combinatie met de integratie is zeker meerwaarde.

10. Wordt de maatregel van plaatsing nog steeds aangewend als ultimum remedium of vormt deze maatregel een gemakkelijke oplossing?

B: met een nieuwe MOF ga ik eerst kijken wat er van andere dingen mogelijk is. Iemand die voor de zevende keer terugkomt daarvoor niet.

E: hier speelt het parket een grote rol. Het parket kijkt wel naar de realiteit van de feiten en dan mogen wij nog zeggen van de context is dit of dat en het maatschappelijk kader en dan wordt er toch een sanctionerende maatregel uitgesproken. Een plaatsing in de Grubbe of in de Markt is vanuit een heel ander stuk. Wij kunnen dan niet pretenderen dat we zicht hebben op die context. Dus dit is een heel andere situatie dan wanneer een dossier al heel lang lopende is dan heb je namelijk zicht op de context. En als de jongere feiten pleegt dan kan je dit vanuit zijn achtergrond veel beter plaatsen. En veel adequater op de jongere inspelen. Veel gasten worden vaak onterecht geplaatst puur vanuit het gegeven van het feit terwijl er dan creatiever met andere maatregelen gewerkt kan worden maar die context is er dan niet. Plaatsen is niet in dat geval de laatste mogelijke maatregel want het parket vordert onmiddellijke beveiliging van de maatschappij maar of dit dan een beveiliging is van de

jongere en zijn context dat denk ik niet altijd. Op dat vlak zitten we met een juridisch kader naast een hulpverleningskader. Dit is het meest zichtbare conflict tussen onze twee.

B: we brengen onze adviezen. De jeugdrechter is gebonden aan de vordering van het parket maar die gaat het wel moeten afwegen aan hetgeen wat wij voorstellen op grond van de beperkte informatie die wij hebben.

E: we hebben inspraak die we hebben, we kunnen dit heel mooi op papier zetten. Ons verzoek kan niet altijd ingevuld worden door omstandigheden maar wij worden ook niet betaald om die eindverantwoordelijkheid te dragen. Dus laat ons daar in onze positie zijnde ons onderzoek doen en de jeugdrechter heeft zijn stuk en laat hem de knoop door hakken en de vertegenwoordiging van de maatschappij vervullen. Dat maakt ook doordat zij de beslissing nemen dat wij met die ouders een hulpverlening kunnen aangaan. Als je ons meer die verantwoordelijkheid zouden geven dan zouden we met die ouders ook geen hulpverlening meer aan gaan. Dus het is goed op dat vlak dat ze gescheiden zijn.

B: zeker en vast. Dus ons meer verantwoordelijkheid geven, neen want dan zitten we in een ander kader. En inspraak hebben we genoeg. De jeugdrechter moet ons verzoek overleggen. We kunnen alles schrijven wat we willen.

E: plaatsing is geen gemakkelijke oplossing want je weet dat je moet terugkeren naar de realiteit dus het is soms nodig omwille van de beveiliging of de maatschappij maar het is niet het gemakkelijkste want dan begint het moeilijkste stuk. Terwijl als je hem in de maatschappij behoudt en je begint met dienstverlening dan kan je met die jongere veel sneller het proces van herstel aangaan. Terwijl als je hem eruit plukt heb je dit niet.

B: plus het terugkomen: zijn of haarafwezigheid verantwoorden, hij of zij krijgt een stempel. Dit is vaak veel moeilijker dan we denken. Terwijl wanneer we hem wekelijks laten werken in een bejaardentehuis daar is het veel constructiever.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

11. Verloopt de uitvoering van de verschillende maatregelen steeds conform de opgelegde maatregel?

B: ADAM en ELEGAST staan in voor de uitvoering natuurlijk maar wij doen toezicht. De diensten nemen dit autonoom van ons over en die briefen ons letterlijk via brief of dit heeft aangevat en op welke manier maar het is enkel wanneer ze zich zorgen maken of wanneer er zich een conflict voordoet dat er extra onderzoek komt van ons maar anders zijn wij de open lijn en volgen wij dit van op afstand. Dit is niet de hoofdbrok aan dossiers.

12. Bestaat er volgens u een hiërarchie binnen de erkende voorzieningen? In welke mate wel of in welke mate niet?

B: wel in de zin dat we van het minst ingrijpende naar het meest ingrijpende gaan.

13. Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen?

Zie vraag 9.

SITUEREN EN CONTEXTUALISEREN

1. Vindt er frequent een overleg plaats binnen het arrondissement met de verschillende justitiële actoren?

Er zit een groot verschil tussen MOF en VOS nu. Wanneer we een opdracht krijgen in het kader van een VOS kan een jeugdrechter geen maatregel nemen zonder een advies van ons. Terwijl wanneer bij MOF'ers in het kader van de wet van 1965 kan dit wel en krijgen wij de opdracht van de jeugdrechter maar is er al een beschikking genomen. En is er al een maatregel bevolen. Hetzij een opname in een gemeenschapsinstelling hetzij een herstelgerichte maatregel en in veel gevallen wordt er dan even van hier uit gekeken naar de context en wordt er bekeken of er iets extra moet komen. Wanneer dat het relatief lichte feiten zijn en er worden een aantal herstelgerichte maatregelen opgelegd, in veel gevallen is dan de afspraak dat wanneer ze dit goed doen, de maatregel wordt opgeheven of het dossier opgeheven wordt en dat ze eigenlijk een nieuwe kans krijgen. Terwijl bij VOS- situaties zijn dit veel langdurigere situaties en wordt het ook op een andere manier bekeken. Niet naar hoe ze zelf ten opzichte van de feiten staan en hoe staan de ouders er tegenover maar is het echt kijken wat zijn de krachten, wat zijn de vorderingen en wat moet er veranderen. En dit is een veel langduriger proces dan bij de jongere die feiten gepleegd heeft. Dus in dat opzicht zit je al in een gigantisch verschil bij aanmelding terwijl als we de opdracht krijgen, zijn ze al voor de jeugdrechter verschenen en ofwel vindt de jeugdrechter het zwaar genoeg dat jongeren hetzij in een gemeenschapsinstelling hetzij in de Grubbe moeten en dan wordt er met die mensen samen gekeken welk traject er nadien bewandeld moet worden. Wanneer het enkel herstelgerichte maatregelen zijn die opgelegd worden dan wordt de situatie bekeken maar wanneer deze goed verlopen dan wordt hier meestal het voorstel gedaan om een berisping te geven en dat de boeken toegedaan worden.

Overleg met de hulpverleningsdiensten?

Je hebt twee soorten hulpverleningsdiensten. Je hebt de gemeenschapsinstelling of Everberg en die maken na het einde van hun termijn een verslag op waarbij naar hun visie of naar hun mening een advies wordt gegeven aan de jeugdrechter. Wat in veel gevallen gevolgd wordt omdat zij de jongere beter kennen dan wij. In het kader van herstelgerichte maatregel heb ik als teamverantwoordelijke wel af en toe overleg met de diensten om te bekijken of we de werking beter op elkaar kunnen afstemmen maar wachten wij eigenlijk op het eindverslag om te kijken of het goed gelopen is. Dit wordt zowel naar de jeugdrechter gestuurd als naar ons. En op basis daarvan doen wij het voorstel: heeft hij het goed gedaan dan stellen wij voor om een berisping te geven of om een maatregel in te trekken.

2. Welke doelstelling zet u voorop bij de behandeling van MOF- dossiers?
 - Vermijden van recidive en het bewust maken van de gevolgen
 - Re- integratie
 - Herstel van de schade van het slachtoffer
 - Andere...

Er voor zorgen dat er geen nieuwe feiten komen. Dit is ook de essentie van het verschil tussen MOF- en VOS- statuut. Bij een VOS- statuut moet er wel zeer grondig en degelijk bekeken worden welk traject er moet belopen worden. Terwijl bij een MOF- statuut gekeken wordt naar de sanctie die zij krijgen, ook al kan de jeugdrechter geen sancties opleggen, is eigenlijk om er voor te zorgen dat er geen recidive meer is. Dit is de eerste en belangrijkste overweging om op welke manier we er voor kunnen zorgen, en dat maakt soms dat er extra maatregelen kunnen gevraagd worden van hieruit

omdat we vinden dat we dit of dat meer waarde zou kunnen hebben. Maar wanneer het mogelijk is dan gaan wij MOF- dossiers sneller proberen af te sluiten en enkel verder werken wanneer er ook nog een VOS- dossier is. En het VOS- dossier is ook zuiverder naar de jongere tenzij dat blijkt dat er een ernstige stoornis is of mogelijkheid is tot plaatsing, psychiatrische setting, forensische units. Maar daar zit je met en wachtlijsten en gigantische intakeprocedures. Dat dit niet zo vandaag op morgen rond is.

De voornaamste feiten zijn de vermogens, geweld en drugsdelicten. Dit zijn de drie grootste groepen en overwegend jongens. Ik zou het moeten checken. Vorig jaar was het aantal opdrachten dat we gekregen hebben: MOF/VOS = 1/5 en 4/5 en ik denk dat het ongeveer eenzelfde verhouding is jongens meisjes. 1/5 meisjes en 4/5 jongens.

BESLISSINGSFACTOREN

3. Wat is de belangrijkste factor bij de gedeelde besluitvorming? Spelen de aard van de feiten, reeds eerdere feiten een rol bij de besluitvorming?

Op zich is het nog altijd de wet op de jeugdbescherming. Dit is de wet van 1965 en die geldt nog altijd en alleen voor de MOF'ers. Wel een aantal keren aangepast met herstelgerichte afhandeling, cumulatie of combinaties van maatregelen die in de loop der jaren doorgevoerd zijn. Dit is de basis waarop we ons moeten baseren om te werken en voorstellen te doen. Voor jongeren die in een VOS situatie zitten is het sinds 1 maart 2014 het bijzonder decreet bijzondere jeugdzorg die van kracht is. Waar het vroegere decreet bijzondere jeugdbijstand opgeheven is. En alleen maar bepaalde maatregelen of voorstellen naar maatregelen bijvoorbeeld naar voorzieningen toe, zitten we in een andere situatie omdat de toewijzing of toeleiding hiertoe via de intersectorale toegangspoort verloopt. En dit was vroeger niet het geval. Behalve naar een psychiatrische setting dit verloopt volledig autonoom met de psychiatrie en naar de gemeenschapsinstelling is dat een apart systeem namelijk INTERCAP. Maar administratief vallen zij ook onder de intersectorale toegangspoort dus die zijn nu daarin opgenomen dat de toeleiding naar de gemeenschapsinstellingen ook bevoegdheid is van de intersectorale toegangspoort. Het opstarten van het intercapsysteem heeft grote gevolgen in die zin dat er vroeger onderhandeld kon worden met de gemeenschapsinstelling en dat je nu elektronisch moet aanmelden en dan hopen dat je een plaats hebt maar aangezien het tijdstip waarop er aangemeld wordt, en dat is klokslag 9 uur. Dat betekent dat heel Vlaanderen die jongeren heeft die naar een gemeenschapsinstelling moeten op eenzelfde moment aanmelden en dat er dikwijls discussie is op welke manier gebeurt dit en hoe wordt de lijst gemaakt maar daar hebben we totaal geen zicht meer over. Het is enkel wanneer de jongeren feiten plegen die juridisch gezien in het strafrecht meer dan vijf jaar effectief kennen die, hebben wel een gemeenschapsinstelling of Everberg in het algemeen. Maar andere jongeren of meisjes die naar de gemeenschapsinstelling moeten, in Beernem zijn er slechts 45 plaatsen voor gans Vlaanderen dit is bitter weinig.

4. In welke mate houdt u rekening met de beslissingsfactoren uit art. 37, § 1 Jeugdwet?

Bij de besluitvorming bij MOF'ers is het een stuk de feiten die gepleegd zijn. Er wordt rekening mee gehouden, ook de context wanneer dat je jongeren hebt die geen gerechtelijke voorgeschiedenis hebben en die een relatief goed betrokken context hebben, wordt er gemakkelijker een herstelgerichte afhandeling afgewacht en worden dan de boeken toegedaan. Wanneer je jongeren hebt die feit na feit na feit plegen dan moet je op zich niet meer afkomen met herstelgerichte afhandeling want die kans hebben ze al gekregen en dan zit je in de dubbele situatie: moet je kijken puur naar de feiten op zich hebben ze een MOF- statuut en nemen we ook een stuk de context mee en kijken we naar wat speelt er hier allemaal. Hoe kunnen we er voor zorgen dat de jongere geen

nieuwe feiten meer pleegt. En soms ben je dan meer bezig met VOS situatie dan dat je nog puur met de feiten an sich bezig bent.

Op zich zijn de feiten anders dan in het strafrecht. In het strafrecht zit je met een heel duidelijk andere connotatie tussen de aard van de feiten en de strafmaat die er op staat. Bij ons speelt dit eigenlijk geen rol alleen wanneer dan jongeren zeer zware feiten plegen zoals een gewapende overval of die zelfde jongere doet een handtasdiefstal of wordt opgepakt terwijl hij een joint aan het roken is. Hier zit er wel een verschil op en wanneer iemand een gewapende overval doet, de maatregel gaat in 99% van de gevallen zwaarder zijn en de kans is groot dat hij naar de gemeenschapsinstelling gaat. Buiten wanneer iemand die een joint rookt die gaat 9/10 een leerproject drugs krijgen en dan gaat de kous af zijn. Terwijl dat dat dezelfde context is, dezelfde jongere is dus je kan er niet van uit dat er geen directe connotatie is van feiten en strafmaat maar je ziet wel dat er een stuk rekening mee gehouden wordt en wanneer ze spijt hebben van de feiten dan wordt er hier ook rekening mee gehouden. Er moet met veel meer rekening gehouden worden dan met de feiten. De feiten zijn zeker niet doorslaggevend. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat een jongere die een moord pleegt, er vanaf komt met drie maanden gemeenschapsinstelling en verdere begeleiding wat onmogelijk is of quasi onmogelijk is in het strafrecht maar wanneer dat de jongere aan de bijzondere voorwaarden voldoet, kan die naar de bijzondere kamer doorverwezen worden waardoor hij voor assisen kan verschijnen terwijl het identiek dezelfde feiten zijn, quasi dezelfde context maar door een aantal factoren zal er de ene keer een beslissing genomen worden van we kunnen wel nog een traject bewandelen met de jongere en andere keren zal de afweging gemaakt worden dat ons petje te boven gaat en er hier wel serieus ingegrepen moet worden. Dit maakt het moeilijk naar de buitenwereld om dit een stuk te kunnen vatten. Waar er in het strafrecht een boek is waar duidelijk in staat: voor die feiten heb je die straf, voor die feiten heb je die minimum en die maximumstraf die mag worden gegeven, dit zijn verlichtende omstandigheden,... dit hebben wij niet. En in dat geval klopt het wat de collega's zeggen: de feiten op zich daar wordt niet enkel naartoe gekeken want het is gans de situatie die bekeken wordt en op basis daarvan wordt er een voorstel gedaan maar hier de facto wordt er bijna onmiddellijk een beschikking gemaakt en een beslissing van de jeugdrechter en dan zit je al met een situatie waar dat er een bepaalde weg is ingeslagen waar het dan soms moeilijk is om nog veranderingen in aan te brengen. Wanneer dat een jongere 30 uur een gemeenschapsdienst moet doen op basis van een diefstal en hij doet die gemeenschapsdienst niet goed, dan heeft het weinig zin om zes maanden na datum te zeggen: doe 150 uren gemeenschapsdienst want als hij het de eerste keer al niet goed gedaan heeft, waarom zou hij het nu wel goed doen? Dan moet je hier een stuk rekening mee houden. Hoe heeft hij het gedaan, wat zijn de mogelijkheden om toch een traject met de jongere bewandelen.

De onuitvoerbare beslissingen worden hier in Mechelen niet gedaan, er zijn uitzonderingen maar we zitten in een compleet andere situatie dan in Antwerpen. In Antwerpen wordt er bijna wekelijks of waar het regelmaat is, zijn dat bij ons extreme uitzonderingen. Wij zoeken naar een oplossing en alternatieven. Alleen wanneer een jongere in het weekend wordt opgepakt voor bepaalde feiten en die zijn zwaar genoeg voor een buffer (dus meer dan 5 jaar effectief) en er is geen plaats in noch de gemeenschapsinstelling en noch de Grubbe dan gaat de jeugdrechter hier, noodgedwongen overschakelen naar een herstelgerichte maatregel terwijl dat diezelfde jongeren met dezelfde feiten, met dezelfde context, in hetzelfde weekend voor de jeugdrechter moet verschijnen en er is wel plaats in de Grubbe dan moet hij naar de Grubbe en gaat hij niet na 5 dagen verschijnen voor de jeugdrechter maar zal dit opnieuw verlengd worden en gaat hij zijn traject in de Grubbe moeten doen. Hierin spelen situationele toestanden wel een belangrijke rol.

5. In welke mate houdt u rekening met de rangorde van de maatregelen voorzien in de Jeugdwet?

Rangorde: in principe proberen we altijd (dat is altijd zo zowel bij VOS en MOF) met zo weinig mogelijk zoveel mogelijk resultaat te krijgen. Alleen is dit heel mooi op papier en kan je proberen maar hier heeft dit op sommige jongeren soms weinig impact en als ze voor de eerste keer voor de jeugdrechter moeten komen dan heeft dit wel een impact dan dat ze voor de 15de keer voor de jeugdrechter moeten verschijnen. En dan zijn er een aantal projecten hier in Mechelen zoals het Joeri- project dat losstaat van de jeugdrechtbank dat op het niveau van het parket en de politie geregeld wordt. Deze kunnen soms een veel grotere impact hebben dan dat ze gemeenschapsdiensten moeten doen of geplaatst worden.

6. Welke maatregelen en/of alternatieven dragen uw voorkeur? Hoe groot is de discrepantie tussen de genomen maatregelen van de jeugdrechter en de volgens u gewenste maatregelen?

Over het algemeen volgt de jeugdrechter ons. Wij stellen eigenlijk weinig voor wanneer alles goed verloopt en de jeugdrechter neemt een beslissing dan volgen wij dit in veel gevallen maar wanneer wij vinden dat er om die of die reden iets bijkomends moet zijn, dan gaat de jeugdrechter dit dikwijls volgen omdat het ook zodanig gemotiveerd is waarom we iets extra willen. In sommige gevallen kan het zijn dat wij vragen dat er onmiddellijk een zittingsdatum gefixeerd wordt omdat die jongere al maanden niet naar school gaat en dat je meent dat hij beter gemeenschapsdienst kan doen, en omdat de feiten gepleegd zijn en verband houden met de school. Of wanneer er een leerproject drugs is opgelegd op basis van drugsdelicten en eigenlijk vinden van je hoort dat hij onzeker is of hij gemakkelijk door het lint gaat. Voor agressiebeheersing zou het beter zijn dat je een leerproject rots en water volgt. Dan wordt dit dikwijls ook uitgesproken. En waar dit tot voor enkele maanden enkel mogelijk was voor MOF- statuten in Mechelen staan zij ook open voor jongeren die geen MOF- statuut hebben en die dit voor een stuk vrijwillig willen. Dan kan je dit zonder beschikking van de jeugdrechter. Bijvoorbeeld rots en water, seksueel grensoverschrijdend gedrag, slachtoffer in beeld. Die drie plus dan nog eens contextbegeleiding en contexttherapie in Mechelen (kortdurende, intensieve vorming van EMMAUS en dit is enkel in Mechelen). Die zijn allemaal mogelijk nu los van het statuut dat jongeren hebben. Dit kan zowel door de jeugdrechter opgelegd worden als gevraagd worden door ons als door OCJ en dit kan verplicht opgelegd worden door de jeugdrechter in zowel het MOF- statuut als in een VOS- statuut maar dat is dan vrijwillig. Dit staat los van de actoren die het opleggen en degenen die doorverwijzen. Dit is de dienst die de leerprojecten organiseert. Het leerproject drugs wordt georganiseerd vanuit BIC maar de concrete uitwerking gebeurt door de sleutel en dat is de expertise van de sleutel en zij organiseren het en zij worden aangesproken door de jeugdrechter dit te doen maar de uitvoering ervan gebeurt door de sleutel.

HERSTELRECHT

7. Vormt het herstelrecht een volwaardig model volgens u?

Hier in Mechelen wordt er in de mate van het mogelijke, tenzij het bufferbare feiten zijn, worden er in heel veel gevallen herstelgerichte maatregelen voorgesteld. Ik zou niet durven zeggen in 90% maar het zal niet veel schelen tenzij het jongeren zijn die we kennen. Maar nieuwe jongeren die gevorderd worden en die voor de jeugdrechter moeten verschijnen krijgen hier overwegend herstelgerichte maatregelen opgelegd behalve het geschreven project. In veel gevallen legt die jeugdrechter al X aantal maatregelen op: leerproject, huisarrest,... wat dat maakt dat eigenlijk nog weinig overschiet

voor de minderjarige om zelf iets in te brengen van kijk ik wil dit of dit. Een groot gedeelte van het gamma die ze opgelegd kunnen krijgen, hebben ze al opgelegd gekregen. En het hergo in Vlaanderen ligt ook nog steeds moeilijk omdat je met de factor van het slachtoffer zit waar je van onze kant uit weinig impact op hebt en omdat dit een systeem is waar je op zich in Vlaanderen niet veel aan hebt daar het ook niet de gewoonte is hier in Vlaanderen dat iedereen alles bespreekt met zijn familie laat staan iedereen meebrengt naar hier om te overleggen. Dus dit zijn de twee zaken die hier weinig of niet gebruikt worden. Dit is niet enkel in Mechelen. Maar voor de rest worden bijna alle herstelgerichte maatregelen hier wel genomen. Je hebt hier BIC MAUS die zich bezig houdt met herstelgerichte afhandeling. Die hebben vier leerprojecten slachtoffer in beeld – rots en water – seksueel grensoverschrijdend gedrag – drugsvorming. Dit zijn de klassiekers die opgelegd worden en daarnaast zijn er ook nog bijkomende voorwaarden van contactverbod en huisarrest van een aantal weken tot maanden en regelmatig schoolbezoeken.

De jeugdrechter neemt al een beschikking. Voordien zien we ze zelden of nooit. Op dat vlak zitten we in een andere situatie als in Antwerpen. Daar is er permanentie op de rechtbank. Hier is dit niet het geval. We weten eigenlijk enkel wanneer de jongere voorgeleid wordt of wanneer we de jongere zelf kennen ofwel dat we het verzoek krijgen van de jeugdrechter: wil je die jongere aanmelden voor die gemeenschapsinstelling dan weten we ook van er is een MOF'er binnengekomen maar anders weten wij dat eigenlijk niet en krijgen wij pas na twee of drie dagen de beschikking en opdracht van de jeugdrechter om dit te onderzoeken want de jeugdrechter kan een MOF- statuut geven en zelf een beslissing nemen. Dit is hetzelfde als de situatie waar er jongeren worden afgezet op de jeugdrechtbank vanuit voorzieningen. Dit zijn situaties die hier ook niet gebeuren. En ik heb jaren in Oost- Vlaanderen gewerkt en ook die permanentie gebeurde niet en het afzetten van jongeren op de rechtbank gebeurde ook niet. Er was altijd samenspraak tussen de voorzieningen en de consulent en dat is hier ook zo. Dit is een Antwerps fenomeen dat in de loop der jaren gegroeid is.

PLAATSING

8. Wat met het tekort aan het hulpverleningsaanbod? Heeft dit een invloed op het besluitvormingsproces? Verkiest u een plaatsing in een open of gesloten instelling? Wordt de maatregel van plaatsing nog steeds aangewend als ultimum remedium of vormt deze maatregel een gemakkelijke oplossing?

Gemeenschapsinstelling voor meisjes: vijfenveertig plaatsen ten opzichte van de meisjes onder de 18 is dit zeer beperkt. Je hebt ook nog tien plaatsen voor time- out in Mol. Maar dit is voor max 2 weken dus dit is voornamelijk vanuit het herstelgerichte idee. Voor de herstelgerichte afhandeling maakt dit weinig verschil maar naar residentiële plaatsing blijft het een overheidsbeslissing om zoveel mogelijk ambulante te werken. Uiteindelijk is het decreet integrale jeugdwerking hierop gebaseerd. Wat dat maakt dat er zoveel mogelijk geprobeerd moet worden om ambulante te werken en wanneer je echt met jongeren zit die geplaatst moeten worden en wanneer het dan nog gaat om seksuele delicten en zwaar seksuele delicten dan zit je met een probleem. In Vlaanderen hebben we maar 1 psychiatrische instelling die gespecialiseerd is en dat is het spoor van UKJA in Antwerpen voor minderjarigen. Dus wanneer je met een jongen zit en je hebt dan ook nog een probleem dat het een zwakke jongen is die zwaar seksueel grensoverschrijdend gedrag pleegt met een IQ van 55 dan zit je met die jongere behalve in de gemeenschapsinstelling want dat is de enige instelling die niet kan weigeren om een jongere op te nemen en al de rest kan zeggen: we doen het niet. Je gaat met die jongere naar de psychiatrie en met een laag IQ komt deze jongere al sowieso niet in aanmerking, daar kunnen we niet mee werken en een NPI (nu NFC's) is er een belangrijke tegenindicatie, in de psychiatrie is dit ook een tegenindicatie. Seksuele delicten zijn tout court een tegenindicatie omdat je met overwegend gemengde leefgroepen zit dus dan komen ze in een gemeenschapsinstelling terecht

en daar blijven ze soms maanden en maanden blijven zitten omdat er geen oplossing is. Wanneer ze 17,5 zijn heb je nog een voorziening in Brugge die enkel met volwassenen werkt maar die soms bereid waren om daar een traject vanuit de gemeenschapsinstelling mee op te starten om na hun meerderjarigheid dan mee te werken maar er moet probleeminzicht zijn en er moet motivatie zijn. Dit is vaak een vraag van psychiatrie dat er motivatie moet zijn maar dat is bij onze jongeren net een probleem want er is geen motivatie en dan sta je nergens. En dan krijg je gemeenschapsinstellingen die vollopen met jongeren die er eigenlijk niet thuishoren maar omdat ze de enige zijn die verplicht zijn om op te nemen, is het ook te begrijpen dat die mensen hier gelukkig mee zijn. Er zou een nieuwe gemeenschapsinstelling gebouwd worden maar dat is nog onduidelijk wanneer, hoe en wat. De plaatsen gaan ook vol zitten. Eigenlijk omvat het decreet integralen alle sectoren behalve de psychiatrie die zijn federaal. Die vallen onder het RIZIV. Dit zou eigenlijk in se een opsplitsing betekenen van sociale zekerheid waar er maar weinig voorstanders van zijn. Dit betekent dat psychiatrie volledig autonoom kan handelen en kan beslissen van: nemen we op of niet. Dan zitten we met een doelgroep die niet thuishoort in bijzondere jeugdbijstand, niet echt thuishoort in het FAB en niet echt thuishoren in de psychiatrie maar even goed bij alle drie thuishoort en dan nog heb je een jongere zonder context. Dit zijn jongeren die je niet verkocht krijgt. Die blijven zitten tot er voldoende gelobbyd is. En met decreet integralen kan er vanuit de intersectorale toegangspoort druk uitgeoefend worden maar psychiatrie is niet gevat onder dit decreet dus kan er geen druk uitgeoefend worden op de psychiatrie. Het is gemakkelijk om te zeggen dat er te weinig plaatsen zijn. Je moet roeien met de riemen die je hebt maar langs de andere kants is het veel gecompliceerder. Je mag nog 500 extra residentiële bedden bij zetten, die zijn op het eind van het jaar opgevuld en dan zit je met hetzelfde probleem. Dus je kan niet anders

De plaatsing is geen ultimum remedium niet meer. Als je het kan vermijden ook al weet je dat de situatie niet ideaal is, dan vermijd je de situatie omdat je jongeren hebt die niet anders kunnen dan geplaatst worden en die moeten voorrang krijgen. Het is steeds een afweging van jongere tot jongere.

BESTAAN VAN EEN HIERARCHIE?

9. Verloopt de uitvoering van de verschillende maatregelen steeds conform de opgelegde maatregel? Bestaat er volgens u een hiërarchie binnen de erkende voorzieningen? In welke mate wel of in welke mate niet? Wat zou volgens u op het vlak van jeugdbeschermingsmaatregelen dringend moeten veranderen

Naar mijn gevoel is er in eerste instantie een optie voor herstelgerichte afhandeling en plaatsingvermijdend optreden en wanneer het echt niet anders kan dan gaat er geplaatst moeten worden maar voor sommige jongeren is het soms aangewezen, in sommige gevallen moet het maar heel kort zijn (op de juiste leeftijd en op de juiste moment) een korte opsluiting in een gemeenschapsinstelling dat een echt schokeffect heeft en dat het niet te lang is dat ze zich goed beginnen voelen, dan kan dit een goede beslissing zijn ook al is dit zeer ingrijpend. Dit is soms veel efficiënter dan vijftien leerprojecten laten doen en het laten verergeren. Het is een zeer moeilijke afweging. Wat moet je met die jongeren die op het moment dat ze voor de eerste keer voorgeleid worden en voor de jeugdrechter verschijnen en de jeugdrechter kent de jongere noch van haar tot pluim en enkel moet afgaan op de PV's, dan is dit een verschrikkelijk moeilijke beslissing die genomen moet worden. En als het zeer zware feiten zijn die bufferbaar zijn dan heb je het voordeel dat de wetgeving in die zin aangepast is dat Everberg start met vijf dagen en na vijf dagen moet de jongere terug voor de jeugdrechter verschijnen en soms kunnen die vijf dagen een verschil betekenen dat ze nooit nog voor de jeugdrechter moeten verschijnen.

Dit moet niet mogelijk zijn bij de andere maatregelen want dan zit je terug met de afweging van als je het doet: voor handtasdiefstal, op de duur waar ga je de grens leggen. En vandaar is het goed dat er eigenlijk enkel maar in heel uitzonderlijke gevallen die maatregelen genomen kunnen worden en zoals overal en bij alles is er een uitzondering en soms moet er eens een uitzondering gemaakt worden en moet je een jongere die heel jong is toch eens plaatsen in een gemeenschapsinstelling omdat er geen andere optie is en andere keren moet je jongeren die eigenlijk ernstige feiten gepleegd hebben, milder behandelen om toch voldoende effect te hebben en er toch nog een traject mee te kunnen bewandelen. Het is altijd een afweging en daar kan je geen lijn in trekken. Het blijft een dossier, feit per feit, jongere per jongere. En daar spelen zeker niet enkel de feiten een rol maar alles wat er rond hangt zoals uit wie bestaat de vriendenkring. Zijn het jongeren die wij ook kennen, dit speelt altijd mee. Zeker elk voorstel wordt na einde onderzoek in gedeelde besluitvorming voorgesteld en wordt aan de jeugdrechter betekend zodat iedereen ook wel weet van welke jongere bij wie kennis kon hebben van bij wie en dat je inderdaad gemakkelijk kan weten: hij zit bij die en die heeft die feiten gepleegd en zo zie je dat de wereld zeer klein is.

